

Nemzeti Köszolgálati Egyetem

Hadtudományi Doktori Iskola

Komjáthy Lajos József alezredes

**A szárazföldi- és légierő haderőnemek kijelölt erői együttműködésének főbb
kérdései a felkelés ellenes műveletek végrehajtása során**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető: Prof. Dr. Krajnc Zoltán ezredes, egyetemi tanár

Társ-témavezető: Dr. habil. Jobbágy Zoltán ezredes, egyetemi docens

BUDAPEST, 2018.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	4
A tudományos probléma megfogalmazása	5
A kutatási hipotézisek megfogalmazása	6
A tudományos kutatás céljai	7
Kutatás során alkalmazott módszerek.....	8
A dolgozat felépítése	9
A kutatás során feldolgozott főbb releváns szakirodalmak	10
A kutatási témában feldolgozott, jelentősebb idegen nyelvű szakirodalom	11
A kutatási témában feldolgozott, releváns hazai szakirodalom	13
I. A FELKELŐ, LÁZADÓ CSOPORTOK ELLENI HARCOK, FELKELÉS ELLENI MŰVELETEK ISMERETELMÉLETI ALAPJAI.....	16
I.1 A felkelő-ellenálló mozgalmak fejlődése és jelentősége a történelem során	16
Részkövetkeztetések, összegzés:.....	24
I.2 A felkelő-lázadó csoportok jellemzői felépítésük, lehetséges harc eljárásaik	25
Részkövetkeztetések, összegzés:.....	29
I.3 A felkelők, lázadók elleni harctevékenységek körülményei és azok hatása a siker megvívása érdekében.....	30
Részkövetkeztetések, összegzés:.....	38
I.4 A hibrid hadviselés és az aszimmetrikus harc, mint a felkelő, lázadó csoportok legfőbb harcmodora	40
Részkövetkeztetések, összegzés:.....	53
II. A LÉGI-FÖLDI INTEGRÁCIÓ A FELKELÉS ELLENI MŰVELETEKBEN	55
II.1 A légi támogatás fejlődése a fegyveres harc során	55
Részkövetkeztetések, összegzés:.....	68
II.2 A légierő alkalmazásának lehetőségei, fejlődése a felkelők elleni harc támogatásakor, kiemelten az előretolt repülésirányítók alkalmazására.....	71
Részkövetkeztetések, összegzés:.....	86
II.3 A pilótánélküli eszközök fejlődése és térnyerése a modernkori harcok megvívása során.....	87
Részkövetkeztetések, összegzés:.....	99
II.4 A pilóta nélküli eszközök alkalmazási lehetőségei a lázadók elleni harctevékenységek és békeműveletek során.....	102
Részkövetkeztetések, összegzés:.....	107
III. FEJEZET HATÁSALAPÚ-, HIBRIDMŰVELETEK, ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS A FELKELŐK ELLENI MŰVELETEKBEN	109
III.1 A békeműveletek során a felkelők ellen alkalmazott hatásalapú műveletek sajátosságai az előkészítés és végrehajtás tervezésekor	109

Részkövetkeztetések, összegzés:.....	122
III.2 Az aszimmetrikus és hatásalapú tevékenységek légi támogatása a lázadók elleni harc végrehajtásakor	124
Részösszegzés, következtetések:.....	132
III.3 A felkelők elleni műveletek együttműködési feladatrendszerének főbb kérdései	134
Részkövetkeztetések, összegzés:.....	144
III. 4 A felkelők elleni parancsnoki-, és törzsmunka sajátosságai, különösen a kormányzati és nem kormányzati szervekkel való együttműködéskor	146
Részkövetkeztetések, összegzés:.....	154
IV. FEJEZET A XIX., XX., ÉS XXI. SZÁZAD FELKELÉS ELLENI MŰVELETEI	155
IV.1 A XIX. század felkelők elleni harcainak tapasztalatai és eredményei	155
Részkövetkeztetések, összegzés:.....	157
IV.2 A XX. századi lázadók elleni harctevékenységek és főbb tapasztalatok	159
Részkövetkeztetések, összegzés:.....	170
IV.3 Korunk fegyveres lázadó csoportok elleni harcainak, felkelés elleni műveleteinek a releváns tapasztalatai	171
Részkövetkeztetések, összegzés:.....	181
IV.4 Az iraki-, és afganisztáni felkelés elleni műveletek harctevékenységeinek főbb tapasztalatai.....	183
Részkövetkeztetések, összegzés:.....	195
ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK.....	197
A kutatási hipotézisek vizsgálata	200
Új tudományos eredmények	202
A témához kapcsolódó lehetséges új kutatási irányok.....	204
Ábrajegyzék.....	206
FELHASZNÁLT IRODALOM	208
PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK	214
Önállóan elkészített magyar nyelvű lektorált folyóirat cikk.....	214
Önállóan elkészített idegen nyelvű lektorált folyóirat cikk	214
Közösen elkészített magyar nyelvű lektorált folyóirat cikk	215
Közösen elkészített idegen nyelvű lektorált folyóirat cikk.....	215
FÜGGELÉKEK.....	216
Szakmai önéletrajz.....	216
Társszerzői nyilatkozatok	218

BEVEZETÉS

Az emberiség történelme során számtalan esetben fejezte ki egyet nem értését az uralkodó hatalommal vagy képviselőivel szemben. Ezek a tiltakozások a spontán megmozdulásoktól egészen a szervezett fegyveres ellenállásig széles skálán mozogtak. A különböző társadalmi korok és fejlettségi szintek mindig jelentősen meghatározták az ellenállás, lázadás¹ jellegét és minőségét. A lázadások, tiltakozások irányulhattak a társadalmi rend képviselői ellen², vagy az őket szimbolizáló jelképek vagy eszközök ellen³.

Ezek a lázadások nem mindig helyi vagy regionális hatásúak voltak, hanem kiterjedhettek globális szintre is. Az állam erőszakszervezeteinek (rendőrség csendőrség, fegyveres erő) ezért kiemelt feladata volt ezeknek a lázadásoknak a kezelése és elfojtása, egy hosszan tartó lázadás/tiltakozás veszélyeztetheti az adott állam működőképességét, hatása előidézhet akár regionális vagy globális biztonságpolitikai katasztrófákat is. Napjaink ilyen biztonságpolitikai kihívása az például az ún. „Arab Tavasz”⁴, aminek következményeként kialakult egy biztonságpolitikai válság, amely tömeges migrációt eredményezve fejt ki hatását más országokban, kontinenseken.

A rendvédelmi szervezetek⁵ feladataiban a lázadó fegyveres csoportok elleni tevékenység alapfeladatként jelentkezik, mellyel a törvényes rendet és biztonságot garantálják az állam polgárainak. A fegyveres erőket általában a külső védelem

¹ Magyar Értelmező Kéziszótár 8. kiadás 1989. évi II. kötet (822. oldal) alapján: (főnév) rosszálló, a lázad igével kifejezett cselekvés, ill. megmozdulás; az a tény, hogy valamely csoport (fő) lázad; valamely, rendszer, nagyobb csoportnak, sok embernek erőszakos, többnyire fegyveres támadása hivatott vezetői, feljebbvalói, ill. a hatalom törvényes képviselői ellen. Jogi értelmezése: az elnyomóktól jogtalanul bélyegzett, az elnyomottak. szempontjából azonban jogos, a társadalmi fejlődés, haladás irányába mutató forradalmi harc, felkelés, forradalom.

² Nagy észt felkelés (1345) az uralkodó dánok ellen folyt, amely német lovagi segítséggel került leverésre, vagy a Rákóczi-szabadságharc (1703–1711) a Habsburg abszolutizmus ellen.

³ Nagy francia forradalom, szimbolikus dátumaként 1789. július 14-ét tekintjük, amikor a feldühödött párizsiak elfoglalták a Bastille börtönét, a királyi uralkodás jelképét, vagy ilyen volt például a lyoni selyemszövők felkelése 1831. november 21-én, amelyet a katonaság bevonásával sikerült leverni.

⁴ Az „Arab Tavasz” 2011. év elején robbant ki a kormányzati erőkkel szembeni tüntetés sorozat, amely 16 országot érintett, a legismertebbek (Jordánia, Szíria, Líbia, Jemen, Algéria, Szudán, Tunézia, Jemen, Egyiptom, stb.).

⁵ Rendvédelmi szervezetek: általában a rendőrség, csendőrség és a belbiztonsági szervezetek, Magyarországon a 2015. évi XLII tv. határozza meg az ide besorolt szervezeteket.

feladataira készítjük fel, de a békeműveletek⁶ során számtalan esetben találkozhatnak fegyveres csoportok, lázadók tevékenységével és az ellenük történő műveletekkel, így számos országban a társadalmi rend fenntartása érdekében a fegyveres erőket is alkalmazhatják a lázadó csoportok ellen. A történelem eseményeit vizsgálva a felkelések, lázadások elleni tevékenység gyakran csak a fegyveres erő alkalmazásával oldódott meg.

A hadtudomány, mint a katonai tudományok összessége magába kell, hogy foglalja a fegyveres küzdelem elveinek és rendszerének vizsgálatán belül a lázadó csoportok és felkelők elleni műveletek törvényszerűségeinek, szabályainak elemzését és feltárását és ezek ismeretében a hatékony harc megvívásának a törvényszerűségeit. A lázadók tevékenységét már a klasszikus hadtudományi kutatók is vizsgálták, mind a támogató, mind az ellentevékenységet elemezve (többek között Clausewitz⁷, Szun-Ce⁸). A lázadók elleni harcra kijelölt erők felkészítése, és az együttműködésük más haderőnemekkel és szervezetekkel kulcsfontosságú lehet a hatékony felkelés elleni műveletekben.

Korunkban, a gyorsan alakuló világban, egy állam létét határozhatja meg a gyors és eredményes felkelés elleni művelet. A kijelölt erők, amelyek békeműveletekben vesznek részt (rendőrök, katonák) számtalan esetben találkoznak a felkelők, lázadók csoportjaival, amelyekkel vagy harcolni kell vagy együttműködni. Dolgozatomban azt kutattam, hogy a felkelő, lázadó csoportok elleni hatékony műveleteknek milyen területei és módjai vannak a siker érdekében.

A tudományos probléma megfogalmazása

A XX. és XXI század eddigi történelme sokszor a forradalmak, felkelések és a fegyveres lázadók elleni harcokról szólt. Általános tapasztalatként élhattük meg, hogy a felkelők elleni műveletek jó párszor nem voltak hatékonyak, így a befektetett anyagi és emberi erőforrások nem voltak arányban az elért eredményekkel. A teoretikusok számos elemzést készítettek a felkelők elleni harcokról, de napjaink felkelés elleni

⁶ Békeműveletek: a NATO AJP 3.4.1 alapján magukba foglalják a konfliktusok megelőzését, a béketeremtést, a békekikényszerítést, a békefenntartást, a békemegőrzést és a humanitárius műveleteket egyaránt.

⁷ Carl Philipp Gottlieb von Clausewitz (Burg bei Magdeburg, 1780. június 1. Breslau, 1831. november 16.) porosz katona, hadtörténész, valamint befolyásos katonai teoretikus. Legismertebb munkája a hadtudomány egyik alapművének számító többkötetes könyve: „A háborúról” (Vom Kriege).

⁸ Szun-Ce eredeti nevén Szun Wu (kb. i. e. 544 – i. e. 496) ókori kínai hadvezér és hadtudós, legismertebb műve a „Háború művészete” című alkotása.

műveleteire igazán nincs egy összefoglaló és általános iránymutatás, amely segítené a parancsnokot és törzsét a sikeres felkelés elleni műveletek végrehajtásában. Megfigyelhető jelenség volt, hogy a lázadó csoportok, felkelők nagyon gyorsan alkalmazkodtak a megváltozott műveleti környezethez, a kialakult körülményekhez, amelyet a felkelés elleni kormányzati és szövetséges erők csak nehézkesen, fáziskéséssel tudtak/tudnak lekövetni.

A vizsgálandó tudományos probléma lényege, tömören úgy fogalmazható meg, hogy erre a gyorsan változó, a mindenkori körülményekhez adaptálódó felkelők, lázadó csoportok elleni fellépés katonai szegmensének a komplex rendszerét szükséges vizsgálni, ahhoz, hogy igazoltan megfogalmazható legyen egy olyan ajánlás rendszer, amely segítheti a műveletekre való felkészülést és a hatékony végrehajtást egyaránt.

A kutatási hipotézisek megfogalmazása

Hipotéziseimet az alábbiakban összegeztem:

1. A lázadók elleni harctevékenységekben, vagy a stabilizációs műveletekben a sokoldalúan, és korszerű elméleti és gyakorlati ismeretekkel felkészített különleges jellegű erők, hatékonyabban képesek tevékenykedni, mint a nem különleges képességekkel bíró, általános haderőből kijelölt erők.
2. A kiterjedt korrupció, és az etnikai és vallási differenciálódás miatt a helyi erők (személyek, szervezetek) bevonása magasabb kockázatot jelent, ami esetenként fenyegetheti a műveletek (misszió) sikerét.
3. A sikeres harctevékenység sikere függ a légierő haderőnemmel történő együttműködés minőségétől, a légi/földi integráció hatékonyságától, amelyben kiemelt szerepet játszanak az Előretolt Repülésirányító Csoportok.
4. A felkelők, lázadók elleni harctevékenységek során is növekvő jelentőséggel bírnak a pilóta nélküli repülőrendszerek, amelyek alkalmazása megfigyelhető és egyre inkább meghatározóvá válik a reguláris erők és a lázadó csoportok, akár a terroristák által folytatott tevékenységekben is.

A tudományos kutatás céljai

1. Alapvető tudományos célkitűzésem, hogy összefoglaljam és elemezzem azokat a releváns ismereteket, tapasztalatokat, amelyek a felkelők, lázadók elleni harctevékenységek felkészülési és végrehajtási időszakára jellemzőek és korunkban is meghatározzák a tevékenységek alapvető, kulcsfontosságú elemeit.
2. Célom, továbbá, hogy ezen elemzés alapján átfogó, a jelen és a jövő konfliktusaiban is használható módszereket, eljárásrendeket és ajánlásokat dolgozzak ki, amelyek segíthetik a parancsnokok és törzsek sikeres felkészülését, és a műveletek hatékony vezetését a lázadók elleni harctevékenységekben.

Az elemzéseim és kidolgozott ajánlásaim három főbb részterületet érintenek:

- Kiemelten kezelem a kijelölt erők és eszközök, felkelők elleni tevékenységében a légi-földi integrációval kapcsolatos feladatrendszer és ajánlások kidolgozását ezzel is segítve a parancsnokok és törzsek felkészítését.
- Korunk konfliktusaiban megfigyelhető aszimmetrikus-, és hibrid jellegű hadviselés⁹ és a saját műveletek hatásalapú tervezése és végrehajtása alapvetően meghatározza a felkelők elleni műveleteket is, így célom az ezzel kapcsolatos törvényszerűségek feltárása és az általa generált követelmények integrálása a kidolgozott ajánlások rendszerébe.
- A felkelők elleni műveletek átfogó és jellemzően összhaderőnemi jellegéből fakadóan, csak az összes meghatározó faktor (kormányzati erők, civil szervezetek, stb.) hatékony¹⁰ együttműködésével biztosítható a siker a felkelők elleni műveletek során. Ebből az argumentumból kiindulva célom, hogy

⁹ Hibrid hadviselés: Philip Breedlove amerikai tábornok, a NATO európai erőinek főparancsnoka a Die Welt német újságnak adott interjújában 2014. november 26-án, úgy fogalmazott, hogy a hibrid háború négy eszköz ötvöztetésével folytatott műveletek sorozata. Ezek a diplomácia az információ, a katonai erő és a gazdaság. Az egyes elemek angol nevének (diplomacy, information, military, economy) kezdőbetűjéből képzett katonai szakkifejezés a DIME.

Másik meghatározása szerint a hibrid modell olyan műveletek összessége amely "összefogja a nemzetállami hatalom, befolyás valamennyi eszközét, és felhasználja egy másik nemzet ellen".

Forrás: <https://www.welt.de/politik/deutschland/plus181745774/Philip-Breedlove-zur-Nato-Trump-hat-bessere-Resultate-erzielt-als-jeder-seiner-Vorgaenger.html>

Általános meghatározás szerint a hibrid hadviselés magában foglalja a reguláris és irreguláris haderők harcát.

¹⁰ Magyar Értelmező Kézi szótár 8. kiadás 1989. évi I. kötet 522. oldal szerint: Nagyon eredményes; vesztések nélkül, a legkevesebb szükséges erőfeszítéssel és időben megvalósuló (munka, tett, változás), amely a célját maradéktalanul kielégíti, megvalósítja.

vizsgáljam ezen együttműködés megvalósulásának tapasztalatait és azokat egyesítsem a kidolgozott rendszerembe.

Kutatás során alkalmazott módszerek

Kutatásom során a témával foglalkozó szakirodalom, valamint a különböző missziós feladatokban szerzett és összegyűjtött tapasztalatok alapján az empirikus kutatási módszerek felhasználásával és az általánosítások segítségével határoztam meg azokat az ismereteket, melyek a felkelők, lázadók elleni harc során ismétlődnek, és egymással kimutatható összefüggéseket mutatnak. A tanulmányaim és kutatásom ideje alatt a felkelők, lázadók elleni harchoz kapcsolódóan széles körű adatgyűjtő tevékenységet végeztem, a szakkönyvtárakban található tudományos publikációkat és a Magyar Honvédség tapasztalatfeldolgozó rendszerében fellelhető ellenzéseket, valamint esettanulmányokat vizsgáltam.

Megismertem a témához kapcsolódó hazai és külföldi szakirodalmat és a kutatási célok megvalósítása érdekében összegyűjtöttem és áttanulmányoztam, meghatároztam, hogy melyek azok az ismétlődő események, amelyek alapján igazolhattam, vagy elvethettem a hipotéziseimet. A megállapításaimat, következtetéseimet az összegyűjtött adathalmaz alapján fogalmaztam meg. A kutatási részeredményeimet magyar és idegen nyelven is tudományos folyóiratokban és egyetemi kiadványokban közzétettem (Hadtudományi Szemle, Hadtudomány, Honvédségi Szemle, Transformation Through Training Magazine).

A kutatási témám mélyebb megismerése érdekében felhasználtam azokat az ismereteket is, amelyek az interneten feltalálhatók és igazoltan tartalmazznak tudományos megállapításokat. Az összegyűjtött adatokat a gyakorlati szakmai tapasztalataimra alapozva értékeltem, a háttéranyagok feldolgozását analízis és szintézis módszerével végeztem.

A kutatásaim támogatására külföldi tanulmányutakon is részt vettem, amelyek tapasztalatait integráltam a munkámba. (Liptószentmiklós, The Armed Forces Academy of General Milan Rastislav Štefánik, Átfogó műveleti tervezési metódus (COPD), War College, COPD- emelt szintű tréning, Varsó, Central European Police Academy – CEPOL, A képzők képzése kurzus, Lizsabon, CEPOL-szeminárium, Vilnius)

A képzési, felkészítési eseményeken túl jelentős tapasztalatokat szereztem NATO, és EU gyakorlatokon, tervezőként és résztvevőként egyaránt, ahol bővítettem az ismereteimet a Szövetség által alkalmazott eljárásokról, amit szintén beépítettem a dolgozatomba. Továbbá az értekezés szempontjából releváns nemzetközi tapasztalatokat adott az ISAF Északi Régió törzsében (kiképzési főnök, Afganisztán) végrehajtott szolgálatom is.

A dolgozat felépítése

A bevezetésben rögzítem a kutatási céljaimat, megfogalmazom azokat a hipotéziseket, amelyeket igazolni vagy cáfolni kívánok az általam vizsgált területre vonatkozóan, ismertetem azokat a kutatási módszereket, amelyeket alkalmaztam a dolgozatom elkészítése során. Bemutatom a dolgozatom felépítését és a fejezeteket, ismertetem azokat a főbb külföldi és magyar dokumentumokat, amelyeket a dolgozatom elkészítése során tanulmányoztam és feldolgoztam.

Az első fejezetben a felkelő-ellenálló mozgalmak fejlődését és jelentőségét mutatom be az emberi történelem során a különböző társadalmi korokból vett példákon keresztül. Elemzem a felkelő-lázadó csoportok jellemzőit, lehetséges felépítésüket és az általuk alkalmazott harceljárási módszereket. Vizsgálom a felkelők, lázadók elleni harctevékenységek körülményeit és azok hatását a siker megvívása érdekében, kiemelt figyelmet fordítok a vallás szerepére a lázadások kialakulása és vezetése során a Huntington-i megállapítások szemszögéből. Vizsgálom az aszimmetrikus harcot, mint a felkelő-lázadó csoportok legfőbb harcmodorát a fegyveres küzdelem megvívásakor.

A második fejezetben bemutatom a légi támogatás kialakulását és fejlődését a fegyveres harc megvívása során. Áttekintem a légierő alkalmazásának, lehetőségeinek fejlődését a harc előkészítése és végrehajtása során. Bemutatom a távirányított és pilóta nélküli repülő rendszerek¹¹ felosztását, alkalmazási lehetőségeit a modern harcok folyamán. Elemzem a légi támogatás főbb területeit és módját az aszimmetrikus és hatásalapú tevékenységek végrehajtásakor a harc előkészítése és végrehajtása alatt.

¹¹ UAV/Drón, pilótánélküli repülőgép (angolul Unmanned Aerial Vehicle, UAV, személyzet nélküli légi jármű”, vagy Remotely Piloted (Aerial) Vehicle, RPV, am. „távról irányított (légi) jármű”, vagy drón (az angol drone = here (méh) szóból) elsősorban katonai feladatokra alkalmazott repülőeszköz, ami többször is felhasználható.

A harmadik fejezetben az első és második fejezet egymással való kapcsolatát vizsgálom a fegyveres harc szempontjából. Leírom a felkelő és lázadó csoportok elleni harc légi támogatásának főbb területeit a fegyveres harc megvívásakor. Vizsgálom a felkelő-lázadó csoportok elleni légi támogatás sajátosságait a békeműveletek során. Tanulmányozom, hogy milyen együttműködési kérdések és feladatok jellemzik a felkelők és lázadók elleni harcokat a szárazföldi erők, különleges műveleti csoportok, valamint a támogató, illetve megerősítő légi erők között, a légi támogatás, megerősítés feladatait a hálózatalapú műveleti tervezés során, az előretolt repülésirányító csoport alkalmazásának lehetőségeit és tapasztalatait a harcok idején.

A negyedik fejezetben vizsgálom az eddigi fegyveres lázadások jellemzőit és tapasztalatait, fókuszálva a XIX. század felkelők elleni harcának tapasztalataira és eredményeire, a XX. századi lázadók elleni harctevékenységek elemzéseire. Vizsgálom napjaink harctevékenységeiben a fegyveres lázadó csoportok elleni harc jellemzőit, kiemelten vizsgálom az iraki harctevékenységek tapasztalatait a lázadók elleni harcokban, valamint az afganisztáni békeműveletek tapasztalatait a felkelők és lázadó csoportok elleni harc során, és az iszlám állam fegyveres lázadó csoportjai elleni harctevékenységeket.

A dolgozat összefoglalása során rögzítem az általam feltárt új tudományos eredményeket, javaslatot teszek azok felhasználhatóságára a lázadó fegyveres csoportok elleni tevékenységben, továbbá szakmai ajánlásokat fogalmazok meg a felkelők elleni harc hatékonyabbá tételéért.

Az ábrák és a képek a szövegben kerültek elhelyezésre, a felhasznált irodalom jegyzéke, publikációim listája, valamint szakmai önéletrajzom az értekezés végén található.

A kutatás során feldolgozott főbb releváns szakirodalmak

A kutatásom során tanulmányoztam a kutatási területen megjelent hazai és idegen nyelvű publikációkat, a kutatási témához vagy az ahhoz kapcsolódó területek kutatóinak, szakértőinek¹² a műveit. Az alábbiakban azokat a meghatározó műveket

¹² Többek között, nem a teljesség igényével: HUNTINGTON Samuel; Ernesto CHE GUEVARA; Albert STERR; KAISER Ferenc- TÁLAS Péter; RESPERGER István– KIS ÁLMOS Péter– SOMKÚTI Bálint; KEMÉNY János; RÉPÁSI Krisztián; KRAJNC Zoltán; FORGÁCS Balázs; KOVÁCS László;

jelöltem meg, amelyek segítettek és mérföldkövet adtak a kutatásaim és elemzéseim elvégzéséhez.

A kutatási témában feldolgozott, jelentősebb idegen nyelvű szakirodalom:

- JOBBÁGY Zoltán: From Effects-based Operations to Effects –based Force Leiden, 2009 doktori értekezés. A szerző doktori értekezésében az 1991-es iraki háborút alapként használva vizsgálta a hatásalapú műveleteket. A szerző három fő részre bontva elemezte e műveleteket. Az első részben elméletének az összetevőit elemezte, a másodikban a hatásalapú műveletek eredményeit, hatását a hadi tevékenységekre, a harmadikban az elmélet alkalmazhatóságát tárgyalja. A dolgozat segített, hogy milyen összetevőket vizsgáljak a felkelők elleni hatásműveletek elemzése, vizsgálata során.
- AJP 3.4.4 Allied Joint Doctrine for Counter Insurgency (COIN). NATO Standardization Office, Brussels, 2016. A NATO Szövetségi Doktrína összefoglalja a katonai szervezet ajánlásait a felkelők elleni műveletekkel kapcsolatban. A dokumentum, mint kiindulópont a felkelők elleni műveletek korunkban történő, nemzetközi keretek között, illetve békeműveletek során végrehajtott eseményei elemzéséhez adott segítséget és iránymutatást.
- ISAF Security Force Assistance Guide 2013. Kabul. A kiadvány, mint útmutatás, segítette az Afganisztánban szolgáló nemzetközi erőket a békeműveletek során, az eljárások kidolgozásában, a személyek és szervezetek felkészítésekben. Segítséget adott számomra a napjainkban történő lázadó erők elleni felkészítés vizsgálatához.
- NATO STANDARD AJP-3.3 ALLIED JOINT DOCTRINE FOR AIR AND SPACE OPERATIONS. A NATO tagállamok által elfogadott (USA, FRA, DEU kiegészítésével) olyan dokumentum, amely meghatározza a légtér környezetének összetevőit, a közös légi műveletek alapelveit, a vezetés/irányítás összetevőit az összhaderőnemi műveletek során, a légi műveletek tervezését, felelőségi és együttműködési kérdéseket.

Információkat adott számomra a légi műveletek tervezéséhez a felkelők elleni harc előkészítésekor.

- BIRTLE, Andrew J.: U.S. Army Counterinsurgency and Contingency Operations Doctrine 1942–1976. Washington, Center Of Military History United States Army, 2006. A doktrína bemutatja az amerikai haderő lázadók elleni műveletekre történő tevékenységének előírásait. Lehetőséget adott számomra hogy, összehasonlítást végezzek az amerikai szárazföldi erők tevékenységnek felkelők elleni műveleteiben történt változások elemzéséhez.
- ATP-3.4.4.1 (Allied Tactical Publication) GUIDANCE FOR THE APPLICATION OF TACTICAL MILITARY ACTIVITIES IN COUNTERINSURGENCY February. 2014. A NATO harcászati szintű útmutatója a felkelők elleni műveletekhez a parancsnoknak és törzsének, de segítség a nem katonai szereplőknek is a felkelők elleni harcászati hatások megértéséhez.
- HUNTINGTON Samuel: A civilizációk összeesése és a világrend átalakulása. A szerző által leírtakat (nevezetesen, hogy századunk konfliktusai a vallásra, kulturális ellentétekre vezethetők vissza) alapul véve vizsgáltam, hogy a különböző korok, főleg a kurrens lázadó-felkelő műveleteiben mennyire van jelen a vallás és milyen szerepet játszik.
- CHE GUEVARA Ernesto: A gerillaharcos kézikönyve (Ulpius-ház Könyvkiadó Kft., Budapest, 2007) A könyv a híres forradalmár, szerző és gerillaharcos által megfogalmazott nézeteket összegezi a gerillaharcról. Ismerteti a gerilla hadviselés elveit, a terep hatását a gerilla műveletekre (kedvező-kedvezőtlen, városi). Megfogalmazza a gerilla szervezetek felépítését és ellátását, a nők helyét a szervezetben, a gerilla csoportok elfogadásának és támogatásának főbb feladatait (ellátás, propaganda, a gerillák fizikai és ideológiai fejlesztése). A kézikönyv, mint a gerillaharc alapidokumentuma a „lázadások bibliája”, a megismerése segít elemezni a felkelők harceljárását, gondolkodásmódját és az ellenük történő tevékenységek meghatározását.
- STERR Albert: A LATIN-AMERIKAI GERILLAHARCOK HÁROM HULLÁMA. A szerző cikkében elemzi a 60-70 évek gerillaharcát és

képviselőiket, a második hullámnak nevezett 72-74-es Guatemalán, Kolumbiában, El Salvadorban történt gerillaharcokat, a SOMOZA rezsim megbuktatását, a harmadik hullámnak besorolt 1996-os mexikói „Zapatista mozgalom” jellemzőit. A cikk a gerilla hadviselés fejlődését mutatta be az amerikai kontinensen, és segítette megérteni a gerilla hadviselést.

- Economic Policy Research Center (Hybrid Warfare and the Changing Security Landscape In the Euro-Atlantic Area) Az elemzők segítséget adtak a hibrid hadviselés vizsgálatához. és a változások összehasonlításához a különböző meghatározások tartalmi elemzéséhez.
- MAO Tse-tung: Problems of Strategy in Guerrilla War Against Japan, A szerző a partizán és gerillaharc XX. századi elveinek egyik meghatározója. könyve számos olyan megfogalmazást tartalmaz, amik a mai napig is helytállóak a vizsgálatok elemzések során összehasonlításakor más szerzők műveivel illetve napjaink tapasztalatainak elemzéséhez.
- RAND Cooperation: Counterinsurgency in Afghanistan és a Countering Insurgency in the Muslim World, című elemzései segítettek a XXI. századi felkelők elleni műveletek, tapasztalatainak összegzéséhez és ebből történt következtetések levonásához.
- Business Insider „How-its-possible-to-defeat-an-insurgency” című tanulmány vizsgálata egy olyan adatbázist és cselekvési eljárást vázolt, ami összehasonlító elemzéshez és következtetések megállapításához nyújtott segítséget.

A kutatási témában feldolgozott, releváns hazai szakirodalom

- A Szárazföldi Haderőnem Doktrínális Kiadvány (ADP) 6-0 az Amerikai Szárazföldi Haderőnem vezetésére, irányítására és a feladatorientált vezetés háborús funkcióira vonatkozó útmutatásként szolgál. Ez a kiadvány tömören ismerteti, hogy a törzsek által támogatott parancsnokok hogyan egyesítik a katonai vezetés művészetét és az irányítás tudományát a helyzetértékelés, a döntéshozatal, a bevetések irányítása és a harcfeladat teljesítése érdekében. Felhasználtam a parancsnok és törzse feladatainak meghatározásában.
- Magyar Honvédség: Légi Műveleti doktrína (2015.) A HVK által jóváhagyott dokumentum összefoglalja a magyar légierőre vonatkozó

alkalmazási és vezetési elveket a harc, hadműveletek során. A disszertációmban, mint érvényes szabályzót alapként vettem a különleges, gyors reagálású, valamint a többnemzeti és békeműveletek tanulmányozása során.

- KAISER Ferenc - TÁLAS Péter: Politikai erőszakformák. A szerzőpáros cikkében összefoglalásra került a politikai célok erőszakos formában történő megjelenítésének csoportosítása, történelmi példákkal alátámasztva ezeket a cselekedeteket, és kiemelik a terrorizmust, mint az egyik legfőbb lázadási formát, elemzik a gerilla hadviselést. Számomra az elemzések segítséget adtak a modernkori felkelő hadviselés lázadói műveleteinek tanulmányozásához.
- RESPERGER István - KIS ÁLMOS Péter - SOMKÚTI Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással. A szerzők az aszimmetrikus hadviselést vizsgálták számos esettanulmányon és példán keresztül a II. világháború utáni konfliktusokban. Ismertetik a felkelők elleni műveletek/harcok elveit és eljárásait az aszimmetrikus hadviselés szemszögéből.
- BALOGH András: Délkelet-Ázsia történelme 1945-től napjainkig. A szerző részletesen ismerteti könyvében a délkelet-ázsiai gyarmatok függetlené válásának útját, eredményeit és buktatóit. Az elemzései és leírásai segítettek megérteni a függetlenségi mozgalmak és háborúk sikerét és buktatóit, a sikertelen mozgalmak hatását napjainkra. (Fülöp-szigetek, Kelet-Timor, Mianmar)
- KEMÉNY János: A felkelésellenes hadviselés lakosságközpontú elméletének fejlődése a XX.-XXI. században. A szerző művében összefoglalta az amerikai, angol, francia felkelésellenes műveletek elméletének fejlődését. Elemezte napjaink felkelés elleni műveleteinek főbb jellemzőit, napjaink felkelés elleni doktrínáját. Segítséget nyújtott számomra a műveleti elemzések végrehajtásához.
- KISS Zoltán László: Magyarok a békefenntartásban. Budapest, 2011. A szerző a magyarok békefenntartásban történő szerepvállalását vizsgálta és az ezzel kapcsolatos tapasztalatokat gyűjtötte össze a II. világháborútól

napjainkig. Ezeknek a tapasztalatoknak egy részét felhasználtam dolgozatomban az elemzések során.

- RÉPÁSI Krisztián: A gerillaharc és a terrorizmus szerepe a felkelésekben. A szerző vizsgálta a gerillaharcot és terrorizmust, mint az aszimmetrikus harc összetevőit, és a kétféle harcmodor közötti különbséget. Elemzésével segítette az afganisztáni és napjaink terrorcselekményeinek értékelését a dolgozatomban.
- JOBBÁGY Zoltán: Clausewitz és a kaméleon színe. A szerző ismerteti a francia és brit felkelők elleni műveletek elméleteit, és vizsgálja Clausewitz ezzel kapcsolatos nézetét. A cikk kiindulópontot adott számomra, hogy a nézetét alapul véve tanulmányozzam a felkelést korunkban.
- KOVÁCS László: A légierő elektronikai hadviselése a terrorizmus elleni harcban. A szerző művében összefoglalja az elektronikai harc kihívásait a terrorizmus ellen iraki és afganisztáni példák alapján. Információkat adott számomra a II-III. generációs IED-elleni elektronikai harc főbb módszereiről.
- SZÁLKAI Kinga: Drónok harca: a pilóta nélküli repülőgépek használatának előnyei és hátrányai. A szerző művében csoportosította azokat a jellemzőket, amelyek számomra is segítséget adtak a további kutatásokhoz és alapot arra, hogy napjaink információit összehasonlítsam a megelőző évek információival és az eltérésekből következtetéseket vonjak le.
- KIS J. Ervin: A légvédelmi és légierők evolúciója, helye, szerepe, az arab-izraeli 1967-es, 1973-as és 1982-es háborúk során, valamint az Izraeli Légierő, Hamász és a Hezbollah elleni háborús alkalmazásának tapasztalatai. A szerző a disszertációjában összefoglalta a légierő szempontjából az arab konfliktusokat, bemutatta az izraeli drón fejlesztés irányvonalát és eset tanulmányokkal segítette a drónok használatának tapasztalatait a fegyveres harc megvívásakor.
- KŐSZEGVÁRI Tibor: Gerilla-hadviselés a városokban. A szerző a városi felkelések és gerilla jellegű harc jellemzőit vizsgálta a varsói felkeléstől a csecsenföldi lakott területeken vívott gerillaharcot elemezte. Az elemzés segítséget adott az városiasodás által megszorodott lakott településeken vívott gerillaharc tapasztalatainak összehasonlítására az afganisztáni, iraki és az arab tavasz eseményeivel.

I. A FELKELŐ, LÁZADÓ CSOPORTOK ELLENI HARCOK, FELKELÉS ELLENI MŰVELETEK ISMERETELMÉLETI ALAPJAI

I.1 A felkelő-ellenálló mozgalmak fejlődése és jelentősége a történelem során

A felkelések¹³, lázadások az emberiség történetével egyidősek. Mindig is léteztek csoportok és szervezetek, melyek az éppen uralkodó csoportokkal, rendszerrel való szembenállásuk miatt lettek ismertek. A lázadások és forradalmak, a társadalmak és a történelem szerves részei, mely egyfajta reakció, valamely társadalmat részben, vagy egészben érintő problémára. Ezt APÁTHY István „Fejlődés és forradalom” című művének a 20. oldalán így fogalmazta meg: *„Mert voltaképpen a forradalom is reactio, már tudniillik reagálás, vagyis felelet, amit az élni, fejlődni kívánó társadalmi szervezet ad a fejlődését gátló hatásokra, midőn a tovább fejlődés akadályait nem képes már a rendes szabályozó, kiegyenlítő életműködésekkel elhárítani és így rend ellenvaló erő kifejtésre kényszerül.”*¹⁴ A szembenállás egyik kiemelkedő formája, a fegyveres, erőszakos ellenállás, amelyet különbözőképpen fogalmaztak meg, de bátran kijelenthetjük, hogy minden korban megtalálhatóak voltak ezek az események és a szembenállás képviselői, jelképei. A lázadást, ellenállást vizsgálva többféle szempont alapján is feloszthatjuk ezt a tevékenység-csoportot:

Ilyen az irányultságuk szerinti felosztás, amelyek lehetnek:

- Személyek, vagy csoportok ellen irányuló támadások:

Ezekre több példát citálhatunk a történelemből, pl.: Julius Ceasar meggyilkolása¹⁵ a Capitolium előtt. A Mohammad Reza Pahlavi sah¹⁶ elleni iráni felkelés, vagy az egyiptomi elnök Anvar Szadat¹⁷ elleni merénylet, amely tiltakozás

¹³ A felkelés „a lakosság egy része által alkalmazott fegyveres erőszak a kormányzat ellen.” (Kitson Róbert: Alacsony intenzitású műveletek [1991] 3. oldal.) Forrás: <https://libcom.org/files/low-intensity%20operations.pdf> Letöltve 2018.05.05

¹⁴ Magyar Társadalomtudományi Szemle, 1912. 5. évf. 9. sz. 683-702. p.

¹⁵ Caius Julius Caesar (i. e. 100. július 12./13. – i. e. 44. március 15.) római hadvezér és politikus. Fontos szerepet játszott a köztársaság felszámolásában és a császárság intézményének létrehozásában. Köztársaságpárti szenátorok a Capitolium lépcsőjén gyilkolták meg, elhíresült mondatát a mai napig emlegetik „Tu quoque, Brute, fili mi! (Latin) Te is fiam, Brutus”

¹⁶ Perzsia (Irán) utolsó sahja az iráni forradalom (1978) megdöntötte diktatórikus amerika-barát rendszerét.

¹⁷ Muhammad Anvar asz- Szadat 1918. december 25. - 1981. október 6. Nobel-békedíjas politikus, katona, életét egy katonai díszszemlén elkövetett merényletben vesztette el az Izraellel megkötött egyezmény miatt.

volt Izrael elismerése miatt. A bokszerlázadás, vagy másnéven bokszerfelkelés 1900-ban Kínában, a külföldiek egyre erősödő hatalma és a terjedő kereszténység ellen. A szipojlázadás¹⁸ az Indiában hegemoniát szerző és tényleges hatalmat birtokló Brit Kelet-indiai Társaság ellen, amely 1857. május 10-én tört ki.

- Eszközök, jelképek ellen irányuló támadások:

Ennek talán legismertebb példája az uralkodói abszolutizmus jelképének tartott Bastille elfoglalása volt, vagy a „luddita mozgalom,”¹⁹ amely a gépek ellen irányult és végig söpört Anglián keresztül Németorszáig.

- Módszerek ellen irányuló tiltakozások:

Például a „Bostoni teadélután”²⁰, amelynek jellegzetes eseménye volt, amikor a kivetett adók elleni tiltakozásként a tengerbe szórták a teaszállítmányt.

Feloszthatjuk a lázadásokat a tiltakozás módszerei szerint is:

- Nem fegyveres tiltakozás, demonstráció, melynek egyik leghíresebb képviselője a történelem során Mahátma Gandhi²¹ volt, aki az erőszakmentes polgári engedetlenség mozgalom megalapítója, és az Indiai függetlenségi mozgalom vezetője volt. A nem fegyveres tiltakozásoknak számos módszere alakult ki a történelem során például a lassító sztrájkok²², fogyasztói bojkott²³, betegszabadságra történő távozás, szolidaritási sztrájk, hivatali rendszer túlterhelése hackertámadásokkal, vírusok telepítése, éhségstrájk, valamely terület elfoglalása²⁴.

¹⁸ Szipojok összefoglaló névként a brit gyarmati hadseregben szolgáló indiai katonái voltak.

¹⁹ 1811. őszén jelent meg egy állítólagos Ned Ludd nevezetű ember, akinek a vezetésével egy éjszaka alatt több Nottingham környéki faluban és városban tiltakozásul szétverték a gépeket a munkások, ez a mozgalom később kiterjedt Németországra és egyre erőszakosabbá vált, a végén a katonaságot kellett alkalmazni ellenük.

²⁰ 1773. december 16-án, az éjszaka leple alatt 30 -130 fős, helyenként mohikán indiánnak álcázott férfi megrohamozta a kikötőben horgonyzó három hajót, majd 342 ládányi teát a tengerbe szórt a Kelet-indiai Társaság, a tea behozatalának monopóliumával szembeni tiltakozásként.

²¹ Mohandász Karamchand Gandhi, híveitől kapott tiszteletnevén Mahátma Gandhi, (1869. október 2. – Újdelhi, Delhi állam, 1948. január 30.) jogász, politikus. India politikai és spirituális vezetője, az indiai függetlenségi mozgalom vezéralakja, születésnapja az erőszakmentesség világnapja. A muzulmánokkal való megbékélési tanaiért, egy nacionalista merénylet lelőtte, mert a hinduk árulójának tekintette őt.

²² A történelem során számtalanszor alkalmazott módszer mely nem vállalja fel az összeütközést, de az intézkedések, utasítások végrehajtása lassú, vontatott, a határidők kiterjesztése a legvégső időpontig. Jellemzően a szolgáltatásokban és az állami szférában dolgozók alkalmazzák.

²³ Valamely termék vásárlásának a megtagadása, tiltakozásul a termék vagy gyártó ellen ellen.

²⁴ Fontos terület (állomás, közlekedési csomópont) emberekkel és eszközökkel történő megszállása és ott a jelenléttel történő munkavégzés, vagy mozgások korlátozása.

- Erőszakos fegyveres lázadás: a történelem során számtalan ilyen esemény volt, például az Amerikai Függetlenségi Háború,²⁵ vagy a magyar történelemben a Rákóczi féle szabadságharc²⁶

Az ellenállást vizsgálhatjuk a tiltakozás a célja szerint is, amely lehet:

- Módosítás, átalakítás, ennek egyik példája a Husz János²⁷ nevével fémjelzett mozgalom, amely egyházi reformokat tűzött ki célul, szándéka szerint változásokat akart alkalmazni a katolikus egyház rendjében.
- Valamely rendszer, személy, csoport megsemmisítése, ilyen volt a nagy októberi forradalom,²⁸ amely a cári uralkodó rendszert és a családját is megsemmisítette, vagy az 1989-es romániai forradalom, amely Nicolae Ceausescu-t²⁹ söpörte el a diktátori rendszerével együtt.

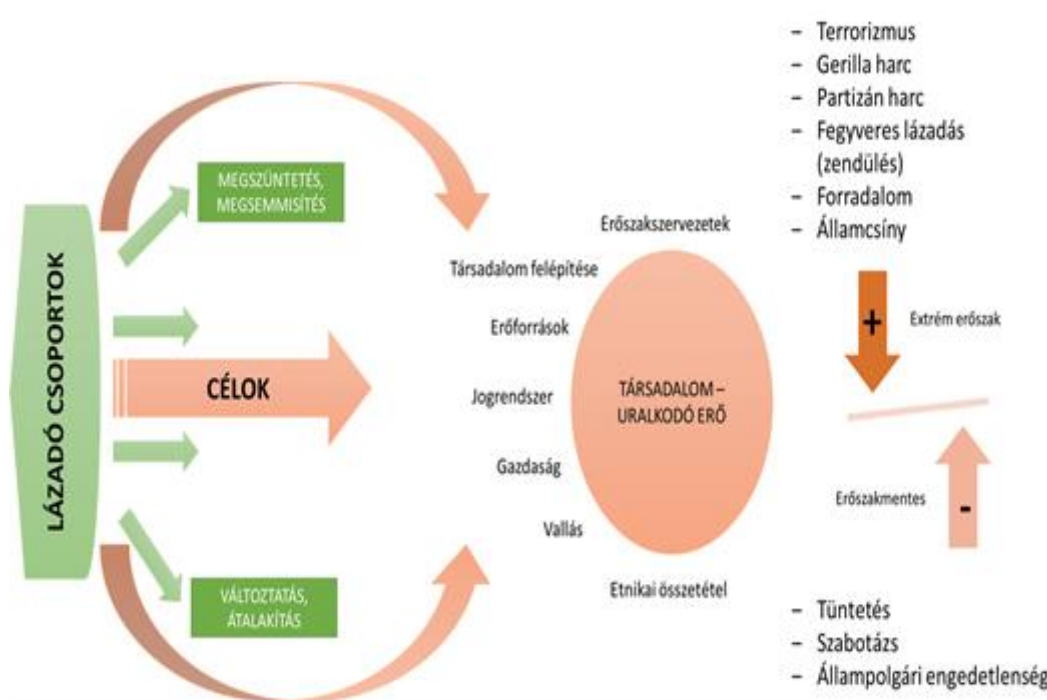
²⁵ Észak-Amerikában tizenhárom új-angliai gyarmat önállósulni vágyott, s e szándékuk a függetlenségi háború kirobbanásához, majd az Amerikai Egyesült Államok megalapításához vezetett.

²⁶ Rákóczi-szabadságharc (1703–1711) az oszmán uralom alól felszabaduló Magyarország első jelentős szabadságharca volt a Habsburg abszolutizmus ellen.

²⁷ Husz János (1369 Husinec, 1415. Konstanz) cseh pap, egyetemi tanár, reformátor, tanaiért a konstanzi zsinaton, máglyahalálra ítélték és kivégezték.

²⁸ A bolsevikok Lenin vezetésével megdöntötték a Kerenszkij-féle ideiglenes kormányt és a hatalom a szovjetek munkástanácsok kezébe került, akik egy új típusú állami rendszert építettek ki.

²⁹ Nicolae Ceaușescu (1918. január 26. –1989. december 25.) román kommunista politikus, a Román Kommunista Párt vezetőjeként Románia diktátora volt 1965-től 1989-es kivégzéséig.

1. sz. ábra A lázadó csoportok céljai és módszerei közötti kapcsolatrendszer
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

Megkülönböztethetjük őket történelmi korok³⁰ szerint is, beszélhetünk tehát:

- Ókori, rabszolgatartó társadalmon belüli lázadásokról, ennek az egyik legismertebb történelmi eseménye a Spartacus³¹-féle rabszolgafelkelés volt, amely a Római birodalom biztonságát veszélyeztette.
- Középkori, hűbéri társadalmon belüli lázadásokról, úgymint a jobbágy, illetve parasztlázadások, amelyek minden feudális társadalomban megtalálhatóak voltak. A tiltakozások, lázadások a jogaikért és életkörülményeik változtatásáért történtek. Magyarországon a „Dózsa-féle parasztfelkelés”³² volt a legnagyobb és a legismertebb ilyen jellegű felkelés. Ez a lázadás már sokkal szervezettebb volt, mint az 1437. évi parasztlázadás. Természetesen

³⁰ A többféle korszak felosztásból én a történelmi eseményekhez kötődően vizsgáltam a korszakokat, így az ókort a nyugat római birodalom bukásáig, a középkort az angol polgári forradalom kezdetéig az újkor eseményeit hidegháború befejezésig, és a legújabbkor/ modernkor lázadó tevékenységét napjainkig vizsgáltam

³¹ Spartacus szökött gladiátorként Kr. e. 74-ben lázadt fel és 78 követője segítségével kirobbantotta a korszak legnagyobb rabszolga felkelését. Többször sikeres harcot vívott a túlerőben lévő római légionárius csapatok ellen, mint kiváló katonai vezetőt is számon tartották.

³² Az 1514-es parasztháborúba torkollott keresztes hadjárat katonai vezetője. (1514 áprilisa – júliusa) a meghirdetett keresztes hadjárat a nemesi uralkodó osztály elleni harccá vált.

Európa más országainak jobbágysai is lázadtak az uralkodó osztály ellen, pl. Franciaországban 1251-1320 közötti ún. (pastoralék) agrárius lázadók, az uralkodó réteg elleni harcai még bizonyos vallásos színt is adtak felkeléseiknek azzal, hogy célpontként a papokat és a zsidókat fosztogatták. 1502-ben a hercegek, nemesek és papok ellen lázadtak fel, és 7000-nél is több parasztot szólított fegyverre a bocskoros lázadás (Bundschuh), melynek címe a zászlóra tűzött bocskor volt.

- Az újkor ellenállói, lázadó tevékenységeiről: a két világrendszer szembenállása során számtalan lázadó, illetve felkelő mozgalmat támogattak a szemben álló felek, kihasználva a tiltakozó csoportok uralkodó rendszerrel szembeni elégedetlenségét, és importálva az ideológiai meggyőződésüket. A teljeség igénye nélkül néhány lázadó, illetve ellenálló csoport tevékenységét emeltem ki ebből a korszakból: az egykori gyarmatok felszabadulásai, amik sok esetben nem békés úton történtek, az amerikai kontinensen 1780. november 4-én megkezdődött, Tupac Amaru vezette nagy spanyol-ellenes indián felkelés Peruban. A kubai forradalom 1959. január 1-i győzelmével új időszerűséget nyert a gerilla stratégia (Fidel Castro, Che Guevara).³³ Ez a stratégia és a lázadás megjelent Bolíviában, Peruban és Kolumbiában is.

Az ázsiai kontinensen is megjelentek a függetlenségi lázadások, és forradalmak: Mianmar, (1945–1948) Indonézia, (1945–1949) Kambodzsa (1945–1953) Laosz, (1945–1953) Vietnam és az első indokínai háború (1945–1954) Malajzia, (1945–1963) Szingapúr, (1945–1965) Brunei, (1945–1984). Mindenképpen említésre méltók Európában, a II. világháború ellenállói mozgalmi, felkelései. A legismertebb ebből az időszakból a jugoszláv partizánharc volt „Tito”³⁴ vezetésével. Megemlítendő még az Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg³⁵ (IRA), mint az újkor egyik lázadó-felkelő szervezete,

³³ Ernesto Rafael Guevara de la Serna (1928. június 14- 1967 október 09). Orvos, politikus, marxista forradalmár, gerillavezér, kubai miniszter, egyik leghíresebb műve a „gerillaharcos kézikönyve” 2007-ben magyarul is megjelent.

Fidel Castro (1926. augusztus 13. –2016. november 25.) kommunista politikus, 1965–2008 között Kuba első számú vezetője: az ország és a minisztertanács elnöke, pártvezér.

³⁴ Josip Broz Tito (1892. május 7.- 1980. május 4.). Jugoszláv forradalmár és államfő, a második világháborúban a jugoszláv partizánok egyik legismertebb vezetője volt.

³⁵ Az IRA (Irish Republican Army) az ír függetlenségi háborúban (1919-1921) harcolt Írország egyesüléséért, utódja az ideiglenes írországi hadsereg (Provisional Irish Republican Army) 2005-ig fegyveresen harcolt céljaiért. 2005. július 28-án az IRA bejelentette, hogy felhagy fegyveres akcióival, kizárólag békés módszerekkel, akar küzdeni politikai célkitűzéseik megvalósításáért.

az ETA³⁶ baszk nacionalista szervezet, a Vörös Hadsereg Frakció (RAF),³⁷ mint szélső baloldali lázadó szervezetet.

Az arab világ a palesztin felszabadítási szervezettől (PFSZ)³⁸ és a HAMASZ³⁹-tól volt hangos.

- A jelenkor (modernkor) lázadó mozgalmainak tevékenységéről, szervezeteiről elmondhatjuk, hogy ezek a lázadó mozgalmak az új államok létrejöttével kialakult mozgalmak, csoportok, vagy már másod- illetve harmadik generációs szervezetek, mozgalmak. Ilyen például a tálib mozgalom, illetve felkelés, amely a szovjet megszállók elleni harc során jött létre, és napjainkban az afgán demokratikus kormány fegyveres ellenzéke. Korunk legismertebb lázadó (terror-) szervezete az iszlám állam (ISIS⁴⁰), mely az általa hirdetett tanokat már a modern technika vívmányait is felhasználva terjeszti, a világon, és számos alcsoportha található a különböző kontinenseken. Algéria, Mauritánia és Marokkó területén 2002 óta felkelések vannak, harcok folynak a Havarij Iszlamista fegyveresek és a Szalafista csoport között. A dáfuri konfliktusban az elmúlt években a szudáni fegyveres erők és a támogatásukat élvező félkatonai csoportok (pl. Dzsandzsavíd miliciák), valamint több függetlenségre törekvő kormányellenes és törzsi csoport közötti összecsapások sorozata vált ismertté. A legújabb esemény a kurd és török nézeteltérés az ISIS-megszállás alól felszabadított területeken. Európa legveszélyesebb konfliktusának a Krím-félsziget elszakadásáért vívott szeparatista felkelést tartom, amely a hibrid műveletek⁴¹ mintapéldája is egyben.

³⁶ ETA (Euskadi ta Askatasuna, „Baszkföld és Szabadság”) baszk nacionalista függetlenségi mozgalom Spanyolországban, mely 1958-ban alakult, 2011-ben feloszlott.

³⁷ RAF (Rote-Armee-Fraktion) 1968 és 1998 között tevékenykedett Nyugat-Németországban, diákmozgalomból vált fegyveres (ellenálló) terror csoporttá.

³⁸ PFSZ (Palestine Liberation Organization) 1964-ben alakult politikai és félkatonai szabadságjogi szervezet, melynek célja az Izrael által megszállt palesztin területek felszabadítása.

³⁹ HAMASZ (Iszlám Ellenállási Mozgalom) palesztin szunnita politikai mozgalom neve. A HAMASZ a Muszlim Testvériség fundamentalista mozgalomból alakult ki, 1987-ben jött létre az „első intifáda” idején. A nemzetek fölötti muszlim egységet (pán iszlámizmust) tűzte ki célul.

⁴⁰ Al-Kaida szervezetéből kivált radikális szunnita dzsihádistá szervezet, mely napjainkban a világ egyik legismertebb terrorszervezete.

⁴¹ A hibrid fenyegetésre, műveletekre az elemzők a szakirodalomban és regnáló vezetők is reagáltak, többek között:

- Porkoláb Imre: Hibrid hadviselés: új hadviselési forma, vagy régi ismerős? Hadtudomány 2015/3-4, pp. 35- 48.;
- Padányi József –Tomolya János: Háború és béke Ukrajnában, avagy keleten a helyzet változatlan, Hadtudomány 2017/3-4 pp. 63-83.;

ENSZ-összegzés alapján 1990 óta mintegy 38 veszélyes felkelés és lázadás alakult ki a világ számos pontján.

Hatásuk alapján a lázadásokat feloszthatjuk:

- Helyi lázadásokra, mint például a II. világháború során a „Varsói felkelés”⁴², amely egy jól behatárolható, szűkebb területre hatott, de ilyen volt a „törökbálinti zendülés”⁴³ is az egykori Magyar Néphadseregben.
- Regionális felkelésekre, példaként a „Vendée-i felkelést”⁴⁴ tudnám említeni, amely több megyére kiterjedően folytatott, sikeres fegyveres felkelés volt a republikánus államapparátus hadereje ellen.
- Globális hatású ellenálló-felkelő harcra, ilyen volt a Nagy Francia Forradalom, melynek eszméi mintaként szolgálnak sok új demokratikus államnak, vagy az „Arab Tavasz”, mint olyan felkelő, lázadó eseménysorozat, mely hatása globálisnak tekinthető a migráció miatt.

-
- Phillip Breedlove (a NATO európai erők parancsnoka) „A NATO-nak meg kell tanulnia kezelni az Oroszország által folytatott "hibrid háború" révén keletkező helyzetet, és mindenekelőtt fel kell készülnie a felség jelzés nélküli egyenruhát viselő fegyveresek beszívargására és tevékenységére
2014. augusztus. : <https://www.welt.de/politik/deutschland/plus181745774/Philip-Breedlove-zur-Nato-Trump-hat-bessere-Resultate-erzielt-als-jeder-seiner-Vorgaenger.html> Letöltve 2018.06.06
 - Pawel Soloch (a lengyel Nemzetbiztonsági Hivatal elnöke) a NATO 2017. október 31-i tanácskozásán: „A NATO hasznosíthatja azt a tapasztalatot, amelyre Ukrajna a krími válság idején az orosz hibrid hadviseléssel szembesülni kezdett.”
 - Simicskó István: A hibrid hadviselés előzményei és aktualitásai; Hadtudomány, 27 (3-4). pp. 3-16.

⁴² 1944. augusztus 1-jén kitört általános felkelés volt, aminek célja volt a lengyel függetlenség megerősítése, a város felszabadítása az orosz csapatok érkezéséig

⁴³ 1991. április 7-én a törökbálinti lőszerraktár bázison történt, ahol 20 katona tagadta meg a kapott utasításokat.(forrás internet <http://ntf.hu/index.php/2017/12/16/a-torokbalinti-zendules-avagy-ki-vedi-meg-a-hazat/> letöltve 2018.04.10)

⁴⁴ Vendée-i háború 1793 márciusa és 1796. július 30. között zajlott, Vendée tartományban kitört, felkelés több nyugat-franciaországi tartományra is áttért. A felkelők a gerilla-taktikát alkalmazva egészen 1796 közepéig kitartottak.

- A tiltakozásokat feloszthatjuk még a formájuk szerint (KAISER-TÁLAS féle felosztás)⁴⁵ is, mely alapján megkülönböztethetünk: zendülést⁴⁶, lázadást⁴⁷, felkelést⁴⁸, forradalmat, gerillaharcot, államcsínyt⁴⁹, valamint terrorizmust.⁵⁰

2. sz. ábra A Kaiser-Tálas féle tiltakozási rendszer
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)
(forrás: Kaiser Ferenc – Tálas Péter: Politikai erőszakformák, Budapest, Nemzet és Biztonság 2012/5-6. szám, pp. 133–156.)

⁴⁵ KAISER Ferenc -TÁLAS Péter: Politikai erőszakformák [27. 133. oldal]

⁴⁶ Magyar Értelmező Kéziszótár 8. kiadás 1989. évi II. kötet 1530. oldal szerint: valamely szervezeti fegyelem alatt álló kisebb csoportnak, jellemzően katonai alakulatnak olyan megmozdulása, melynek során a csoport megtagadja feletteseinek az engedelmisséget, és fegyveres ellenszegülésre is hajlandó.

⁴⁷ Magyar Értelmező Kéziszótár 8. kiadás 1989. évi II. kötet 822. oldal szerint: Társadalmi, polgári mozgalom, mely akkor szokott támadni, ha a nép elégedetlensége felsőfokra hág, és tetterre tör ki. Mozgalom, mely a felsőség hatalmát, legyen az törvényes, vagy bitorol, elnyomni, megsemmisíteni törekszik.

⁴⁸ Magyar Értelmező Kéziszótár 8. kiadás 1989. évi I. kötet 382. oldal szerint: fegyveres forrongás az uralkodó hatalom elnyomás ellen.

⁴⁹ Magyar Értelmező Kéziszótár 8. kiadás 1989. évi I. kötet (30. oldal) szerint: az alkotmány kijátszása, mely az uralkodó formának jogtalan megváltoztatását célozza, illetőleg eredményezi, legtöbbször a haderőre támaszkodik,

Államcsíny: a fennálló államhatalom erőszakos, törvénytelen megdöntése, amelyet egy kisebb csoport hajt végre általában fegyveresen.

Államcsíny: összeesküvés az állam irányításának megszerzésére.

⁵⁰ A terrorizmust ebben a felosztásban a szerzők, mint formai jelentést alkalmazták, de a szónak az értelmező kéziszótár alapján a tartalmi jelentésében módot is jelenthet a cél elérése érdekében.

Részkövetkeztetések, összegzés:

A történelmi események és példák sorozata bizonyította, hogy a lázadások, tiltakozások, fegyveres ellenállások egyidősek az emberiség történelmével és részei annak. A felkeléseknek, lázadásoknak, tiltakozásoknak különböző formája alakult ki a történelem során. A tiltakozásokat, lázadásokat sok esetben a fegyveres haderő alkalmazásával lehetett csak megszüntetni. Ha ezeket a harcokat vizsgáljuk, a hadtudomány számos tapasztalattal és módszerrel gyarapodott ezek során, például vezetői kezdeményezőkészség, meglepés, gerilla harcmodor, partizánharc, aszimmetrikus hadviselés, valamint a korunkban egyre inkább előtérbe kerülő hibrid hadviselés problémaköre is. A felkelések, lázadások, mint a vezetők és vezetési módszerek elleni tiltakozás, a reformoktól egészen a vezetők és rendszereik bukásáig egy jól elemezhető folyamatot képeznek. A történelmi tapasztalatokat a katonai vezetők a felkelők elleni harc során tudják kamatoztatni.

*„Minden háborúnak megvannak a maga tanulságai. Azt a háborút, melyből nem tudunk okulni, hiába vívták meg, és a katonák, akik elestek a harcban, semmiért adták életüket.”*⁵¹ Frederick Forsyth

⁵¹ Frederick Forsyth angol író „Isten ökle című könyve (125. oldal)

I.2 A felkelő-lázadó csoportok jellemzői felépítésük, lehetséges harceljárásaik

A felkelések, lázadások a történelem folyamán kialakultak spontán módon, vagy szervezett csoportok tevékenységének eredményeként. Elmondhatjuk azt, hogy a spontán módon kialakult lázadások az idő elteltével egyre szervezettebbé válnak. Ezek a lázadások lehetnek gyors lefolyásúak, mint például az 1831. évi kolerafelkelés,⁵² amelyet a fegyveres erő bevetésével gyorsan lokalizáltak és levertek, így nem lett országos és hosszantartó, továbbá ilyen volt még a cattarói matrózlázadás,⁵³ is, de ide soroljuk a romániai 1989-es forradalmat⁵⁴ is. Kialakulhatnak hosszabb idejű, évekig tartó lázadó tevékenységek. Például a csecsenföldi függetlenségi harc⁵⁵, vagy napjaink egyik válságpontja a szíriai háború, amely az „arab tavasz” egyik polgárháborús forradalmi országaként 2011 óta áll egy rendkívül összetett fegyveres küzdelem középpontjában.

A spontán kialakuló lázadások jellemzően valamely a lázadó csoportot, tömeget hátrányosan érintő esemény, vagy történés hatására alakulnak ki. Vezetője általában a tömegből kiemelkedő szónok, hangadó, a sérelmeket megfogalmazó személy lehet. A lázadó tömeg, csoport irányítása nem egységes, akár több alkalmi vezető is irányíthat. Az ilyen tömeg nem egységes a céljaikat illetően sem, különböző csoportok, érdeklődők, esetenként anarchisták is találhatók a tömegben. A 2006. szeptember 19-i az MTV székházánál történő erőszakos cselekedetekben⁵⁶ a tiltakozók mellett футбол huligánok, és későbbiekben fosztogatók is megjelentek.

⁵² Magyarország északkeleti részén a kolerajárvány miatti kordon és elzárás hatására történő lázadás a kormány elégtelen intézkedései és rémhírek hatására robbant ki. A közel több mint egy hónapos lázadást a katonaság alkalmazása szüntette meg.

⁵³ 1918. február 1. és 3. között az Osztrák–Magyar Monarchia haditengerészetében szolgáló, különböző nemzetiségű matrózok által kirobbantott felkelés volt az első világháború vége felé.

⁵⁴ 1989 decemberében a 10 napos forradalomként is megnevezett véres tiltakozás, harc eredményeként megszűnő, a kommunista blokk egyetlen állama, amely fegyveresen hajtott végre a társadalmi változásokat.

⁵⁵ A csecsenföldi háború első időszaka 1994 -1996 között történt, a második háború 1999-től kezdődik, amely a mai napig nem zárult le békeszerződéssel.

⁵⁶ 2006. szeptember 19-én az elhíresült „Őszödi beszéd” hatására tiltakozók jelentek meg az MTV székházánál, hogy kérvényt olvassanak be. A TV székházba bejutni kívánók összetűzésbe kerültek a rendvédelmi erőkkel és a hozzájuk csatlakozó erőszakos elemekkel gyújtogatásba, később fosztogatásba kezdtek. A történetek vizsgálatát rendőri és katonai szakemberek vizsgálták, amely jelentés csak részben került a nyilvánosságra, a teljes adatfeldolgozási tapasztalatok titkosításra kerültek.

A tömegben szép számmal voltak érdeklődők is, akik a „jó balhé van a tévénél” céllal kerültek a tömegbe. Jellemzően ezekben a tömegekben a fiatalok, idősök vegyesen találhatók és szervezettség a kezdeti időszakokra nem jellemző.

A spontán lázadások egyik sajátos formája a zendülés, amely karakterisztikusan valamely hierarchikus szervezetenél jelenik meg, mint pl. fegyveres erő, csendőrség, határőrség, stb.

A szervezett lázadásokra jellemző hogy, céljaikat illetően rendszerint egységesek. A tevékenységüket végezhetik nyíltan, szemben állva az adott rendszerrel, ilyenek voltak például a gyarmati felszabadító mozgalmak⁵⁷, folyhat akár rejtve is, mint a II. világháború partizán sejtjei, ügynökei által végzett akciók.⁵⁸

Ez a tiltakozás lehet békés és erőszakos fegyveres ellenállás is. A vezető általában egy olyan karizmatikus⁵⁹ személy, aki megfogalmazza és képviseli a szembenállást az uralkodó rendszerrel, személyekkel szemben. Amennyiben a karizmatikus személy, vezető még nem állt a lázadás élére, akkor gyakran vallási szervezetek, vagy vezetőik veszik át az irányítást a lázadó tömegek, csoportok felett. Ezekben az esetekben többnyire a célkitűzések módosulnak idővel és vallási célok kerülhetnek bele. A szervezett lázadó csoportok már valamilyen rendező elv alapján épülnek fel, így lehetnek hierarchikus jellegű szervezetek is. Ez általában olyan lázadásokra jellemző, amelyek nyíltak és a szembenállás a kormányzati erőkkel publikus. Ezek a csoportok lehetnek vonalas (lineáris) szervezetűek, és lehetnek sejtalapú szervezetek, csoportok, ez főként a II. világháború során volt jellemző. Ez a konspirációt segítette, a rejtett ellenállás során, a vezetők számára is csak egy szűk körnek a részére volt ismert a teljes szervezet. Ezek a csoportok, ellenállási szerveződések az eltelt idő függvényében átalakulhatnak és megváltozhatnak. Erre példa az ETA, amely az idők során számos alkalommal változtatott felépítésén, többségében biztonsági okok miatt. A szervezet egykor nagyon hierarchikus felépítéssel rendelkezett, egy ember állt a szervezet élén, melynek három ága volt:

⁵⁷ Pl: Simón Bolívar és José de San Martín vezette a dél-amerikai gyarmatok függetlenségi háborúja.

⁵⁸ Pl: Radó Sándor (1899. november 5 1981. augusztus 20). magyar geográfus, térképész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a II. világháborúban a szovjet hírszerzés tisztje

⁵⁹ Idegen Szavak Kifejezések Szótára 1984. évi kiadás (412. oldal) szerint: igen erős egyéniségű, a tömegekre delejes erővel ható (személy).

Idegen Szavak Gyűjteménye szerint: meggyőző erővel bíró személy, a karizmatikus ember magabiztossága abban rejlik, hogy könnyedén és nyíltan képes megosztani másokkal gondolatait. Mindig önmagát adja, mert nem fél a megítéléstől.

katonai, logisztikai és politikai. Azóta ez a három ág tizenegy ággá nőtte ki magát (logisztika, politika, nemzetközi kapcsolatok, hadműveletek, tartalékok, elítélt tagok támogatása, eltulajdonítás, információ, toborzás, tárgyalás, pénzügyek). Ennek az ellenkezője is megtörténik, így egy nyílt ellenállásból a vezető illegalitásba vonul, és onnan irányítja tovább a lázadást.

A felkelő/lázadó csoportok harceljárásai mindig függnek az ellenállás jellegétől (nem fegyveres, vagy fegyveres) a lázadás főbb körülményeitől (időszaka, nagysága kiterjedése, alkalmazott eszközök stb.) és a lázadás céljától (módosítás, vagy megsemmisítés). A kutatásaim során elsősorban a fegyveres, erőszakos felkelések, lázadások lehetséges harceljárásait elemeztem, de nem lehet említés nélkül hagyni a békés demonstrációkat, melyek akár átválthatnak erőszakos cselekedetekké. A békés tüntetések mikor átváltnak erőszakos cselekményekké, akkor a támadások jellemzően a hatalom jelképei (szobrok, épületek, média létesítmények, esetenként személyek) ellen irányulnak. A tömegben megjelenő anarchista, provokatív személyek, bűnöző elemek kihasználva a tömeg adta arctalanságot, akár üzleteket fosztogatnak, autókat gyűjtogatnak.

A fegyveres felkelő, lázadó csoportok elleni harc jellemzőit vizsgálva két csoportra osztottam őket: a rejtve működő ellenállói tevékenységre és a nyílt fegyveres szembenállást folytató tevékenységekre. A rejtve működő ellenálló csoportok módszerei között található a szabotálás,⁶⁰ a terrorizmus,⁶¹ ide soroljuk a kiberhadviselést is, ezen belül az információgyűjtést és visszatartást, a vírusok telepítését, dezinformációk megjelenítését, vezérlési programok blokkolását, a szemben álló erők szervezeteit kiszolgáló erőforrásoknak a támadását. Korunkban a technika fejlődése és automatizálása közepette a névtelenséget jelentősen biztosító internetes támadások már alapot képeznek az ellenállások során.

⁶⁰ Idegen Szavak Kifejezések Szótára 1984. évi kiadás (790. oldal) szerint: francia eredetű szó jelentése: munkafolyamat szándékos, tervszerű bénítása, akadályozása, rendelkezések végrehajtásának megtagadása, vagy szándékos elodázása, rejtett, álcázott romboló tevékenység, titkos aknamunka.

⁶¹ A terrorizmus általános megfogalmazása szerint: az erőszak alkalmazásának, vagy az azzal való fenyegetésnek olyan stratégiája, melynek célja a félelem keltés révén, meghatározott politikai, ideológiai, vallási célok kikényszerítése. Több féle felosztása lehetséges, az általános felosztás alapján megkülönböztetünk fizikai, politikai, gazdasági, erkölcsi, vallási, pszichikai terrorizmust.

Jogi értelmezése: a terrorizmus olyan cselekedet, amely veszélyezteti az alapvető emberi és szabadság jogokat.

Egyesült Államok Törvénykönyvének 22. fejezetének 2656. f (d) törvénycikke szerint a terrorizmus nemzeti kisebbségek, vagy titkos ügynökök által előre megfontolt szándékkal, nem katonai célpontok ellen irányuló politikai motivációjú erőszak, célja általában az, hogy valamilyen hatással legyen a közönségre. (kiemeli, hogy nem minősül katonai célpontnak az olyan hivatásos katona, aki az eset (terror) idején fegyvertelenek, vagy szolgálaton kívül voltak.)

A fegyveres ellenállás, lázadás kialakulásához néhány körülménynek feltétlenül meg kell lennie: az egyik ilyen a lakosság, vagy annak egy része kell, hogy támogassa a felkelést, valamint rendelkezzenek megfelelő vezetővel, és ideológiával, amellyel a felkeléshez történő csatlakozásra inspirálják a lakosságot. A fegyveres ellenállásra az aszimmetrikus hadviselés⁶² és ezen belül a partizán⁶³ illetve gerillaharc a jellemző, de ide sorolható a terrorizmus is. A manapság folyó felkelő, lázadó műveleteknél már beszélünk a hibridhadviselésről is, mint a modernkori felkelő, lázadó csoportok harctevékenységi formájáról. Ennek a legjobb példája az ukrajnai Krím-félsziget elszakadásáért, a luhanszki-, és a donyecki területek önállóságáért vívott fegyveres felkelés. A hadtörténelem eseményeit vizsgálva az aszimmetrikus hadviselés folyamatosan jelen volt a különböző korok katonai harcaiban, de ez jellemzően a felkelő, lázadó csoportok tevékenységében mindig is az alapvető harcéljárás fajta volt a sokszor minőségi-, és létszámfölényben lévő kormányzati és reguláris erőkkel szemben.

Amennyiben a lázadó erők és csoportok eszközben és mennyiségben is közel azonos erőt képviselnek, akkor jellemzően a katonai műveletek már a hagyományos hadviselés szabályai szerint kerülnek megvívásra.

Jobbágy Zoltán: „Clausewitz és a kaméleon színe” című írásában úgy fogalmaz, hogy *„Az aszimmetrikus hadviselés alapvetően a szegény ember hadviselése. Nem véletlen, hogy a klasszikusok között jelentős számban képviseltetik magukat a világ elmaradottabb térségeiből származó gondolkodók. Mao Ce-tung és Che Guevara írásait sok helyen tanítják a katonai akadémiákon.”*⁶⁴

Én ezt kiegészítem azzal, hogy a felkelő/lázadó csoportok alap harcéljárása az aszimmetrikus hadviselés, amelyet a lázadó, erők, csoportok a sikeresség függvényében kibővíthetnek, és később átalakulhatnak általános fegyveres felkeléssé, forradalomná. Az aszimmetrikus hadviselésnek, a hadviselés általános célján kívül célja az is hogy, akaratainkat rákényszerítsük a szemben álló félre, megszüntessük vagy csökkentsük a meglévő aszimmetriát, (különbözőséget) a harcoló felek között.

⁶² Idegen Szavak Kifejezések Szótára 1984. évi kiadás (790. oldal) szerint: szimmetria jelentése tükörkép, az aszimmetria azonosság hiánya, fegyveres harcoknál beszélhetünk fegyverzeti, kiképzettségbeli, létszám és minőségi aszimmetriáról.

⁶³ Partizán: a Hadtudományi Lexikon (1995) II. kötete szerint (1066. oldal): az ellenség által megszállt területen szervezett fegyveres csoport tagja, vagy a nemzeti felszabadító mozgalmakban résztvevő, aki nem tartozik a reguláris haderő tagjai közé.

⁶⁴ Jobbágy Zoltán: Clausewitz és a kaméleon színe [25.12 oldal]

Részkövetkeztetések, összegzés:

A felkelések, lázadások jellemzőit vizsgálva megállapítottam, hogy a történelem során a kialakulásuk történhet úgy, hogy az tervezett, vagy spontán kialakuló lázadás jellegét ölt, ez a jellemző alapvetően nem változott a vizsgált történelmi időszakban. A felkelő és lázadó csoportok szervezeteinek általános felépítése sem sokat változott. A felkelések céljainak, általános tartalmát vizsgálva szintén nem mutatható ki véleményem szerint jelentős változás. Viszont a harceljárásaik és módszereik a hadtudomány fejlődésével szinkronban változtak, bővültek. Az alkalmazott eszközeiket tekintve, szintén megállapíthatjuk, hogy a történelmi korszakok legújabb vívmányait felhasználva folytatják a felkelők a harcukat a szemben álló kormányzati erőkkal, nem elvetve az eddigi jól bevált eszközöket (pl. rögtönzött, házi készítésű robbanó eszközök)⁶⁵. Ezekre a módszerbeli és eszközváltozásokra természetesen a reguláris haderő is válaszolt⁶⁶, mind kiképzési, mind eljárás/módszerbeli változásokkal, módosításokkal. A reguláris haderőnek fel kell készülnie az irreguláris erők elleni harcra.⁶⁷ A felkelők a kormányzati erő részéről meglévő pozitív asszimetria csökkentése érdekében az irreguláris hadviselést folytatják. A sikeres felkelők elleni harc egyik feltétele, az ellenálló csoportok minél jobb megismerése az általuk alkalmazott módszerek, eljárások, felismerése és az ellenük való hatékony küzdelem.

„A hatalom azoknak a beleegyezése nélkül, akiken gyakorolják, önámítás, amely soha nem tart sokáig; különösképp törekeny az egyensúly a félelem meg a lázadás között, amely egy szempillantás alatt felborul, amikor elegendő számú ember egy időben ébred tudatára, hogy hangulatuk azonos.”⁶⁸ Maurice Druon

⁶⁵ Házi készítésű robbanó eszköz, Improvised Explosive Device (IED) egyszerűsített magyar neve pokolgép. ez a felkelő lázadó csoportok egyik leghatékonyabb fegyvere a reguláris erőkkel szemben

⁶⁶ Például az amerikai haderőnek a FM 3 24 Counterinsurgency tábori kézikönyve, vagy a NATO. AJP 3.4.4 Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency (COIN) doktrínája.

⁶⁷ A NATO-definíció szerint az irreguláris tevékenység: „Erő alkalmazása vagy azzal való fenyegetés irreguláris erők, csoportok vagy egyének által, sokszor ideológiai vagy bűnelkövetési motivációval, azzal a céllal, hogy változást csikarjanak ki vagy akadályozzanak meg, kihívást intézve a fennálló kormánnyal és legitim hatalommal szemben.” (AAP-6 [2013] 2-I-9. o.)

⁶⁸ Maurice Druon (1918. április 23 -2009. április 14) francia író, költő, politikus, a Francia Akadémia tagja.

I.3 A felkelők, lázadók elleni harctevékenységek körülményei és azok hatása a siker megvívása érdekében

A felkelők elleni műveletek sikerét meghatározza az ellenük folytatott harc körülményeinek az összessége, ezeknek a körülményeknek a helyes, vagy helytelen értékelése magában hordozza a sikert vagy a kudarcot. A fontosságát már a korai hadviselés során is felismerték, amit két idézettel is bizonyítanék. Szun-Ce szerint *„Ha ismerjük az ellenséget és ismerjük magunkat, akkor a győzelem nem maradhat el; s ha ismerjük a földet és ismerjük az eget, akkor a győzelmünk tökéletes lesz.”* Zrínyi Miklós szerint pedig *„A hadi tudomány ugyanis növeli a bátorságot, mert senki sem fél azt megtenni, amiről biztosan tudja, hogy jól tanulta meg.”* Korunkban számos új körülmény és megváltozott környezeti elem befolyásolja a katonai erők által folytatott felkelők, lázadók elleni harc sikerét. A kialakult helyzet és a körülmények elemzésének fontossága nem változott, de tartalmilag és minőségében számos új feladat hárul a parancsnokra és törzsére a feladatok elemzése és a cselekvési változatok kidolgozása során.

A katonai műveletek környezetének elemzése a NATO szövetségi doktrínáiban, többek között az AJP 01-ben is kiemelt szerepet kap.

Miről is van szó? A műveleteket befolyásoló körülményeket többféle szempont alapján elemezhetjük. Vizsgálhatjuk a regionális és helyi környezet hatását a műveleti tevékenységekre, elemezhetjük az ellenséget (szemben álló erők eszközei, ereje, képességei és lehetőségei). Vizsgálhatjuk a műveleti körülményeket tartalmi elemei szerint is (terep, műveleti időszak, kiképzettség, alkalmazott pusztító eszközök mennyisége és minősége, részt vevő felek száma stb.), mivel bővült, vagy hogyan változott ezeknek a főbb körülményeknek a szerepe és tartalma a felkelők elleni tevékenységek során.

A parancsnok és törzse folyamatos elemzést és értékelést végez a felkelők elleni műveletek előkészítése, tervezése, valamint végrehajtása során. Néhány példán keresztül szeretném bemutatni, azt hogy, hogyan segítette vagy gátolta a műveletek végrehajtását a körülmények helyes, vagy helytelen elemzése.

Igyekszem meghatározni azokat a főbb körülményeket, amelyek napjaink felkelők elleni műveleteire jellemzőek és hibás értékelésük jelentősen befolyásolja a műveletek sikerét. Értekezésemben csoportosítom és vizsgálom a felkelők elleni harcnak ezene körülményeit.

A körülményeket vizsgálva a különböző szempontok alapján, számtalan csoportosítást hozhatunk létre. Az általam leírt elemzéseket úgy végeztem, hogy a vizsgált főbb körülmények, mind a fegyveres katonai műveletek, mind a nem háborús katonai műveletek során megtalálhatóak. A hadviselés fejlődésével a fegyveres harc előkészítése és végrehajtása egyre sokoldalúbb és összetettebb lett. Az ókorban és a középkorban a parancsnokot felkészültsége, haditapasztalata és sokszor megérzései is segítették és ezek vezették a seregével a győzelemre. A fegyveres harc változásai és ezen belül a fegyvernemek kialakulása, a harckiszolgáló és támogató feladatok változásai, sokrétűsége már igényelte a parancsnokok mellett egy tanácsadói csoport, törzs kialakulását. A modern hadseregek létrejöttét történetileg a XIX. század elejéhez köthetjük, ekkor az iparosodással és urbanizációval együtt járó munkamegosztás, a népesség növekedése szükségessé tette a katonai feladatok tagozódását, megosztását és egyes feladatok elkülönülését. A változás döntő elemeit képezte a professzionális tisztikar és a tömeghadseregek megjelenése, az oktatás és képzés megváltoztatása, a törzsek illetve vezérkarok létrehozása, valamint a katonai ismeretek tudománnyá való kiteljesedése, majd a haditechnikával is összefonódó specifikálódása.⁶⁹ A XX. század fegyveres tevékenységei során a parancsnok tevékenysége (vezetői és irányító munkája) mellett a törzsek munkája már meghatározó volt. A körülmények értékelését már a törzsek végzik és javaslataikkal, valamint elemzéseikkel segítik a parancsnokot a helyes döntések meghozatalában. Napjaink műveleti utasításai, szabályzatai külön kiemelik azokat a főbb körülményeket, amelyek vizsgálata és elemzése a parancsnok és törzs kötelessége a helyzet elemzése és értékelése során.

⁶⁹ NAGYNÉ BABICS Éva: A modern hadsereg és tisztikar kialakulása, Bolyai Szemle 2003/1 szám p 99-118. Internet, letöltve 2017. április. 19 <http://uni-nke.hu/download> 11 oldal

A tartalmi elemek szerinti felosztás alapján a következő főbb körülményeket ajánlott vizsgálni:

- terep hatása a felkelők elleni műveletekre;
- időjárás, nap és évszak szerepe a felkelők tevékenységei során;
- a felkelés jellege, formája;
- a műveletek részvevői (kormányzati erők/lázadó csoportok) által alkalmazott eszközök, fegyverek mennyisége és minősége;
- a műveleti területen tevékenykedő erők és szervezetek (ellenséges, semleges, baráti, karitatív);
- a felkelők elleni harc részvevőinek mennyisége és minősége, és kiképzettsége;
- a felkelő és a velük szemben álló erők, erőforrás lehetőségei és felhasználási igénye, a technikai támogatottság összetevőinek fontossága;
- a műveleti területen alkalmazott harceljárási módok;
- a megváltozott műveleti tervezés hatása;
- vallási, etnikai összetevők szerepe a műveleti területen;
- jogi szabályzók, amelyek jelentősen befolyásolják a felkelés jellegét.

A terep elemzése és jellegének a meghatározása a fegyveres küzdelmek megvívásakor az egyik legrégebbi összetevője a körülmények vizsgálatának. A történelem során a katonai vezetők (hadvezérek) a terepet helyesen értékelve számtalan esetben értek el kimagasló eredményeket és jutottak harcászati előnyhöz, okoztak meglepetést, vagy nyertek időt és pusztították az ellenséget. A történelem egyik ékes példája erre a thermopüli csata (i. e. 480) ahol a terep mesteri kihasználásának eredményeként, a leírások alapján a spártaiak mintegy ötszörös veszteséget okoztak a támadó perzsa erőknek. A szalamiszi csatában szintén a földrajzi adottságokat (tengerszorost) használták ki a görögök a perzsákkal szemben és nyertek csatát. Zrínyi Miklós a „Vitéz hadnagy”-ban úgy fogalmazta meg a terepismeretet, hogy *„szükséges hogy jó feje legyen a hadviselőnek arra, hogy mihánt meglátja a helyt, megismérje az ő mivoltát és tudja alkalmaztatni a maga hasznára”*

A terep elemzésének megkönnyítésére napjainkban már típusokmányok és számítógépes programok⁷⁰ kerülnek alkalmazásra és segítik a parancsnokok és törzseik munkáját a műveletek tervezésekor. A terep értékelése során vizsgáljuk a járhatóságot, a terep befogadó képességét, manőverezési lehetőségeket, a rejtési álcázási, láthatósági és tüzelési lehetőségeket, a lakott településeket hatásait a tevékenységre, talajviszonyokat és a domborzatot. A terep elemzéshez a NATO-n belül A STANAG 3992 ad útmutatást az elemzők számára, amely vizsgálatot az ún. OCOKA⁷¹ alapján végzik. A terep értékelésénél kiemelten kell értékelni, hogy a lázadó erők, csoportok milyen helyismerettel rendelkeznek és a terep mennyiben támogatja a kis erejű lázadó csoportok rejtett, vagy gyors mozgását.

Az időjárás, nap és évszak a fegyveres küzdelmek körülményeinek értékelése között állandó és kihagyhatatlan elemként szerepel. A történelem nagy csatái között számtalanszor szerepelt jelzőként az időszak, úgymint például téli hadjárat,⁷² tavaszi hadjárat⁷³. A csaták, hadszínterek kiválasztása során számtalan esetben volt meghatározó az időjárás és könnyítette meg a támadó tevékenységet (pl. befagyott vízi akadályok) vagy nehezítette a támadást (pl. bannockburni csata⁷⁴). A hadszínterek kiválasztásánál a napszak, illetve a nap sugarainak iránya is befolyásolta a manővereket, védőállásokat. Történészek kutatásai alapján a cannae-i csatában (i.e. 250) Hannibál a mesteri manőverek mellett kihasználta, hogy a nap és a szél is a római légiónáriusokat vakította, akadályozta.⁷⁵ A felkelők elleni műveletek során a parancsnoknak és törzsének mindig számolni kell a lázadó csoportok helyismeretével. Che Guavara „A gerilla harcos kézikönyvében” (60-77. oldal) külön részletezi hogy milyen a tevékenység kedvező, kedvezőtlen és városi környezetben vívott gerilla harc esetén.

⁷⁰ ArcGis 10.3 egy gyakran alkalmazott térinformatikai szoftver.

⁷¹ Observation and field of fire, concealment and cover, obstacles, key terrain and avenues of approach and mobility corridors. (megfigyelési és tüzterületek, rejtés és álcázási lehetőségek, természetes akadályok, kulcsfontosságú területek, mozgási útvonalak és folyósok.

⁷² A téli hadjárat más néven észéki hadjárat Zrínyi Miklós hadjárata 1664 télutóján, mely során 240 km-t hatolt be seregével török területre. Ez az 1663-64. évi török háború legfontosabb hadművelete, mely a keresztény erők legfőbb sikere is egyben.

Téli hadjárat I. Napóleon Oroszországi hadjárata (1812. június 24-december 14).

⁷³ A tavaszi hadjárat a főhadszíntéren 1849. április 2-ától május 21-éig tartott, melynek során a magyar honvédsereg óriási, ám nem teljes katonai sikert ért el.

⁷⁴ Bannockburni csata (1314) az angol nehéz lovasságot a mocsaras felázott talaj állította meg a skótok előtt.

⁷⁵ Geoffrey REGAN: Katonai katasztrófák, hadi baklövések [14.120. oldal]

Az ember természetes adottságánál fogva korlátozva van az éjszakai tevékenységben, ezért a technikai fejlődés előtt a csatákat általában a nappali időszakban vívták. A hadszíntér megvilágítása már kibővítette ezt az időszakot. Az infraeszközök⁷⁶ alkalmazásával, az érzékelés kiterjesztésével az éjszakai tevékenységek köre megnövekedett és gyakran meghatározóvá vált, előnyben részesítve a meglepést és a kezdeményező készséget. A lázadó harctevékenységek során a lázadó erők, csoportok a helyismeretüket jelentős mértékben kihasználhatják az éjszakai tevékenységeik során. Az éjszakai tevékenységek lehetőségei folyamatos irányítást és elemzést követelnek meg a parancsnoktól és törzstől a XXI. század fegyveres tevékenységeinek előkészítése és vezetése érdekében.

A kritikus infrastruktúra létesítményeinek védelme kulcs fontosságú a támadó lázadó csoportokkal szemben, elvesztésük, megsemmisülésük meghatározó lehet a helyi fegyveres harcok megvívása során.

A körülmények értékelésének az egyik fontos eleme, hogy vizsgáljuk a felkelés, lázadás típusát: pl. békés vagy fegyveres lázadás történik, a lázadó csoportok rejtve, vagy nyilvános ellenállást folytatnak, ezek a körülmény elemek befolyásolják-e az ellenük való harc jellegét és a bevont erők típusát, és eszközeit és nagyságát?

A lázadó műveletek időszakainak elemzése során a parancsnok és törzs vizsgálja, hogy milyen képességei és lehetőségei vannak a saját erőknek, illetve a szemben álló félnek. Természetesen egy hosszabb idejű felkelés elleni művelet során, más lehetőségei is vannak a lázadóknak és a kormányzati erőknek a műveletek kezdetén és folyamán, illetve a végén, így ezek a képességek a harc folyamán folyamatosan változhatnak. Például a spontán kialakuló fegyveres felkelések, lázadások során az idő elteltével a szervezettség egyre inkább jellemző lesz a lázadó erőkre, az eltelt idő függvényében mind az erőforrások, mind az alkalmazott harceljárásokban változások következnek be. Afganisztánban a lázadó tálib csoportok az első generációs házikészítésű robbanó eszközöktől eljutottak a negyedik generációs eszközökhöz.

⁷⁶ 1943-ban a németek megkezdték a harcok éjszakai harcra való felkészítését, az évben néhány Párdúcot 300 mm-es "Uhu" (bagoly) infravörös sugárvetővel (a nyugati szakirodalomban IR = infra red vagy infra rot néven szerepel) és "Biwa" képtárolóval szerelték fel. Utóbbi látható fénné alakította át az infravörös jeleket. Mindkét berendezést a híres Zeiss optikai művek készítette. A harcok éjszakai érzékelők segítségével látták a sugárvetők által megvilágított területet

A békeműveletek során alkalmazott embargóknak⁷⁷ az a célja, hogy a szemben álló felek (vagy csak az egyik fél) lehetőségeit és képességeit csökkentsük és ezáltal a lázadó műveletek feladását, vagy akár a tűzszünetet kikényszerítsük. Az elmúlt századok során a támadó fél bekerítéssel, ostromzárral oldotta meg és kényszerítette ki ezt az állapotot. Az ilyen jellegű kikényszerítés a városok, vár és erődharcoknál volt a meghatározó és jellemzően, a támadó féltől plusz erőket és eszközöket igényelt. A hadtörténelem során hatalmas kudarc volt a fasizta csapatoknak Sztálingrád ostroma, ahol nem sikerült a támadó erőknél blokáddal a védőket megtörni és jelentős anyagi, valamint erkölcsi veszteséget szenvedtek el. Korunkban a különböző technikák és nyersanyagok embargójával idézik elő ezt az állapotot. A szemben álló erők által alkalmazott eszközök, mennyisége és minősége mindig jelentősen befolyásolta, a műveletek kimenetelét. A mennyiségi fölény sok esetben nem biztosította a sikert, de sokszor egy új eszköz, fegyver megjelenése meghatározta a fegyveres harc kimenetelét. Ilyen volt a harci szekerek alkalmazása, amely a XV. században külön fegyvernemé nőtte ki magát és a husztita szekerek alkalmazása sokszor segítette sikerre a használóit, mind védelemben, mind támadásban egyaránt. A harckocsik hadszíntéri megjelenése az I. világháborúban (1917) jelentősen segítette az Antant műveleteit a konfliktus egyes időszakában. A tömeghadseregek szerepe korunkban már nem jellemző, hanem a speciálisan felkészített mozgékony erők azok, amelyek a XXI. század sikeres modern haderejére jellemzőek. A modernkori elvek alapján a mennyiséget felülírja a minőség, bár a kínai haderő a modernizáció mellett a tömeges alkalmazást sem felejtette el. A technikai és tudományos fejlődés nem csupán a katonák által használt fegyvereket és alkalmazott taktikát alakította át, hanem hatással volt a szállítóeszközökre, a logisztikai rendszerre, az alkalmazott gyógyszerekre, a sebészetre, és forradalmasította a kommunikációt is.⁷⁸ A lázadó csoportok gyakran a szemben álló erőktől megszerzett (zsákmányolt) eszközökkel és fegyverekkel vívják a harcukat. Hatékony eszköznek bizonyult a mesterlövész puska alkalmazása, amellyel a lázadó csoportok vezetői ellen eredményesen lehetett harcolni.⁷⁹

⁷⁷ Magyar Értelmező Kéziszótár 8. kiadás 1989. évi II. kötet (316. oldal) alapján: embargó jelentése: kiviteli és behozatali tilalom, zárlat.

⁷⁸ Nagy László: A tudományos felfedezések, a technikai újítások hatása a stratégiai gondolkodásra [43. 38 oldal].

⁷⁹ 2,5 kilométerről lőtt agyon egy ISIS harcost egy brit mesterlövész, forrás internet: <https://24.hu/kulfold/2017/05/22/25-kilometerrol-lott-agyon-egy-isis-harcost-egy-brit-mesterlovesz/> letöltve: 2018.07.21

Természetesen ezek az eszközök nem csak a felkelés ellenes erőknél jelentek meg, mint fegyverek hanem orvlövész fegyverekként megjelentek a lázadóknál is.

A XIX. század előtti lázadó harcok során a katonai erők voltak azok, amelyek eldöntötték a lázadások kimenetelét felszereltségük és kiképzettségük alapján. A hadtudomány fejlődése, a technikai eszközök és a harceljárások megváltoztatták a lázadások méreteit és a háterszág fogalmát, szerepét. A kiszélesedett és mélységében megnövekedett műveleti terület során már nem csak a felkelő/lázadó erőkkel kell számolni, hanem a polgári lakossággal, a humanitárius szervezetekkel, nemzetközi szervezetekkel, vallási csoportokkal, valamint a konfliktusban területén állomásozó semleges erőkkel is ezek segíthetik, illetve akadályozhatják a hatékony harcot a felkelők ellen.

A XXI. század felkelők elleni műveletei egy összetett és sok részt vevős tervezést és végrehajtást igénylő tevékenységgé bővültek ki. A felesleges és a polgári lakosságot érintő pusztítások számtalan esetben fordították szembe a lakosságot a fegyveres erőkkel és szerezték meg a támogatást, szimpátiát a lázadóknak. Különösen nagy a veszély a légi csapások tervezésekor, amikor is a szemben álló lázadó erők minimális, míg a polgári lakosság jelentős veszteségeket szenvedhet a csapások során. Napjainkban kiemelt feladata a parancsnoknak és a törzs egy speciális részének, a CIMIC⁸⁰-kel foglalkozóknak, hogy egyrészt segítsék a parancsnokot, illetve támogatást szerezzenek a lakosság részéről ezekhez a műveletekhez. A lakosság támogatása megszerzésének a fontosságát a legtalálóbban talán Bernard Fall⁸¹: a „Street Without Joy” 375. oldalán fogalmazta meg meg, miszerint: *„ a győzelem és vereség közti különbség nyitja a forradalmi háborúban, hogy a lakosság és a hadsereg „ugyanazon az oldalon legyen és harcoljon”. (...) Ezért olyan fontos megérteni, hogy a gerilla hadviselés nem különleges, hanem taktikai kiegészítője egy sokkal nagyobb politikai vetélkedésnek, és attól függetlenül, hogy mennyire szakértő módon vívják meg kompetens és elhivatott szakértők, lehetetlen, hogy pótolja a politikai alapokat.”*

Egy kanadai mesterlövész Irakban: 3450 méter távolságból lőtte le az Iszlám Állam egy harcosát. forrás internet: <https://www.haborumuveszete.hu/minden-ami-lo/3-450-meter---uj-mesterlovesz-rekord-szuletett> letöltve 201807.21

⁸⁰ CIMIC: angol mozaikszó a Civil-Military Co-operation-ból ered, és civil-katonai együttműködést jelent.

⁸¹ Bernard B. Fall (1926. november 19. – 1967.február 21.) Francia nemzetiségű amerikai professzor, leghíresebb műve az indokínai háborúról írt könyve a „Street without Joy”.

A lázadó erők elleni műveletek során kiemelt szerepe van a műveleti terület vallási összetétele vizsgálatának, elemzésének. A sikeres felkelők elleni fegyveres műveletek egyik kulcs kérdése a vallási környezethez történő alkalmazkodás, ezen belül a helyi vallási környezet, és a területen lévő vallási csoportok megismerése. Ha megvizsgáljuk, a világ konfliktus térképét látjuk, hogy számos vallás képviselőivel és szokásaikkal találkozhatunk a műveletek során. Vizsgáltam, hogy mennyire fontos és meghatározó lehet a siker elérésében a helyi lakosság számára meghatározó vallási környezet támogatása. Elemeztem hogy a lakosság kulturális, vallási szokásainak ismerete és tiszteletben tartása, hogyan segíti, vagy akadályozza a sikeres katonai műveleteket, a lázadók elleni tevékenységet. A vallási környezet vizsgálatánál mind a saját erők, mind pedig a helyi lakosság vallási összetevőit elemezni és értékelni kell. Ezek megismerése lehetővé teszi a lehetséges válaszok, reakciók feltérképezését. A vallási vezetők bevonása a lázadók elleni, vagy a békeműveletekbe, ez által a helyi lakosság támogatásának megszerzése a felkelők elleni harc veszteségeinek csökkentését eredményezheti és növelheti a műveletek hatékonyságát. Ennek a környezeti összetevőnek a legfontosabb része, hogy a több vallási szereplős műveleti területen egyik vallás képviselője se érezze azt, hogy a másik vallás előnyhöz jut, vagy más elbírálást kap a műveleti erők részéről.

Afganisztánban számtalan tapasztalat volt arra, hogy etnikai és vallási csoportok tagjai jelentkezve az újjáalakuló demokratikus erőkbe, annak égisze alatt kíséreltek meg etnikai és vallási tisztogatást végrehajtani. Tanulmányoztam napjaink főbb konfliktusait a vallás szemszögéből és igyekeztem meghatározni azokat a feladatokat, amelyek a felkelők elleni műveletek előkészítése és végrehajtása során segíthetik az eredményes végrehajtást. A témával foglalkozva *„A vallási alapelvek és a vallási közösségek ismeretének jelentősége a békefenntartó és béketeremtő műveletek során”* címen, ismertetem kutatásaim alapján az álláspontomat. A kutatásaimban elemzett lázadások és felkelések, azt erősítették, hogy ha a gazdasági indíttatású lázadások kulcs kérdései nem kerülnek megoldásra, a felkelés, lázadás eltolódik sokszor egy vallási jellegű lázadássá.

A felkelés körülményeinek vizsgálatánál elemeztem, hogy milyen nemzetközi és társadalmi szokások, szabályok és jogforrások hatása érvényesül az adott területen. Diktatórikus egyeduralmi rendszer⁸² esetében a békés tüntetéseknak kevés szerepük van, az ilyen esetekben jellemző az erőszakos, fegyveres lázadás. A diktatúrák totalitásukat és hatalmukat az erőszakszervezetekre építve biztosítják. Ez a hatalom kiterjedhet a társadalom minden területére, ekkor totális diktatúra van míg, ha csak bizonyos területekre érvényes a korlátlan hatalom, akkor puha diktatúráról beszélünk. Az ellenük történő lázadások jellemzően fegyveres felkelések⁸³, illetve a hatalmuk alapját biztosító erőszakszervezetek soraiban kialakuló tiltakozások során alakul ki. Vizsgáltam, hogy milyen állami és jogi szabályzói vannak a fegyveres erők alkalmazásának a felkelő lázadó csoportokkal szemben. A nemzetközi erőkben történő együttes, katonai szempontból összhaderőnemi lázadók elleni tevékenységkor találkozhatunk az általánostól eltérő szigorúbb szabályozással. Például a magyar „Tartományi Újjáépítési Csoport” (angolul Provincial Reconstruction Team – PRT) fegyverhasználati előírásai eltértek az ISAF által megadottaktól. Hangsúlyozni kell, hogy a fegyveres tevékenységek során a tervezésnél mindig figyelembe kell venni a genfi-⁸⁴, és a hágai egyezmények⁸⁵ szabályozásait. A békeműveletek során a lázadók elleni katonai tevékenységek koordinálása a humanitárius szervezetekkel megfelelő biztonsági rendszabályok mellett kiemelt feladatként jelentkezik.

Részkövetkeztetések, összegzés:

A felkelők elleni katonai műveleteknek általam vizsgált főbb körülményeit elemezve, megállapítottam, hogy a Napóleoni megfogalmazás, mely szerint „a

⁸² Magyar Értelmező Kéziszótár 8. kiadás 1989. évi I. kötet (231 oldal) szerint: valamely személynek vagy társadalmi osztálynak erőszakra támaszkodó korlátlan hatalma.

A diktatúra lehetséges törvényi felhatalmazással is, erre példa volt a Római Birodalom köztársasági államszervezete ahol a szenátorok megalkották a diktátori magisztrátus lehetőségét, azaz egy hat hónapi teljhatalommal rendelkező személy uralmát, amennyiben a birodalom valamilyen rendkívüli veszélynek van kitéve. Napjainkban a demokratikus államok a vezetőknek különleges helyzetekre hivatkozva biztosítanak nagyobb hatalmat.

⁸³ Diktatórikus hatalom megdöntése volt a Francia forradalom (1789), a Nagy Októberi Szocialista Forradalom (1917), a román forradalom (1989), és a líbiai forradalom (2011).

⁸⁴ Genfi jog (1946. augusztus 12.) tartama a háború áldozatainak védelme, vagyis a sebesülteké és a hadifoglyoké, a velük való emberséges bánásmód kötelezettsége. A polgári lakosság védelme a hadviselő felektől és a megtorlásoktól. Az 1949-es egyezményekhez 195, kiegészítő jegyzőkönyvekhez 160 ország csatlakozott. A Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) vizsgálja a jogsértéseket.

⁸⁵ Hágai jog (1954. május 14.) tartalma a hadviselés tényleges menetének szabályozása, korlátok között tartása. Az alkalmazott eszközöket, harcanyagokat felhasználhatóságát szabályozza, illetve tiltja.

körülményeket én alakítom” nem állja meg a helyét napjainkban. A megváltozott körülmények már nem befolyásolják, hanem meghatározzák a fegyveres tevékenységeket, műveleteket. Ez a megállapítás a felkelők elleni műveletekre is vonatkozik. A modern katonai vezetők a körülmények változásainak hatását, a felkelők elleni harc során megszerzett tapasztalatokat folyamatosan értékelik és beépítik a felkészítésbe és az alkalmazott harceljárásokba. A tapasztalatokat a kijelölt erők szervezeti átalakításával, eszközfejlesztéssel, a harc/műveleti eljárási rendek megváltoztatásával, új módszerek kidolgozásával, és stratégiákkal szükséges lereagálni és alkalmazni a felkelők elleni harc során. Ezt a gondolatsort Szenes Zoltán „A katonai kihívások a XXI században” című művében így fogalmazta meg:

„a jövő katonai kihívásainak kezelése érdekében a modern államoknak jól felszerelt, nagy mozgékonyágú, sokoldalú haderőkre van szüksége. Olyan hadseregekre, amelyek egyrészt képesek többdimenziós, multinacionális, magas és alacsony intenzitású műveletekben egyaránt eredményesen részt venni, másrészt alkalmasak az erőszak feletti uralomra a konfliktusok teljes spektrumában.”⁸⁶

A modern felkelők elleni katonai műveletek főbb jellemzői az aszimmetrikus hadviselés jegyeit viselik, és hatásalapú műveleteket generálnak, jellemző a hálózatalapú művelettervezés és végrehajtás is. Megítélésem szerint ezek a kulcselemei a minél kisebb áldozattal és erőbefektetéssel járó siker elérésének. A műveletek vallási környezetének megerősödése megköveteli, hogy a harcterület etnikai, vallási elemzése a parancsnokok és törzsek felkészítésének kiemelt része legyen. A sikeres felkelés elleni műveletek egyik záloga a naprakész ismeret és a körülményeknek minden oldalról történő alapos elemzése, ezért a felkészítés során kiemelt figyelmet kell szentelni azoknak a determináns elemeknek, amelyek meghatározóak lehetnek a sikeres tevékenység érdekében. A parancsnokok és törzsek felkészítése során a környezeti elem vizsgálatokat fontos beépíteni a felkészítésbe, és a felkészülést ellenőrző gyakorlatoknak a részét kell, hogy képezzék.

„A háborút, amely az ország legnagyobb vállalkozása, az élet vagy halál alapja, a megmaradás vagy pusztulás útja, mindenképpen alaposan tanulmányozni kell”⁸⁷.
Szun-Ce

⁸⁶ Szenes Zoltán: A katonai kihívások a XXI században. [50., 37. oldal]

⁸⁷ Szun-Ce: A hadviselés törvényei, 1. fejezet alapvető elvek, első törvény.

I.4 A hibrid hadviselés és az aszimmetrikus harc, mint a felkelő, lázadó csoportok legfőbb harcmodora

A felkelő, lázadó csoportok működését vizsgálva a továbbiakban az erőszakos fegyveres harceljárásaikat, és harcmodorukat elemeztem. A hadtörténelem során a fegyveres küzdelmek, harcok során az aszimmetria folyamatosan jelen volt és véleményem szerint jelen is lesz. Bármely fegyveres tevékenységet vizsgálunk, a történelemben az aszimmetria jeleit mindig is megtaláljuk a küzdelmek, harcok során. Ez lehetett harceszköz mennyiségi vagy minőségi aszimmetriája, vagy a szemben álló felek létszámbeli, kiképzettsége közötti különbség. A fegyveres harc során a szemben álló felek mindig is az aszimmetria megvalósulására törekedtek. A harcszabályzatokat és doktrínákat elemezve az aszimmetria, mint feltétel jelenik meg a sikeres harc megvívása érdekében, pl. a szovjet szabályzatok a támadás megindításához minimum háromszoros erőfölényt határoztak meg a védő féllel szemben, a nyugati szabályzók ötnyolcszoros erő/eszköz fölényt is ajánlanak a támadáshoz. Az aszimmetria a lázadó tevékenységek során még jobban megfigyelhető, a fegyveres felkelések, lázadások kezdetén. Jellemzően mindig egy kisebb csoport, erő az, amely a fegyveres harc során szemben áll a kormányzati, vagy hatalmi erőkkel, ezek a csoportok egy sikeres, a tömegek által elfogadott és támogatott harc (függetlenség, életkörülmények javítása, vallási szabadságjogok, stb.) során kibővülnek és a negatív aszimmetria számos területen (Pl. létszám, támogatottság, stb.) átvált pozitív aszimmetriába. Az aszimmetria a harctevékenységek során úgy jelentkezik, hogy a fegyveres konfliktusokat, harcokat a lázadó csoportok nem vállalják fel szemtől szemben a hatalmi erőkkel, hanem a történelem során bevált, különböző néven (partizánharc, vadászharc, leállások rajtaütések, célzott gyilkosságok, terrorcselekmények) végrehajtott támadások formájában találhatók meg. Az aszimmetrikus harcnak nem csak az a célja, hogy sikeresen harcoljon a szemben álló erőkkel, hanem, hogy az általa alkalmazott eszközök és módszerek segítségével a fegyveres csoportok, lázadó erők-kormányzati erők közötti különbségeket csökkentse, vagy megszüntesse. Ennek a célnak az elérése érdekében gyakran kerülnek alkalmazásra olyan eszközök és eljárások, amelyek sértik a nemzetközi jogot és az emberi méltóságot, mint például a terrorizmus, és politikai gyilkosságok.

Az aszimmetrikus hadviselést vizsgálva többféle tartalmi és fogalmi meghatározást vizsgáltam.

Martin van CREVELD: „A háború más fajtája“ művében: *„A legjelentősebb, hogy nem államok között folyik. “ Az eszközök nagyon korlátozott bevetése, a megcélzott hatások érdekében.* ⁸⁸

Curt GASTEYGER: *„Sok fenyegetés, kockázat határnélküli, és meghatározhatatlan a „cél, hatás, idő, hely” tekintetében, sem térben nem behatárolhatóak, egzakt módon nem meghatározhatóak, és nehéz (ha egyáltalán lehetséges) legyőzni őket.* ⁸⁹

SZILÁGYI Ákos „Az aszimmetriai háborúk kora” című művében úgy fogalmaz: *„Az aszimmetrikus háború a gyöngék háborúja az erők ellen. Közelebbről: a reménytelenül gyöngéké az irdatlanul erőkkel szemben. Minden módon, minden eszközzel, a legelképzeltetlenebb módokat és legmegengedhetetlenebb eszközöket is beleértve.* ⁹⁰

JOBÁGY Zoltán: hasonlóképpen fogalmazott mikor azt írta, hogy *„Az aszimmetrikus hadviselés alapvetően a szegény ember hadviselése.* ⁹¹

A Steven METZ és Douglas V JONHSON II szerzőpáros meghatározása szerint: *„A katonai és nemzetbiztonsági területeken értelmezve, az aszimmetria gyakorlatilag a szemben álló féltől eltérő cselekvési változatokat (műveleteket) szervezeteket, és gondolkodásmódot képvisel abból a célból, hogy maximalizálja a saját előnyeit és kiaknázza az ellenség gyengeségeit, valamint megragadja a kezdeményező készséget és nagyobb cselekvési szabadságot, nyerjen.”*

Az 1997-ben elfogadott amerikai Nemzeti Katonai Stratégia szerint: *„Az aszimmetrikus hadviselés az aszimmetrikus kihívásokhoz kapcsolható tevékenység, amikor a végrehajtók – legtöbbször saját életüket sem kímélve – hajtanak végre katonai akciókat, általában a magasabb technikai színvonalon álló féllel szemben. Az aszimmetrikus kihívások olyan nem hagyományos, vagy nem költséges ártó szándékú akciók, amelyek kivédésére nem készültek fel megfelelően (terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek bevetése, vagy azokkal való fenyegetés és az információs hadviselés). Az aszimmetrikus*

⁸⁸ Martin van Creveld: The Changing Face of War: Lessons of Combat, from the Marne to Iraq. Novato, Presidio Press, 2006.

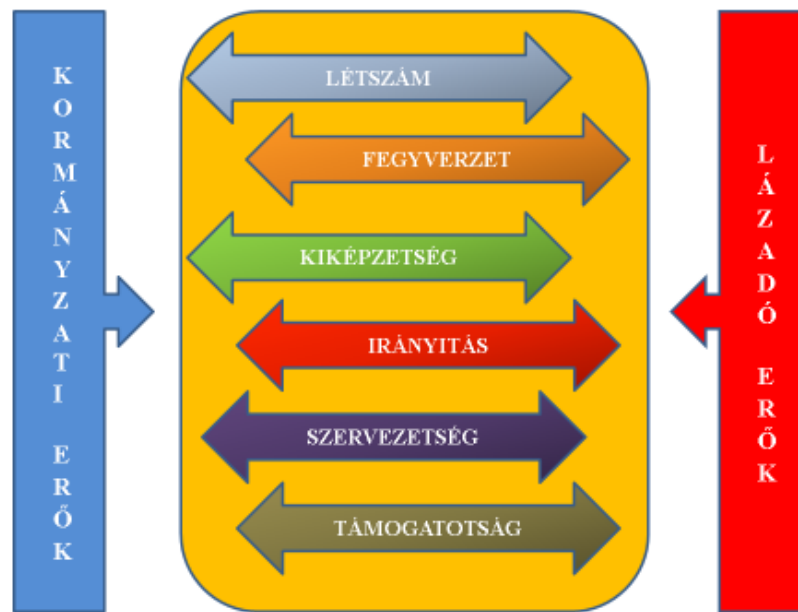
⁸⁹ Resperger István: Az aszimmetrikus hadviselésre adható válaszok. 2017. (3. oldal)

⁹⁰ Szilágyi Ákos: Aszimmetrikus háborúk kora, (1. oldal)

⁹¹ Jobbágy Zoltán: Clausewitz és a kaméleon színe. [25., 3. oldal]

hadviselés ennek megfelelően a nem költséges, egyszerű eszközökkel és módszerekkel végrehajtott – gyakran önfeláldozó – gerilla, partizán jellegű rajtaütéseket és egyéb akciókat magában foglaló tevékenységek”

Az aszimmetrikus hadviselés: „*eltérő stratégiák, taktikák, képességek és módszerek alkalmazása a katonai műveletekben azért, hogy megkerüljék vagy semlegesítsék az ellenség erősségeit, és kihasználják gyengeségeit.*”⁹²

3. sz. ábra. A fegyveres aszimmetria főbb területei a lázadók elleni harcban

Szerkesztette: Komjáthy Lajos József

Az aszimmetrikus háború sikeres megvívását modern, jól felszerelt és kiképzett kormányzati erőkkel szemben álló erők, csoportok csak a maguk korlátozott eszközeikkel és módszereikkel tudják ellensúlyozni, ami gyakran igen hatékony lehet. Az aszimmetrikus hadviselés klasszikus módja a partizánharc, amelyet elsődlegesen az idegen megszállók, illetve a velük együttműködő kollaboránsok⁹³ ellen folytattak.

⁹² Joint Publication 1-02, Department of Defense, Dictionary of Military and Associated Terms - As Amended Through 15 January - 2016, p.17 (asymmetric — In military operations the application of dissimilar strategies, tactics, capabilities, and methods to circumvent or negate an opponent's strengths while exploiting his weaknesses) –

⁹³ Idegen Szavak és Kifejezések Szótára 1984 kiadás (435.oldal) szerint: jelentése ellenséggel megszállókkal együttműködő személy.

Általában kisebb-nagyobb szervezett csoportokat, ellenálló sejteket alakítva hajtják végre a harcaikat, és nem reguláris⁹⁴ besorolást kapnak a megfigyelőktől. Magyarországon a török hódoltság idején volt nagyon aktív ez a tevékenység, a lényege hogy a terepet és a lakosságot ismerő, közéjük tartozó fegyveres csoportok helyismeretüket és mozgékonyaságukat kihasználva, lecsapnak az ellenségre, különösen annak az utánpótlását, csapatai közötti összeköttetését veszélyeztetik, rombolják. A klasszikus partizán hadviselést a napóleoni háborúk idejére vezetik vissza, amikor a spanyol lakosság fegyveres harcba szállt Bonaparte Napóleon spanyolországi bábállama ellen (1808-1813).

Carl Smith⁹⁵ szerint a partizánharc „Magna Chartája” III. Frigyes Vilmos király 1813-ban kiadott királyi ediktuma.⁹⁶ Az első világháborúban folytatott irreguláris hadviselés kiemelkedő képviselője volt Thomas Edward Lawrence⁹⁷ (Arábiai Lawrence) aki a török haderő ellen vezette a lázadó arab csapatokat. A második világháború idején a német megszállók ellen bontakozott ki partizán mozgalom például Jugoszláviában és Franciaországban. A gerilla háború legjelesebb képviselője Mao Ce-tung⁹⁸ volt, aki a gerilla hadviselést a reguláris erőkkel együtt képzelte el, hasonlata szerint az irreguláris hadviselést folytató gerillák és a reguláris erők egymást kiegészítve érik el a sikert. Sommásan kifejezve olyan ez, mint egy embernek a két karja, kiegészítik egymást. Elmélete szerint az irreguláris csapatok a folyamatos fejlődést mutatva egy idő után átalakulnak reguláris haderővé.

⁹⁴ Idegen Szavak és Kifejezések Szótára 1984 kiadás (720. oldal) szerint: jelentése törvényes, szabályos (Eredete: latin szó)

Hadtudományi Lexikon II. kötet meghatározása szerint a reguláris erő: a törvényes rendelkezéseknek megfelelően létrehozott és állandó, tehát béke idején is fenntartott fegyveres szervezet, amelynek parancsnoki kara rendszerint hivatásos katonákból, legénységi állománya sorozott vagy szerződéses katonákból áll. (1149. old.)

Magyar kislexikon meghatározása szerint: a reguláris hadsereg szabályszerű, szabályos, törvényszerű, az állam által megszabott, hadkiegészítés útján nyíltan szervezett és fenntartott hadsereg, amelynek felállítását, fenntartását, működését katonai doktrínák, szabályok (regulák) határozzák meg. Magyar vonatkozásban reguláris hadseregről csak 1715 után, az állandó hadsereg megszületését követően beszélhetünk.

⁹⁵ Carl Schmitt (1888-1985) a német jogász és politikai teoretikus. Schmitt széles körben írt a politikai hatalom hatékony felhasználásáról. Munkája nagy hatással volt a későbbi politikai elméletekre, a jogi elméletre, a kontinentális filozófiára és a politikai teológiára.

⁹⁶ Magyar Értelmező Kéziszótár 8. kiadás 1989. évi I. kötet (253 oldal) szerint: fontos intézkedést tartalmazó, törvényerejű királyi rendelet

⁹⁷ Thomas Edward Lawrence (1888. augusztus 16. – 1935. május 19.) angol katona, alezredes Fejszál szíriai emír bizalmasa később vezérkari főnöke, az irreguláris gerilla-hadviselés mestere a legismertebb műve „*A bölcsesség hét pillére*„, c. önéletrajzi ihletésű könyve.

⁹⁸ Mao Ce-tung (1893-1976) kínai forradalmár, népvezér az egységes Kínai Népköztársaság megteremtője. Mao Ce-tung: „A gerillaháborúról” című műve 1937-ben jelent meg, de széles körben csak a második világháború után vált ismertté.

Mao a japánok elleni partizánháborút elemezve a következőket fogalmazta meg:

1. A kezdeményezés és folyamatos harctevékenység a műveleti területen és a mögöttes területeken egyaránt;
2. A tevékenységek összehangolása a reguláris csapatok harcával;
3. Kiinduló pontok bázisok létrehozása és megtartása;
4. Stratégiai szintű művelettervezés, mind védelmi, mind támadó művelet során;
5. A helyi partizánharcok a reguláris haderő mozgó hadműveletének része;
6. A különböző szintű parancsnokságok vezetések közötti folyamatos megbízható kapcsolat⁹⁹.

Mao szerint a partizán hadviselés lényege, hogy az *„olyan sajátos hadviselési forma, mely egyidejűleg oldja meg az ellenséges erők részleges megsemmisítését és részleges kimerítésének a feladatát.”*

Az ázsiai felkelések során a vietnámi háborúban a gerilla harcmódor és partizánharc mesteri szintre emelése a lázadó harctevékenységek során kiemelt szerepet kapott az amerikai haderővel szemben. A lázadó, felkelő erők a terep és a lakossági támogatás kihasználásával kimagasló módon valósították meg a gerilla hadviselés célját, hogy megossza és kifárasztja a szemben álló felet.

A vietnámi Nguyen Giap¹⁰⁰ tábornok, a „Vörös Napóleon” megfogalmazása szerint *„A gerillák mindenütt jelen lévő egységei arra kényszerítették rá az ellenséget, hogy felaprózza erőit”.*

Az afganisztáni békeműveletek során számtalan esetben a tálib uralom alól felszabadított falvakat, a helyismeretüket kihasználva, a gyors és mozgékony lázadó csoportok az éjszaka alatt visszafoglalták. Az afganisztáni lázadók elleni harc során jelent meg egy új harc fajta, amely belső fenyegetettségként¹⁰¹, angolul *„Insider Threat”*-ként került bele a katonai fogalomtárba. A belső fenyegetettség lényegéből

⁹⁹ Mao Ce-tung: A gerillaháborúról című műve [40., 63 oldal]

¹⁰⁰ Nguyen Giap 1911. augusztus 25. – Hanoi, 2013. október 4. részt vet az Indokínai és Vietnámi háborúkban, mint katonai vezető, több katonai témájú írása jelent meg ismertebbek ezek közül: Big Victory, Great Task; People's Army, People's War; Điện Biên Phủ; and We Will Win.

¹⁰¹ A belső fenyegetés olyan veszélyt jelent a szervezetek számára, amikor olyanok válnak támadóvá, aki a szervezethez közel állnak (munkavállalók/alkalmazottak), akik hozzáférhetnek és információkkal rendelkeznek a szervezet biztonsági és napi alkalmazási gyakorlatához, adataihoz és számítógépes rendszereihez biztonsági elemekhez.

adódóan és a támadás területének megfelelően többféle lehet, én a továbbiakban a katonai oldalt elemzem. Ez a cselekmény nem más, mint amikor a békefenntartó erők ellen közvetlen környezetükből történik igen súlyos támadás. Számos közelmúltban elkövetett, megtörtént ilyen sajnálatos esemény utólagos vizsgálata során derült ki, hogy a támadások elkövetői kapcsolatban voltak a tálib lázadókkal és az ő utasításaikra épültek be a demokratikus állam új fegyveres erői közé, illetve az azt segítő nemzetközi tanácsadók mellé. Ekkor egy politikailag, katonailag alkalmas időpontban külső utasításra hajtják végre támadásukat/feladatukat, pl. ilyen volt a kanadai kiképzők és az őket védő afgán rendőrök lemészárlása. A NATO kiképzési konferenciáján (Combined Training Conference - CTC),¹⁰² már 2012. óta folyamatos felkészülési kérdésként kezelték a felkelők elleni tevékenységet (Counter Insurgency - COIN) és ezen belül az ún. belső fenyegetettség kérdését. A kiemelt figyelmet az is jelzi, hogy az első ilyen tematikájú, csak a belső fenyegetettséggel foglalkozó konferenciát is már megrendezték. (2013. január 24. a németországi Grafenwöhrben)

A konferencia egyértelműen kiemelte, hogy az ISAF első számú stratégiai kihívása a belső fenyegetettség kezelése. Az ebben a témában végzett kutatásaim eredményét „Belső fenyegetettségéből fakadó biztonsági kihívások az MH Műveleti Tanácsadó Csoport munkája” során címmel publikáltam. A belső fenyegetettség legfontosabb kategóriáit és jellemző formáit vizsgálva a következő csoportosítást hoztam létre.

A belső fenyegetettség felosztása, főbb típusai:

- Megvalósítását tekintve végrehajtható: önállóan vagy csoportosan. A belső támadást végrehajtó személyek közül jellemző az öngyilkos merénylek támadása.¹⁰³ A csoportos támadások általában valamilyen tevékenységsorozat részeként kerülnek végrehajtásra, ilyenkor több személy együttes támadása történik. (pl: a tálib erők ANA, illetve ANP egyenruhában hajtottak végre támadást a demokratikus erők ellen, illetve a mentori/tanácsadói csoportok és személyek ellen Afganisztánban).¹⁰⁴

¹⁰² Combined Training Conference a NATO és ISAF erők valamint a békepartnerségben résztvevő országok kiképzést-felkészítést koordináló rendezvénye, amelyet nyári és őszi időszakban, évente kétszer kerül megrendezésre Németországban (Oberammergau).

¹⁰³ Öngyilkos merénylek olyan személyek, akik különböző motivációk hatása alatt (vallási, személyes, stb) hajtanak végre erőszakos támadást, amely során az életüket, testi épségüket is feláldozzák.

¹⁰⁴ Afganisztán – Hatalmas mészárlást rendeztek a tálibok egy katonai támaszponton. Forrás: https://index.hu/kulfold/2017/04/22/afganisztan_talibok_katonai_bazis_tamadas/
<http://www.bumm.sk/kulfold/2017/04/23/afganisztan-hatalmas-meszarlast-rendeztek-a-talibok-egy-katonai-tamaszponton> letöltve 2018.05.21

- Részvétel szerint lehet: aktív, illetve passzív végrehajtó által elkövetett. A passzív végrehajtó nem vesz részt a támadásban, illetve az erőszakos cselekményben, korlátozott információi vannak a belső támadás előkészítéséről és végrehajtásáról. Az aktív végrehajtó segítheti a rosszindulatú esemény végrehajtását, vagy annak megkísérlését, azzal hogy adatokat-információkat szolgáltat ki a végrehajtóknak. Aktív végrehajtó az a személy is, aki az esetleges biztonsági rendszerek blokkolásával, a védelmi fegyverek rongálásával segíti más erőszakos végrehajtók tevékenységét, esetenként gátolja a reagáló erők riasztását és kiérkezését a támadás helyszínére.
- Körülmény szerint lehet: egyszeri, vagy egy szervezett ellenállási sorozat része. A motivációtól függően a támadás megvalósulhat egyszeri műveletként, illetve jól előkészített, alaposan kidolgozott akció keretében. A támadások felderítése és elhárítása ekkor a legnehezebb, mert az egyéni elkövetők esetében jellemzően nincs különösebb jele a támadás előkészítésének.
A csoportos elkövetés esetén a szervezés során szivároghatnak ki információk a támadás előkészítéséről.
- Irányultság szerint lehet: fegyveres állomány ellen (rendőr, katona, karhatalmi-rendészeti, határőr, stb.), illetve védett személy, polgári kormányzati személyek elleni fenyegetés. A fegyveres erők elleni támadások során elsődleges célpontok lehetnek a tanácsadói csoportok tagjai és a nemzetközi kiképzői állomány, a másodlagos célpontok pedig a fegyveres csoportok parancsnokai, vezetői.
A támadások irányulhatnak a védett, biztosított személyek ellen is, akik kiemelkedően meghatározó szerepet játszanak a demokratikus átalakulásban és a biztonság megteremtésében. Ezeknek a személyeknek a megtámadása (kivégzése) elrettentésül szolgálhat és a polgári társadalom felé erősíti a bizalmatlanságot.
- Belső támadás területe szerint, a támadások történhetnek katonai területen vezetők, katonai csoportok ellen, gazdasági létesítmények, ipari objektumok ellen, és történhet informatikai, eszközök rendszerek ellen politikai területen állami vezetők ellen.

A lázadó erők tevékenységével szemben eredménytelen kormányzati erőknek, egyre inkább számolniuk kell különböző radikális csoportok megjelenésével, amelyek a terror és nyílt erőszak alkalmazásával akarnak célt elérni. Az aszimmetrikus hadviselés harmadik elemeként meghatározott terrorizmus, a legpusztítóbb és a végrehajtás során nem mindig az aszimmetria megszüntetése a céljuk. A terrorizmust nagyon sok féleképpen feloszthatjuk, illetve meghatározhatjuk, de az egyik legjellegzetesebb különbség a partizán és gerillaharcra szemben, hogy ezek az akciók a partizán és gerillaharc során a megszálló vagy a kormányzati erőkkel szemben történnek, míg a terrorizmus gyakran a lakosság ellen, illetve a hátszágban történik és sokszor nem katonai célok ellen. Az 1972. évi müncheni nyári olimpiai játékokon történt terrortámadást¹⁰⁵ a terrorizmus nemzetközivé válásának időpontjaként tartjuk számon. Azóta számos példa van arra, hogy a terror csoportok külföldön, más országokban hajtanak végre terrorcselekményeket pl. a washingtoni 2001. szeptember 11-i támadás, az orosz utasszállító felrobbantása Egyiptomban,¹⁰⁶ Tunéziában támadás üdülők ellen.¹⁰⁷

A terrorizmus az anarchista lázadó csoportok kedvelt harceljárása. A terrorizmus nagyon széleskörű és alkalmazása napjainkban a félelemkeltést illetően a leghatékonyabb. A terrorizmust megkülönböztethetjük irányultságuk szerint: fizikai, erkölcsi, gazdasági, politikai, pszichológiai, vallási, egyéni személy ellen irányuló, és csoportos terrort. A terrorizmus a történelem során minden történelmi korban jelen volt és alkalmazták. Napjainkban csak irányultságukban és módszereikben és a felhasznált eszközökben találunk eltéréseket. Hatékonyságuk a médiák szenzáció hajhászása és az információs hadviselés miatt többszöröse a megelőző koroknak, ezt az egyes terrorcsoportok ezt maximálisan kihasználják, ennek ellensúlyozása a PSYOPS¹⁰⁸ feladata kell, hogy legyen.

¹⁰⁵ A „Fekete Szeptember” elnevezésű palesztin terrorszervezet egy akciócsoportja megtámadta az izraeli olimpiai csapat szállását, majd több sportolót túsul ejtve a fürstenfeld-brucki repülőtéren tűzharcba keveredett a bevetett német rendőrökkel és katonákkal, akik öt terroristát lelőttek, hármat pedig elfogtak. A túsul ejtett izraeliek közül kilencen haltak meg a terrorakció során.

¹⁰⁶ forrás: https://index.hu/kulfold/2015/11/17/lelott_orsz_gep_robbanoanyag_bortnyikov/ letoltve: 2018.05.31

¹⁰⁷ forrás: https://index.hu/kulfold/2015/06/26/lovoldozes_volt_egy_tunezai_szallodanal/ letoltve: 2018.05.31.

¹⁰⁸ PSYOPS psychological operations, lélektani műveletek. A NATO lélektani műveletek doktrínája (AJP-3.7.) szerint: a pszichológiai műveletek (PSYOP) olyan tervezett műveletek, amelyek segítségével, olyan kiválasztott információkat és mutatókat közvetítenek a cél közönség számára, amely befolyásolja

Fontosságát talán ezzel az idézettel tudnám a legjobban meghatározni: „*A pszichológiai műveletek a média/információs beavatkozás formájában domináns műveleti és stratégiai fegyverré válhatnak. Az elsődleges cél az ellenség lakossági támogatásának átállítása és a háború lesz. A televíziós hírek erősebb műveleti fegyverré válhatnak, mint a páncélos hadosztályok.*”¹⁰⁹

Hogyan is harcolnak ezek a lázadó erők? Például a Vörös Hadsereg Frakció (RAF) támadásai célpontjai gyakran voltak tömegközlekedési eszközök, pártszékházak, vagy kulturális épületek, támadták azokat a politikusokat, rendőröket, katonákat, újságírókat, bírósági tanács tagjait, akik bármiféle kritikát fogalmaztak meg a szervezettel szemben, de ezeket a célpontokat megtaláljuk a napjaink lázadó tevékenységeinél is. A lázadó csoportok terror támadásai során gyakran támadnak meg kormányzati épületeket¹¹⁰, hajtanak végre pokolgépes támadásokat piacokon¹¹¹, vagy robbantanak tömegközlekedési eszközökön, például Madridban a vasúti közlekedést támadták, míg Londonban a metrón utazókat.¹¹²

Támadásokat hajtanak végre tömegrendezvények és kulturális eseményeken részt vevő emberek ellen,¹¹³ illetve lopott járművekkel történő gázolósos merényleteket is elkövetnek. A felkelők elleni harc kiemelt feladata a terrorcselekmények elleni védelem, amelyet a kijelölt erők gyakran a rendőri/csendőri erőkkel közösen hajtanak végre. A terrortámadások és partizánharcok eredményességét mutatja, hogy az amerikai haderőnek az iraki műveletekben már több vesztesége van mára, mint a háború folyamán. A harccselekmények alatt 157 halottat (az amerikaiak 126 fő, a britek 31 fő), 495 sebesültet és 4 eltűnt személyt regisztráltak.

érzelmeiket, motivációinkat és objektív érvelésüket, a kormányok, szervezetek, csoportok és egyének viselkedését.

¹⁰⁹ Marine Corps Gazette hasábjain 1989-ben fogalmazta meg William Lind,

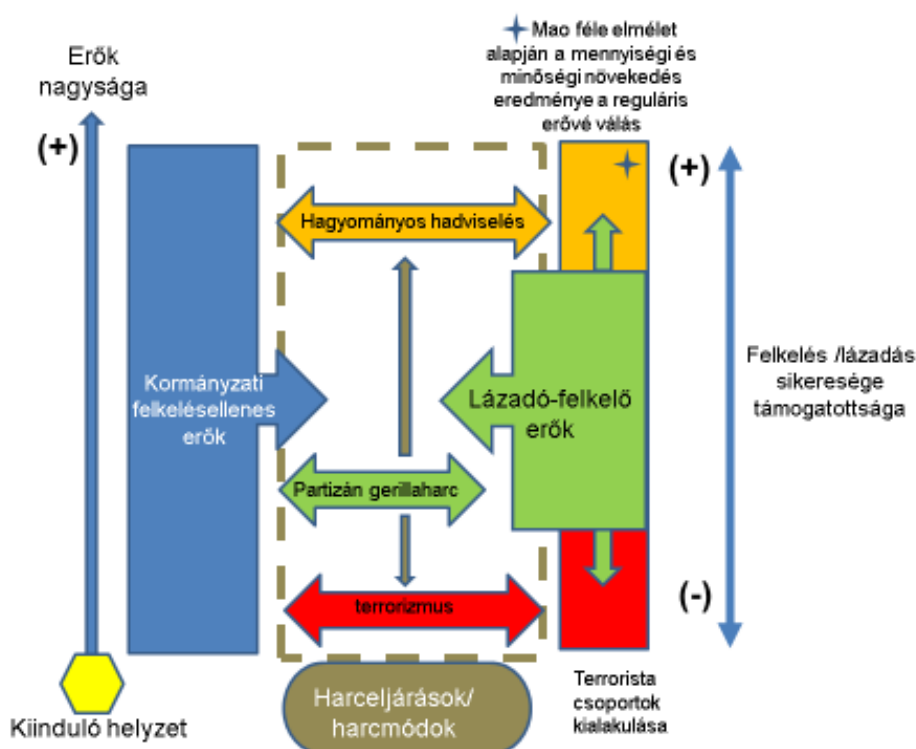
¹¹⁰ 2009.12.08. kémközpontnál robbant bomba Pakisztánban,

¹¹¹ 2018.01.22. motorra szerelt bomba robbant egy thaiföldi piacon disznóhúst árusító bódénál. 2008.10.01. Négy zsúfolt piacon robbant bomba Indiában, 2017.06.25. autóba szerelt bomba robbant egy szír piacon, 2017.08.28. bomba robbant egy afgán piacon, 2016.05.11. bomba robbant egy bagdadi piacon,

¹¹² 2004. március 11-e csütörtök reggelén a madridi terrortámadáskor 10 robbanás történt, négy vonatnál az áldozatok száma 191, a sérülteké 1800 volt, 2005. július 7-ei londoni robbantások 56 ember életét és 700 sérültet követeltek 2009. november 29-én felrobbantották a Moszkva és Szentpétervár között közlekedő Nyevszkij Expresszt, 2017. szeptember 15-én a londoni metróban robbanás történt 28 ember sérült meg.

¹¹³ 2002. október 23-26. – Oroszország Moszkvában a Dubrovka Színház épületében támadták meg a terroristák az embereket, 2003. november. 20-án Isztambulban két nagy erejű robbanás történt, az egyik egy bank, a másik a brit konzulátus közelében. Az áldozatok száma: 28 halott, 450 sebesült. 2014. augusztus 31-én történt a Beszláni terrortámadás ahol egy iskolát támadtak meg, 2017. márc. 8. terrortámadás volt egy kabuli kórházban.

A jelenlegi veszteségek pedig: 4538 fő halott, 43.993 fő sebesült, a partizán/ gerillaharc eredményeként¹¹⁴.

4. sz. ábra. Az erők nagysága és a siker hatása a fegyveres lázadásra
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

A felkelések, fegyveres lázadások az idő, sikeresség és a támogatottság hármas függvényében átalakulhat, hagyományos hadviselési formává vagy terrorizmussá.

A lázadó csoportok harcának egyik leghatékonyabb formája napjainkban a hibrid hadviselés¹¹⁵, illetve a részleges hibrid hadviselés. Ezekben a támadásokban sok

¹¹⁴ forrás : <http://www.origo.hu/nagyvilag/20111218-kivonult-az-utolso-amerikai-egység-veger-ert-az-iraki-haboru.html> letöltve 2017.04.22

¹¹⁵ Hoffman G. Frank meghatározása a Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars (2007) műve szerint a 21. századi hadviselés során, amikor a harcoló feleket és hadviselési módozatokat nehezen lehet meghatározni és ez egy komplex több összetevőjű elegy, akkor hibrid hadviselésnek lehet nevezni. A hibrid háborúban a reguláris és irreguláris hadviselési formák egy hadszíntéren történő kombinált alkalmazására kerül sor, amit a különböző bűnözői tevékenységek, terrorista akciók és a kibertérben folytatott műveletek egészítenek ki.

Hibrid hadviselés Philip Breedlove amerikai tábornok, a NATO európai erőinek főparancsnokának meghatározása alapján magában foglalja a klasszikus fegyveres harcot, a partizánharcot, és a felkelők lázadók elleni tevékenységét. Egy másik meghatározása szerint együttes politikai (diplomáciai)-gazdasági- informatikai-katonai műveletek összessége.

esetben kimutatható egy külső állam, szervezet vagy csoport tevékenysége. A hibrid hadviselés célja hasonlóan az aszimmetrikus hadviseléshez felkelők és kormányzati erők közötti egyenlőtlenség, aszimmetria megszüntetése, vagy csökkentése úgy, hogy a szembenállás nem csak a reguláris és irreguláris erők között van, hanem megjelenik a különböző állami ágazatoknál, állami területeken, szervezeteknél is, amelyek támogatják, illetve biztosítják a kormányzati erők tevékenységét (támadások, szabotázsok).

Geraszimov¹¹⁶ orosz vezérkari főnök ezt 2013-ban a következőkben foglalta össze:

- az ellenfél teljes területén működő állandóan, aktív frontok létrehozása lázadó (támadó) csoportok folyamatos tevékenysége a kormányzati erőkkel szemben;
- az ország működésképtelenné tétele államiségük aláásával, a tényleges katonai erő mértékének szükséges minimumra csökkentése az által, hogy az ellenfél hadserege és lakossága jobban támogassa a lázadót (támadót), mint saját kormányát és országát;
- a lázadó (támadó) saját lakosságának sakkban tartása egy állandó háború folytatásával, mivel ez lehetővé teszi az állandó ellenség képének fenntartását.¹¹⁷

Ezeknek a megállapításoknak iskola példája az ukrajnai Krím félsziget elszakadása, megítélésem szerint az ott lévő lázadó csoportok tevékenysége minden szempontból alátámasztotta ezt az elméletet.

A „Geraszimov doktrínában” foglaltak a következőkben jelentek meg az ukrajnai harcok során.

- A lázadó csoportok „zöldruhás” nemzeti és fegyvernemi, valamint rendfokozat nélküli egyenruhában, viszont a legújabb fegyverzettel ellátott bizonyíthatóan egymással kapcsolatban álló és egységes irányítás alatt álló emberekként harcoltak, a kormányzati erőkkel szemben.

¹¹⁶ Valery Vasilyevich Gerasimov (1955.09.08.), orosz vezérkari főnök. 2013. februárban 27-én ismertette a „Geraszimov doktrína” néven elhíresült Oroszországnak a hibrid háborúval kapcsolatos nézeteit.

Forrás: http://eprc.ge/admin/editor/uploads/files/Hybrid%20warfare%20report%20ENG_WEB.pdf

Letöltve: 2018.04.25

¹¹⁷ Geraszimov doktrína 13. oldal.

- Az ukrainai közigazgatás és az állami vezetés a folyamatos tüntetések személyi cserék következtében nem volt képes központi irányításra, a hírszatórnak téves, sokszor egymásnak ellentmondó híreket közöltek. Az orosznyelvű lakosság a szakadár lázadó csoportokat támogatta és segítette. A hadsereg, és más fegyveres erők, orosz nemzetiségű alakulataikat nem használták a felkelők ellen, vagy azok már csatlakoztak a lázadó csoportokhoz.
- Az orosz anyanyelvű lakosság folyamatosan kapta az ukrán kormányzati túlkapásokról, a kisebbséget érintő hátrányos intézkedésekről szóló sokszor alapot nélkülöző tájékoztatásokat. Ezeket a negatív hatásokat erősítette az ukrán kormányzatnak az intézkedése, amivel lezárta a lázadó területeket, és akadályozta az ellátást ezen a részen. Az Ukrajnában folyó harctevékenységeket számos biztonságpolitikai szakértő¹¹⁸ és katonai vezető is hibrid háborúnak minősítette.

A NATO európai erőinek főparancsnoka Phillip Bredlove amerikai tábornok a Die Welt német újságnak azt is nyilatkozta az ukrainai hibrid háborúval kapcsolatban *"Teljesen őszintén szólva az a legfontosabb, hogy a NATO-tagországok legyenek felkészülve az úgynevezett zöld alakok, vagyis a felségjelzés nélküli egyenruhát viselő katonák" megjelenésére, akik az Ukrajnában kipróbált módszerrel folytatnak hibrid hadviselést. Amennyiben a szövetség ilyen jelenséget tapasztal bármely tagállamában, a kollektív védelem elve alapján azonnal közbelép.*"¹¹⁹ A NATO tagországaiban az ukrainai események eredményeként folyamatos elemzés és figyelemmel kísérés történik a hibrid műveletek elméletének fejlődését vizsgálva¹²⁰ és a lehetséges válaszok keresésére.

A hibrid hadviseléshez is célszerű vizsgálnunk John Warden¹²¹, az amerikai légierő ezredesének a munkásságát, az általa meghatározott „Öt Gyűrű” stratégiai

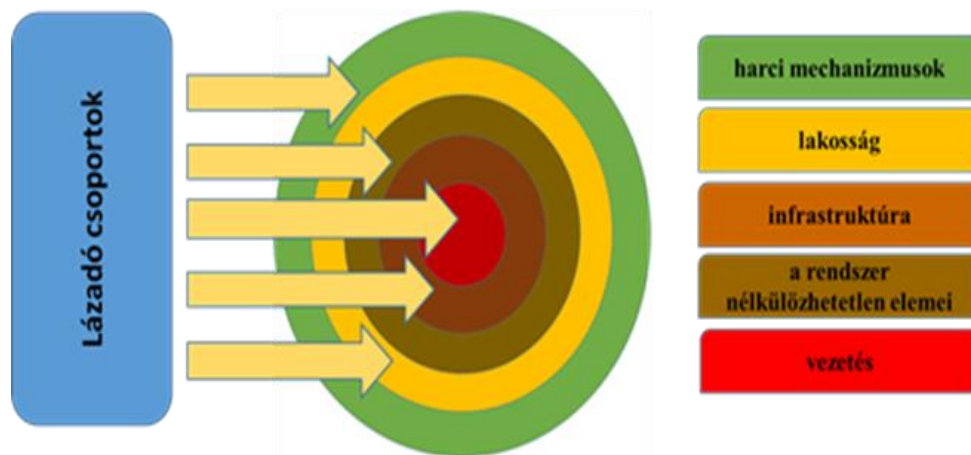
¹¹⁸ Kaiser Ferenc egyetemi docens az NKE Nemzetbiztonsági Intézet Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék oktatója az M1 tévécsatorna 2017. augusztus 11. péntek 21:45 adásában nyilatkozta, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Parlamenti Közgyűlése minszki értekezletén határozatot fogadott el, amelyben kimondta, hogy Kelet-Ukrajnában, Donyeck és Luhanszk megyék egyes területeit orosz „hibrid” katonai erők tartják ellenőrzésük alatt. 2017.07.07,

¹¹⁹ forrás: <http://www.origo.hu/nagyvilag/20140817-felsegjelzes-nelkuli-zold-alakoktol-tart-a-nato-parancsnok.html>

¹²⁰ A legfrissebb elméleti ismeretek átadása az amerikai fél részéről 2018 októberében Budapesten megrendezett hibrid hadviselés szeminárium, ahol már a klasszikus négyes hibrid műveleti tagozódást már további területekre bontották. Így már beszélünk a hibrid műveletek során politikai (diplomáciai), katonai, gazdasági, informatika, pénzügyi, infrastruktúra elleni, titkosszolgálati műveletekről is.

¹²¹ John Ashley Warden III (1943. december 21-én született) nyugalmazott légierő ezredes, Légi Parancsnokság és a Főiskola volt parancsnoka, John Warden-t a huszadik század második felében az

konceptiót, amely szerint, öt fő súlypont létezik, ami a szemben álló erőket együtt tartja. A belső magtól kezdve (a legfontosabb) kifelé haladva ezek a súlypontok: a vezetés; a rendszer nélkülözhetetlen elemei; az infrastruktúra; a lakosság; a harci mechanizmusok. A hibrid hadviselés ezek ellen az elemek (súlypontok) ellen folyik különböző intenzitással és módszerekkel.

5. sz. ábra John A. Warden-féle 5 gyűrű a hibrid hadviselés során
(szerkesztette: Komjáthy Lajos József)
(forrás: Ruttai László A háború új formája – a műveletek hatásalapú megközelítése)

Andrej Koribkó¹²² színes forradalmak néven nevezett hadviseléssel foglalkozó munkájában már az öt gyűrű elméletet tovább fejlesztve és kibővítve tárgyalja a hibrid hadviselést. Elgondolása szerint a színes forradalom az két külön álló gyűrűből álló rendszer, ahol az egyikben a centrum a vezetés, a célterület a társadalom, elemei: lakosság; média; nemzeti elit; erőszakszervezetek (haderő, rendőrség stb.); vezetés. A másik gyűrűnél a centrum a család, a célterület az egyén (állampolgár) elemei: ország; vallás; szomszéd; munka; család¹²³. A gyűrűk egymáshoz képest párhuzamos módon helyezkednek el, de kapcsolatban vannak egymással.

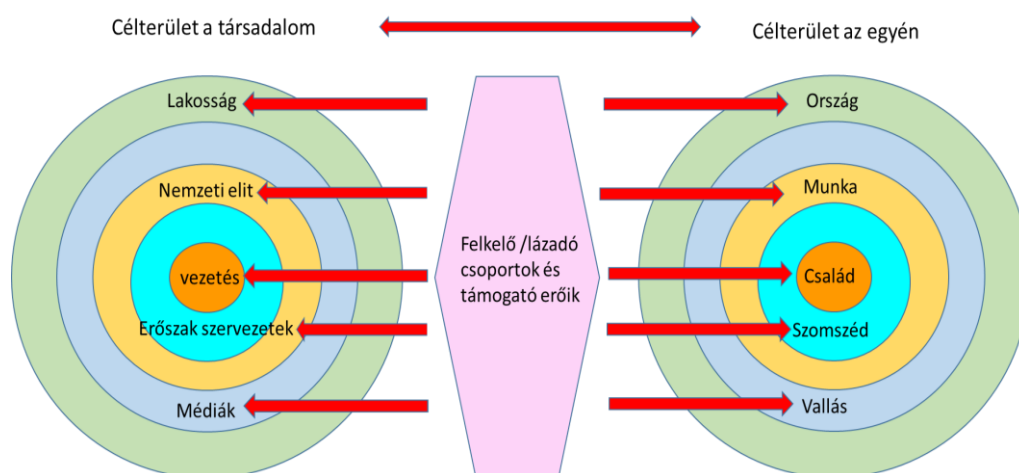
USA légierőjének vezető légierő teoretikusaként nevezték, legismertebb műve a „Five Rings” amely katonai stratégiai támadás elméletét képviseli, és annak öt fontos elemét határozza meg.

¹²² Andrej Koribko, politikai elemző, újságíró, és az Oroszországi Népek Barátsága Egyetem Stratégiai Tanulmányok Intézetének geopolitikai szakértője.

¹²³ Andrej Koribkó: Hibrid háborúk: a rezsimváltás indirekt adaptív megközelítése. 11-12-oldal

Forrás: <http://www.hidfo.ru/wp-content/uploads/2016/11/Koribko-Hibrid-h%C3%A1bor%C3%BAk.pdf>

Letöltve:2018.05.18

6. sz. ábra A továbbfejlesztett „5 gyűrű elmélet” a színes forradalmakra kivetítve

(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

(forrás: Andrej Koribko: Hibrid háborúk: A rezsimváltás indirekt adaptív megközelítése, <http://www.hidfo.ru/wp-content/uploads/2016/11/koribko-hibrid-h%c3%a1bor%c3%ak.pdf>)

A hibrid hadviselés során a tiszta (öt gyűrűs) műveletek, valamint a színes forradalom végrehajtása során alapkövetelmény a különböző területek folyamatos, de az egyes területek különböző intenzitású támadása. A színes forradalmak során a kettős gyűrű rendszer kölcsönhatásban van egymással. Napjaink forradalmainak általános jellemzője, hogy a klasszikus Warden-féle művelettervezés és végrehajtás tisztán sehol sem elemezhető.

Részkövetkeztetések, összegzés:

A felkelők-lázadó csoportok által alkalmazott hadviselések, mint a partizán/gerillaharc, és a terrorizmus a felkelések során mindig megtalálható volt. A célját tekintve, mint általános cél, kimutatható mindenütt, hogy a felkelők a szemben álló fél (kormányzati erő) kifárasztásával, folyamatos nyomás alatt tartásával és erőinek felaprózásával kívánják a felkelő műveletei, akciói sikerét elérni. (Európa, Ázsia, Dél-Amerika)

A partizán hadviselés kiemelkedő képviselői (Pl. Mao Ce-tung, Tito marsall) egyetértettek abban, hogy a felkelő, lázadó erők (irreguláris csapatok) önállóan nem érhetnek el sikert. A siker kivívásához szükség van a reguláris erők tevékenységére, a

velük való együttműködésre. A felkelő, lázadó csoportok hadviselésének alapszabálya (gerillaharc), hogy nyílt fegyveres harcot nem folytatnak a szemben álló erőkkel és folyamatos mozgásban vannak, ezért ezek a csoportok a mozgékonyáguk megtartása érdekében nem nagy létszámú erőt képviselnek, a mobilitásuk miatt felderítésük nehézkes, a felkelők minden modern eszközzel törekszenek arra, hogy a fegyveres harc kezdetén meglévő aszimmetriát csökkentsék vagy megszüntessék. A sikertelen lázadó tevékenységek esetén a kijelölt erőknek, valamint a biztonsági erőknek fel kell készülni a terrortámadások és cselekmények megnövekedésére, különös tekintettel a kritikus infrastruktúra létesítményeire. A felkelők, lázadók elleni tevékenységek végrehajtásakor amennyiben a kijelölt erők külföldön, helyi erőkkel hajtanak végre feladatokat fokozottan számolni kell a lázadók belső támadásával. Ez az erőszakos lázadási forma egyre jellemzőbb a felkelő erők részéről a békeműveletek során, a stabilizáció segítésekor, különösen a külföldi békeműveleti erők ellen. A modernkori felkelők elleni hadviselések során fel kell készülni az irreguláris és esetenként reguláris erőkkel vívott harcra, mely során a hibrid hadviselés elemei is megjelennek a harc során.

„Egy olyan népnek, amely függetlenségét akarja kivívni nem szabad a szokásos harci eszközökre szorítkoznia. Tömegfelkelés, forradalmi háború, gerillák mindenütt ez az egyetlen eszköz melynek segítségével egy kis nép egy nagyobbal elbánhat, melynek segítségével egy kevésbé erős hadsereg ellenállhat az erősebbnek jobban szervezetnek”¹²⁴ (Friedrich Engels)

¹²⁴ Friderich Engels: A piemontiak veresége című műve (115. oldal)

II. A LÉGI-FÖLDI INTEGRÁCIÓ A FELKELÉS ELLENI MŰVELETEKBEN

II.1 A légi támogatás fejlődése a fegyveres harc során

Az ipari forradalom és a technikai fejlődés lehetővé tette az embernek a légtér használatát és a levegőben történő utazását. Természetesen a légi eszközök fejlődésével együtt fejlődött ezeknek az eszközöknek a katonai célokra való alkalmazási lehetősége is. A légierőnek haderőnemmé történő fejlődése nem szorította háttérbe a fegyveres harc légi támogatásának feladatait, sőt a fejlődés lehetőséget adott ezeknek a feladatoknak a kibővítéséhez. Az első világháború és az azt követő hadtudományi kutatások, elméletek felgyorsították a légi támogatás feladatainak fejlődését, kiszélesítését. A mélyműveletek és a páncélos gépesített csapatok alkalmazása már megkövetelte a légi támogató eszközök fejlesztését, feladataik kibővülését. Ilyen volt a légi felderítés, a légi deszantok célba juttatása, az utánpótlások szállítása, gyors anyagi készletek kijuttatása a harcolókhoz és nem utolsósorban a szárazföldi csapatok műveletei során a mélységben lévő ellenséges csapatokra és objektumokra történő csapások mérése, mozgásuknak lassítása, és pusztításuk a páncélos gépesített csapatok gyors előretörése érdekében. Ez természetesen kiegészült a szárazföldi csapatok légi oltalmazásának feladataival is. A szárazföldi erők műveletei támogatásának egyik legjobb példája a fasiszta Németország Lengyelország elleni és a nyugati hadszíntéren alkalmazott gyakorlata, mely segítette a páncélos és gépesített csapatok magas fokú támadási ütemének fenntartását. A keleti hadszíntéren is gyors fejlődésnek indult a légi támogatás, ezt a fejlődést a világháború végére már a páncélozott csatarepülőgépek megjelenése és rendszerbe állítása is mutatta. A légi eszközök alkalmazása és támogató tevékenységük jelentősen befolyásolta a harcok kimenetelét. A német légierő mindössze két csatarepülő osztályt – egy-egy Ju-87 G-vel és Hs-129-el felszerelt egységet – alkalmazott, összesen 140 repülőgéppel, ezek azonban mind hatékony páncélvadász fegyverzettel voltak ellátva. A páncélozott csatarepülőgépek közvetlen támogató tevékenységét nagy mennyiségű zuhanóbombázó alkalmazásával egészítették ki a németek. A páncélos-egységek támadását 100-150 repülőgépből álló, vegyes, közvetlen támogató csoportosítások segítették a védelem áttörésében és az

előre vont szovjet páncélos tartalékok pusztításában. 1943-ban Ju-87 G csatarepülőgépek okoztak jelentős veszteséget a szovjet csapatoknak, majd a Hs-129-esek lassították le jelentősen a 2. gárda-harcoksihadtest páncélosainak előrevonását, mindösszesen legalább 62 harcocsit megsemmisítve.¹²⁵ A szovjet légierő a Kurszki csatában tömegesen alkalmazta az Iljuszin Il—2-es csatarepülőgépeket. A csatában részt vevő három szovjet légi hadsereg 2970 repülőgépe közt hozzávetőleg 1000-1100 db csatarepülőgép tevékenykedett, hat csatarepülő-hadtest és egy önálló csatarepülő-hadosztály szervezésben. A harcok folyamán bevonták a tartalékban lévő légi hadsereg erőinek egy részét is. Az Iljuszin csatarepülőgépeket kisméretű kumulatív páncéltörő bombákkal és – egy részüket, hozzávetőleg a gépek 20%-át – 37 mm-es gépágyúval szereltek fel. Az utóbbi, nagy űrméretű gépágyús változat volt kimondottan alkalmas páncélvadász feladatokra, harcocsik megsemmisítésére¹²⁶.

Természetesen a nyugati hadszíntéren is jelen volt a légi támogatás. Szövetséges és német részről egyaránt itt a tetőpontként a normandiai partra szállás légi támogatási feladatait tekinthetjük. Ilyen volt például az, amikor a brit légideszantok 1944-es normandiai műveleténél a szövetséges légierő közvetlen támogató repülőgépeit hívták segítségül egy német páncélgránátos zászlóalj támadásának kivédéséhez¹²⁷.

A második világháborút követően a kétpólusú világrendszer kialakulása tovább erősítette a légi eszközök alkalmazására vonatkozó elméletek fejlődését és az eszközök fejlesztését. Az indokínai háborúk számos új tapasztalatot adtak a légi támogatás és a légi célok elleni védelem megújításához. Az amerikai haderő a háború során gyakran alkalmazta a különböző vegyi anyagokat. Erre számtalan példát találhatunk a szakirodalomban, például a napalmot élőerő ellen a szárazföldi támadások előtt, a mezőgazdasági vegyszereket (gyomirtó), a „*Ranch Hand*„¹²⁸ hadművelet részeként az utánpótlási vonalak felfedezésére kívánta alkalmazni.

¹²⁵ Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország 1941-1943. Püldo Kiadó, Bp; 2001. 12 -13. oldal

¹²⁶ Hegedűs Ernő: A közvetlen támogató repülő eszközök fejlődése és szerepe a második világháborúban, különös tekintettel a légideszant csapatok harcára [66., 9 oldal]

¹²⁷ uo [66., 11. oldal]

¹²⁸ 1961 novemberében John F. Kennedy amerikai elnök engedélyezte a „*Ranch Hand*” fedőnevű hadművelet megindítását, amivel az USA, a vietnámi mezőgazdaságot kívánta rombolni, és az utánpótlási vonalakat tervezte megtisztítani a növényzettől.

A repülés fejlődése során a merevszárnyú repülő eszközök mellett egyre komolyabb feladatot és szerepet kapott a forgószárnyas repülő eszközök alkalmazása.

1907-ben a Wright fivérek (Orville Wright, Wilbur Wright) által megépített és sikeresen tesztelt forgószárnyú repülőjüket, követően alig négy évvel Paul Cornu¹²⁹ francia mechanikusnak sikerült kezdetleges két rotoros helikopterével - ha csak húsz másodpercre is - felemelkednie a földről, 5- 2 méterre, kerékpár alapú eszközével. Az első igazi helikoptert, a "Kolibri-t" egy német feltaláló, Anton Flettner¹³⁰ építette meg 1937-ben. A helikopterek alkalmazása a katonai műveletekben óriási előrelépést jelentett a harc támogatása során. Mi is ez a forgószárnyas eszköz, amely ugrásszerű fejlődést eredményezett a légi támogatásban?

A helikopter a repülő gépezetek közül a legsokoldalúbb jármű, jellemzői közül a legfontosabbak:

- rövid idő alatt képes a levegőbe emelkedni, képes egy helyben lebegni;
- kis területi igénye van a le-, és felszálláshoz;
- nem igényel különösebb előkészítést a leszálló terület;
- képes a domborzat figyelembe vételével földközeli magasságban is repülni;
- felhasználható légi utánszállításra, légi támogató harcra páncélozott célok ellen,¹³¹ deszantok különleges műveleti erők szállítására,¹³²

Az általános feladatokon kívül légi mentési, sérült szállítási, (MEDEVAC)¹³³ őrzésvédelmi-járőrözési¹³⁴ feladatokra is kiválóan alkalmazhatók. Napjaink légi

¹²⁹ Paul Cornu francia mérnök. 1881. június 15 – 1944. június 6) az első forgószárnyas légi eszköz tervezője, 1944-ben a szövetségesek légitámadása során halt meg.

¹³⁰ Anton Flettner (1885. november 1. - 1961. december 29.) német repülést kutató mérnök és feltaláló volt, fontosabb találmányai: irányítható torpedó; flettner forgó ventilátor; felderítő (Flettner FI 285) szállító (Flettner FI 339) helikopter volt.

¹³¹ A szovjet harcszabályzatokban a műveletek helikopteres légi támogatás során a támogató helikopterek jellemzően nem lépték át a harcérintkezés vonalát, míg az amerikai alkalmazás során felderíti és megsemmisíti a páncélos célokat. Az amerikai FM szabályzatok szerint a helikopterek átrepülve a harcérintkezés vonalán felderítenek, megsemmisítenek és folytatják támogató harcukat.

¹³² A hírhed Oszama Bin Laden ellenzéki csoport vezetőjének likvidálását az amerikai különleges műveleti erők hajtották végre, az MH-60-as helikopterek az amerikai kommandósokkal, a SEAL Afganisztánból érkezett egységével a pakisztáni Gázi légitámaszpontból szálltak fel és hajtották végre feladatukat.

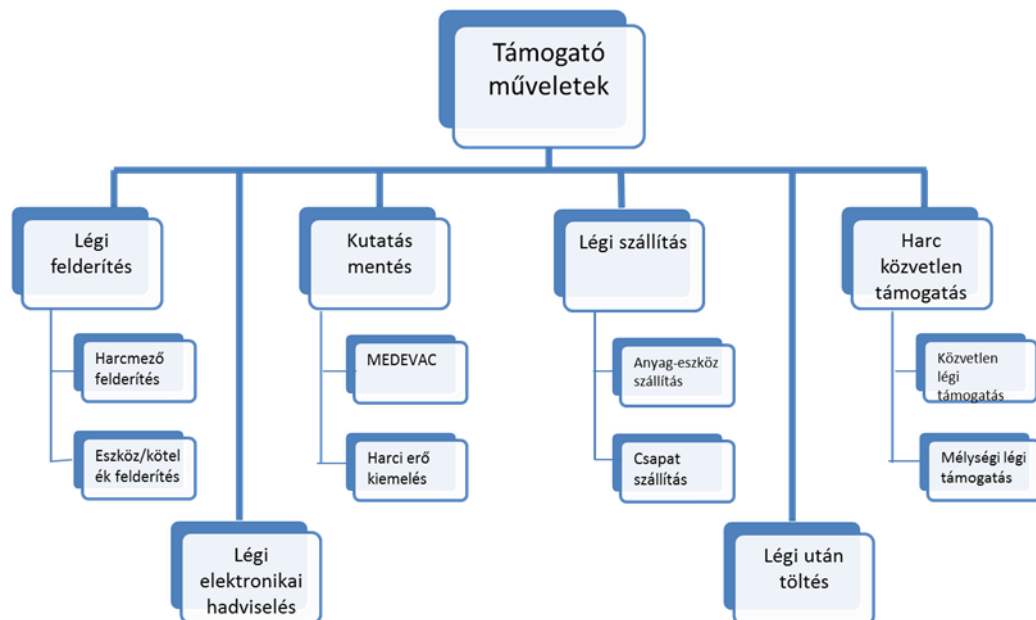
¹³³ Az afganisztáni és iraki missziós felkészítés kiemelt részét képezi a MEDEVAC hívása és leszálló területének, előkészítése.

¹³⁴ Afganisztánban a Mazar_E-Sharif-i ISAF tábor védelmét és közel biztosítását 2db Black Hawk helikopter látta el amennyiben a repülési feltételek adottak voltak.

támogatási műveleteinek vizsgálatánál többféle csoportosítást találunk feladatuk felosztására. Az első csoportosítás szerint hármass légi támogatási műveletről beszélünk: ez a légi szállítás, légi felderítés, és harctevékenységek légi támogatásáról. (pl. a Magyar Honvédség Légierő Doktrínája, 2015.)

A másik jellemző felosztás az ötös felosztás, amely szerint a légi támogatás felosztható légi szállításra, légi felderítésre, légi utántöltésre, légi kutató-mentő feladatra, és a hagyományos harctevékenységek légi támogatására. (pl. Joint Doctrine Publication 0-30 (JPD 0-30) UK Air and Space Doctrine).

A harmadik leggyakoribb felosztás szerint hatos feladatrendszer meghatározásról beszélünk, ebben az előzőekben meghatározott légi támogatás, légi felderítés és légi szállítás, a légi utántöltés, és a kutató mentő feladatai kiegészülnek az elektronikai hadviselés légi feladataival.

7. sz. ábra A légi támogatás feladatai napjainkban a MH doktrína és a JDP 0-30 alapján

(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

(forrás: MH Légi Műveletek Doktrína. Re/419, UK Air and Space Power, JDP 0-30)

A legrégebbi légi támogatási fajta a légi felderítés,¹³⁵ azzal hogy az ember felemelkedett a földről kitágult a látóhatár. Az első légi felderítés a XVIII. században történt.¹³⁶ A második világháborúban különvált a harcászati (közel felderítés) és a hadászati (távol felderítés). A légi felderítés kibővült az éjszakai felderítés lehetőségével. Napjainkban a műholdak korában a légi felderítés még mindig fontos szerepet játszik a szükséges információk megszerzésében. A légi felderítés pontosabb adatokat szolgál, mint a műholdas felderítés, a légi fotók minősége jobb és sokoldalúbb, mint a műholdas fotóké. A légi felderítő repülőgépek jobb minőségű, gyakran korszerűbb eszközökkel kerülnek ellátásra és a pilótánélküli repülő eszközök megjelenésével még a költségek is kevesebbe kerülnek, időszerű és pontos információkat biztosítanak. A felderítő repülőgépeket 4-9 lencsével felszerelt, sok objektíves készülékkel látják el, amely egyidejűleg készít más-más színre, érzékeny képeket, amelyek összevetéséből kiderülhet, hogy mit rejt az álcázás. A felderítés távolsága gyakran 150-170 km-ről is lehetséges. Napjainkban a felderítő repülő eszközökkel (repülőgépek, pilótánélküli eszközök) szemben támasztott alapvető követelmények a következők: nagy pontosságú fényképezőgépek, nagy felbontóképességű objektívekkel, valamint sztereófelvételek készítésére is alkalmas képességgel, 3D fotóelemzés és készítés, alkalmazási és világítóbomba alkalmazási lehetőség; infravörös és egyéb frekvencia tartományban történő fényképezési lehetőség; televíziós kamerák; gyors adatküldési lehetőség.

A légi felderítés területei magukba foglalják az ellenséges légierő felderítését, objektumait, a légvédelmi eszközök helyét, az ellenséges szárazföldi csapatok diszlokációját, különös figyelemmel a páncélos csoportosításokra, a légi deszantok kirakási körleteire, a hadművelleti terület mélységében, a tartalékok előre vonási irányaira, vezetési pontjaira. A tengeri körzeteket, útvonalakat, parti vizeket és kikötők felderítését is kiemelten szükséges kezelni.

¹³⁵ A Magyar Honvédség Légi Műveletek Doktrínája (2015) alapján a légi felderítés és megfigyelés célja a szemben álló fél tevékenységéről, erőforrásairól és a harctevékenység körzetéről szóló, a parancsnoki döntések megalapozottságához és a harc feladatok eredményes végrehajtásához szükséges információk biztosítása. Eszközeit a légi és földi bázisú érzékelő eszközök képezik, de az információszerzés valamennyi eszköze igénybe vehető.

¹³⁶ Katonai célra először 1794-ben, Maubergennél, Charleroi-nál és a Fleureus melletti csatában alkalmaztak léggömböt. Fényképpel történő adatrögzítést 1858-ban egy francia léghajós, Gaspard-Félix Tournachon végeztet.

A hadviselés történetének egyik leghíresebb eseménye az amerikai U2 repülőgép esete¹³⁷ volt. A repülőgép titkos felderítő adatszerzési feladatot látott el, amikor a szovjet légierő földre kényszerítette.

Napjainkban előtérbe kerültek a drónok is a harcászati légi felderítés végrehajtása során. Ez az eszköz lehetővé teszi a gyors, naprakész információk megszerzését a szemben álló félről, terepről, az ellenség mozgásáról, manővereiről és az időjárásról.

A légi felderítés mellett a csapatok gyors precíz légi szállítása¹³⁸ a harctámogatások során fontos szerepet kapott, napjainkban a különleges műveleti erők alkalmazási területre történő kijutásának ez az alapvető formája. A légi szállító eszközök megjelenésével széles alkalmazási lehetőséget kapott az összefegyvernemi parancsnok a mélységi műveletek végrehajtására, a mélységi területen (hátszágban végrehajtott speciális feladatok elvégzésére). Az I. világháború után felgyorsultak a légi szállítású csapatok fejlesztései és megalakításuk, valamint az alkalmazásuk teret nyert csaknem a világ minden országában. Ilyen volt például Tuhacsevszkij¹³⁹ mély hadművelet elmélete, amely elmélet egyik eleme a légi szállítású erők mélységi alkalmazása. Az amerikai haderő leghíresebb légi mozgékonyaságú ereje a 82. légi szállítású hadosztály,¹⁴⁰ amely 1917. augusztus 25-én alakult meg. A németek az első ejtőernyős köteléket 1935-ben hozták létre, a II. világháborúban már 1940-től a XI. légi deszant hadtest is működött¹⁴¹.

A Szovjetunióban 1931-1932-ben szervezték meg a légi deszant kötelékeket¹⁴². A magyar haderő első légi deszantjáról 1940-től beszélhetünk zászlóalj szintű erőben, amely tartalmazta a szállító repülő századot is.¹⁴³ A légi deszantok, légi

¹³⁷ A felderítésre használt kémrepülőgépet a szovjet légierő 1960. május elsején, miután elfogni nem tudta, a szocialista Szovjetunió mélységi területe felett 14 db SZ-75 Dvina rakéta felhasználásával földre kényszerítette (a repülő megsérült) ahol a pilótát elfogták és a repülőt valamint a fényképező eszközt is megtalálták. A gép roncsainak nagy része, valamint a túlélőcsomag tartalma a mai napig ki van állítva a moszkvai Fegyveres Erők Központi Múzeumában. Az amerikai kormányzat miután nem tudott a pilóta elfogásáról, tagadta a kémkedést később, mint eltévedt NASA kutató repülőgépet próbáltak meg bemutatni az esetet a nyilvánosságnak. Az eset a párizsi Hruscsov –Eisenhower csúcs találkozók kudarcához vezetett.

¹³⁸ A Magyar Honvédség Légi Műveletek Doktrínája (2015) alapján a légi szállítás a hadászati, hadműveleti és harcászati manőverek támogatásának leghatékonyabb módszere

¹³⁹ Mihail Nyikolajevics Tuhacsevszkij 1893. február 16. Moszkva, 1937. június 12. A Szovjetunió marsallja, a hadtörténelem kiemelkedő alakja, a nevével fémjelzett mély hadművelet elmélet megalkotója. A legnagyobb stratégiák közé tartozott, katonai zseni és a Vörös Hadsereg példaképe volt.

¹⁴⁰ forrás: 82nd Airborne Division History, internet, <https://www.dday-overlord.com/en/battle-of-normandy/forces/usa/82nd-airborne-division> letöltve:2018.05. 22

¹⁴¹ Hegedűs Ernő: A közvetlen támogató repülő eszközök fejlődése és szerepe a második világháborúban, különös tekintettel a légideszant csapatok harcára [66., 32. oldal]

¹⁴² uo: [66., 38. oldal]

¹⁴³ Hegedűs Ernő: A közvetlen támogató repülő eszközök fejlődése és szerepe a második világháborúban, különös tekintettel a légideszant csapatok harcára. [66., 41. oldal]

mozgékonyosságú erők alkalmazásához, harcához szükséges anyagi és eszköz készleteket szintén légi úton juttatják el az alkalmazási körzetbe.

A légi szállítást a következőképpen oszthatjuk fel:

- Alegységek, egységek (személyi állomány) szállítása, vagy speciális különleges erő, diverziós csoport kiszállítása,¹⁴⁴
- Eszköz/Anyagszállításra;¹⁴⁵
- Műveleti szint szerint felosztás (harcászati hadműveleti és stratégiai szállításra;¹⁴⁶
- Típus szerint: merev szárnyú, illetve forgó szárnyú eszközökkel végrehajtott szállítás;¹⁴⁷
- Harci légi szállításra, valamint békeműveleti légi szállításra.¹⁴⁸

A légi támogatások során egyre nagyobb szerepet kap a kutatás és mentés. Ezt a feladatot mind a harci támogatások, mind a békeműveleti támogatások során kiemelten kell kezelni. A harci támogatások során a kezdeti időszakban a kutatás a balesetet szenvedett, vagy katapultált légi eszközök kezelő személyzetének a mentését célozta, de ez a feladat mára már kibővült. Napjainkban a harctéri mentés és kutatás

¹⁴⁴ Ilyen volt a 82. légi szállítású hadosztály II. világ háborúban a szicíliai és normandiai partra szállásban is részt vett. A németek 1942. november 8-án a szövetségesek Észak-Afrikában végrehajtott partraszállását követően – német ellenintézkedésként - egy nagy volumenű légi szállítási műveletre került sor. Ennek folyamán légi szállítású erőkkel erősítették meg a Tunisz környékén bevetett ejtőernyős alakulataikat.

¹⁴⁵ Az egyik legismertebb példája a „Berlini blokád” miatt kialakult légi híd 1948-1949 között mely célja a nyugat berlinieknek a szovjet blokád miatt kialakult ellátási nehézségek megoldása a nyugati államok részéről. A blokád ideje alatt a szállítás elérte a 224 millió dollárt és a szállított anyag mennyisége a blokád végére elérte a blokádot megelőző vasúti és közúti anyagszállítás nagyságát.

¹⁴⁶ Stratégiai légi szállítás valósult meg Afganisztánban ahol az ISAF erők ellátása ily módon valósult meg. Ez általában a Super Hercules, repülőgéppel oldották meg a szövetségesek. A Magyar Honvédség Afganisztánba szolgáló személyi állományát bérelt gépeken szállították ki, míg az anyagi eszközöket a pápai reptérről C-17 Globemaster III-rel végezték. Az európai uniós harccsoport szolgálatok (EU Battle Group, EU BG) felkészülésének kulcs kérdése a stratégiai légi szállítás, általában, amit lehet azt a krízis területen a nemzeti befogadó támogatással kell megvalósítani, de ez nem mindig lehetséges. Pld. nagyon szegény az ország nem tudja biztosítani az alapvető cikkeket a saját állampolgárainak sem.

¹⁴⁷ Jellemzően a merev szárnyú eszközökkel a műveleti és stratégiai légi szállítást hajtják végre, mint például az 1991 es „Salamon művelet” mely során Izrael 14 000 embert szállított el Etiópiából két nap alatt. Harcászati szintű légi szállításokat általában forgó szárnyas eszközökkel hajtják végre kisebb távolságokra sok esetben rejtve földközeli magasságban repülve deszant vagy különleges erők szállítása céljából. a tömeges harcászati légi szállítás egyik kiemelt eseménye volt a koreai háború (1950-53) amikor a helikopterek szállítási célokra történő alkalmazása már tömeges volt.(forrás Földi Pál a koreai háború 1950-1953., Horváth Csaba a koreai háború és hadművészet tapasztalatai.)

¹⁴⁸ A szállításokat végrehajthatjuk harci feladat érdekében anyagi és eszköz kötelék szállításként valamint békeműveleti szállításként, mint mentő szállításként, segélycsomagok szállítása, nem harci kiürítésben való részvétel

különösen az afganisztáni tapasztalatok elemzéséből¹⁴⁹ adódóan egyrészt tartalmazza a sérült légi eszközök és személyzetük kutatásának és mentésének feladatait, valamint az elszakadt alegységek, katonák harctéri mentését és az ellenséges támadások során megsérült katonák egészségügyi kimentését¹⁵⁰ (MEDEVAC) is.

„Ez egy olyan speciális feladat, amelyet a mentésre szakosodott erők hajtanak végre, a veszélyhelyzetben lévő egyén megmentésére gyakran a szárazföldi erőkkel együttműködve.”¹⁵¹

A kutató mentő szolgálatok feladatukat a körülmények meghatározása mellett négyféle jól elhatárolható módszerrel hajtják, végre, ami lehet szűkülő négyszög, táguló négyszög, vagy szűkülő spirál, vagy táguló spirál eljárás, de hangsúlyozottan ez minden esetben a szárazföldi erők együttműködésével történhet. A békeműveletekhez kapcsolódóan ez a feladat kibővült a polgári lakosságnak nyújtott segítséggel, a természeti és ipari katasztrófa esetén a sérültek felkutatásával és mentésével.¹⁵² A légi eszközök minél hatékonyabb és hosszabb idejű alkalmazásának az egyik feltétele ezeknek az eszközöknek a légi utántöltése, üzemanyaggal történő feltöltése. A hatályos légi doktrínákban, például az Amerikai Egyesült Államok vagy Egyesült Királyság doktrínájában külön légi támogatási feladatként jelenik meg a légi utántöltés. A fegyverzetek modernizációja során már alapkövetelmény a légi (szállító) eszközök légi utántöltési képességének megléte. A Magyar Honvédség JAS-39 Gripen harcászati repülőgépei, valamint a magyar felségjellel repülő C-17 Globmaster-III repülőgépek már rendelkeznek ezzel a képességgel.

A légi elektronikai hadviselés

A szárazföldi csapatok elektronikai hadviselésének¹⁵³ támogatása Kovács László megfogalmazása szerint *„egy repülőgép fedélzetén elhelyezett elektronikai hadviselési*

¹⁴⁹ Afganisztáni szolgálatom során, mint az ISAF Regional Command-North parancsnokságának J-7 főnökeként a tapasztalatok és beérkezett jelentések alapján átlagosan havonta 1-2 MEDEVAC légi mentést hajtott végre az ISAF ebben a régióban.

¹⁵⁰ Az első hivatalosan MEDEVAC mentésnek minősített művelet az első világháború során 1915 novemberében történt, amikor a visszavonuló szerb csapatok miatt a sérültek sebesültek mentését a francia repülőgépek hajtották végre. Forrás internet: Medical Evacuation, History and Development-The Future in the Multinational Environment

<http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/p010948.pdf> letöltve 2018.03.16

¹⁵¹ Joint Pub 350.2 Doctrine for Joint Combat Search and Rescue

¹⁵² Afganisztánban 2012-ben a Kunduz tartományban történő lavina áldozatainak mentésekor került az ISAF kötelékébe tartozó légi eszközök használatára.

¹⁵³ Az elektronikai hadviselés azon katonai tevékenység, amely az elektromágneses energiát felhasználva meghatározza, felderíti, csökkenti vagy megakadályozza az elektromágneses spektrum ellenség részéről történő használatát, és biztosítja annak saját csapatok általi hatékony alkalmazását. Forrás: Allied Joint Doctrine AJP-01(E) Edition E Version 1, FEBRUARY 2017 Chapter 17, 1702

rendszer a szárazföldi csapatok számára nyújt elektronikai hadviselési támogatást. Ekkor a repülőgép elektronikai hadviselési rendszerei széles frekvenciatartományban felderítik a szembenálló fél vezetési, kommunikációs, fegyverirányító és egyéb elektronikai rendszereit és eszközeit. Képesek azok pontos helyének behatárolására, megjelölésére, azok hatásos zavarására, vagy akár dezinformációs műveletek végrehajtására is”¹⁵⁴.

A légi elektronikai hadviselés alapvetően három fő feladatra bontható,¹⁵⁵ ez magába foglalja a következőket:

- az elektronikai támadást, (electronic attack, EA)
- az elektronikai védelmet, (electronic protection, EP)
- az elektronikai hadviselési támogatást, (electronic warfare support, ES).

Az elektronikai támadás magába foglalja mindazon eszközök és eljárások rendszerét, melyek a szembenálló fél elektronikai eszközeinek működését gátolja, zavarja, blokkolja, illetve megsemmisíti őket. A legelső ilyen eszköz a fizikai megsemmisítésre használt levegő föld rakéta, amelyek indíthatók forgó-, illetve merevszárnyas eszközökről, valamint drónokról egyaránt. Az elektronikai hadviselésre különböző típusú repülőgépeket fejlesztettek ki, amelyek fő célja az ellenség felderítő lokátorainak megtévesztése. (Pld. EC-130H Compass Call (US)) Az elektronikai védelem azoknak az eszközöknek, fegyverzeteknek, az aktív és passzív, fizikai és alkalmazási rendjének védelmét jelenti, melyek megakadályozzák a szemben álló fél támadását az eszközeink és rendszereink ellen. Az egyik legismertebb eszköze az elektronikai zavaróeszköz, a köznyelvben már elterjedt, angol nevén „Jammer”. Az egyik leggyakoribb eljárásnak tekinthető a védő festékek használata, valamint az elektromos energiát kibocsájtó eszközök árnyékolása és passzív üzemeltetése. A magyar légierő JAS-39 Gripen EWS-39 típusú eszközei ellátásra kerültek az elektronikai hadviselés eszközeivel.

Az elektronikai támogató tevékenység az elektronikai hadviselés azon része, amely magába foglalja a fenyegetés azonnali jelzése érdekében az elektromágneses kisugárzások felkutatására, elfogására, és azonosítására, valamint a források helyének

(https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/602225/doctrine_nato_allied_joint_doctrine_ajp_01.pdf, Letöltve:2018.05.22

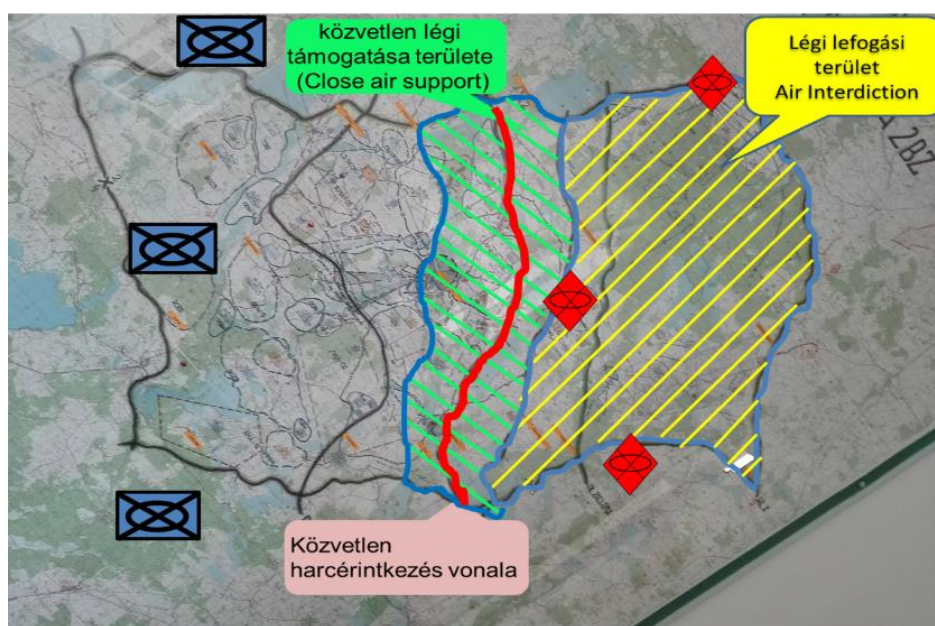
¹⁵⁴ Kovács László. A légierő elektronikai hadviselése a terrorizmus elleni harcban, [69., 3. oldal]

¹⁵⁵ (3-51 Air Force Electronic Warfare Operations Doctrine).

meghatározására irányuló tevékenységeket¹⁵⁶. Ez a tevékenység a SIGINT¹⁵⁷ amely kettő fő területre oszlik: COMINT¹⁵⁸-ra és az ELINT¹⁵⁹-re.

Az elektronikai harc három fő területe: az ellenség elektronikai eszközei elleni védelem, az elektronikai támadás az ellenség eszközei ellen és elektronikai felderítés, a légi támogatás feladataiban egyre nagyobb szerepet kap a hatásalapú, hibrid hadviselésben.

A hatályos doktrínák szerint, szárazföldi csapatok harcának támogatása, a területi elhelyezkedés alapján is differenciálódik.

8. sz. ábra A harc légi támogatásának felosztása a műveleti terület szerint
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

Közvetlen légi támogatás (Close Air Support - CAS): a saját csapatokkal harcérintkezésben, vagy azok közvetlen közelében tevékenykedő ellenséges célok megsemmisítését (lefogását, zavarását) foglalja magában (az ellenség első harcászati lépcsője ellen).

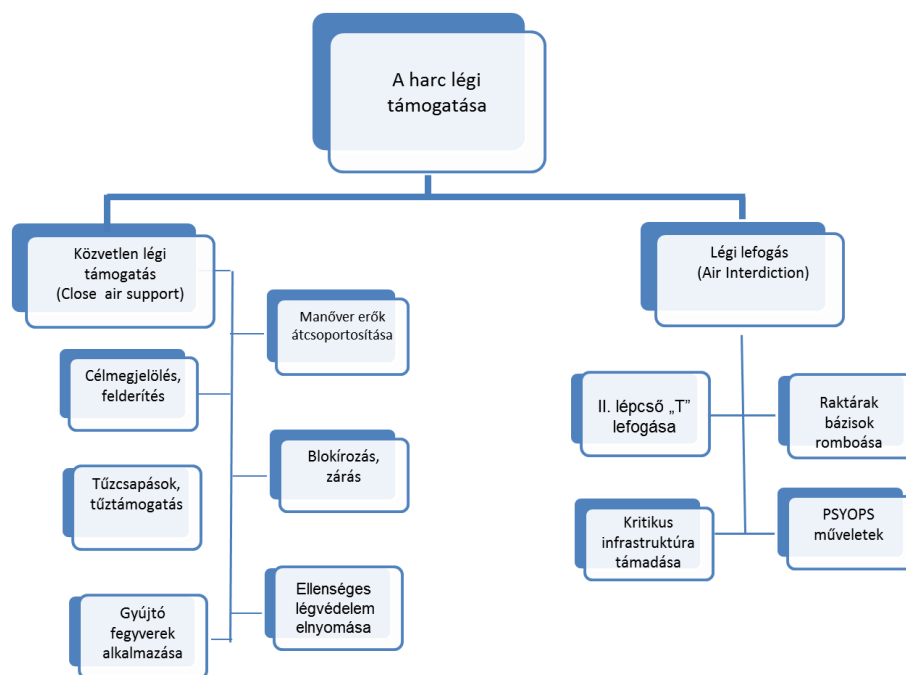
Légi lefogás (Air Interdiction - AI): a műveleti terület mélységében történik, az utánpótlási vonalak, illetve fontosabb objektumok elleni tevékenységek összessége.

¹⁵⁶ Kovács László. A Légierő Elektronikai Hadviselése a Terrorizmus Elleni Harcban, [69.3. oldal]

¹⁵⁷ SIGINT, angol rövidítés: Signal Intelligence, Jelfelderítés

¹⁵⁸ COMINT angol rövidítés: Communication Intelligence, Rádió felderítés,

¹⁵⁹ ELINT angol rövidítés: Electronic Intelligence, Rádiótechnikai felderítés,

9. sz. ábra A légi támogatás feladatrendszere
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

A közvetlen légi támogatás egyik alapfeladata az ellenséges célok felderítése és helyzetük meghatározása más fegyvernemek eszközei, például a tűzérség részére.

A légierő tűzcsapásai a szárazföldi csapatok légi támogatásának egyik klasszikus formája, irányulhat a szemben álló erőkre és eszközökre, például a rohamozó ellenségre, a betört ellenség megállításakor, valamint az ellenség vezetési eszközeire, közeli tartalékaira.

Gyűjtőfegyverek, gyűjtőbombák alkalmazása a történelem folyamán, a harc megvívásakor sokszor jelen volt. A napalm mezők telepítése, gyűjtőbombák alkalmazása a veszélyes irányok, szárnyak, hézagok ideiglenes zárásának az egyik leggyorsabb módszere. Tartalékok, deszantok gyors átcsoportosítása és harcuknak támogatása a dinamikus és mozgékony harc sikerének egyik összetevője.

A harcászati mélységbe kijuttatott légi mobil harccsoportok esetén a kijelölt szárazföldi erők és repülőek, harci helikopterek együttes harcával oldják meg a feladatukat. Vízi akadályok, illetve tengerpartok körzetében vívott harctevékenységek során a hídfők kialakítása és megtartása a légi deszantok (légi mobil harccsoportok) jellemző feladata a légi eszközök támogatásával. Az I. öböl háború „Sivatagi Vihar” művelete során a szállító helikopterek gyakran segítették a partra szálló szövetséges erőket.

A harctevékenységek során a légierő támogató feladata lehet a kijelölt terület zárása, a területre történő ki és bejutás megakadályozása, blokkolása, deszantok diverziós csoportok műveleteinek megakadályozása. Ez a feladat jellemzően a kijelölt szárazföldi erőkkel együttműködve kerül végrehajtásra.

A légierő lefogási feladatainak egyik fontos feladata a második lépcsőben lévő alegységek, tartalékok lefogása, mélységből történő előre vonásának megakadályozása. Ezt a modern kazettás bombákkal, aknákkal valamint az előre vonási/manőver, útvonalak, hidak, alagutak rombolásával hajtja végre. A szállító helikopterek a légi mozgékony csapatok harcának, a légi deszant műveleteknek elengedhetetlen eleme. A helikopterek harci körülmények között is képesek az erőket a kijelölt körzetbe juttatni (deszantolással, vagy kirakással), így az ellenség mélységébe jutó (különleges) erők megbonthatják a szembenálló fél vezetési-irányítási rendszerét, kulcsfontosságú objektumokat foglalhatnak el, döntő fontosságú harcrendi elemeket pusztíthatnak. A helikopterek földközeli manőverező képességének kihasználása a siker egyik záloga a lefogási (mélységi) zónába történő erők kijuttatásánál.

A XXI. századi harcok során a hatásalapú harctevékenységek végrehajtásában megkerülhetetlenek a légierő eszközei. A légi eszközöknek kiemelt szerepe van az ellenség pusztításának a feladatában kihasználva, a merev-, és forgószárnyú eszközök jellemzőit, mint a nagy (mélységű) hatótávolság, a gyors és hatékony pusztítási képesség. A modern harcban a kritikus infrastruktúra pusztításával az ellenséget rákényszeríthetjük céljai feladására. Az infrastruktúra jelentőségét a harcban már a légierő klasszikus gondolkodói is felismerték, mint pld. Alexander P. DE SEVERSKY,¹⁶⁰ aki szerint a stratégiai légi támadásoknak az ipar, és az ipar működését biztosító infrastruktúra ellen kell irányulnia. A Brit Királyi Légierő 1928-ban kiadott doktrínája úgy fogalmazza ezt meg: *„Ezen létfontosságú és sebezhető központok bombázása célravezetőbb és hatásosabb lehet, mint a haditengerészeti és szárazföldi erők elleni közvetlen támadás.”*

A kritikus infrastruktúra elleni támadások a modern harc tartalmának, a humán erőink megóvásának egyik módja hogy, a Szun-Ce-i gondolatokat érvényesítve, az ellenség teljes pusztítása nélkül kényszerítjük rá akaratunkat a szemben álló félre és vívjuk ki a győzelmet.

¹⁶⁰ Alexander P. DE SEVERSKY (1894-1974), grúz–orosz származású 1927-től amerikai állampolgár, vadászpilóta, repülőgép-tervező és a légierő háborús alkalmazását kutató tudós, kiemelkedő műve a Victory through Airpower. 1942.

A légi lefogás feladatai közé került besorolásra a légi eszközöknek PSYOPS-feladatokban történő részvétele is, ez a területi felosztásból adódóan a mélységi erők és mögöttes területen lévő lakosság ellen irányul és röpcédulák, szórólapok légtérből való kijuttatásával hajtunk végre. Az első öbölháború (Sivatagi Vihar) során a szövetséges erők számos esetben juttattak el röpcédulákat a lakosságnak.

A fegyveres harc során örökös kulcskérdés az anyagi készletek (hadtáp, logisztika) állapota, az hogy a fegyveres harcoló erőket miként tudjuk ellátni a feladatukhoz szükséges eszközökkel, anyagi javakkal. A hadtörténelemben számos példa bizonyítja, hogy az ellátás hiányossága¹⁶¹ gyakran a harcolók vereségéhez vezetett. A partizánharc számos képviselője (Mao, Nguyen Giap, Tito stb.) fogalmazta meg célként az utánpótlás, az ellátás megzavarását, pusztítását. Az ókorban, illetve az utána következő korokban a hadseregek ellátása, különösen a tömeghadseregek időszakában kulcskérdése volt a fegyveres harcnak, a várak, erődök elleni harc gyakran kiéheztetéssel, az anyagi készletek felélésével zárult, ez volt az adott korszak „hatásalapú művelete.” A légierő az a haderőnem és a repülőeszközök azok, amelyek képesek nem csak ellátni a harcoló erőket (szállítás), hanem pusztítani és akadályozni is képesek ezeknek a harcoló erőknek az ellátását. Ezt az elvet alapul véve határozta meg Lord TRENCHARD¹⁶² a légierő feladatait arra vonatkozóan, hogy az ellátást és a polgári lakosságot támadva az elégedetlenségből kialakuló belső forradalommal kell legyőzni az ellenséget. A történelem cáfolta ezeket a teóriákat és bebizonyosodott, hogy a folyamatos bombázások gyakran az ellenkező hatást váltották ki a polgári lakosságból, például, mind a németek londoni bombázása, mind a szövetségesek németországi bombázásai csak erősítették az ellenállást a támadó féllel szemben. A harci készletek csoportosításának elveit vizsgálva a harcanyagok az első lépcső kötelékeket követve a műveleti mélységben települnek, így a légi eszközök számára egy gyors, valós felderítés után támadhatók, ezért gyakran a készletek pusztítása a győzelem kivívásának útja lehet.

¹⁶¹ Napóleon 1812-es oroszországi téli hadjárata alatt az oroszok „Felperzselt föld taktikája” megfosztotta a francia sereget a helyi anyagi és eszköz utánpótlási lehetőségtől.

¹⁶² TRENCHARD, Hugh Montague (Lord Trenchard) (1873–1956) A királyi légierő Royal Air Force (RAF) egyik alapítója a „hadműveleti bénítás” elméletének alkotója.

Részkövetkeztetések, összegzés:

A légi eszközök megjelenése és a fegyveres harcba történő részvételük a modern hadviselés jellemzője és egyben követelménye is. A tudomány fejlődésével a légi eszközök egyre sokoldalúbbak lettek és kibővült ezeknek az eszközöknek az alkalmazási lehetősége és feladatrendszere. A fegyveres harcban történő részvételük számos esetben túlzó értékeléseket,¹⁶³ és elméletek kialakulását eredményezte. A harmadik dimenzió bevonása a fegyveres harcba sokakban a siker lehetőségét sugallta.

Véleményem szerint a légierő és eszközei a modern harcban elengedhetetlenek a sikerhez, de nem önállóan, hanem együttműködve más haderőnemekkel, fegyvernemekkel és szakcsapatokkal. A világ modern és jelentős fegyveres erőiben a légi eszközök más haderőnemek állományában is megtalálhatók. A parancsnoknak és törzsének a legfontosabb feladata, hogy megtalálja azt az egyensúlyt és feladatrendszert, amellyel a légierő eszközei együttműködésben a többi haderőnemmel, fegyvernemmel és szakcsapattal a leghatékonyabban tudjon a kitűzött cél érdekében tevékenykedni.

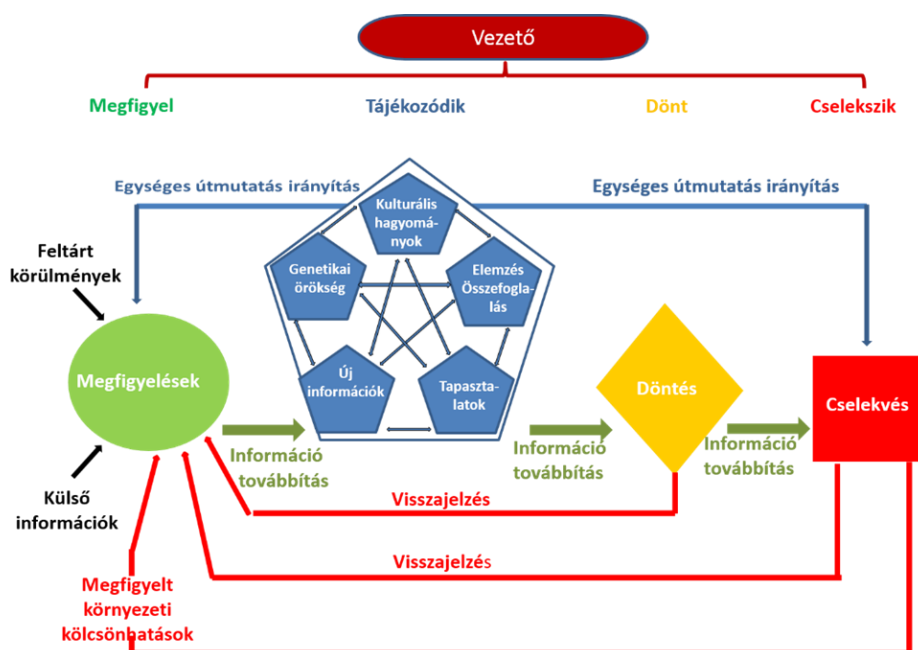
A XX. és XXI században a repülő eszközök méreteinek csökkentésével a pusztító képességek növekedésével, előtérbe kerültek az UAV-k, kibővült a parancsnok és törzse feladatmegoldó képessége, az erők megóvásának határfoka. Az UAV-k alkalmazása során ezen eszközök számos pozitív tulajdonságát ki tudjuk használni, úgymint gyorsaság, relatív olcsóság, hosszú üzemidő, nem riasztja a lázadókat, folyamatos alkalmazási lehetőség. A XXI. század katonai műveleteinek tervezésekor a

¹⁶³ Gulió DOUHET (1869-1930) olasz katona „A légi uralom” című könyv megalkotója, a korlátlan légi háború szülőatyja. Lord. Artur W. TEDDER (1890. július 11. - 1967. június 3.) A brit légierő marsallja. Az első világháború alatt Franciaországban szolgált. 1941–1943-ban a közel-keleti brit légierő parancsnoka. 1943–1944-ben a Földközi-tenger térségében szintén ezt a tisztséget látta el, ő hangolta össze a szicíliai és az olaszországi partraszállás során a szárazföldi és a légi hadműveleteket. 1944-ben a normandiai invázió idején Eisenhower helyettese, az ellenséges utánpótlási útvonalak megsemmisítéséért felelt. Később a szövetséges légierő hadműveleteinek koordinátora, a stratégiai hadmozdulatok irányítója. 1945. május 8-án a német kapitulációs okmány egyik aláírója. A háború után főnemesi címet kapott, és légi főmarsallnak nevezték ki. elmélete alapján a légierő független a többi haderőnemtől (szárazföld, és haditengerészet). Nézetei alapján állították össze a szövetséges haderő légi doktrínáját. Sir John COTESWORTH SLESSOR A II. világháború brit légi marsallja, az Imperial Defence College egykori parancsnoka. Magyar történelmi vonatkozásai is vannak az életének részt vett: azokon a tárgyalásokon (Caserta, Olaszország), amelyeket a világháborúból való kilépési lehetőségek céljából folytattak le Náday István vezérezredessel. teóriája alapján végrehajtott légitámadásokban az ellenséges csapatokat, haditechnikai eszközöket, raktárakat és ellátó bázisokat pusztítják. Slessor úgy gondolta, hogy a katonai siker elérése az ellenséges állammal szemben elegendő a politikai célok eléréséhez.

parancsnok és törzse már a hatásalapú feladatok előkészítését, és végrehajtását végzi a meghatározott célok elérése érdekében.

A katonai döntéshozataloknál, benne a légi eszközök alkalmazásakor napjainkban az amerikai Boyd-féle¹⁶⁴ modellt alkalmazzák a törzsekben.

Ez a modell az OODA-hurok modell, amely a (Megfigyelés-Tájékozódás-Döntés-Cselekvés, angolul Observation - Orientation - Decision – Action) négyese.

10. sz. ábra John Boyd vezetési modellje
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

(Forrás: Brett és Kate McKay: The Tao of Boyd: How to Master the OODA Loop, A Man's Life, Personal Development, <https://www.artofmanliness.com/articles/ooda-loop/>)

Letöltve 2018.05. 31

Esettanulmányként említve, például Afganisztánban megerősített felderítési adatok alapján „bombagyár”¹⁶⁵ volt berendezve egy hegyi házban, a ház megközelítése akadályoztatva volt aknákkal és rejtett csapdákkal, a parancsnok döntése alapján a

¹⁶⁴ John Richard BOYD (1927. Január 23,– 1997. március 9.) az amerikai légierő ezredese, katonai tanácsadó által kidolgozott döntési modellt a mai napig is alkalmazzák, mind a katonai, mind a polgári döntések meghozatala során.

¹⁶⁵ Bombagyár az a lakó, vagy gazdasági épület volt, amelyben a házi készítésű robbanó eszközökhöz állították elő a robbanó anyagot. A felderítés eredményeként megerősítésre került, hogy nem polgári személyek, hanem a tálib ellenállók használták az épületeket, a megközelítési utakon rejtett csapdákat, robbanó szerkezeteket helyeztek el.

légierő kapta feladatul a „gyár” megsemmisítését, amit pilóta nélküli repülőgépek hajtottak végre.

A feladat végrehajtása eredményét szintén a pilóta nélküli eszközzel végezték az ISAF erői. A helyzet megítélésének hatékonyságát RPAS segítségével javították, majd a parancsnok döntése alapján ugyancsak RPAS segítségével semmisítették meg a robbanóanyag gyárat.

II.2 A légierő alkalmazásának lehetőségei, fejlődése a felkelők elleni harc támogatásakor, kiemelten az előretolt repülésirányítók alkalmazására

A légi támogatás általános feladatai és területei megtalálhatók a felkelők elleni műveletek során is, mind az előkészítés, mind pedig a műveletek végrehajtásakor. A sajátosságot ezeknél a műveleteknél az eszközök mennyisége és típusának változása jelenti. A légi támogatás kialakulásával és a légi eszközöknek a szárazföldi csapatokkal, eszközökkel történő együttműködése során számtalan esetben fordult elő, hogy a téves, vagy figyelmetlen feladatvégrehajtáskor a saját erők szenvedtek el veszteségeket. A XX. század fogalomalkotásába sorolják a „baráti tüzet” (friendly fire), pedig a történelemben számos ezt a kort megelőző csatájában is jelen volt.¹⁶⁶ A levegőből támadó erők, és a szárazföldi vagy haditengerészeti erők gyakran komoly veszteségeket okoztak saját erőiknek.¹⁶⁷ Ezek a példák is bizonyítják, hogy a nem megfelelő együttműködés és koordináció súlyos veszteségeket okozhat a saját erőinkben. A modern, sokoldalúan felkészített professzionális haderőnél kulcskérdés az erők megóvása.

Melyek azok a jellemző feladatok, amelyeket a felkészülés során a kijelölt szárazföldi erőkkel gyakorolhatunk és a végrehajtás során találkozhatunk?

A légi támogatás általános feladatait vizsgálva a felkelők elleni harc során a következőkkel találkozhatunk. (11. sz. ábra szerint)

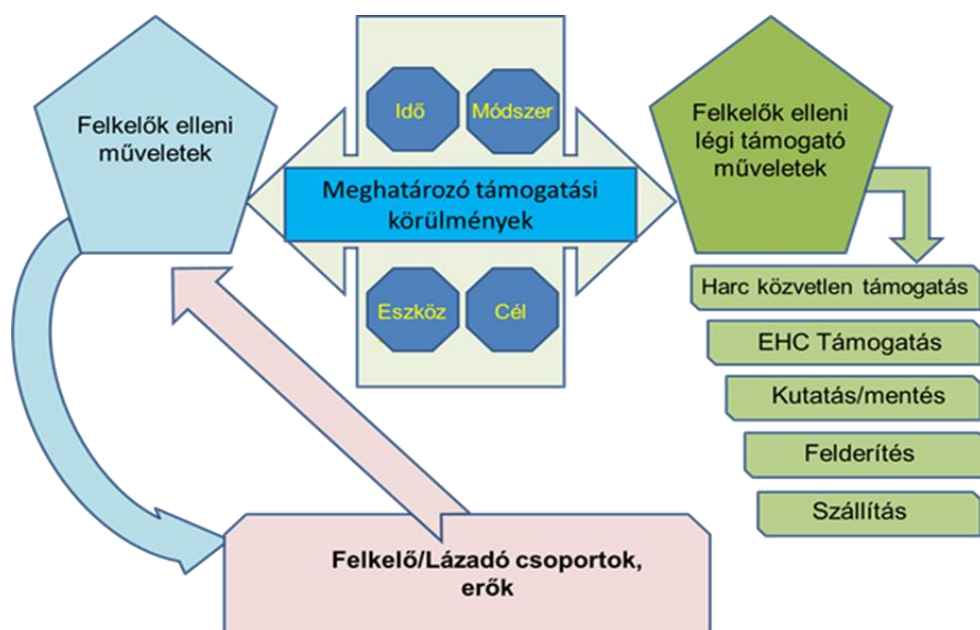
¹⁶⁶ 1815-ben a waterlooi csatában a beérkező Blücher marsall porosz tüzérsége tévedésből Wellington herceg tüzérségét lőtte, akik viszonzva a tüzet-egymást pusztították.

1914-ben augusztusában a Brit Expedíciós Haderő (British Expeditionary Force BEF) 80.fogatolt tüzérség felderítőire a franciák lőttek tévedésből, majd a menekülő lovasokat a brit őrszemek rohamozó ellenségnek véltve tűz alá vették. Az 5. hadosztály úgy szenvedett veszteséget, hogy a németekkel nem is találkozott.

1916. február 23-án a francia tüzérség hiányos tájékoztatások miatt a Samogneux-ot védő francia erőket teljes mértékben elpusztították. A francia tüzérség a háború során itt volt a legpontosabb és leghatékonyabb. (Geoffrey REGAN Katonai katasztrófák hadi baklövés)

¹⁶⁷ Az 1940-es német-francia „Blitzkrieg” művelet során május 14-én a német stukák egy raja tévedésből megtámadta a német 2. páncélos dandárt Querrinél, a dandár parancsnoka Heinz Guderian tábornok a légvédelmével lelővette a gépeket, majd a katapultált és elfogott pilóták rendfokozatát személyesen tépte le. Az 1943-as Szicíliai partraszállás során a Reuben Tucker vezette 504. ezred, a saját eszközök tüzeiben 33 db szállító gép megsemmisült és 38 gép megsérült és 318 embert veszített.

1991. február 26-án az I. Öböl háború során a brit szövetséges erők a legnagyobb veszteségüket az amerikai légierő pilótáitól szenvedték el amikor A10-es harckocsi vadászpilóta gépek támadtak rájuk mikor a számukra kijelölt körlet elfoglalását hajtották végre. (Geoffrey REGAN Katonai katasztrófák hadi baklövés)

11. sz. ábra A felkelők elleni harcok légi támogatásának főbb feladatai
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

A légi támogatás során fontos, hogy gyakoroljuk a kijelölt erők gyors kiszállítását és kirakását a kijelölt körzetbe. A gyors és pontos feladatvégrehajtás biztosítja, hogy a beérkezett felderítési adatok alapján a célokat, lázadó csoportokat, célszemélyeket minél gyorsabban elfogjuk, illetve megsemmisítsük.¹⁶⁸

Ezeket a feladatokat már a felkészülés időszakában a kijelölt erők begyakorolhatják és a kötelék szintű felkészítés részét képezheti. Külön ki kell emelni a lázadók elleni műveletek során a készenléti erők¹⁶⁹ (Quick Response Force, QRF) kijuttatását az alkalmazási területre. A szállító eszközök (leggyakrabban helikopterek) ki-, és berakása számos olyan szabályt tartalmaz, amely a kötelék, vagy az eszközök épségének és biztonságának a garanciája. Ugyanakkor itt is jelentkezhetnek problémák, pl: afganisztáni szolgálatom során sajnos volt olyan sérülés, amelyet a helikopter rotorja okozott a szállított ISAF harcoló kötelék (Task Force, TF) tagjának.

A légi támogatás szállítási feladatainak egyik sajátos része a sérültek mentése és szállítása légi eszközökkel. (MEDEVAC). Ezt a feladatot a kijelölt erők a kötelék

¹⁶⁸ Bin Laden, al-Kaidavezető megsemmisítése a kijelölt erők amerikai SEAL gyors és precíz szállításának az egyik eredménye. 2012. május 02-án egy különlegesen átalakított UH-60 Black Hawk helikopterekkel kerültek kiszállításra a végrehajtók.

¹⁶⁹ A NATO által vezetett a Békepartnerségi és a Mediterrán dialóg országoknak felkészülésüket segítő „COOPERATIVE” gyakorlatok során gyakorolták a résztvevő nemzetek a QRF légi úton történő kijuttatását az alkalmazási területre. AZ NKE jogelődjének a ZMNE-nek hallgatói évente részt vettek ezeken a gyakorlatokon és a leendő tisztek így szereztek tapasztalatokat ezekben a témákban.

szintű felkészítés során mindig a harctéri kiképzés során külön témaként gyakorolják. Gyakorolják a NATO által alkalmazott forma nyomtatvány (9 LINE) kitöltését, a leszálló terület előkészítését és a közel biztosítás feladatait. Fontosságát bizonyítja, hogy a felkelők elleni műveletek során az egyik kiemelt felkészítési feladat a légi támogatás kérése, valamint a MEDEVAC kérése és működése (leszálló pálya kijelölése és biztosítása) feltételeinek megteremtése.

A NATO és szövetséges erők által alkalmazott légi támogatás kérő nyomtatvány.

9 LINE CLOSE AIR SUPPORT BRIEF				
FAC: "_____, this is _____, standing by for aircraft check-in"				
Pilot Callsign / Mission #				
Number and type of aircraft				
Position and altitude				
Ordinance				
Time on station				
Abort Code				
Additional Remarks				
Provide friendly, enemy situation and game plan to pilot				
FAC: "Stand by for 9 line, I am not a JTAC"				
1	IP / BP	Initial point (FW) or battle position (RW)		
2	Heading	Degrees Magnetic, IP / BP to Tgt	Offset	Left Right
3	Distance	IP / BP to Tgt in nautical miles for FW, Center of BP to Tgt in meters for RW		
4	Target Elevation	Feet MSL (meters x 3.3 = feet)		
5	Target Description	How many, what it is, degree of protection		
6	Target Location	Include 100,000 meter grid identification		
7	Type Mark	WP, Illum, Laser, IR pointer	Laser Code	1111, 1688
8	Friendlies	From Target, cardinal direction and distance in meters		
9	EGRESS	"EGRESS":	Cardinal / subcardinal direction and location (CP / IP) as required	
FAC: "Say when ready to copy remarks"				
Remarks		Stay above / below, No Fly Areas		
Final Attack Heading		Degrees magnetic	Laser Target Line	Degrees magnetic
Threats		Description, cardinal direction from target, distance in meters, type of suppression		
Active Gun Target Line		TOT / TTT	or "PUSH ASAP"	
FAC: "Say when ready for amplifying information". Give pilot talk-on to TGT, big to small				

12. sz. ábra A NATO és szövetséges erők által alkalmazott légi támogatás kérő nyomtatvány
(Forrás: ATP 3.3.2)

A felkelők, lázadók elleni műveletek légi támogatásának feladataként a légi eszközök részt vesznek a kijelölt körzet, terület zárásában és átvizsgálásában, a felderítési információk alapján, amennyiben a terep, növényzet lehetővé teszi.

A légi kutatás a műveletek során kétirányúnak tekinthető, egyrészt lázadó/felkelő csoportok, személyek légi kutatása, a másik oldalról saját erők, csoportok, sérült eszközök, személyzetének kutatása, keresése, a feladatot minden esetben a földi erőkkel szoros koordinációban hajtják végre.

Elektronikai harc légi támogatása a modern katonai műveletekben, így a felkelők elleni műveletek során is kiemelt szereppel bír. A hibrid hadviselés és a partizánharc eszközei már elektronikai vezérlésekkel és kiegészítőkkel is működnek. A XXI. században a háztartások alapeszköze a számítógép, mobiltelefon. Ezek az eszközök kiválóan alkalmasak, átalakítással vagy átalakítás nélkül elektronikai zavarásokra, kiszolgáló és biztosító rendszerek blokkolására, házi készítésű robbanó eszközök vezérlésére, stb.

A felkelők, lázadók egyik legveszélyesebb és hatékonyabb fegyvere a pokolgép, házi készítésű robbanó eszköz (Improvised Explosive Device IED). Ezek az eszközök nem igényelnek szaktudást, az elkészítésük viszonylag egyszerű, az alapanyagok a háztartásokban megtalálhatók és hatékonyak is lehetnek a fegyveres erők ellen. A II. és III. generációs IED eszközök¹⁷⁰ már elektronikai vezérlésűek, így az ellenük való harc tulajdonképpen már az elektronikai harc területére esik. Ezeket az eszközöket már (Remote Controlled Improvised Explosive Device, RCIED) néven jelöli a szakirodalom. Az eszközöknek, robbanó szerkezeteknek a vezérlő eleme általában valamilyen vezeték nélküli elektronikai eszköz (például vezeték nélküli telefon, walki-talkie, autóriasztó, vezeték nélküli kapucsengő, vezeték nélküli kapunyitó, televízió vagy music center távkapcsolója, stb.) A RCIED elleni védekezés a felkelők elleni műveletek során kiemelt feladatot jelent a kormányzati erők részére. Az ellenük való védelmet tekintve háromféle eljárást alkalmaznak korunk műveleteiben. A felkelők elleni harcot folytató különleges műveleti erők katonáit ellátják személyi blokkoló eszközzel (STORM H)¹⁷¹ amely védelmet biztosít számukra. A technikai eszközöket beépített blokkoló berendezéssel látják el, amely védi az eszközt és az állományt. (Jammer).

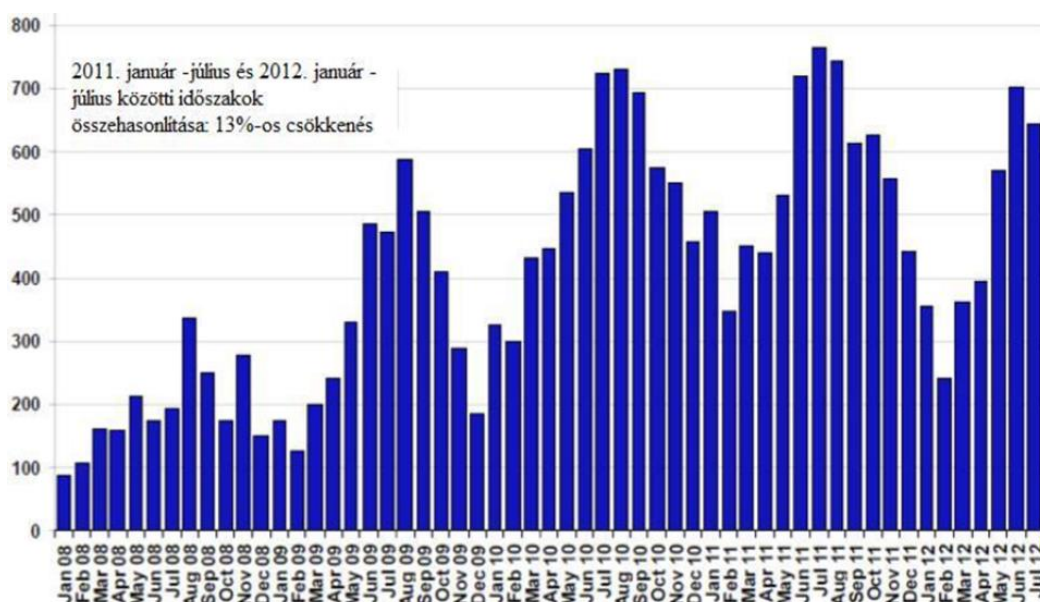
¹⁷⁰ A házi készítésű robbanó eszközök felosztását (generációs csoportosítását) működésük elve alapján csoportosították. Az I generációs eszközök csoportjába a fizikai hatásokra történő működés alapján sorolták ezeket az eszközöket (pl: nyomásra záródó áramkörű eszközök testsúly, jármű tömeg, vagy fizikai hatásra megszakított áramkörű elve alapján működő indító szerkezetű eszközök voltak. pl: ajtónyitás) A II:-III: generációs eszközök már az elektronikai vezérlésű eszközök csoportja. A Magyar Honvédség első afganisztáni műveletek hősi halottja Kovács Gyula tűzszerész egy RCIED támadás áldozata volt.

¹⁷¹ STORM H egyéni védő eszköz mely főbb jellemzői: a könnyű szerkezetű, hosszú működési idő tartalmú (8 óra) megbízható védelem a 2 és 3G mobil eszközök ellen.

13. sz. ábra II. generációs RCIED bombák

(Forrás: <https://www.google.com/search?q=Rcied+phot%C3%B3&hl=hu&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwiEsuC9ybTcAhXBJFAKHc9XDFsQsAQINA&biw=1920&bih=969#imgsrc=h-bxjq1HAIXYCM>)

14. sz. ábra Az afganisztáni RCIED támadások alakulása az amerikai ISAF erők ellen
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

(Forrás: <http://www.khaama.com/us-troops-may-face-more-ied-attacks-in-afghanistan-2056>)

Letöltve: 2018.03.16

Ezek ellen a robbanó eszközök ellen a védekezés leghatékonyabb formája a rádiójel blokkoló (Jammer) alkalmazása repülőgépekről.

15. sz. ábra EC 130H Compass Call repülőgép Afganisztánban
(Forrás: https://www.militaryfactory.com/aircraft/detail.asp?aircraft_id=346)

Letöltve: 2018.05.22

Az ISAF erők amerikai katonái elleni RCIED támadások hatékonyságának csökkentése érdekében, az amerikai légierő külön erre a célra fejlesztett repülőgépet alkalmazott a katonái és egységei védelmére. Ez a repülőgép az EC 130H Compass Call repülőgép volt, amelynek nyolc fős elektronikai harcra kiképzett személyzete segítette, az elektronikai harc légi támogatását. A légi támogatás során az ilyen rendeltetésű repülőkből blokkoljuk, ezeknek a házi készítésű robbanó eszközöknek a vezérlését.

Az elektronikai harc légi támogatásának fontos területe az elektronikai felderítés. A felkelők elleni harc során, különös tekintettel a kiemelt szerepet játszó (karizmatikus) vezetők elfogásához, esetleges megsemmisítésükhöz ad segítséget. A elektronikai sugárzást kibocsátó eszközök felismerése, és helymeghatározása nagyban segítheti a felkelők elleni harc megvívását. Ennek az egyik iskola példája volt, Dzsohar

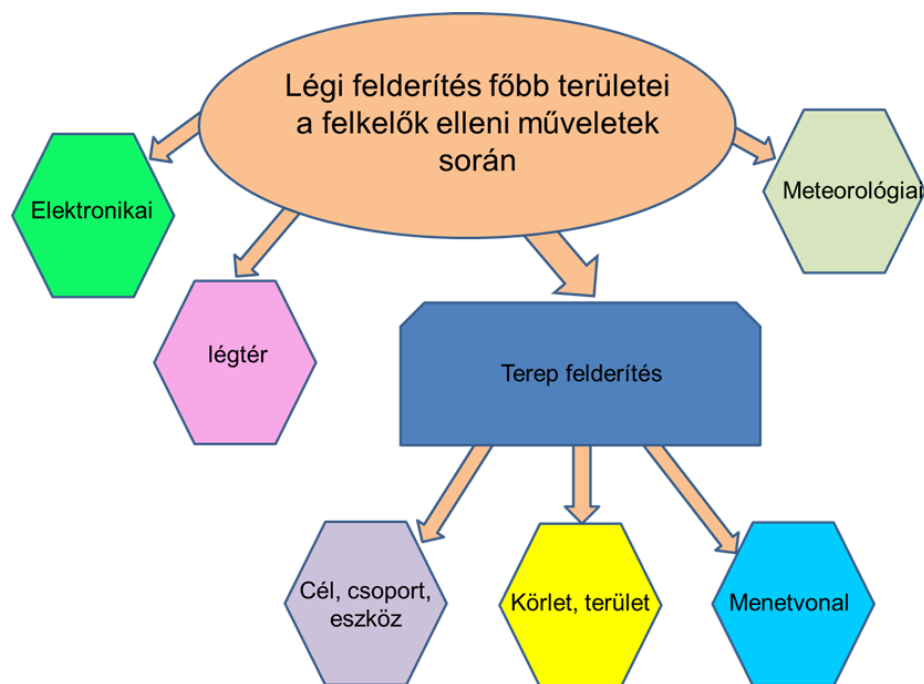
Dudajev¹⁷² csecsen vezér megsemmisítése. A vezető helyzetének meghatározásához az általa használt mobiltelefon elektronikai jelet használták fel.

A légi támogatás egyik újabb, de fontos területe a PSYOPS műveletek (air operations for psychological effect). Amennyiben a légierő bombázásait és azok hatását vizsgáljuk a lakosságra, akkor leegyszerűsítve kijelenthetjük, hogy a PSYOPS műveletek a légierő kialakulásával és fejlődésével egyidősek. A légi műveletek elméleteinek vizsgálata során a pszichikai hatást vizsgáljuk a szemben álló erőkre és fegyveres lázadó csoportokra kivetítve, továbbá a mögöttes területre és a lázadást támogató lakosságra bontva. A vizsgálatok alapján elmondhatjuk, hogy nem mindig érte el a kívánt hatást, például a Trenchard és Harris féle stratégiai bombázás eredménye nem támasztotta alá az általuk képviselt nézeteket és várt eredményt, de a német Luftwaffe sem tudta megtörni az angol ellenállást a londoni bombázással. Napjaink légi támogató műveletei során a tervezésnél figyelembe kell venni a nemzetközi jog előírásait, a hágai és genfi jogszabályokat. A partizánok gerillaharcának elveit vizsgálva kijelenthetjük, hogy főbb képviselőik (Mao, Che Guevara, Nguyen Giap, stb) egyöntetűen a lakosságot, mint a gerillaharc egyik „tartóoszlopát” határozták meg. A modern gerillaellenes harcban a PSYOPS műveletek fő célja ennek a tartóoszlopnak a meggyengítése, így a légi támogatás ezeket a feladatokat propagandaanyagok (röpcédulák, ismeretterjesztő anyagok), esetenként segély szállítmányokkal valósítja meg.

A fegyveres csoportok elleni PSYOPS műveletek célja a lázadás /ellenállás eredményének megkérdőjelezése és a vezetőkbe vetett bizalom aláásása.

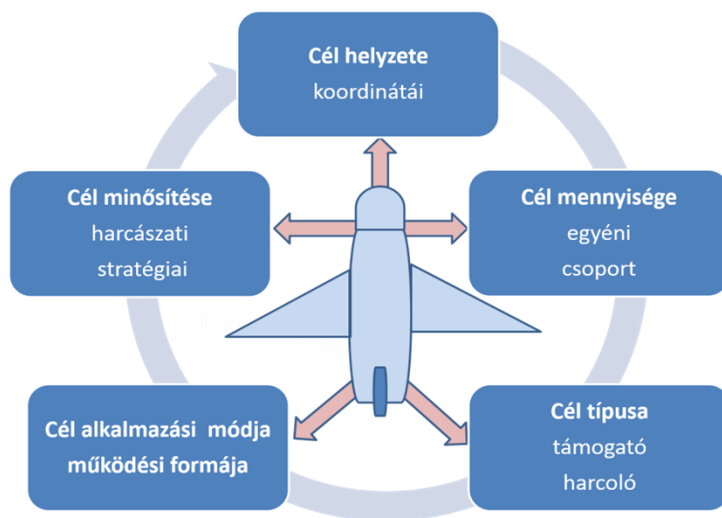
A légi felderítés, mint a légi támogatás legrégebbi fajtája, a felkelők elleni harcban szintúgy jelen van, mint a hagyományos értelemben vett fegyveres harcok során. Azt hogy milyen eszközökkel és módszerekkel hajtjuk, végre az függ a 8. számú ábrában jelölt meghatározó támogatási körülményektől, így a felderítési feladatokat végrehajthatjuk merev vagy mozgó szárnyú eszközökkel és pilóta nélküli repülővel, léghajóval, (léggömbbel).

¹⁷² Dzsohar Dudajev, (1944-1996) volt szovjet katonatiszt, csecsen elnök, a csecsen nemzeti függetlenségi harc vezetője.

16. sz. ábra A légi felderítés felosztása
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

Az elektronikai harc sikerének egyik feltétele a hatékony felderítés. Ha a sikeres felderítés adatai alapján megfosztjuk a szemben álló felet az elektronikai eszközeitől, akkor kihasználva a meglévő technikai fölényt sikeres harcot vívhatunk. A XXI. században már a fegyveres harc, küzdelem elképzelhetetlen az elektronikai eszközök alkalmazása nélkül. A modern harckiszolgálás, támogatás és harc minden területén az elektronikai eszközök nélkülözhetetlenek. A felderítés az elektronikai eszközök helyzetének és mennyiségének, minőségének meghatározása számos tájékoztatást ad a parancsnoknak és törzsének a harc megvívásához.

17. sz. ábra Légi elektronikai harc felderítés irányai kapcsolatai
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

A harcok, hadműveletek során a légtér ellenőrzése és a légi uralom (légi fölény) megszerzése, valamint megőrzése, fenntartása a repülő eszközök megjelenése óta kiemelt feladat.

Számos katonai vezető és légierő szakember fogalmazta, meg a légi uralom megszerzésének fontosságát, többek között:

„Aki a levegőt uralja, az uralja a felszínt”, Phillippe S. Meilinger,¹⁷³

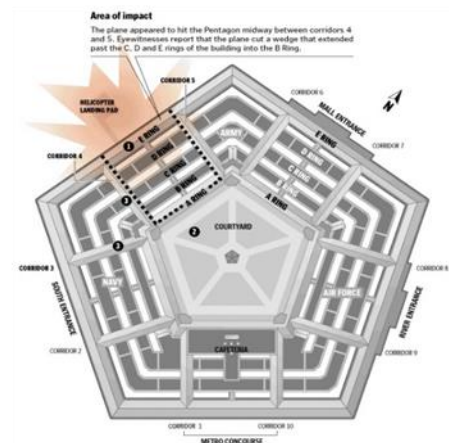
„Ha elveszítjük a levegőben vívott háborút, akkor elveszítjük a háborút is, méghozzá igen gyorsan.” Bernard Law Montgomery¹⁷⁴ marsall.

A legtöbb katonai eszköz és jármű a levegőből sebezhetővé válik, jellemzően kisebb a páncél védetségük ebből az irányból, ezért nagyon fontos a légtér ellenőrzése

¹⁷³ Phillippe S. Meilinger (1948) Az amerikai légierő nyugállományú ezredese, a légierő modern alkalmazásával kapcsolatos elveit 10 pontban foglalta össze.

¹⁷⁴ Bernard Law Montgomery (London, 1887. november 17. – 1976. március 24.) angol tábornagy, (beceneve: Monty) részt vett az I. és II. világháborúban, harcolt az afrikai hadszíntéren, a normandiai partraszállásnál, a háború után brit vezérkari főnök, az európai szövetséges erők parancsnokának helyettese volt.

a levegőből támadó eszközök felismerése, elszigetelése és megsemmisítése mielőtt a feladatát végrehajtaná. Különösen fontos a légtér ellenőrzése és felderítése a 2001. szeptember 11-i¹⁷⁵ terrortámadás után. A támadás bebizonyította a légtér felderítésnek nem csak a katonai eszközökről, hanem az összes légtérben lévő repülő eszközről információval kell rendelkeznie.

18. sz. ábra A Pentagon elleni repülőgép támadás

(Forrás: <http://pentagon.spacelist.org>)

Letöltve: 2018.05.31

19. sz. ábra Világ Kereskedelmi Központ (Word Trade Center) elleni támadás

(Forrás: <http://csepel.info/?p=43939>)

Letöltve: 2018.05.31

¹⁷⁵ 2001. szeptember 11-én az al Kaida terror szervezet tagjai polgári repülőgépek eltérítésével intéztek támadást, az Egyesült Államok jelképei ellen (Világ Kereskedelmi Központ, Word Trade Center WTC, Pentagon,) a támadásban, mint egy 3000 ember halt meg.

További hangsúlyt képez ebben a feladatban a drónok megjelenése a légtérben. A drónok méretüknél és technikai paramétereiknél fogva nagyon nehezen felderíthetőek, viszont kiválóan alkalmasak levegőből történő támadások végrehajtására. Napjainkban a kiemelt és védett vezetők látogatása során már tiltott a légtér drónok általi használata. A repülés biztonsági szempontok miatt mára már jogforrásokban próbálják szabályozni ezeknek az eszközöknek a használatát. A magyar szabályozás¹⁷⁶ szerint a drónok használata engedélyhez kötött (légtérhasználati, vezetői engedély). A kiemelkedő csoportos, tömeges rendezvények¹⁷⁷ alkalmával a drónok használata tiltott, csak a rendezők használhatnak drónokat.

A légi felderítés egyik területe a meteorológiai¹⁷⁸ felderítés is, amely során tájékoztatásokat kapunk a légkör változásairól. A meteorológiai adatokat felhasználhatjuk a tűz támogatások során, a repülések tervezésénél, manőverek, szállítások tervezésénél, és MEDEVAC események végrehajtásakor. A léghajók, léggömbök¹⁷⁹ alkalmazása is növeli a felderítési információk beszerzésének a lehetőségeit.

A terep felderítésének egyik területe a menetvonalak felderítése, ami a légi támogatás egyik fontos elemének tekinthető. Ez a feladat a terrorizmus és felkelők, lázadók elleni műveletek során gyakran kerül előtérbe. A régi harcszabályzatok¹⁸⁰ szerint általában a menetet éjszaka, és rossz látási viszonyok között szerveztük. A menet megszervezéséhez a térképeket, földrajzi leírásokat, útvonal vázlatokat és szemrevételezések tapasztalatait használtuk fel. Napjainkban a menetek megszervezésekor a légi szemrevételezés és a menetvonalak, tereptárgyak, légi felderítésének módszerével segítjük a törzs tervezőmunkáját. A menetvonalak légi felderítése lehetőséget ad légi fotók elkészítésére, a veszélyes terepszakaszok meghatározására, pihenők tervezésére, valamint a menetvonal mentén elhelyezett

¹⁷⁶ A 2018. aug. 10. - 1995. évi XCVII. törvény a légiközlekedésről. Légügyi hatóság engedélyével repülhet a magyar légtérben az a légi jármű, amely vezető nélküli.

¹⁷⁷ Pld: Balaton Sound, Volt fesztivál, Sziget Fesztivál, Művészetek Völgye, Augusztus 20.-i tűzijáték,

¹⁷⁸ Meteorológia: légköri tudomány, ami vizsgálja a légnyomás, hőmérséklet, páratartalom változásait és egymásra történő kölcsönhatását egy adott időn belül. A meteorológia szoros kapcsolatban van az éghajlattal. légkör kémiai, légköri dinamikával. légköri fizikával.

¹⁷⁹ Afganisztánban az ISAF RC-NORTH fő bázisának a Mazar E Sharif-i tábornak védelmében a Base Commander vezette tábori rendőrség, gyakran léghajóval felemelt kamerán keresztül figyelte a tábor környékét és megközelítési útvonalait.

¹⁸⁰ Ált/211. Magyar Honvédség Szárazföldi Haderőnemének Harcszabályzata II. rész (zászlóalj század). 1993.

robbanó eszközök felderítésére, csapdák, leshelyek meghatározására. A menet szabályozására, hosszabb menetek végrehajtása esetén úgy, hogy drónokkal ellenőrizzük az oszlopok mozgását és a szabályzó pontok átlépésének idejét.

A másik területe a körletek, terepszakaszok légi felderítése, ellenőrzése. Ez a feladat nem csak a körletek vizsgálata, az általános körlettel szemben támasztott követelményeknek (álcázás, víznyerési lehetőség, körletgyors elhagyás, tagolt elhelyezés stb.) megfelelően, hanem a területen elhelyezkedő ellenséges csoportok, diverziós személyek kutatása, lezárt területek ellenőrzése, légi blokkolása, deszantok kirakó körleteinek a felderítése.

A terep felderítésének harmadik eleme az eszközök, célcsoportok légi felderítése, saját és felkelő/lázadó csoportok mozgásának felderítése és megfigyelése. A szárazföldi erő, így a felkelő csoportok is, a levegőből a legsebezhetőbbek, illetve a legjobban felderíthetők különösen vonatkozik ez a statikus célokra, csoportokra. A légi felderítés során meghatározzuk a cél jellegét, mennyiséget, veszélyessége szerinti osztályba sorolását, helyzetét. A felderítések során mindig törekedni kell a hiteles megbízható adatokra és elemzésekre. A parancsnokoknak, a törzseknek sosem szabad elfeledkezniük az adatok ellenőrzéséről, például ellenőrző repülés végrehajtásával. Az első öbölháború során a szövetséges légierő csapást mért „Szaddam Husszein”¹⁸¹ Scud-típusú rakéta kilövő állványaira az elsődleges tájékoztatás alapján, mint később kiderült nagyon sokszor ezek a megtévesztésre előkészített gumi és műanyag célok voltak.

Véleményem szerint a közvetlen légi támogatáson belül a tűztámogatás a legfontosabb elem. A tűztámogatás feladatait a légierő végrehajthatja forgó- és merevszárnyú eszközökkel, illetve pilótánélküli repülőkkal. A levegőből mért tűzcsapások a hatékonyságuk mellett, számtalan esetben komoly veszteségeket okoztak a saját erőiben is. A kezdeti légi bombázások során a ledobott robbanó anyag nem mindig a kívánt területre hullott, illetve mire a légi csapás kiváltásra került az adott területre, addigra már saját erők is voltak ott.

¹⁸¹ Szaddám Huszein Abd el-Madzsíd et-Tikriti (1937-2006) Iraki elnök, diktátor. Hatalomra kerülése után Irak vezető hatalommá való fejlesztését tűzte ki célul. Céljai elérése érdekében megszállta a szomszédos Kuvaitot 1990. augusztus 02-án melyet az első öböl háború (1991. január 16.-1991. február 28) során a szövetséges haderők foglaltak vissza ENSZ határozat alapján.

Napjaink fegyveres harcainak megvívásakor a modern levegő/föld rakéták használatának esetében is megtörténik, hogy a csapás nem a kívánt területre, célpontra kerül kiváltásra. A lakott területen folytatott harcok során indokolatlanul magas a polgári áldozatok száma. A tűzcsapások végrehajtásakor a szárazföldi erők is okoztak veszteségeket a saját légi erőinknek, ugyanakkor a légi tűztámogatás meghatározó a fegyveres küzdelem végrehajtásakor. A tapasztalatok és példák is bizonyítják, hogy a felkelők elleni harcok végrehajtásakor, a légi támogatás földről történő segítése és irányítása csökkenti a veszteségeket, növeli a hatékonyságot.

Amikor 2009-ben az afganisztáni amerikai erők új parancsnoka szigorú feltételeket szabott a légi harctámogatási csapások igénybevételére, a polgári áldozatok magas száma miatt, az amerikai csapatok veszteségei ugrásszerűen megnöttek, mert sok feladat a légi támogatás igénybevétele nélkül került végrehajtásra. A légi támogatásra a szárazföldi erőknek szükségük van, viszont a hatékonyságát és a pontosságát növelni kell, ezért a légierő és a szárazföldi erők szakemberei folyamatosan keresik a megoldást a minél hatékonyabb és a legkisebb saját veszteséggel járó együttműködés érdekében. Ez a feladat már a légi eszközök megjelenése és katonai célokra történő alkalmazása során megkezdődött. Egy osztrák-magyar pilóta – Benno Fiala von Fernbrugg – használt először rádió berendezést a tűzkoordinációhoz az I. világháború során a gerlicei csatánál a tűzérséggel való kommunikáció során¹⁸². Az 1920. és 1926. közötti “Rif háborúban”¹⁸³ Franciaország már tüzér szakembereket vitt fel a repülőkre, akik onnan irányították a tűzérség tűzét. A II. világháborúban a szemben álló felek már a légi tűz támogatásnak komoly szervezeti elemeit építettek be a harcba. A britek létrehozták a Forward Air Support Links (FASL) harcrendi elemet, mely mobil eszközökön települve tartotta a kapcsolatot a két haderőnem között. A németek repülőről megfigyelve hívták a „rettegett” stukákat a szovjet csapatok elleni légi támogatás feladataira. Az Egyesült Államok kis változtatásokkal átvette a brit támogatást segítő rendszert. 1944-től elkezdték alkalmazni az ún. Horsefly Előretolt

¹⁸² Paulov Attila A légierő és a szárazföldi haderőnem együttműködésének kezdetei: a közvetlen légi támogatás fejlődése a II. világháború végéig. [81., 2. oldal]

¹⁸³ “Rif war” – második marokkói háború, melyet Spanyolország az 1920-as években (később Franciaország segítségével) vívott a marokkói berberек ellen a Rif-hegység térségében

Repülésirányító Csoportot, amely L-5 Sentinel¹⁸⁴ repülőgépek segítségével elsődleges feladatként célmegjelölést hajtott végre¹⁸⁵.

Az együttműködés és az irányított tűzcsapások kiváltása a fegyveres harcban már elengedhetetlen. Ez a feladat a koreai,¹⁸⁶ vietnámi háború során is meg volt, illetve az öböl háborúk és az afganisztáni harcokban is a törzs kiemelt feladataként jelentkezett. Ennek a feladatnak az elvégzésére, valamint a hatékonyabb együttműködése, a szárazföldi csapatok légi támogatásának biztosítása érdekében a légierő haderőnem előretolt repülésirányítókat (Joint Terminal Attack Controller, JTAC vagy Forward Air Controller, FAC) bocsájt a harcoló csapatok rendelkezésére.

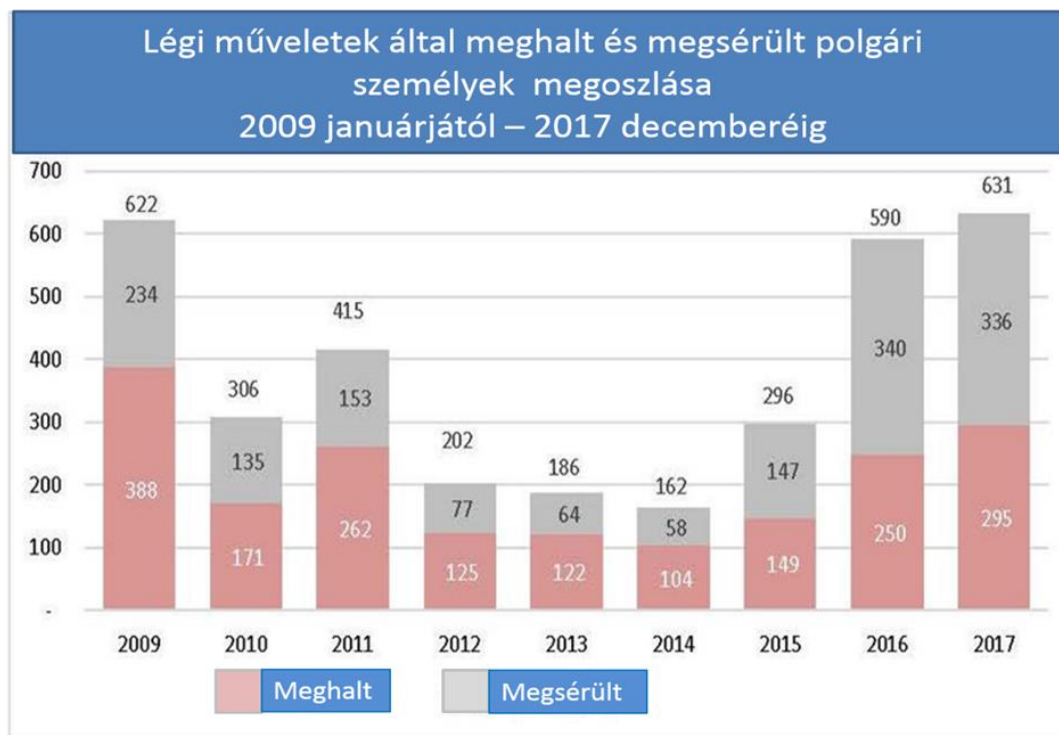
Mi a JTAC feladata az összefegyvernemi harc során?

Egy előretolt állásból (figyelőpontról) irányítja a támogató repülő eszközök (repülőgépek, helikopterek) csapásait a szárazföldi erők érdekében végrehajtott, közvetlen légi támogatás (Close Air Support, CAS) és egyéb támadó légi műveletek során. Ennek a műveletnek a végrehajtásakor segíti a parancsnok döntését tanácsaival, irányítja a repülő eszközök csapásait (célmeghatározást és célrávezetés), egyezteteti a csapásokat a szárazföldi erők tűzérségével, és a releváns manőver erőkkel. A JTAC-nek nem csak abban van kiemelt szerepe, hogy hatékonyabbá tegye a felkelők elleni műveleteket, hanem hogy csökkentse a felesleges áldozatok számát, mint a fegyveres erők oldaláról, mind pedig a polgári oldalról. Az afganisztáni szolgálatom során a J-5 főnökségen belül létrehozásra került, az előjáró ISAF parancsnokság döntésének megfelelően, a Civilian Casualties CIV/CAS részleg, amelyben a tűzérség képviselői mellett a légierő képviselői is dolgoztak. Feladatuk volt a műveletek által elszenvedett polgári lakosság veszteségeinek a csökkentése. A fentebb említett 2009-es ISAF parancsnoki intézkedés miatt, az első időszakban a lecsökkent légi támogatások kérésének következtében a szárazföldi műveletek során történt sérülések megnöttek a harcoló erőknél, így a megoldást a CIV/CAS részleg felállítása és működtetése hozta magával.

¹⁸⁴ Az L-5-ös SCR-522 VHF rádióval felszerelt, önkéntes pilóták által vezetett repülőgép volt, amely 3.000 – 4.000 láb magasság között hajtotta végre a feladatait

¹⁸⁵ Paulov Attila A légierő és a szárazföldi haderőnem együttműködésének kezdetei: a közvetlen légi támogatás fejlődése a II. világháború végéig. [81., 5. oldal]

¹⁸⁶ Az első átfogó légi előretolt repülésirányító programot a koreai háborúban alkották meg az amerikai haderőnél. 1950. július 9-én James A. Bryant és Frank G. Mitchell hadnagy nevéhez kötődik a háború első FAC küldetése, vezetésükkel mintegy 10 F 80-as bevetést irányítottak.

20. sz. ábra A légi műveletek halálos áldozatai (2009 – 2017)

(Forrás: <https://unama.unmissions.org/afghanistan-10000-civilian-casualties-2017-un-report-suicide-attacks-and-ieds-caused-high-number>)

Letöltve: 2018.03.16

A felkelők/lázadók elleni tevékenységek légi támogatása során a JTAC alkalmazásának jelentősége abban nyilvánul meg, hogy:

- Csökkenti a polgári lakosság veszteségeit, a közvetlen célmegjelölés és a repülő eszközöknek célravezetése, (pl. lézerrel) lecsökkenti a térképről, légi fotóról történő célpont meghatározást, a tévedés lehetőségét;
- Gazdaságossá teszi az erőfelhasználást, tanácsokat ad a parancsnoknak és törzsének, hogy kiválassza a légi támogatás módját, eszközét, valamint, hogy a kijelölt célpont lefogását vagy megsemmisítését milyen eszközzel lehet a leghatékonyabban megvalósítani;
- Biztonságosabbá teszi a légi támogató eszközök alkalmazását, mivel folyamatos kapcsolat van a szárazföldi erők és a repülő eszközök között, ez növeli a repülő eszközök biztonságát és műveleteit, védi őket a saját légvédelmüktől;
- Segíti az ellenség/lázadók tűzzel való pusztítása rendszerének kialakítását, megszervezését. A lázadók tűzzel való pusztítása rendszerében javaslatokkal segíti a kidolgozó munkát, meghatározza mely célok esetében célszerű a légi

tűztámogatást alkalmazni és mit célszerű tüzérséggel, rakéta csapatokkal pusztítani;

- Gyors, hatékony reagálást biztosít váratlan esetekben a parancsnoknak és törzsének. A váratlanul megjelenő ellenállói csoportok,¹⁸⁷ eszközök megsemmisítése a légi eszközökkel való folyamatos kapcsolattartással azonnali reakciót vagy ellenreakciót biztosít;
- Csökkenti a „baráti tűz” lehetőségét, a saját erők veszteségeit, a folyamatos kapcsolat a két haderőnem között a feladat végrehajtáskor lehetővé teszi a gyors tájékoztatást helyzetben és célok koordinátáinak változása miatt.

Részkövetkeztetések, összegzés:

A repülőgépek katonai megjelenése és rohamos fejlődése, ezeknek az eszközöknek a fegyveres harcba történő bekapcsolódása, a harc megvívásának újabb elméleteit, s néha torz elképzeléseket is eredményezett a katonai gondolkodóktól, vezetőktől. Hasonlóan a harckocsik megjelenéséhez, tőlük várták a fegyveres harc eldöntését, például a légierő alkalmazásának mindenhatóságát hirdetve, mint a háború megvívásának legfőbb eszközére tekintettek.

A háborúk és a fejlesztések lehetővé tették a légierő feladatainak tagolását és tartalmi meghatározását. A háborús tapasztalatok lehetővé tették annak felismerését, hogy a sikeres harc a szárazföldi erőkkel együttműködve valósulhat meg. Mára már kialakult, de az újonnan felmerülő követelményeknek megfelelően folyamatosan fejlődik a légi támogatás eljárásrendje és feladatrendszere.

Ennek az egyik eredménye a hatékonyabb harc és jobb együttműködés érdekében létrehozott JTAC¹⁸⁸ vagy FAC¹⁸⁹ alkalmazása, amelynek feladatai és eszközei folyamatosan bővülnek a légi támogatás során és a technikai fejlesztések eredményeként. Ez a szervezeti elem folyamatosan bizonyítja a létjogosultságát és szerepét a modern összefegyvernemi harc megvívásakor.

¹⁸⁷ Az afganisztáni békeműveletek során a lázadó tálib erők, könnyű fegyverzettel esetenként páncéltörő rakétákkal felszerelt motorkerékpáros csoportjai gyors mozgékony és dinamikus helyzetváltozásaikkal, a terep kihasználásával számos esetben meglepték az ISAF erőket.

¹⁸⁸ Joint Terminal Attack Controller: Előretolt repülés irányító csoport

¹⁸⁹ Forward Air Controller: Előretolt légi irányító,

II.3 A pilótanélküli eszközök fejlődése és térnyerése a modernkori harcok megvívása során

Korunkban a katonai erő alkalmazása jelentősen változott az elmúlt évszázadok fegyveres konfliktusaihoz mérve, jellemző a professzionális, speciálisan kiképzett, gyors reagálású kötelékek alkalmazása. Ezeknek az erőknek a felkészítése és kiképzése, valamint a felszerelésük komoly erőforrásokat igényel az adott nemzettől, így nagyon fontos, hogy a legmodernebb (leghatékonyabb) eszközökkel segítsük és támogassuk ezeknek az erőknek a harcát.

„A pilóta nélküli harcjárművek alkalmazása mögött a katonai műveletek végrehajtásával járó – a végrehajtó állományt fenyegető – kockázatok lehető legkisebb mértékre csökkentésének a szándéka áll”¹⁹⁰. A pontos és valós harcászati felderítés fél siker, a másik fele a hatékony és precíz feladatvégrehajtás. A modern XXI. századi harc egyik eleme a műholdas felderítő rendszerek mellett a fedélzeti személyzet nélküli repülőgép, illetve a hozzájuk tartozó eszközrendszer és földi személyzet (az idetartozó fogalmak később kerülnek kifejtésre) alkalmazása, de ezek az eszközök a harc biztosítása és támogatása területén is kiválóan alkalmazhatók. Ezeknek az eszközöknek az alkalmazási lehetőségei a fegyveres harcok, műveletek során egyre nagyobb szerepet kapnak, amit az eddigi tapasztalatok, és eredmények is bizonyítják. A fegyveres harcoknál folyamatos célként beszélhetünk a hatékony, gyors harc megvívásról és a siker elérésről. A Szun Ce-i gondolatok alapján, miszerint az a jó katonai vezető, aki a legkisebb áldozattal éri el a kívánt eredményt vonatkoztathatjuk a felhasználásra kerülő eszközökre, fegyverekre is. A légi eszközök fejlődésével együtt kezdődtek a kutatások ezeknek a repülő eszközöknek a pilóta nélküli irányításnak megoldására és felhasználásuk lehetőségeire.¹⁹¹ A repülő eszközök fejlesztése mellett, a hobby szintű repülőgépek, makettek¹⁹² fejlesztése is elindult, amit a pilóta nélküli eszközök őseiként is kezelhetünk.

¹⁹⁰ Varga Attila Ferenc: A drónok, mint a kockázatmentes hadviselés eszközei. [54., 45 oldal.]

¹⁹¹ Az első hivatalos légi bombázás 1849. július 16-án történt, Velence bombázása során ballon-torpedókkal Uchatius tüzértiszt tervei szerint, mivel az ostromütegek hatótávolsága nem volt elegendő a város lövetéséhez. A bombákat időzített gyújtó zsinórral ellátva engedték a kedvező széljárást figyelembe véve a város fölé. A II. világháború során a császári japán haderő alkalmazta a hasonló elven működő FU-GO bombákat az Egyesült Államok ellen.

¹⁹² Magyar Értelmező Kéziszótár 8. kiadás 1989. évi II. kötet (883.. oldal) szerint: makett francia eredetű szó, valaminek a kisméretű, arányos modellje, valóságghű mása.

A II. világháborúban már mind a két oldalon (szövetséges és a hitleri Németország részéről is) a robotrepülők már alkalmazásra kerültek, és folyt a fejlesztésük. A II. világháború után tovább folytatódott a fejlesztés és kutatás, de már a nyugati hatalmak és a Szovjetunió közötti fegyverkezési verseny részeként.

21. sz. ábra USA AQM-35 és szovjet L-17 modell

(Forrás: https://www.google.com/search?q=uav-k&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiM5dHYwJzdAhULZFAKHViuDf8Q_AUICigB&biw=1366&bih=662)
Letöltve:2018.01.31

A fejlesztések már nem csak a robotrepülőgépek felé irányultak, hanem a drónok is fejlesztésre kerültek. Az első katonai célú drón alkalmazása az 1960-as években történt. Az azt követő háborúkban és fegyveres konfliktusokban már a jelenlétük folyamatos volt. Az indokínai félszigeten¹⁹³ folytatott háborúban szerzett hírnevet magának az amerikai (Tom Cat) illetve a vietnámi háborúban a Ryan Firebee II.

Az arab izraeli háborúk során is felhasználásra kerültek az UAV-k, pl. az 1982-es ún. V. arab-izraeli háborúban az Operation Mole Cricket 19 műveletben is.¹⁹⁴ A tervek szerint Taridan Mastiff és IAI Scout típusú UAV-k a légtérbe történő

Másik meghatározás szerint kicsinyített tárgy; egy eredeti tárgy, épület kicsinyített mása a különféle formák, arányok bemutatására.

¹⁹³ Az Indokínai-félsziget egy délkelet-ázsiai régió, amely Kínától délre és Indiától délkeletre található. Az elnevezés a dán Konrad Malte-Brun térképésztől származik. Indokína országai: Vietnám, Laosz, Kambodzsza, Burma (Manmar) Thaiföld. Malajzia.

¹⁹⁴ A légvédelmi rakéták megsemmisítésének terve először a Mole 3, majd a Mole Cricket 19 nevet kapta, amely nevekben a számok a megsemmisítendő rakéta ütegek számát jelentették. (Forrás.: Lior Schlein, Noam Ophir. "Six Days in June". IAF Magazine Nr. 145, 2002. június).

berepüléssel aktivizálták a szír légvédelmi rendszert és a felfedett radarokra, ütegekre az izraeli vadászgépek így mérhettek csapásokat. A balkáni háború során, magyarországi bázison, Taszáron is állomásoztak az USAF MQ-1 Predator típusú eszközei.

Az I. öböl háború megívásakor az amerikai UAV-k 1991. januárjában és februárjában 533 harci bevetésen vettek részt 1688 órában. Közülük csak 7 eszköz semmisült meg (2 ellenséges tűz, 5 kezelői tévedés miatt). A háború során már a francia (Mart) és brit csapatok (Canadair CL- 89) is alkalmazták a pilóta nélküli repülő eszközöket, jellemzően megfigyelésekre, felderítésekre¹⁹⁵.

Az iraki és afganisztáni harcok során az amerikai és szövetséges csapatok részéről folyamatosan és többféle robotrepülőgép és drón¹⁹⁶ került alkalmazásra. (pl. RQ-4 Global Hawk; MQ-9 Reaper; Black Hornet; Tarantula Hawk)

A világ első drón támadását Afganisztánban 2001. novemberében hajtották végre tálib bázisok ellen. George W. Bush két elnöki ciklusa alatt 48 drón támadást hagyott jóvá, míg Barack Obama esetében ez a szám 2013. elejére csak Pakisztánban elérte a 309-et.¹⁹⁷ Az afganisztáni műveletek során az északi régióban az ISAF kötelékében az Amerikai Egyesült Államok szárazföldi haderejének Scan Eagle (Kutató Sas) és Sky Warrior (Égi Harcos) Alpha MQ--1B, típusú eszközei dolgoztak, valamint a német légierő (Luftwaffe) Heron-1-es pilóta nélküli alegységei hajtottak végre feladatokat.

Afganisztáni szolgálatom során a hírhedt „korán égetés”¹⁹⁸ után kialakult zavargások megfigyelésére a Mazar E Sharif-i Kék Mecset és környéke folyamatos megfigyelés alatt volt drón repülő által és az általa közvetített kép a műveleti központban (Joint Operational Centre, JOC) volt kivetítve, segítve ezzel is a folyó műveletek irányítását.

A XXI. századi haderőkben a pilóta nélküli repülő eszközök, rendszerek fejlesztése és hadrendbe állítása folyamatossá vált. A mai hadseregek már nemcsak a

¹⁹⁵ Palik Mátyás: A pilóta nélküli repülés fejlődése (2015 Nemzeti Közzolgálati Egyetemen tartott előadás) (forrás <https://www.uni-nke.hu/szolgaltatasok/ludovika-szabadegyetem/ludovika-szabadegyetem-20152016-i-szemeszter>)

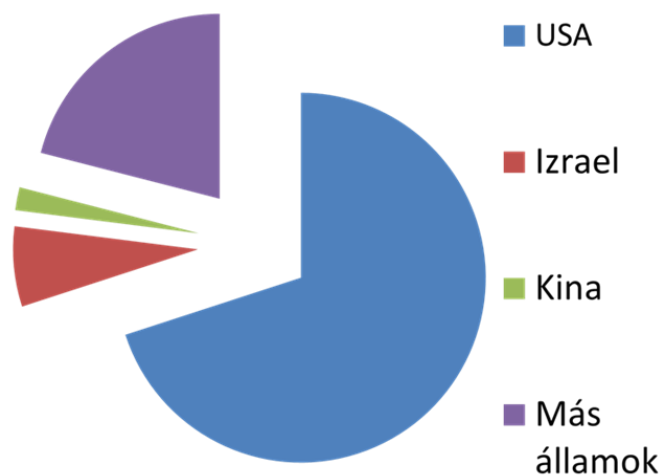
¹⁹⁶ Drón, pilóta nélküli repülőgép (angolul Unmanned Aerial Vehicle, UAV, „személyzet nélküli légi jármű”, vagy Remotely Piloted (Aerial) Vehicle, RPV, am. „távolról irányított (légi) jármű”, vagy drón (az angol drone = here (méh) szóból) elsősorban katonai feladatokra alkalmazott repülőeszköz, ami többször is felhasználható.

¹⁹⁷ Peter Bergen–Jennifer Rowland: Drone Wars. The Washington Quarterly. 2013/3. 8.

¹⁹⁸ 2016 decemberében a Bagrami amerikai légi bázisnál ott dolgozó munkás robbanó mellénnyel támadt az étkezdében az ott lévő erők ellen. forrás, internet: Euronews elérhető <https://hu.euronews.com/2016/11/12/amerikai-legibazisra-tamadtak-afganisztanban>
Letöltve: 2017.01.13

fejlesztéseket támogatják, hanem már drón-kötelékeket állítanak fel, szerveznek a hadrendjükbe. Az Egyesült Államok, mint a világ első számú drón fejlesztője, 2008 augusztusában az USAF Irakba telepített 174. repülő ezrede lett az első, kizárólag pilóta nélküli harci repülőgépekkel (MQ-9) felszerelt egység, miután az állományukból kivonták az utolsó F-16-ost is.

2013-ban az USA 10 ezer pilóta nélküli repülőgéppel rendelkezett, és a számuk és a légierőben betöltött súlyuk azóta is növekszik. Az Egyesült Államok egyre több pénzt áldoz drónokra. A 2010-es pénzügyi évre Barack Obama adminisztrációja 3,8 milliárd dollárt irányzott elő a drónok fejlesztésére és beszerzésére, tételesen huszonnégy Reaper és öt Global Hawk vásárlására az Amerikai Egyesült Államok Légierője (USAF, US Air Force) számára. Ez az erőnövelés összefügg a katonai költségvetés erőteljes növelésével, amely 2002 és 2008 között 74%-os volt a légierő haderőnemre kivetítve és elérte az 515 milliárd dollárt. A katonai robotokra fordított összegek 2001 óta minden évben szinte megduplázódtak, ezzel lehetővé tették a katonai robotiparág létrejöttét.

22. sz. ábra A világ drónpiacának megoszlása 2009-ben (4.4 milliárd \$)

(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

(Forrás: <http://www.armees.com>)

Letöltve 2018.06.02

Izrael ma a világ egyik legnagyobb drónexportőre, (kb. 50 országba ad el pilóta nélküli repülő eszközöket) és több országban is leányvállalatot hozott létre a gyártásukra. Izraelben készült el a világ legnagyobb drónja, a Heron TP (egyéb nevei Eitan, vagy Heron 2.), amelynek legnagyobb felszálló súlya 4650 kg, 14 méter hosszú,

több mint 1000 kilogramm hasznos teher – bombák és levegő-föld rakéták – szállítására képes, hatótávolsága lehetővé teszi, hogy elérje Iránt.

A mai izraeli légierő légi járműveinek az általános megoszlása a következő: a fő erők F-15 és F-16 harci repülőek alkotják az erők 4/5-t, egy ötödét már a pilóta nélküli repülőek (Hermes-450, Hermes-900, Heron-I és Heron-TP) teszik ki és folyamatosan növekszik az arányuk. [78. pp.199]

Oroszország, a Varsói Szerződés felbomlása után is folytatta a pilóta nélküli eszközeinek fejlesztését és hadrendbe állítását. (2017. október 27-én az orosz védelmi miniszter, Sergei Shoigu megerősítette, hogy a fegyveres erők 2018-ban új pilóta nélküli harci légi járműveket kapnak. Szíriában az orosz erők 16 000 drónt, azaz UAV-t használtak bevetéseik során, összesen 96 000 repülési óra időtartamban felderítésre, elektronikus hadviselésre, kommunikációs célokra és célmegjelölésre.)

Kína, a két drón nagyhatalom (USA és Izrael) mellett a harmadik legnagyobb UAV-fejlesztő. 2017-ben az AVIC¹⁹⁹ óriáscég bemutatta a legújabb fejlesztésű méretarányos nehéz szállítóhelikopter modelljét, amit ukrán hajtóművekkel szeretnének ellátni, és a hírek szerint orosz támogatással fejlesztenek. Kína a drónfejlesztés mellett, mint importőr is meghatározó szerepet vállal a drónok piacán. Kínában, a haderő fejlesztésének eredményeként, mind a négy haderőneménél megtalálhatóak a saját fejlesztésű pilóta nélküli repülő eszközök.

A magyar haderő elsősorban a harctámogatását segítő felderítő pilóta nélküli repülő eszközök fejlesztésére koncentrált, amit döntően HM EI Zrt.²⁰⁰ és a HM Currus Zrt.²⁰¹ végez. Az első ilyen jellegű eszköz a csehszlovák – magyar fejlesztésű SZOJKA volt, míg az első teljesen magyar fejlesztésű eszköz a Denevér volt. 2013-ban a „Lendülő Kard” lövészetén a magyar HM EI Zrt. által biztosított és fejlesztett UAV volt a célanyag. 2010-től az izraeli gyártású SKYLARK (magyarul pacsirta) került alkalmazásra. Ezt az eszközt alkalmazták a 2015-ös migrációs hullám során a határszakasz megfigyelésére. 2012. november 5-én kipróbálták a magyar fejlesztésű Meteor névre keresztelt UAV-t. A Magyar Honvédség napjainkban három hazai gyártású UAV-t használ felderítésre és kiképzésre.

¹⁹⁹ (Aviation Industry Corp of China)

²⁰⁰ A HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyongkezelő (HM EI Zrt.)

²⁰¹ HM Gödöllői Harcjármű technikai Zrt,

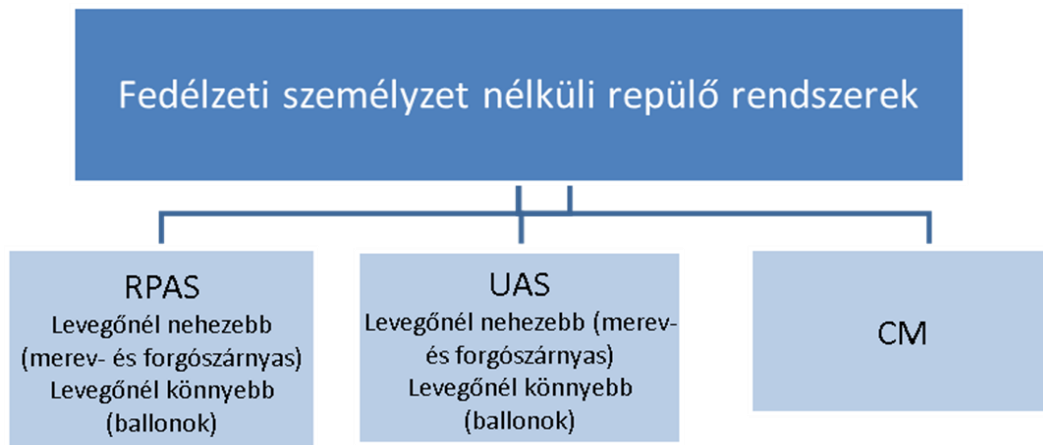
23. sz. ábra Magyar fejlesztésű pilóta nélküli eszközök

(Forrás: Palik Máttyás 2015.évi előadása, az NKE-n, <https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/7-palik-matyas-eloadas.original.pptx>)

Letöltve 2017.09.29

A fejlesztések vizsgálatánál a távoli irányítási technológiáról kell, hogy beszéljünk, amely lehetővé teszi, hogy egy eszközt, vagy rendszert (pl.: földi jármű, repülőgép, rádiólokátor, légi irányítási rendszer, stb.) a fedélzeten, vagy az eszköz közelében való jelenlétünk hiányában felhasználni, üzemeltetni tudjunk. A fedélzeti személyzet nélküli légi rendszerek, illetve eszközök tekintetében a szakirodalom két nagy csoportot képez.

Az első csoportba a pilóta nélküli, valamint a távolról irányított repülő rendszereket (Unmanned Aircraft System - UAS, Remotely Piloted Aircraft System - RPAS) soroljuk, a másik csoportot az úgynevezett robotrepülők, vagy tükörfordításban cirkálórakéták (Cruise Missile - CM), alkotják.

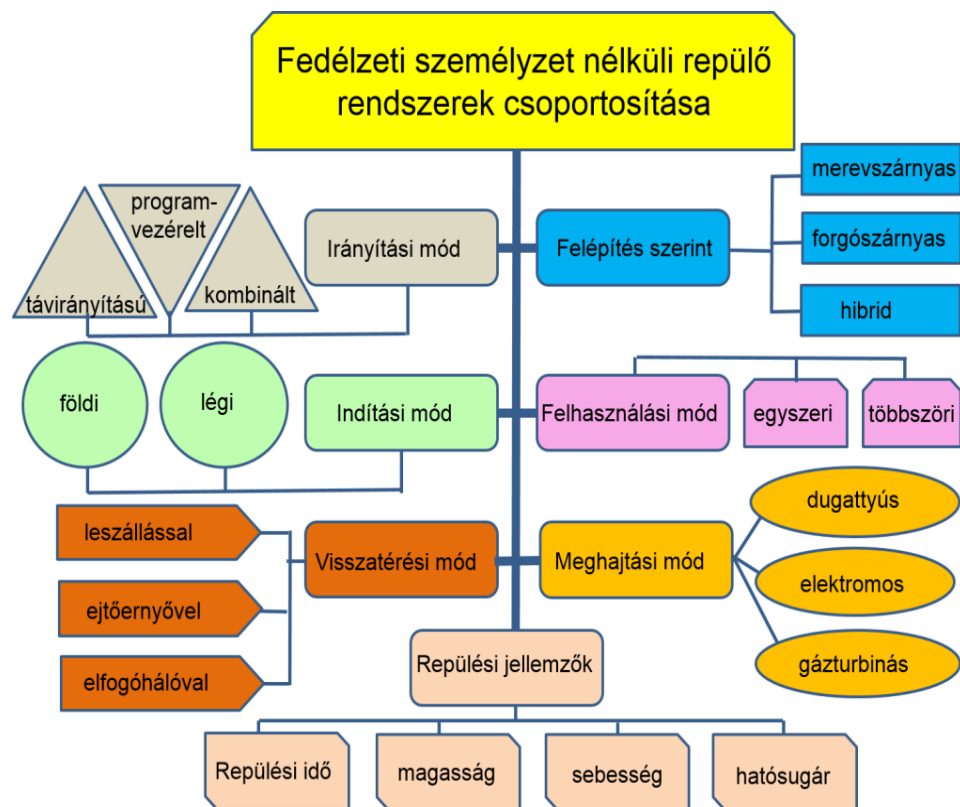

24. sz. ábra Fedélzeti személyzet nélküli repülő rendszerek csoportosítása
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

Ezek után határozzuk meg a különbséget a távolról irányított repülő rendszerek, illetve a robotrepülőgépek között. A robotrepülőgép egy irányított fegyverfajta, mely a célig tartó utat a levegőben, a repülőgépekhez hasonlóan (előre programozott útvonal-töréspontokon keresztül, az aerodinamikai felhajtóerő segítségével a levegőben maradván) teszi meg, majd a célhoz érve a becsapódáskor megsemmisül. A távolról irányított repülő rendszerek (melyben a légi jármű lehet merev-, illetve forgószárnyas) többször felhasználható (különösen a földi elemei), sokoldalú eszköz halmazok (repülő platformjaik fegyverek, zavaró-, felderítő-, és megfigyelőeszközök hordozására és alkalmazására képesek), e rendszerek felhasználhatósága a mikroelektronika fejlődésével folyamatosan bővül.

Különbséget kell, hogy tegyünk továbbá az úgynevezett távolról irányított, illetve pilóta nélküli (vagy automatizált) légi rendszerek között, ahogy teszi ezt például a brit Királyi Légierő alapvető légi- és űrdoktrínája is. A távolról irányított repülő rendszer egy olyan eszközcsoport, amely légi (végrehajtó) egysége fedélzetén személyzet nem tartózkodik, irányítását egy távoli helyről hajtják végre. A pilóta nélküli légi rendszerek esetében szintén nem tartózkodik személyzet a légi járművön, illetve nem egy adott személy általi folyamatos, hanem programozott irányításról és

felügyeletről beszélünk, melyben emberi beavatkozás által utólagos módosítások tehetők. Mindkét, repülő rendszer esetében megtalálhatók, az aerodinamikai felhajtóerőt, illetve az arkhimédészi felhajtóerőt kihasználó eszközök, tehát az úgynevezett levegőnél nehezebb és a levegőnél könnyebb légi járművek, továbbá a levegőnél nehezebb eszközök esetében elérhetőek a merev valamint forgószárnyas konstrukciók is

25. sz. ábra Fedélzeti személyzetnélküli eszközrendszerek csoportosítása

(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

(Forrás: Palik Mátyás Pilóta nélküli repülés profiknak és amatőröknek. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2013, 66–68)

Napjainkban a távolról irányított repülő rendszerek alkalmazása egyre inkább előtérbe kerül, mind a felkészítés, mind pedig a harctámogatás és harcbiztosítás területén. Az UAV-k alkalmazási területei folyamatosan bővülnek, mind a polgári, mind a katonai oldalról, dolgozatomban a katonai felhasználást vizsgáltam.

Miért előnyös az UAV használata a jelen harcainak megvívásakor?

Ezt a kérdést többféle szempontból vizsgálhatjuk.

A pilóta nélküli repülőgépek alkalmazásának előnyei a Szálkai²⁰² féle tanulmányban foglaltak szerint:

- A támadó fél (saját erők) sérültjeinek és áldozatainak számát a minimálisra csökkenti;
- Magas hatékonysággal működik, költség-haszon szempontból is;
- Lehetővé teszi a célszemélyek célzott megsemmisítését;
- Nehezen megközelíthető műveleti színtereken is bevethető;
- A civil áldozatok számát a minimálisra csökkenti;
- Megnöveli az ellenségre ható pszichés nyomást;
- Etikus és megfelel a nemzetközi jog alapvetéseinek²⁰³.

Természetesen, ha vizsgáljuk az előnyöket, meg kell vizsgálni a hátrányokat is ezeknek az eszközöknek az alkalmazásakor.

Az előzőekben már a Szálkai féle elemzést alapul véve a következőket állapítottam meg:

- A hatékonyságot és sikerességet alátámasztó hivatalos beszámolók, statisztikák megbízhatósága és érvényessége a dróntámadások hatékonyságát tekintve megkérdőjelezhetőek;
- Jelenlegi felhasználásuk módszere sok esetben számos civil áldozatot követel;
- A megszerzett taktikai előny stratégiai hátrányokat eredményez, mint például a támadó féllel szembeni ellenségesség megnövekedése a lakosság körében;
- A más államok területén végrehajtott dróntámadások aláássák az adott kormányzat tekintélyét és legitimációját, amivel növelik az instabilitást, amit csökkenteni terveznek;
- Felmerül a demokratikus ellenőrizhetőség kérdése is;
- Összességében, mind etikai, mind nemzetközi jogi szempontból felmerülnek homályos pontok és megkérdőjelezhető bizonyítékok a drón hadviselés kapcsán.

²⁰² Szálkai Kinga ELTE Társadalom Tudományi Kar, adjunktus. Nemzetközi és Európai Tanulmányok Tanszék oktató

²⁰³ Szálkai Kinga. Drónok Harca: A Pilóta Nélküli Repülőgépek Használatának Előnyei és Hátrányai [84., 5. oldal]

Egy másik szempont alapján végzett elemzés alapján a pilóta nélkülieszközök előnyei a DDDL-mozaik szóval foglalhatók össze Palik Mátyás²⁰⁴, Szabó Miklós²⁰⁵ és Horváth Zoltán²⁰⁶ munkája alapján.

Ezek a következők:

Dull: azaz unalmas, egyhangú. A hagyományos repülő eszközök alkalmazása során a pilóták igénybe vétele a távolabbi légi bázisokról felszállva az alkalmazási területre repülve, fárasztó unalmas és egyhangú. A pilótáknak, amikor a legjobban szükségük lenne az összpontosításra akkor már fáradtak kimerültek.²⁰⁷ A pilóta nélküli eszközök, személyzet nélkül operátorok vezérlésével, akiknek lehetőségük van váltásokra, oldják meg a hasonló feladatokat.²⁰⁸ Ezekben az esetekben jól kimutatható a személyzet igénybe vételének a csökkenése, a monotonitás, unalmasság elleni harc.

Dirty: Az UAV-k használata megelőzi azokat a baleseteket és fertőzéseket, amiket a pilóták szedtek össze a különböző felderítő repülések során, vagy olyan harcterület feletti műveleteknél ahol a harci tevékenységek során felszabaduló egészségre káros anyagok vannak a levegőben. Ilyen volt például a vietnámi háborúban történt repülések során a „lombtalanító művelet, Ranch Hand” utáni fertőzés a pilótáknál. A pilóták közül többen haltak meg a vegyszer káros hatásai miatt, vagy szenvedtek valamilyen egészségkárosodást. Az Amerikai Légierő, és Haditengerészet 1946 - 1948 között már átalakított pilóta nélküli B-17-eseket használt arra, hogy berepüljenek a veszélyes anyagok (radioaktív) használata után néhány perccel keletkezett szennyezett területre, vagy a fölé, hogy mérjék a bekövetkezett hatást az alkalmazás után, majd a visszatérő gépekből különleges berendezések segítségével eltávolították a mintákat, és úgy vitték vizsgálatra.

²⁰⁴ Dr. Palik Mátyás ezredes, Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Katonai Üzemeltető Intézet Katonai Repülő Tanszék, igazgató.

²⁰⁵ Szabó Miklós alezredes. NKE Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusza, képesítését 1989-ben szerezte. Mesterképzést a ZMNE-n és a USA ARMY Repülőparancsnokok, Fort Rucker Alabama iskolájában szerezte. Szolgált magasabb törzsben és ISAF misszióban is.

²⁰⁶ Horváth Zoltán alezredes NKE RTK oktatója.

²⁰⁷ Az 1999-es koszovói háború idején az Amerikai Egyesült Államok Légierője B-2 bombázókkal hajtott végre feladatokat úgy, hogy azok igénybevétele a Missouri –Koszovó oda-vissza útvonalon a harminc órát elérte. Mindezt 34 napig tartották fenn. A feladatokat két darab két fős személyzettel repülték, ami így is az emberi tűrőképesség határát jelentette.

²⁰⁸ Ezzel szemben MQ-1 Predator típusú pilóta nélküli repülőgépekkel az iraki, és afganisztáni konfliktus együttes fennállása idején két évig, amerikai irányító központból „repültek” műveleti területen úgy, hogy négy óránként váltották egymást az operátorok. (forrás: Szabó Miklós)

Dangerous: A katonai tevékenységek mindig a veszélyes üzemmódhoz tartoztak. A harctámogató tevékenységek végrehajtásakor, bármilyen feladatot vizsgálunk, a szemben álló fél tevékenységével mindig számolnunk kell. A veszteségek (sérülések) minősítése más elbírálás alá kerül egy pilóta repülőgép elvesztésekor, mint mondjuk egy robotrepülő vagy pilóta nélküli repülő eszköz esetében. A pilótáknak a folyamatos igénybevétele (a harctevékenységek egyik jellemzőjeként) azt eredményezi, hogy nagyobb lesz a hibázási lehetőség, ez által a végtelen áldozatok létszáma is.

A II. világháborúban az amerikai légierő mintegy 20% akkor sérült meg mikor visszatértek a bázisaikra, anyahajójukra. A pilóta nélküli eszközök alkalmazása során ez a hiba nincs.

Less Expensive: A pilóta nélküli repülő eszközök alkalmazása töredéke a hagyományos légi eszközök előállításának és alkalmazásának. A célok megsemmisítésére kevesebb anyagi ráfordítás, üzem-, és robbanóanyag szükséges. A kezelők felkészítése és kiképzése töredéke egy pilóta felkészítésének. Megsemmisülése estén gyorsan pótolhatók ezek az eszközök. Hatékonyságuk a precíz rávezetés, célmegjelölés esetén többszöröse a hagyományos légi eszközöknek.

A UAV-k használatának negatív oldalait hasonlóan a pozitívhoz a GEFR-mozaik szóval is jellemezhetjük.

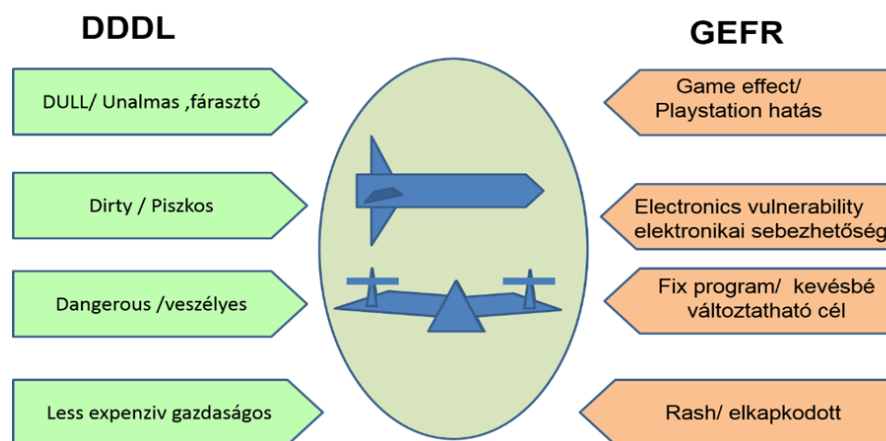
„Game effect” más néven „Playstation” hatás: A kifejezést az ALSTROM kezdte el használni, lényege, hogy a pilóta nélküli repülő eszközök kezelői távol az alkalmazástól, több ezer mérföldre vannak a harctértől, mint egy számítógépes játékot kezelik a technikai eszközöket. A légi műveletekben kizárólag számítógép monitorok és audio kapcsolat segítségével vesznek részt az UAV-kal, s nem felismerve a morális és erkölcsi határokat. Fennáll a veszélye egyfajta “Playstation” mentalitás kialakulásának az emberöléssel kapcsolatban, ily módon nincs meg bennük a humanitárius jog iránti tisztelet, és elkötelezettség más hasonló garanciák betartására.

„Electronics vulnerability”, mint a vezérlés elektronikai sebezhetősége: Az UAV-k, mint a XXI. század technikai eszközeinek jelentős része a modern technika és számítógép vezérelte fegyverek és fegyverrendszerek közé tartozik. A fejlesztések mellett ezeknek az eszközöknek a támadása és az ellenük való védelem

is egyre fontosabb a fegyveres harcban. A támadásokat (az ellenük való védelmet) két fő irányban is kutatják. Az egyik irány a repülőeszköz vezérlőjének a blokkolása, megzavarása, a másik irány az operátori, irányító központ elleni elektronikai támadás, blokkolás. A pilóta nélküli eszközöknek az ilyen jellegű támadásokra kell felkészülniük, amely része az elektronikai harcnak és jellemzően a kezelőknek valamilyen figyelmetlenségéből-hanyagságából adódóan ad lehetőséget az ellenségnek.

Fix program, a programozott cél, útvonal, kevésbé változtatható: A pilóta nélküli eszközök egy része nem operátori vezérléssel, hanem előre programozott (elkészített) repülési útvonalon halad a kijelölt cél felé. Ezekben az esetekben már minimális a beavatkozás esélye az útvonal megváltoztatására. Az elindított program vezérelt eszközök vagy ön megsemmisítésre ítéltetnek, vagy célhoz érnek. Hasonló a helyzet, amikor a kijelölt cél az indítás után helyzetet változtat, vagy már valamilyen más módon lefogásra, vagy megsemmisítésre került.

Rash: A gyors döntés és reakció kényszer néha hibás, nem teljes elemzésre ad lehetőséget az idő rövidege miatt, így fent áll a megnövekedett járulékos veszteségek létrejötte, és a tévedés lehetősége. A felderített személyeket, célpontokat gyakran nem lehet elszigetelni a környezetüktől, de a megsemmisítésük a harc megvívása szempontjából fontos és meghatározó.

26. sz. ábra A pilótanélküli rendszerek előnyei és hátrányai
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

A folyamatos fejlődés mellett napjainkban a következő feladatokra használjuk eme RPAS/UAV²⁰⁹ rendszereket. A csoportosítástól eltekintek, továbbá leszögezhetjük, hogy némely feladat összetettségéből adódóan csupán hozzájárulást biztosítanak, nem képesek minden részfeladat/funkció kiváltására:

- Hírszerzés, megfigyelés, felderítés;
- Célmegjelölés az irányított fegyvereknek;
- Tüzérségi tűzhelyesbítés;
- Harci kutató-mentő feladat;
- Földi célok elleni csapásmérés;
- Harcászati károk felmérése;
- Távérzékelés, légi terepfelmérés;
- Általános légi felvétel és ortofotó készítés;
- Atom-, biológiai-, vegyi felderítés;
- Légi korai előrejelzés;
- Elektronikai jelfelderítés;
- Rögtönzött robbanószerkezetek felderítése;
- Meteorológiai felderítés;
- Rádiótechnikai átjátszás;
- Rádióelektronikai zavarás²¹⁰;

A technikai fejlődés a meglévő feladatok és felhasználási területek további tagozódását illetve az eszközök felhasználhatóságának bővülését jelzik előre.

Részkövetkeztetések, összegzés:

A katonai céllal alkalmazott légi hadviselési fegyverrendszerek fejlődésével együtt fejlődtek a pilóta nélküli repülő eszközök és azoknak a felhasználási

²⁰⁹ Remotely Piloted Aircraft System: távolról irányított légieszköz rendszer, Unmanned Aircraft System, pilóta nélküli repülőgép rendszer

²¹⁰ Komjáthy Lajos József - Csengeri János: A távirányított és pilóta nélküli repülő rendszerek alkalmazási lehetőségei a felkelők elleni műveletek során [31., 3. oldal]

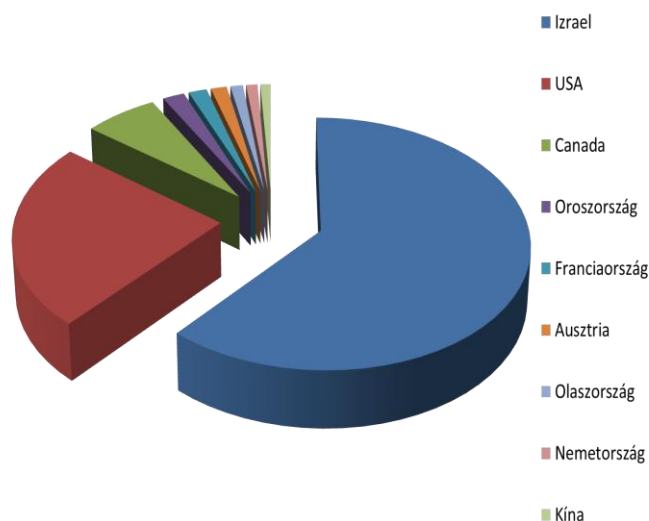
lehetőségei is, manapság ezeknek az eszközöknek a használata egyre inkább előtérbe kerül a fegyveres harcok megvívása során. A korszerű hatékony haderőben már megtalálhatók a pilóta nélküli repülő eszközök széles rétege.

A hadseregek által felhasznált pénzügyi források változása arra inspirálja a vezetőket, hogy olyan megoldásokat keressenek, amellyel a feladat elvégezhető, ugyanakkor a ráfordított összegek felhasználása lényegesen hatékonyabb.

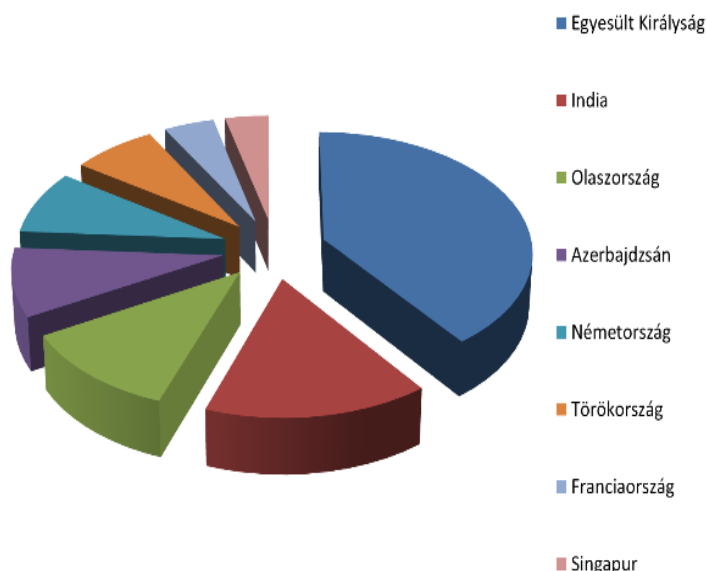
A modern hadseregeknél, mind eljárásaikban, mind pedig hadrendjeikben egyre nagyobb arányban jelennek meg ezek az eszközök. Az amerikai légierő 2009. július 23-án kiadott jelentése szerint a légierőnek „olyan helyzetbe kell kerülnie, hogy ki tudja használni az autonóm és egyre inkább életképes pilóta nélküli repülőgépek előnyeit, melyek könnyebben alkalmazhatóvá és jobban méretezhetővé teszik a légierőt, illetve lehetővé teszik a légierő hatékonyságának maximális kihasználását a XXI. században.” A jelentés tisztázta, hogy „a drónokat úgy kell tekinteni, mint amelyek bizonyos, hagyományosan emberek által végrehajtott küldetések alternatív megoldását hozzák”. A világ hadseregeinek fejlesztését és a nemzetközi fegyver (eszköz) kereskedelemet vizsgálva tapasztalhatjuk, hogy gyors és folyamatos átrendeződése van a piacoknak és felhasználóknak. Ez a tendencia a pilóta nélküli eszközök felhasználásának kibővülése mellett folyamatosan változik. A fentebb említett példák is bizonyítják ezeknek az eszközöknek a létjogosultságát a fegyveres harcban, amit jól példáznak az az izraeli légierőből vett példáim is.

Joseph Henrotin²¹¹ szakértő megfogalmazása szerint : „*Nem helyettesítik a katonákat,*

Eladott UAV-k 1985-2014 között

Legnagyobb UAV vásárlók 2010-2014 között

27. sz. ábra A UAV-piac jellemző számai
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

(Forrás: <https://www.theguardian.com/news/datablog/2015/mar/16/numbers-behind-worldwide-trade-in-drones-uk-israel>)

Letöltve: 2018.03.16)

de azok közvetlen segédeszközei”.

²¹¹ Joseph HEROTIN politikai tudományok doktora, a „RAND CORPORATION munkatársa”.

A RAND Corporation olyan nonprofit, közérdekű kutatószervezet, amely megoldásokat fejleszt ki közpolitikai kihívásokra, és kutatásaival segíti a közösségeket, küldetése szerint célja világszerte biztonságosabbá és egészségesebbé, tenni a világot. A biztonság-, és védelempolitika területén a világ egyik legjelentősebb „think-tank”-je.

II.4 A pilóta nélküli eszközök alkalmazási lehetőségei a lázadók elleni harctevékenységek és békeműveletek során

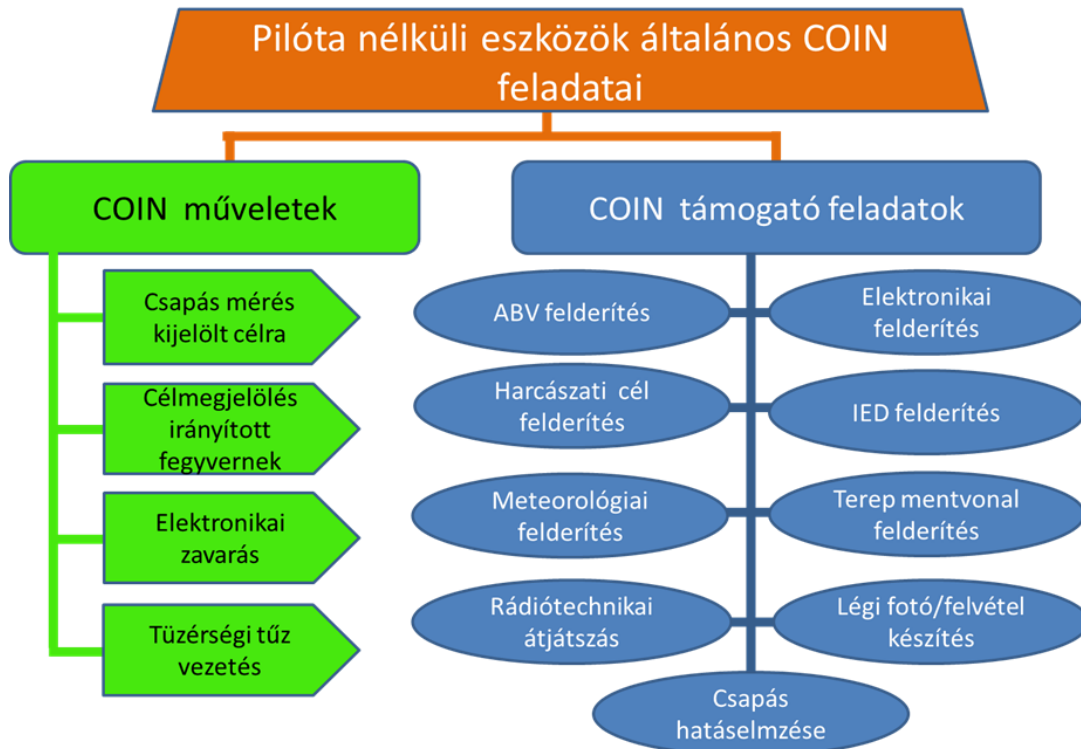
Napjainkban a RPAS/UAS-okat sokrétűen felhasználják a fegyveres harcok és támogatások során. Az alkalmazási területek (melyek nagy része a felkelők elleni műveletek során is megjelenhet) vizsgálatakor érdemes áttekinteni, hogy melyek azok a feladatok, amelyek során már bizonyított ez a hadviselési eszköz család.

Miben mások a RPAS/UAS-ok a fedélzeti személyzettel ellátott légi járművekhez képest?

Legáltalánosabban elmondható, hogy veszélyes területek felett is alkalmazhatóak, az emberi élet kockáztatása nélkül, illetve jellemzően jóval hosszabb időt képesek a célterület felett eltölteni. A parancsnok nagyobb magabiztossággal vállalhat fel nagyobb kockázatú feladatok végrehajtását, továbbá a hátszágban sem kell tartani a negatív politikai visszhangoktól, illetve polgári elégedetlenségtől a személyi veszteségekből fakadóan. Képesek sugárszennyezett, vagy fertőzött területek fölött méréseket, feladatokat végrehajtani, emberi egészségromlás nélkül. Nagyfontosságú feladatoknál, figyelmen kívül hagyhatók olyan tényezők, melyek mellőzése hagyományos légi járművek esetében nem megengedhetők. Ezek lehetnek a (nagyértékben) kedvezőtlen időjárási körülmények; nem megfelelő karbantartási lehetőségek, esetleg a lehetőség hiánya; a siker küszöbén alacsony üzemanyagszint, stb. Méretbeli rugalmasság, a feladat követelményeihez igazodva, Az alkalmazási jelleghez igazodó rendszerek, hordozandó hasznos teher méretétől függő rendszer eszköz méret. A méret tehát hozzáigazítható a végrehajtandó feladat követelményeihez. Végül a hosszantartó jelenlét, mely időtartam nem ritkán a 20 órát is elérheti, többek között nagymértékű képességnövekedést, gazdaságosságot és rugalmasságot jelent. Ballonok esetében (melyek fő feladata a megfigyelés és felderítés) a levegőben eltölthető idő akár hetekben is mérhető.

A felkelők elleni műveletek (Counter Insurgency - COIN) során jellemzően nem szükséges robusztus erőket alkalmazni, különösen, ami a légi eszközöket, rendszereket illeti. A stratégiai (hadászati) légi műveletek ebben az esetben (és ahogy a légierő alapidoktrínák általában fogalmaznak) nem azt jelenti, hogy nagyméretű bombázó repülőgépekkel minél több légi bombát juttassunk célba, tehát nem a végrehajtó eszközön van a hangsúly, hanem, hogy a megfelelő hatást elérjük.

A RPAS/UAS-ok ebben az esetben kiváló helyettesítők, vagy kiegészítők a fedélzeti személyzettel ellátott repülő eszközöknek, mind a harcoló, a harcát támogató, illetve harci kiszolgáló területen, a fenti alkalmazási lehetőségeknek megfelelően.

28. sz. ábra Pilótanélküli eszközök feladatai a felkelők elleni műveletekben
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

A COIN nagyszámú sajátossággal bír, mind a felkészülés, mind a végrehajtás során. A teljesség igénye nélkül néhány: vallási-etnikai környezet megismerése; bonyolult végrehajtói és támogató rendszer; a végrehajtó, béketeremtő, támogató erők nem honi területen dolgoznak; sajátos együttműködés a legális (elismert) kormányzati és nem kormányzati szervezetekkel, humanitárius szervezetekkel; területre jellemző történelmi hagyományok, szokások stb.

A jelenleg érvényes szabályzók szerint a békeműveletekre való felkészítés három fázisban történik, ez jellemző a többnemzetiségű békefenntartó erők felkészítésére is. Ezek a fázisok az egyéni felkészítés, kötelék felkészítés és a hadszíntéri (alkalmazási) területen történő felkészítés.

Az első fázisban az egyéni felkészítést segítve az elsődleges a RPAS/UAS-ok által biztosított aktuális légi felvételek az alkalmazási területről, esetleges célobjektumról, személyről, annak környezetéről, esetleges megközelítési

lehetőségekről. A különleges erők alkalmazása során a kiválasztott célszemélyről vagy objektumról a legpontosabb információkat szintén e rendszerek segítségével kaphatjuk meg leggyorsabban, ideértve a környezeti változásokat a kiválasztott cél környezetében. Ilyen felkészülést segítő felvételek kerültek kiértékelésre és alkalmazásra 2015-ben az afganisztáni ISAF misszióban, amikor a korán égetés miatt felháborodott tömeg reakciói kerültek megfigyelésre és kiértékelésre a műveleti parancsnokság vezetési pontján (Joint Operations Center - JOC).

A felkészülés során gyakoroltatják az S-J 2-ben (egy adott katonai törzs felderítő részlege) dolgozó értékelőket a légi felvételek elemzésére, a szembenálló fél által telepített IED-k (rögtönzött robbanószerkezet) árulkodó jeleinek felismerésére. Az itt dolgozó törzstisztek felkészítésére külön tanfolyamokat szerveznek, megismertetve a legújabb eljárásokat és a szövetségi keretekben használt eszközök képelemzésének eljárásait, módjait. A felkészítés során találkozhatunk továbbá olyan speciális lögyakorlattal, amikor a támadó légi célt a RPAS/UAS-al imitálják.

A második felkészítési fázisban a kötelékek összekovácsolása és közös tevékenykedése a fő cél. A nemzetközi erők alkalmazása során hangsúlyos a közös munka és felkészítés, itt a feladat a cél (légi) megjelölésétől, a RPAS célravezetésén át, a felvételek elemzéséig és az információk a felhasználókhoz való minél gyorsabb eljuttatásáig tart.

Különleges erők alkalmazása során, a műveleti területen nagyon fontos a pontos információ és helyzetfelmérés, így nagymértékben csökkenthető a baráti tűzben (fratricide) megsérült katonák száma. A NATO szervezet a hálózatközpontú adatfeltöltés és felhasználás rendszerét használja egyre nagyobb sikerrel és csökkenti az ilyen irányú sérüléseket és növeli a harc hatékonyságát. Szternák György szerint: „*A hálózatközpontú katonai műveletek a szárazföldi haderőnem számára lehetővé teszik számítógépen keresztül az információcserét a többi haderőnemmel és más erőkkel. A parancsnokok állandóan valós képet kapnak a hadszíntéren folyó tevékenységekről, ez alapján a felderítés–célkiválasztás–csapás ideje lényegesen csökkenthető*”²¹²

Ennek a típusú műveletnek az adatszolgáltatási alapja a műhold és a RPAS/UAS által nyert információ. A felkészítés második fázisában elemzik, és számítógépek

²¹² Szternák György: Gondolatok a hatásalapú- és a hálózatközpontú katonai műveletekről, Hadtudományi Szemle, 2008/3. pp. 1-7 (5. oldal), http://archiv.uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2008/2008_3/2008_3_hm_szternak_gyorgy_1_7.pdf (letöltve: 2018. 10. 20.)

segítségével gyakoroltatják a felkelőcsoportok elleni harcok megvívását a légi felvételek alapján.

Különösen nagy figyelmet szentelnek a többnemzetiségű törzsek összekovácsolására. Az ilyen jellegű törzseknél, a tapasztalataim szerint, az információk megosztásra kerülnek, de a pilótanélküli eszközök kezelése marad az adott nemzet katonáinak a kezében.

A harmadik fázisban a hadszíntéri felkészítés történik. A beérkező katonai alegységek általában három/öt napban hajtanak végre felkészítést, ekkor az éppen időszerű hadszíntéri harceljárásokat ismertetik velük. Tájékoztatják őket a felkelők által alkalmazott támadó eszközökről (pl.: II-III generációs IED-kről), megismertetik velük a hadszíntéren alkalmazott RPAS/UAS típusokat és az alkalmazásuk elveit, szabályait (eljárásait), pontos információt kapnak az aktuális lakossági érzületről, etnikai-vallási összetételről, stb.

Tervezés szempontjából a törzsek számára nagy jelentőséggel bírhat a kialakult szándékos tűzkörletek távolsága a saját erőktől, a műveleti területen levő iparterületek, az üzemek távolsága a táboroktól, harcterülettől. A személyzet nélküli repülő rendszerekkel háromdimenziós légi felvételek készíthetők a területről, objektumokról, ezek lehetővé teszik a gyorsabb értékelést és célfelismerést.

A táborok, elhelyezési objektumok közel biztosításának fontos elemét képezhetik az RPAS/UAV-ok. Saját külszolgálati tapasztalatokra visszaemlékezve, Afganisztánban az ISAF (International Security Assistance Force - Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő) északi, Mazar-E Shari táborának védelme érdekében általában egy UH-60 Black Hawk géppár járőrözött a tábor légterében, de az időjárási viszonyok nem mindig tették lehetővé a repülést. Később áttértek a RPAS/UAV használatára, amely költséghatékonyabb megoldás volt, illetve, ahogy már korábban tárgyaltuk, nem szükséges olyan szigorú korlátok közé szorítani, mint a hagyományos repülő eszközöket, biztosították azonban a táborhoz vezető útvonalak illetve a környező terület megfigyelését. Szintén személyzet nélküli repülő rendszereket alkalmaztak a helyi lakossággal, illetve vallási csoportokkal történt különböző összetűzések, atrocitások (bántalmazások) során a tömegreakciók megfigyelésére.

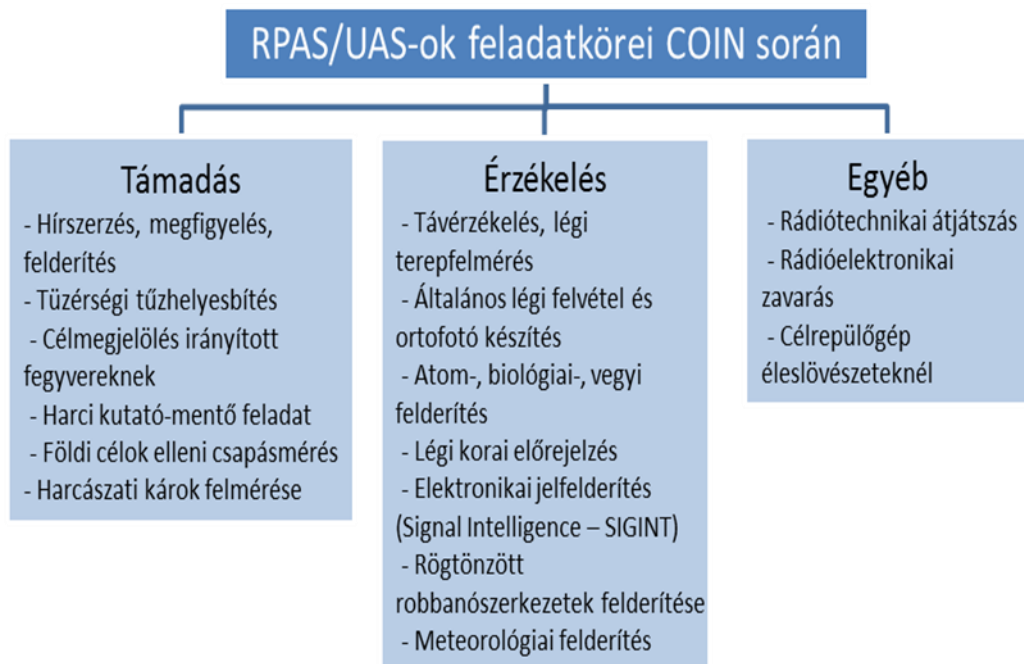
Rögtönzött robbanóeszközök elleni tevékenység kiemelt szerepet kapott, így a felkelők elleni műveletek egyik kulcskérdése a rögtönzött robbanószerkezetek elleni védelem: „*2011-ben a koalíciós erők veszteségeit még mindig közel 59%-ban okozták*

IED-k”²¹³. Az IED-k kivédése komoly erőfeszítést igénylő (eszköz, mentális, oktatási, kiképzési, stb. viszonylatban), bonyolult feladat, a folyamat első lépése, hogy azonosítsuk a telepítési helyüket. Ezeknek az eszközöknek a telepítése, elrejtése azonban nem nyom nélküli, szakavatott szemek például légi felvételek segítségével, keresve a jellemzően árulkodó jeleket, jó eséllyel képesek beazonosítani a „pokolgépeket”. A RPAS/UAS-ok alkalmazásával a menetvonal felderítése és a menetbiztosítás erőibe történő bevonásával csökkenthető e robbanó eszközök hatékonysága. A békefenntartó műveletek során jellemzően a légi uralom a szövetségesek kezében van, így lehetőség van a tervezett útvonalon felderítő repülés végrehajtására és felvételek készítésére a lehetséges csapdák, lesállítások felderítésére. A felderítő és megszüntető tevékenység irányulhat a hálózatra, vagy magára a robbanóeszközre. A hálózat humán, rekrutációs, kiképző, külső-belső támogató elemeinek feltérképezése egyfajta hírszerző tevékenységet igényel, míg a robbanószerkezeteket előállító üzemek, a kihelyezők, és a lokációk megtalálása, leleplezése inkább klasszikus felderítési, megfigyelési feladat. Az IED-ek alkalmazói elrettentő, demoralizáló hatást kívánnak elérni ezen eszközök által, melyek célpontjai jellemzően társadalmi beágyazottságúak (jelképek, vallási/etnikai csoportok, állami/nem állami szervezetek, stb), vagy maguk a fegyveres erők. A rögtönzött robbanóeszközök elműködésének módszereit, illetve célterületre juttatásuk módjait a felderítés hatékonysága érdekében érdemes szem előtt tartani, tehát, hogy mely helyeken és milyen formában találhatóak meg. A fegyveres erőket általában az előrevonási, közlekedési, utánpótlási vonalakon támadják IED-vel, illetve épületekben elrejtve alkalmazzák őket. A menet (szállítás) megkezdése előtt RPAS-t alkalmazva, az általuk elkészített felvételek alapján a harcvezetési vagy műveleti központ összehasonlító elemző módszerrel felderítheti a letelepített rejtett robbanóeszközöket, vagy ellenálló-rajtaütő csoportokat.

Ezekben az esetekben természetesen meghatározóak az éjszakai, vagy rossz látási körülmények, a fejlett szenzortechnológia segítségével azonban nagyrészt e viszonyok áthidalhatók.

A korábban már említett hosszú, vagy állandó jelenlét megnehezítheti, ellehetetlenítheti a felkelők IED alkalmazási lehetőségeit, valamint rövidebb reakcióidőt tesz lehetővé számunkra az ellentevékenységre.

²¹³ Bokros Tünde: C-IED: küzdelem az improvizált robbanóeszközök ellen. [60., 1. oldal]

29. sz. ábra RPAS/UAS eszközök feladatkörei a felkelők elleni műveletekben
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

Részkövetkeztetések, összegzés:

A személyzet nélküli repülő rendszerek alkalmazása nagymértékben támogathatja, elősegítheti a felkelők elleni műveletek sikerét, a katonai veszteségek csökkentését, a polgári áldozatszedés kizárását. Ugyanakkor fenn áll az operátorok részéről az úgynevezett „PlayStation effektus” kialakulásának kockázata, ami veszélyezteti az objektív döntést. A kezelő hamarabb hozhat alkalmazási döntést, mint a ténylegesen jelenlévő parancsnok.

Elmondható, hogy a COIN-műveletek során a RPAS/UAS-ok feladatköre három csoportra osztható: támadás-célmegjelölés (közvetlen ráhatással a szembenálló félre), érzékelés (közvetett támogatás) és egyéb feladatok. A XXI. századi hadviselés jellemzői között a hatékonyság, mint fő vezérlési elv szerepel, aminek az egyik perem feltétele a modern eszközök rendszeresítése és alkalmazása.

Az UAV-k alkalmazása során számos pozitív tulajdonságát ki tudjuk használni: gyors, olcsó, hosszú üzemidő, nem riasztja a lázadókat, folyamatos alkalmazási lehetőség. A fedélzeti személyzet nélküli repülő rendszerek képességeinek minél sokoldalúbban történő felhasználása a siker egyik záloga, ami nagyban megnöveli a megkívánt végállapot elérését és ennek így egyik biztosítéka is egyben.

III. FEJEZET HATÁSALAPÚ-, HIBRIDMŰVELETEK, ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉS A FELKELŐK ELLENI MŰVELETEKBEN

III.1 A békeműveletek során a felkelők ellen alkalmazott hatásalapú műveletek sajátosságai az előkészítés és végrehajtás tervezésekor

A Magyar Honvédség a NATO, vagy ENSZ felkérés alapján országgyűlési felhatalmazással²¹⁴ vesz részt a világ számos pontján, a kijelölt erőivel²¹⁵ békeműveleti²¹⁶ feladatokban. A békeműveletek végrehajtása során a parancsnok és törzse önállóan, vagy más békefenntartói erőkkel együtt hajthat végre felkelők /lázadók elleni műveleteket. Ezeknek a műveleteknek az előkészítése és a légi támogatásának megszervezése számos, az általánostól eltérő, feladatot igényel a parancsnoktól és törzsetől.

Az emberiség fejlődésével a műveletek céljai is átalakultak, így a békeműveleti célok is változtak a műveletek tervezése és előkészítése során. A célalapú műveleti tervezés átalakult hatásalapú műveleti tervezéssé, amely a tervezéskor és előkészítéskor hosszabb távú hatás-, eredmény-, és következmény vizsgálatra, a stratégiai célok²¹⁷ meghatározására inspirálja a törzset. A felkelő és lázadó csoportok harceljárásai és a főbb körülmények meghatározóak a békeműveletek során történő lázadók elleni tevékenységekre és ezek légi támogatási feladataira. A Magyar Honvédség feladatait, a békeműveletekben, Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája úgy fogalmazza, meg hogy *„Magyarországtól jelentős távolságra, szélsőséges természeti és éghajlati viszonyok között, nehezen megközelíthető terepen, ahol csupán korlátozott mértékben vagy egyáltalán nem áll rendelkezésre befogadó nemzeti támogatás. A válságok kezelése során a hálózatalapú hadviselés, a hírszerzés és a felderítés, a precíziós fegyverek és modern technikai eszközök, a civil-katonai együttműködés, a pszichológiai*

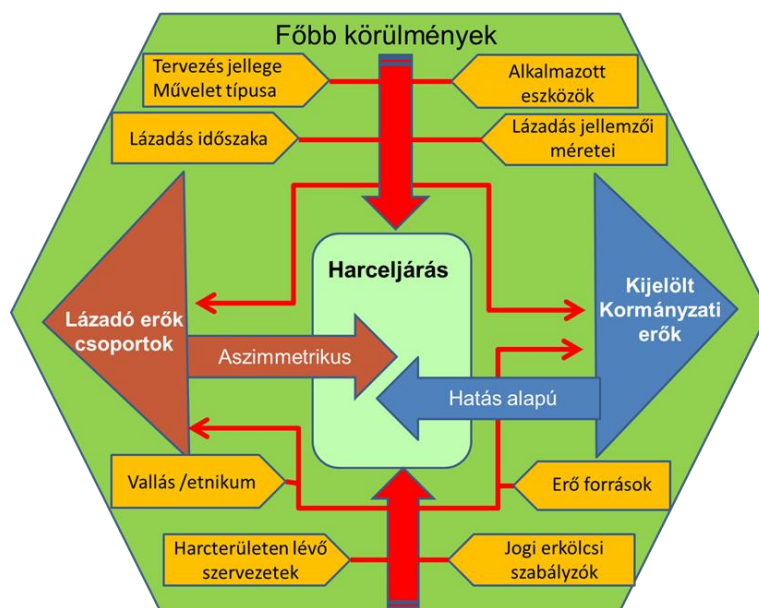
²¹⁴Az országgyűlés évenként hagyja jóvá a honvédelmi miniszter által felterjesztett határátlépéssel járó csapatmozgások engedélyének tervét, amely tartalmazza a nemzetközi gyakorlatokat és az azon résztvevő katonák nagyságát, technikai eszközeit valamint a NATO, EU tagságból és nemzetközi szerződésekben vállalt békefenntartó erők létszámát is.

²¹⁵ Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája 38 pontja: A nemzetközi műveletekben való részvétel sokrétű feladatot jelent, melyekhez – akár stratégiai távolságokban is – hozzá kell tudnunk járulni. Magyarország erre vonatkozó ambíciósintje alapján egy időben ezer főt kész és képes állomásoztatni nemzetközi műveletekben.

²¹⁶ A NATO AJP 3.4.1 alapján a békeműveletek magukba foglalják a konfliktus megelőzést, a béketeremtést a békekikényszerítést a békefenntartást, a békemegőrzést és a humanitárius műveleteket.

²¹⁷ A történelmet vizsgálva i.e. 1500 körül Thotmesz volt az első egyiptomi hadvezér, aki a hadjárait megtervezte, a stratégiai célokat kijelölte, az előkészítéstől a megvalósításig terjedő tevékenységet egységes folyamatba építette bele.

hadviselés, valamint a különleges rendeltetésű erők széles körű alkalmazása szükséges”.²¹⁸

30. sz. ábra A körülmények kapcsolata a harceljárásokkal és móddal
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

A békeműveleti feladatok tervezésénél már a hálózatalapú²¹⁹ művelettervezést alkalmazzák a parancsnokok és törzseik, különösen igaz ez a több nemzeti erők esetében, ahol a célok kiválasztása és megsemmisítése (lefogása, bénítása) hálózatalapú tervezéssel történik. A NATO szervezete és tagországai folyamatos eszközfejlesztéssel térnek át a hálózatalapú tervezésre, hazánk egyelőre csak felhasználóként jelezte részvételét ebben a tevékenységben.

A hálózatalapú tervezés főbb előnyei a hagyományos tervezéssel szemben, hogy szélesebb adatbázis áll a felhasználó rendelkezésére, mind az alkalmazási területről, mind az elérhető eszközökről, az alkalmazások kiválasztásának és aktiválásának időigénye kevesebb és lehetőség nyílik az alkalmazásuk utáni hatáselemzésre, így ezek

²¹⁸ Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája [74., 12 oldal]

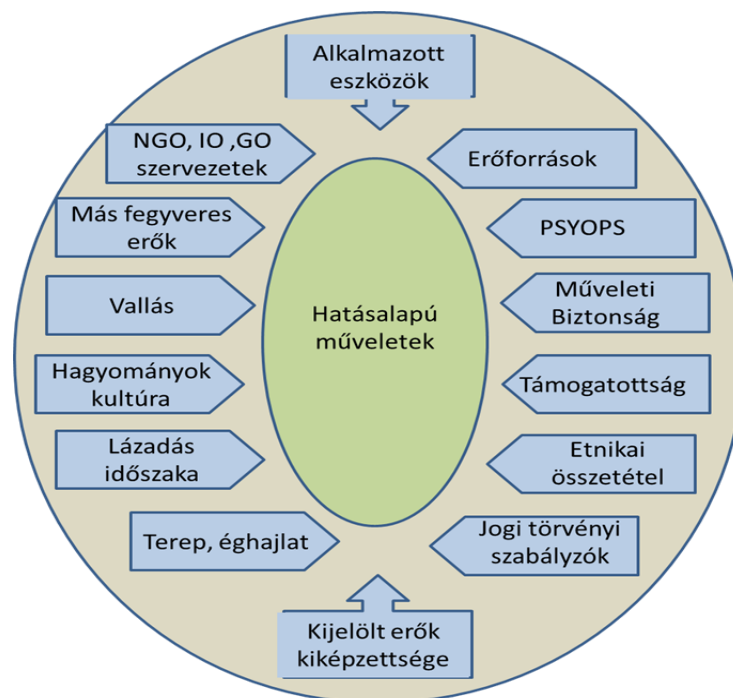
²¹⁹ A hálózat alapú hadviselés (Network Centric Warfare – NCW) A korszerű háborús- és nem háborús katonai műveletekben a kommunikációs, az információs, a vezetési, illetve a pusztító rendszerek, alrendszerek kapcsolódnak egymáshoz. Ezek a hálózat centrikus (hálózatközpontú) hadművészet, hadviselés kifejlesztett elemei, így a katonák annak szabályai szerint tevékenykednek, hajtják végre a feladataikat.

A hálózatközpontú hadviselés, amelynek alapja az erők hálózatos vezetési eszközökkel történő ellátása, illetve az erre való felkészítés és alkalmazás. A digitalizáció és a hálózatközpontúság a katonai vezetésben lehetővé teszi a harci és a hadműveleti helyzetet befolyásoló, alakító események változásainak egyidejű figyelembe vételét az elemzés, értékelés és a döntéshozatal során.

a jellemzők gyakran a felkelők elleni műveletek sikerét biztosító elemek lehetnek. A békeműveletek során a parancsnoki és törzsmunka általános felosztása (előkészítés, végrehajtás elemzés/értékelés, tapasztalat feldolgozás) nem változik, csak annak a tartalmi összetevői strukturálódnak át. A békeműveleti küldetésben szerzett ismereteim és az azokban részt vett munkatársaimmal történő problémafelvetések és elemzések folyamán mindig megállapítást nyert, hogy az ilyen műveletek esetén a leghangsúlyosabb a végrehajtott feladatok elemzése és a tapasztalatok gyors beépítése a következő műveletekbe.

A békeműveleteknél, a felkelők elleni műveletek tervezésének lépései a következők:

- Több oldalról történő információk begyűjtése a felkelők szervezeteiről, vezető személyeiről, eszközeiről, valamint a műveletek hatáselemzése során ki kell emelni a főbb környezeti elemeket és azok lehetséges hatását a műveletekre.

31. sz. ábra Főbb műveleti körülmények a hatásalapú műveletek során
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

A hatásalapú műveletek során alkalmazott eszközök kiválasztásánál törekedni kell a precíziós fegyverek használatára és mindent meg kell tenni a „felesleges” (ún. járulékos veszteségek) elkerülésére. Az eszközök kiválasztásának szempontjai a hatékonyság, célszerűség, gyorsaság és meglepés.

A nemzetközi erők és humanitárius szervezetek (NGO, IO, GO)²²⁰ jelenléte estén vizsgáljuk, hogy milyen a felkelők elleni műveleteknek rájuk gyakorolt hatása. A hatásalapú műveletnek lehet olyan következménye, hogy a lázadók a támadás után ezeken a szervezeteken próbálnak meg elégtételt venni az elszenvedett veszteségekért, vagy akár sikert felmutatni. A műveletek megtervezése során vizsgálni kell, hogy a humanitárius műveletek (ellátás, mentés stb.) végrehajtását nem akadályozzák-e a katonai műveletek, vagy viszont. Egy segély eljuttatásának megghiúsulása a tömegeket a kijelölt erők ellen fordíthatja. A segélyszervezetek működése hatással van a területen működő más szervezetekre, így a fegyveres erők tevékenységére is. Ha sértő cselekedetekkel, vagy visszaélésekkel²²¹ találkozik a lakosság, akkor ez kiinduló pontja lehet egy lázadásnak, vagy újabb szembenállásnak a kormányzati, vagy fegyveres erőkkel szemben. Például lázadások törhetnek, ki tömegdemonstrációk alakulhatnak, melyek akadályozhatják a katonai erők manővereit, ellenséges hangulatot teremtenek és támogatókkal bővítik a lázadó csoportokat.

Amennyiben más fegyveres erők (kormányzati erők, más nemzetek békefenntartó erői) is tevékenykednek a műveleti területen, akkor a műveleti biztonság megtartása mellett össze kell hangolni a hatásműveletet velük. A békeműveletek során, más erők is részt vesznek a műveletekben, fontos a „baráti tűz” elkerülése, s arra kell törekedni, hogy egy feladat végrehajtása egy nemzet katonái által történjen, vagy egy alegység, egység állománya hajtsa végre.

A felkelők elleni harc kiemelt oldala a műveleti biztonság²²² megteremtése. A műveleti biztonság során védeni kell a fegyvereket, fegyverrendszereket, a műveleti terveket, alkalmazási időpontokat, információs rendszereket, és a vezetőket.

A felkelő csoportok elleni tevékenység során nagyon fontos hogy ezek az információk ne kerüljenek ki a felkelők körébe és ne veszélyeztessék ez által a műveletek sikerét. A felkelők részéről a személyes információk megszerzése lehetőséget ad a vezető, vagy irányító beosztásban lévő személyek elleni támadásokhoz, vagy fenyegetésükre, zsarolásukra például a családtagjaik által. Ezek a

²²⁰ NGO; Non Governmental Organization, nem kormányzati szervezet, IO; International Organization nemzetközi szervezet; GO Governmental Organization, kormányzati szervezet.

²²¹ OXFORD nemzetközi segélyszervezet munkatársai szexbotrányba keveredtek, mert kihasználták a földrengés sújtotta lakosság szorult helyzetét, orgiákat szerveztek, Következményként a lakosság ellenérzéssel viselkedett az összes külföldivel szemben.

²²² A műveleti biztonság (Operations Security OPSSEC) védi a fontos információkat az ellenségtől oly módon, hogy, védi, osztályozza az információkat, és megakadályozza a kritikus információ és minősített adatok nyilvánosságra kerülését és az adatokhoz való hozzáféréseket az adatokat megismerhető személyek körét.

csoportok előszeretettel gyűjtenek információkat közösségi portálok²²³ által, illetve a nem megfelelő védelem esetén ezeken keresztül jutnak el akár bizalmas műveleti adatokig a nem megfelelő védettségű személyi számítógépek, informatikai eszközök által, így a parancsnokok kiemelt feladata a kulcspozíciót betöltő személyek információs védelme.

A műveleti területen a hatásalapú műveletek tervezésekor, a lázadó csoportok elleni harc idején mindig vizsgálni kell a vallás szerepét a lázadásban, a vallási környezet támogatása meghatározó lehet a siker elérésében. A lakosság kulturális, vallási szokásainak ismerete, tiszteletben tartása segíti, vagy akadályozza a sikeres katonai műveleteket. A vallás fontosságát emeli ki a Huntington is,²²⁴ aki szerint a jövő konfliktusa a vallások, kultúrák mentén alakul ki. A békeműveletek és hatásalapú műveletek során több vallási szereplős műveleti környezetben, kiemelt feladat a vallási vezetők közötti egyensúly megtartása, részrehajlás nélkül. A lázadó csoportok és erők között, ha nincs karizmatikus vezető az élükön, akkor a vallási vezetők, képviselők állhatnak a lázadások élére. Jó példa erre Khomeini²²⁵ ajatollah²²⁶ szerepe az iráni forradalom során.

A hatásalapú műveletek során elfogott, vagy megsemmisített lázadó vezetők²²⁷ hamar jelképpé, mártírrá válhatnak, és vallási tömegeket állíthatnak a lázadók soraiba, ezért nagyon fontos szerep hárulhat a PSYOPS műveletekre az adott hadszíntéren.

A sikeres hatásalapú műveletek fontos eleme az ún. PSYOPS-hatás, a katonai céloknak a tömegekkel történő elfogadtatása. A PSYOPS műveletek során, hasonlóan a fegyveres harchoz, a kezdeményező készség, vagyis a hírek elsődleges eljuttatása nagyon fontos. Talán a legjobb példa a félig teli, vagy félig üres pohár története, nem mindegy, hogy miként kerül egy információ, híradás a tömegekhez. A legfontosabb a

²²³ Afganisztáni feladatvégrehajtásom során tapasztaltam a munkámban, hogy a Facebookra feltöltött fényképek és információk számos esetben okoztak akár diplomáciai szintű problémákat. (pld: felrobbant öngyilkos merénylő végtagjaival fényképeztek ISAF katonák, ami komoly problémákat okozott)

²²⁴ Samuel P. Huntington (New York, 1927. április 18. – New York, 2008. december 24.) amerikai politikatudós, a Harvard Egyetem professzora. A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása című könyvével vált világszerte ismertté.

²²⁵ Ruhollah Muszavi Homein (1902 szeptember-1989 június) Siíta, vallási vezető, az iráni forradalom vezetője, a forradalom győzelme után az Iráni iszlám állam vezetője.

²²⁶ Magyar Etimológiai Szótár szerint: a siíta mohamedán társadalmakban a legtekintélyesebb vallási tanítók címe, Perzsa szó, jelentése 'Allah csodajele'.

²²⁷ Jól példázza ezt, hogy a legutóbbi Kasmiri zavargások során (2016. július 10.) az indiai biztonsági erők megölték a térség egyik lázadóvezérét, a 22 éves Burhán Mozaffar Vánit és két harcostársát. A férfi a Hizb al-Mudzsahedin (Szent Harcosok Pártja) nevű lázadó csoport vezetője volt és a muszlim vallás képviselője. A pakisztáni kormány és a lázadók azonnal vallási tisztogatásról és erőszakról beszéltek. A témával kapcsolatosan bővebben a vallási szélsőségekről írt tanulmányomban foglalkoztam.

PSYOPS műveletekkor, hogy minél több információs csatornán keresztül támogassuk a hatásalapú műveletet. A vereséget is lehet sikerként tálni, ha megfelelő kommunikációs és média elemeket használunk.

A hagyományok, kultúrák, hasonlóan a valláshoz kiemelt szereppel bírnak egy hatásalapú művelet tervezése esetén. A fegyveres ellenállási harc hagyományai a lázadó területeken meghatározhatják a harc jellegét. A népcsoportok szokásait figyelembe véve ezeknek megfelelően alkalmazhatjuk a hatáselemek (erőforrás, szervezet, környezet) elleni támadásokat. Az arab kultúrákban az idősek tisztelete meghatározó, a műveletek idejében esetleges megsértésük nagyon komoly ellenállási nehézségeket okozhat. A kultúra ismeretének hiánya a hatásalapú műveleteket negatív irányba is fordíthatja. Példaként említeném, hogy az afganisztáni műveletek alatt az ISAF katonák ismeretek hiánya miatt több esetben is akaratlanul megsértették az iszlám kultúrát, (pl. bakancssal tiporták az imaszőnyeget, fegyveresen hatoltak be szent helyekre, imaházakba) amit a szemben álló fél azonnal a médiában ismertetett. A világ egyik legismertebb terror szervezete az ISIS,²²⁸ az arab kultúrára, ezen belül az iszlám jogalkotásra a SARIA-ra hivatkozva égette el az elfogott jordániai pilótát, aki gyűjtő bombákat dobott az ISIS állásaira.

A lázadás időszaka a hatásalapú műveletek során annyiban fontos, hogy egy lázadó csomópont és terület gyors körbezárása, lokalizálása és az ellenállás felszámolása lehetővé teszi az ellenállás hatékony felszámolását és a felkelésnek további területekre történő áttérjedését és a támogató tömegek megszerzését. Számos uralkodó és vallás szinte előírta a lázadások, felkelések gyors és minél előbbi felszámolását. Például Engelbert Eligius Richter teológiai doktor „A keresztyen katholika vallas leghatalmasabb veddelke a birodalmaknah és Thronoknak” című művében a 36. oldalon így fogalmaz. *„minden lázadást a jobbágyoknak fejedelmeik ellen s ezt az istenre való utasításban iparkodik csirájában elfojtani”* A lázadások, felkelések elleni legjobb hatásalapú művelet: a lázadások kezdetén azonnali gyors és hatékony fellépés.

A terep és éghajlat a hatásalapú műveletek tervezésének kiinduló alapja, a felkelők és lázadók által alkalmazott gerilla és partizán hadviselést is alapvetően befolyásolja. Che Guevara híres könyvében külön foglalkozik az eltérő helyeken, (terepen városban) területeken vívott gerillaharcról. Az indokínai félszigeten vívott

²²⁸ ISIS: Iraki és Szíriai Iszlám Állam (angol rövidítéssel ISIL vagy ISIS) egy szunnita dzsihádistá szervezet, mely a világ egyik legismertebb terrorszervezete.

gerilla/partizánharc számos tapasztalattal gazdagította a hadviselést és adott előnyt, vagy hátrányt a harcoló feleknek.

A kijelölt erők felkészültsége, a harc során mindig is meghatározó volt, azonban napjainkban a lázadókkal szemben alkalmazott tömeges erő már nem célravezető. A különleges erők alkalmazását tartom a megfelelő jellegű katonai erőnek a hatásalapú műveletek folyamán, de nem mondhatunk le az általánosan felkészített katonákról sem. Afganisztáni szolgálatom során, a műveleti területen történő tevékenységeket a bázison kívül tevékenykedő SOF-erők végezték, illetve a mentorált²²⁹ afgán katonai, rendőri erők. Az általános felkészültségű erők járőrözést, területzárási és a segélyszállítmányok biztosítását végezték.

Jogi, törvényi szabályok már évszázadok óta próbálják határok közé szorítani a fegyveres harcot, mely alatt az erőszak megnyilvánulhat a polgári lakosság felé is. A felkelők elleni műveletek során az erőszak elszabadulása minden esetben negatív hatással van az erőszakot elkövetőkre.

A nemzetközi jogi szabályzók a lázadó területeken is érvényesek, a betartásuk kötelező, de a nemzetközi szabályzók mellett különösen idegen országban, területen fokozottan érvényesek a helyi szabályzók, törvények betartása a kijelölt erők részére.

A helyi szabályzók, törvények megsértése gyakran a lakosságban a megszállás, hódítás érzését kelti és ezért a lakosságot a lázadók mögé sorakoztathatja fel. A gerillák hadviselését nem szabályozza semmi, csak a saját erkölcsi normáik, így gyakran tombol az erőszak a lázadó területeken. Ez az erőszak lehet akár tudatos félelemkeltés, terror, amely a PSYOPS része is lehet a lakosság felé.

Az etnikai összetétel vizsgálata kiemelt a hatásalapú műveletek tervezésekor, főleg az afganisztáni tapasztalatokat elemezve nagyon fontos, hogy a műveletek ne legyenek etnikai tisztogatás jellegűek és ne biztosítsanak lehetőséget más helyi csoportoknak etnikai üldöztetésekre, erőszakra, a helyi etnikai térkép megváltoztatására.

A támogatottság minden fegyveres harc során meghatározó, a hatásalapú műveletek végrehajtásakor nem csak a harc körülménye, hanem a célja is, más szóval a lakosság támogatásának megszerzése és megtartása. A lakosság támogatottsága segíti a lázadókat a partizán gerillaharc során. A partizánharcok megvívásakor (Jugoszlávia,

²²⁹ A mentor jelentése az Idegenszavak szótára alapján nevelő, tanító, Magyar Értelmező Szótár szerint idősebb tapasztaltabb tanácsadó, pártfogó.

Vietnám, Kambodzsa), de Afganisztánban is az aktív, vagy passzív támogatás nagyban támogatta a lázadók sikereit.

Az erőforrások a hatásalapú műveletek során a támogatottsághoz hasonlóan nem csak körülményekként értelmezhetőek, hanem a műveletek célpontjaiként is egyben. Az erőforrások meghatározzák a harc minőségét és a harc időtartamát, az erőforrások a hatásalapú műveletek motorjaként mozgathatják a szemben álló feleket. A továbbiakban a fentebb elemzett körülményeket is figyelembe véve vizsgáltam a hatásalapú műveletek tervezésének tartalmi összetevőit:

- Információgyűjtés, elemzés. Itt felhasználhatjuk a felderítés klasszikus módjait, kiegészítve a műholdas-, felderítés-, és informatikai-, valamint UAV-felderítéssel. A beérkezett adatok értékelése a törzs, egy részleg feladata, amelyben javasolt a felderítő szakemberek mellett, hadműveleti és híradó-informatikai, valamint logisztikai, PSYOPS és CIMIC²³⁰ szakemberek részvétele is.

Az információk kiértékelése alapján a parancsnok elhatározásának megfelelően a kívánt végállapot elérése érdekében kiválasztják azokat a célokat, amelyek támadása elősegíti a parancsnok elgondolásának a végrehajtását. (saját részről meghatározásra kerülnek azok az elemek, amelyek védelme kiemelten fontossá válik a feladat végrehajtása érdekében) Nagyon fontos hogy ez az időtartam minél rövidebb legyen és az adatok ne váljanak elavulttá.

- A beérkezett adatok értékelése után a következő lépés a célpont (ok) és a fő erő kifejtés, (hatáspont) kiválasztása. A fő erő kifejtés (hatáspont) kiválasztás során nagyon fontos hogy a kiválasztott cél (célok) jelentős hatással legyenek a szemben álló felkelők, lázadó csoportok, erők működésére. A célpont kiválasztása, ha lehetséges, akkor egy időben, több kulcsszemélyre, esetleg személyre-eszközre kerüljön kiváltásra, ez elsősorban a piramis típusú szervezetek ellenében a jellemző.

- A kiválasztott célpontra történő hatások módjának kiválasztása. A műveletek végrehajtásának tervezése, a kiválasztott célok, célpontok meghatározása után a rendelkezésre, álló eszközök figyelembe vételével hasonlóan az erő eszköz számvetéshez egy felhasználás és eredmény számvetést kell elkészíteni. A parancsnoknak legalább kétféle megoldási cselekvési lehetőséget kell előterjeszteni

²³⁰ Civil katonai kapcsolatok (Civil-Military Cooperation) Az AJP-3.4.9 szerint a CIMIC, a műveletek érdekében végzett koordináció és együttműködés a parancsnok és a polgári oldal között, beleértve a nemzeti és helyi hatóságokat, valamint a nemzetközi, nemzeti és kormányzati és nem kormányzati szervezetet, ügynökségeket és a lakosságot.

célonként. A felhasznált, befektetett erő és eszköz soha nem haladhatja meg az eredményt. Törekedni kell a leghatékonyabb és a legegyszerűbb megoldásokra, alkalmazható módszerekre a felkelők elleni tevékenységek során.

- A műveletek végrehajtása, a kitűzött cél elérése történhet megsemmisítéssel, lefogással, és a célpont (ok) blokirozásával, elszigetelésével.

A fizikai megsemmisítés történhet hagyományos eszközökkel, úgymint tüzérség, harckocsi, és lövész csapatok és különleges műveleti erők (SOF) által, ennek az egyik legismertebb példája a világ első számú legveszélyesebb emberének meghatározott Oszama Bin Laden megsemmisítése.²³¹ Ugyanakkor alkalmazhatják a légierő eszközeit, levegő-föld rakétákat, bombákat, drónokat.²³²

A hagyományos eszközökkel történő fizikai célmegsemmisítés egyik jó példája Dzsohar Dudajev csecsen vezér megsemmisítése, akinek életét egy a mobiltelefonja által adott jelekre beállított orosz rakéta kioltotta.

Történhet a kiválasztott célpont (ok) „megsemmisítése”, lefogása az elektronikai harc eszközeivel is, a vezetés feltételeinek megakadályozásával. Alkalmazásra kerülhetnek a PSYOPS eszközök is, amelyek eredményességével egy lázadó vezért, parancsnokot hitelképtelenné tehetünk a támogató tömegek szemében. E módszer fontosságát már a történelem során számos esetben kiemelték.

²³¹ „A „Neptun lándzsája” fedőnevű akciót egy kis létszámú kommandó alakulat hajtotta végre, meg nem erősített információk szerint a Navy SEALs-nek, az Amerikai Haditengerészet különleges egységének 25–40 tagja. Korábban többször is elpróbálták az egész műveletet. Olyan speciális UH–60 Black Hawk helikopterekkel hajtották végre a rajtaütést, amelyeknek farok részét átalakították, a hátsó rotorok zajcsökkentő borítása, illetve a lopakodó vadászgépekéhez hasonló radar-elhárító higtech anyagok alkalmazásával, szinte zajtalanul közelíthették meg a rejtékhelyet. Pakisztáni idő szerint 2011. május 2-án hajnalban támadtak. A negyven percig tartó tűzharc során Bin Ladenet fejlövés érte. (forrás internet https://hvg.hu/cimke/Oszama_bin_Laden_hal%C3%A1la , letöltve 2017.10.12)

²³² 2009. augusztus 5-én, hajnali fél kettő körül két Hellfire („Pokoltűz”) rakétát lőttek ki egy amerikai drónból Laddahra, egy Vazirisztán (Pakisztán) belső, déli részén elhelyezkedő falura. A célba vett ház egy, a talibán támogató, vallási vezetőhöz, Maulana Ikram-ud-Dinhez tartozik. A támadás tizenkét áldozatának egyike Baītullah Mehsud, a pakisztáni tálibok karizmatikus vezetője volt.

William Lind úgy fogalmazott, hogy „*A televíziós hírek erősebb műveleti fegyverré válhatnak, mint a páncélos hadosztályok.*”²³³ A műveletek végrehajtásakor alkalmazhatjuk a megtévesztést,²³⁴ dezinformálást²³⁵ és a demonstrációt.²³⁶

A XX.-XXI. század eseményei, fegyveres lázadásai a nemzetközi média reflektorfényében zajlanak. A szemben álló felek számára alapvetően fontos az emberek támogatásának megszerzése és megtartása. A tömegek szimpátiájának birtoklása hatással van a felkelők elleni tevékenységekre is. Ezért nagyon fontos a lélektani műveletek végrehajtása. Itt külön ki kell hangsúlyozni ezeknek a szakembereknek a felelősségét, hogy a célpontot, vagy személyt célzó művelet során nehogyan ellentétes hatást érvényesítsenek. Például támadva egy személyt, aki esetleg egy vallási irányzat képviselője is, a célközösség nehogyan azt érezze, hogy nem a személy, hanem a vallás kerül támadás alá.

*„A regionális és a nemzetközi médiához való hozzáférés globalizálódásával a média befolyása megnőtt. Ebből következően szükséges előre biztosítani a tevékenységeink pozitív bemutatását, ugyanakkor ellensúlyoznunk kell az ellenség becsmérlő próbálkozásait a köztámogatásunk aláaknázására”*²³⁷

A Nemzeti Katonai Stratégia úgy fogalmaz az 51. pontjában, hogy a médián keresztül a műveleti tevékenység közvetlenül és szinte azonnal stratégiai, politikai jelentőségűvé válhat.

A hatások elemzése, új célpont kiválasztása esetén a műveletek kiemelt része az eredmények vizsgálata és a következő műveletek jellegének, főbb paramétereinek a meghatározása. Az eredmény vizsgálata során kétféle eredményt kaphatunk:

- Eredményes volt a művelet, elérte a kívánt hatást (megsemmisítést, lefogást, vagy elszigetelést) nincs további teendő.

²³³ 1989-ben William Lind társszerzőként jegyzett egy cikket a színes forradalmakról a Marine Corps Gazette hasábjain, és fogalmazta meg az idézetet.

²³⁴ Magyar Értelmező Kéziszótár 9. kiadás 1992. évi II. kötet (932. oldal) alapján: a hazugság igazságként való elhitetése valakivel; becsapás, csalás, rászedés, félrevezetés. A katonai műveletek során gyakran alkalmazott módszer az ellenség megtévesztésére. Bölcs Leo Bizánci császár a magyarok hadviseléséről írta, hogy a megtévesztés nagy mesterei utalva a színlelt visszavonulásokra.

²³⁵ Idegen Szavak és Kifejezések Szótára 1984. kiadása szerint: félretájékoztatás, napjaink igen hatékony eszköze különösen az informatika világában, egy valós kép vagy információ mellé irt magyarázó szövegelemzés komoly problémákat illetve eredményeket okozhat a diplomáciában katonai vezetésben.

²³⁶ Idegen Szavak és Kifejezések Szótára 1984. kiadás (164 oldal) szerint: bemutatás, szemléltetés. katonai értelemben az erők eszközök bemutatása a szemben álló fél elrettentésére.

²³⁷ PSYOPS doktrína I. fejezet: a PSYOPS feladatai.

- Nem volt eredményes a művelet, nem vagy csak részben érte el a kívánt hatást.

Amennyiben csak részeredményeket értünk el, akkor a parancsnoknak és törzsének két lehetősége van: megismétlik az előző műveletet hasonló, vagy nagyobb intenzitással, vagy új típusú hatásalapú akciót terveznek a kijelölt célpont ellen. Eredménytelen támadás esetén mindenféleképpen változtatni kell a támadás módján, vagy típusán, irányultságán.

A következő célpont kiválasztásánál nagyon fontos, hogy úgy válasszuk ki a célpontot, hogy már az előzőekben elért hatást tovább tudjuk növelni. A legjobb, ha az adott szervezetre egy másik irányú hatásművelet tervezünk és hajtunk végre, pl. a sikeres szervezetet ért hatásalapú támadás után, (pl. a vezető megsemmisítése) a környezetre vagy az erőforrásokra támadunk és így fokozzuk az eddigi elért hatást. A NATO transzformációs parancsnoksága három fő területfejlesztést jelölt meg az eredményes hatásalapú műveletek megvívásához:

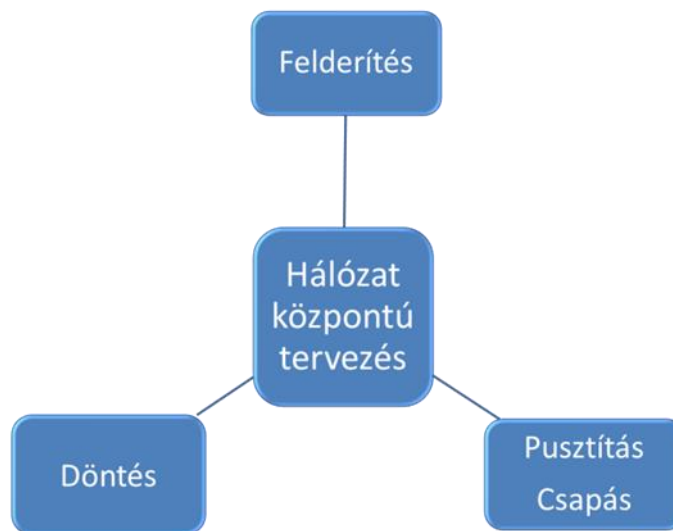
- Döntési fölény létrehozása (Decision superiority): a kezdeményező készség megragadása és fenntartása, kihasználva a korszerű technikai eszközök adta lehetőségeket, így egy gondolati cselekvési előnyt biztosít a parancsnoknak és törzsének. Ezzel a szemben álló fél mindig reakciókra kényszerül, a válasz előre jelezhető. A jó sakkozó gondolatban már két lépéssel előrébb jár, mint az ellenfele. A döntési fölény megszerzésének és kialakításának feltétele a hatékony és sokoldalú információszerzés és felhasználás.
- Következetes, egyirányba mutató hatások (Coherent effects): az ellenséget ért hatások egymásra épülése és folyamatossága, a hatások sokoldalúsága, valamint az elért eredmények, hatások mérése biztosítja a hatásalapú műveletek sikerét.
- Összhaderőnemi alkalmazás és működőképesség fenntartása (Joint deployment and sustainment).²³⁸ A lényeg, hogy a szövetség (NATO, ISAF,) vagy a kijelölt erők eszközei a műveletek során az irányító parancsnokság alárendeltségébe kerülnek. Az eszközök az előljáró által meghatározott végállapotnak megfelelően a hatásalapú műveletnek az érdekében működnek.

²³⁸ Szép László: A NATO transzformációjának helyzete és a folyamat hatása a hazai átalakításra. Előadás a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen, 2008.

A hatásalapú műveletek tervezését napjainkban a hálózatalapú tervezés módszerével hajtjuk végre. Mit is jelent a hálózatalapú tervezés a hatásalapú műveletek során? A hálózatközpontú katonai művelet lényege, hogy egy rendszert alkot a felderítés, a döntés és a cél pusztítása a katonai műveletek végrehajtása teljes időtartamában.²³⁹

A hálózatközpontú tervezés előnyei a következőkben foglalhatók össze:

- A tervezés feladatorientált, a végrehajtás nem más, mint hatásmechanizmusok gyors és egymást követő összessége.
- Nincs logisztikai függőség a végrehajtás során.
- Gyors és hatékony manőverek lehetősége.

32. sz. ábra A hálózatközpontú katonai művelet összetevői
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

Hálózatközpontú tervezés során a parancsnoknak és törzsének lehetősége van a hálózatba kapcsolt eszközök közül a leghatékonyabb és a legmegfelelőbb eszköz kiválasztására, valamint az eredmény gyors megfigyelésére és értékelésére²⁴⁰.

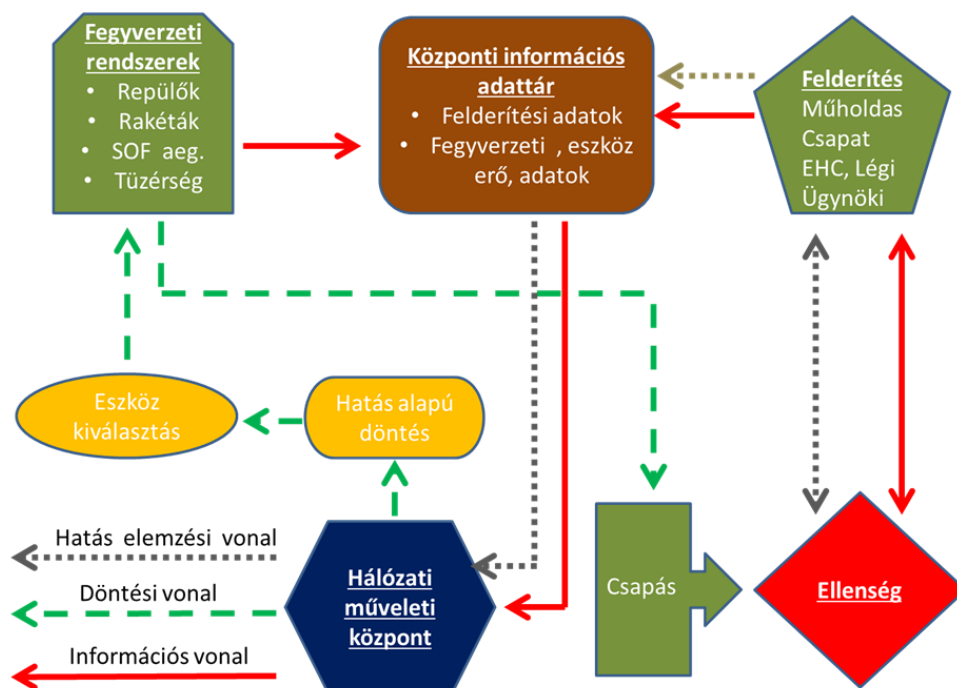
²³⁹ Szternák György: Gondolatok a hatásalapú- és a hálózatközpontú katonai műveletekről, [51., 5. oldal]

²⁴⁰ Komjáthy Lajos: Hatásalapú műveletek előkészítése a felkelők elleni tevékenységek során [36., 2. oldal]

A hálózatközpontú tervezés során a hatásalapú műveletek csak akkor lehetnek sikeresek, ha a hálózat elemei egy integrált és közös, egyben biztonságos rendszert képeznek.

A legfontosabb eleme a fentebb elemzett, döntési fölény kialakítása és fenntartatása. A 2014-ben megtartott hálózatközpontú tervezésről szóló tapasztalat feldolgozó értekezleten a pozitív tapasztalatok mellett (gyorsaság, hatékonyság, gazdaságosság,) rávilágítottak számos problémára, amiket a működtetés közben észleltek.²⁴¹

A nemzetközi törzseknél gyakran amerikai katonák kezelik a szoftvereket, így más nemzetek katonái csak rész elemekkel ismerkednek meg, komoly problémaként merült fel a feltöltött információk alapján gyakran behatárolható az információforrás. A tapasztalataim szerint több nemzet erőinél gyakran sérült a műveleti biztonság.

33. sz. ábra A hálózat központú döntési rendszer elemei és kapcsolataik
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

²⁴¹ 2014 júniusában a HM-II ben a Haderőtervezési Csoport Főnökség szervezésében tartott tanácskozás.

Számos nemzet csak felhasználóként akarja használni a rendszert, de információ feltöltést nem akarnak végrehajtani. A rendszer legérzékenyebb pontja, hogy az eszköz kiválasztása és a tűzparancs kiadásának szintje a műveleti központban van. A felmerült javaslatok között volt, aki beosztáshoz kötötte volna, volt, aki rendfokozathoz a döntési jogkört a tűzparancs kiadásához. Megállapítást nyert, hogy a hálózatközpontú művelettervezés a NATO –val való kompatibilitás egyik eleme és a békeműveletek és a felkelők elleni harc fő művelettervezési formája.

Megítélésem szerint a hálózatközpontú katonai műveletekben a siker a következő tényezőtől függhet:

- Információszerzés és feldolgozás gyorsítása, megosztása a szövetséges erők között.
- Gyors reagálású erők képességének és létszámának növelése.
- Együttműködési és koordinációs képesség a haderőnemek parancsnokságaival és a műveleti terület más részvevőivel.
- Erőforrások és precíziós eszközök használata, fejlesztése, hatékony felhasználása²⁴².

A Magyar Honvédség hálózatközpontú hatásalapú műveleteivel kapcsolatos feladatait a Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája a következőkben határozza meg a 82. bekezdésben:

- A hálózatalapú hadviselés feltételeinek megteremtése.
- Erősíteni kell a Magyar Honvédség kibervédelmét, amihez koncepcionálisan megalapozott rendszabályokat kell kidolgozni.
- Modern eszközök beszerzése.
- Az állomány megfelelő felkészítése és kiképzése.

Részkövetkeztetések, összegzés:

A felkelők, lázadók elleni hatékony tevékenység egyik feltétele a folyamatos és sikeres együttműködés a légierővel, ezáltal a légi támogatás szakszerű, eredményes felhasználása. A felkelők által alkalmazott aszimmetrikus hadviselésre a válasz a

²⁴² Szternák György: Gondolatok a hatásalapú- és a hálózatközpontú katonai műveletekről [51., 5 oldal]

hatásalapú tevékenységek lehetnek, amelyek ellensúlyozzák a partizán és gerilla harcmodort.

A hatásalapú tevékenységek eredményességét fokozza a hálózatközpontú tervezés és harcirányítás. A légi támogatás és annak főbb területeinek megfelelő értékelése a lázadók elleni műveletekkor, hatékonyan segíti a lázadó csoportok és felkelő erők elleni hatásalapú harcot. A parancsnok és törzse ismerve a légi támogatás területeit és eszközeinek jellemzőit, ezeknek az ismereteknek a felhasználásával a műveletek tervezése során hatékonyan tudnak tervezni (hatásalapú) műveleteket a lázadók ellen.

A hatásalapú műveletek tervezése során különösen nagy figyelmet kell fordítani a hatáselemzésre, és a környezet reakcióira, az elért és az elvárt hatásra. Elhamarkodott, vagy nem gondos tervezés, ellentétes hatást válthat ki a környezetből. Ilyen volt Mahátma Gandhi, vagy az előzőekben már példaként említett Hussein Aideed hadúr elleni támadás, amelynek hatására a tömegek a lázadók felé fordultak. A hatásalapú műveletek tervezése során mindig szem előtt kell tartani, hogy az elért hatás és a befektetett erők a célnak megfeleljenek és gazdaságosak legyenek. A hatásalapú műveletek tervezése komoly tapasztalatbázist és felkészültséget igényel a végrehajtó erők részéről.

III.2 Az aszimmetrikus és hatásalapú tevékenységek légi támogatása a lázadók elleni harc végrehajtásakor

A felkelők által alkalmazott partizán/gerillaharc ellen NATO-paradigma szerint a leghatékonyabb a hatásalapú műveletek alkalmazása.

Mi is tekintünk a hatásalapú hadviselésnek?

A többféle meghatározásból a következőket emelném ki:

„A katonai műveletekben alkalmazott hatásalapú megközelítés elve szerint a hadszíntéren egymással hálózatba kapcsolt objektumok vannak. Egy kiválasztott központ és a benne található nagyfontosságú célpontok elleni támadás különböző hatásokat eredményezhet a többi, hozzájuk kapcsolódó objektum működésében is”²⁴³

„A hatásalapú megközelítés magában foglalja a Szövetség (NATO) rendelkezésére álló katonai, továbbá nem katonai erők és eszközök átfogó, integrált alkalmazását a kitűzött célok megvalósítása érdekében. Ez a megközelítés filozófiai változást jelent, amennyiben nem bizonyos célpontok megsemmisítésére, hanem a célul tűzött összetett hatások (végállapot) elérésére helyezi a hangsúlyt.”

„Az öszhaderőnemi műveletek hatásalapú megközelítése a nemzeti képességek, lehetőségek leghatékonyabb alkalmazásának újszerű megközelítését igényli”²⁴⁴ Az Öszhaderőnemi Fegyveres Erő Parancsnokának egy szélesebb és mélyebb perspektívából kell értékelnie a műveleti kört a folyó és jövőbeni műveletek rugalmasabb támogatása érdekében.

A fentebb említett meghatározásokból kiderül, hogy a hatásalapú műveletek és a hagyományos műveletek közötti alapvető különbség az, hogy a célalapú műveletek átalakulnak hatásalapú műveleteké. A műveleteket egy egységes rendszerként szemlélve a rendszer elemeinek valamely módon történő befolyásolása megváltoztatja a rendszer végén a kimenetet (a kívánt végállapotot). A katonai műveleteket, ha fázisokra bontjuk, beszélhetünk: a műveletek előkészítéséről és a műveletek végrehajtásáról. Ha meg kívánjuk változtatni a rendszer kimenetét, akkor ezeket a területeket kell befolyásolni és kiválasztani azokat a szenzitív pontokat, amelyek befolyásolásával megváltoztathatjuk a végállapotot az elvárt cél érdekében.

²⁴³ Haig Zsolt, Ványa László, Várhegyi István: Hálózatalapú műveletek és céltervezésük elvi kérdései [18., 3. oldal]

²⁴⁴ Szternák György: Gondolatok a hatásalapú- és hálózatközpontú katonai műveletekről [51., 2. oldal]

*„A szemben álló fél rendszerének egyes csomópontjai, súlypontjai ellen irányuló, előre meghatározott hatásokat eredményező, katonai és nem katonai jellegű műveletek ugyanis a csomópontok között meglévő kapcsolatok szétrombolása, megszakítása, vagy az arra más módon való hatás gyakorlása útján végeredményben a komplex rendszer viselkedését befolyásolják az elvárt katonai, illetve politikai állapot megteremtése érdekében.”*²⁴⁵

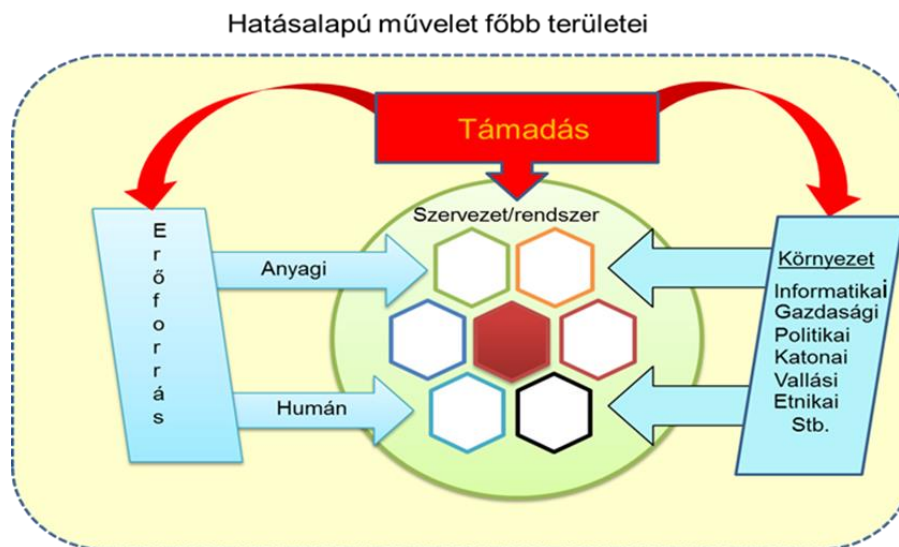
*„A hatásalapú műveleti tervezés és megvalósítás tehát az elemzések és értékelések eredményeinek figyelembevételével a döntő pontokra mért, egyidejű, többdimenziós, teljes mélységű csapásokra (harcászat, hadműveleti és hadászati) és az első csapások okozta hatások további közvetett hatásaival éri el a célját. Az eredmény ilyen esetben az értékelhető hatások összességében kerül figyelembe vételre és ezen eredmények, azaz az összhatás elemzése és értékelése adja a hatás alapú műveletek lényegét*²⁴⁶ *59 old.]*

Deák János *„Napjaink és a jövő háborúja”* című művében, a második oldalon a következőket mondja a hatásalapú műveletekről. *„A korábbi műveletekhez képest az a lényegi változás, hogy kialakul egy láncreakcióhoz hasonló ráhatási-pusztítási folyamat, melynek során a kezdeti közvetlen hatással (első csapással) további közvetett hatásokat (másod-, harmad- és n.-ik típusú és számú hatásokat) lehet elérni, ami a teljes rendszerre fejt ki negatív összhatást. Az előidézett hatások hatásának, vagyis az összhatás eredménye, illetve annak kiváltása, elemzése, értékelése képezi a hatásalapú műveletek lényegét.”*

A műveletek során a hatást összetett módon kívánjuk elérni, így három fő területre koncentrálni kell a támadásokat végrehajtani: egyrészt a műveleti környezetre, másrészt a szemben álló fél (rendszer) erőforrásaira, harmadrészt a szemben álló félre (rendszerre).

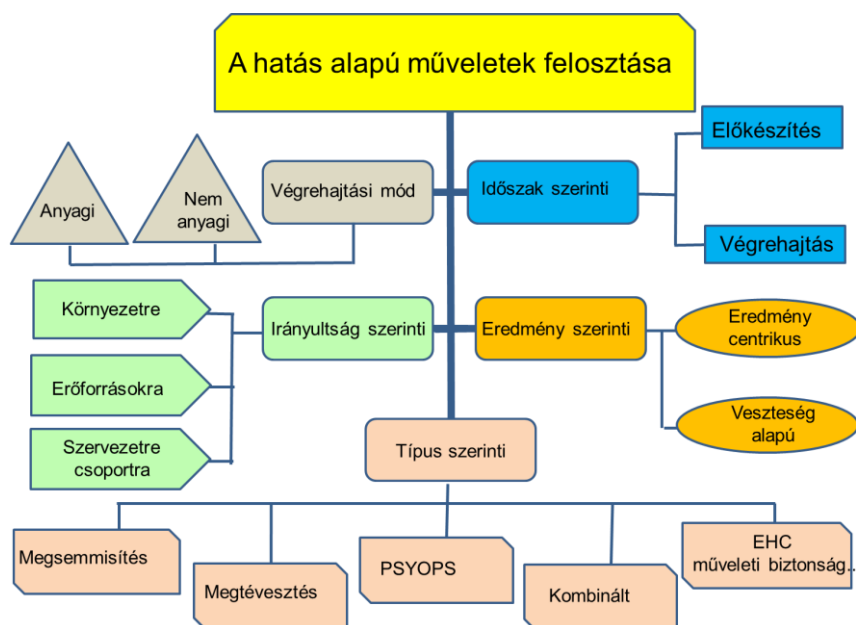
²⁴⁵ Ruttai László: A háború új formája a műveletek hatásalapú megközelítése, [48., 3. oldal]

²⁴⁶ Ronkovics József: A 21. század hadviselésének néhány főbb jellemzője, [47., 59. oldal]

34. sz. ábra A hatásalapú műveletek főbb területei
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

A hatásalapú műveleteket többféleképpen tipizálhatjuk és oszthatjuk fel, amit az alábbi ábrán szemléltettem a vizsgálati szempontokat is bemutatva

35. sz. ábra A hatásalapú műveletek csoportosítása
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

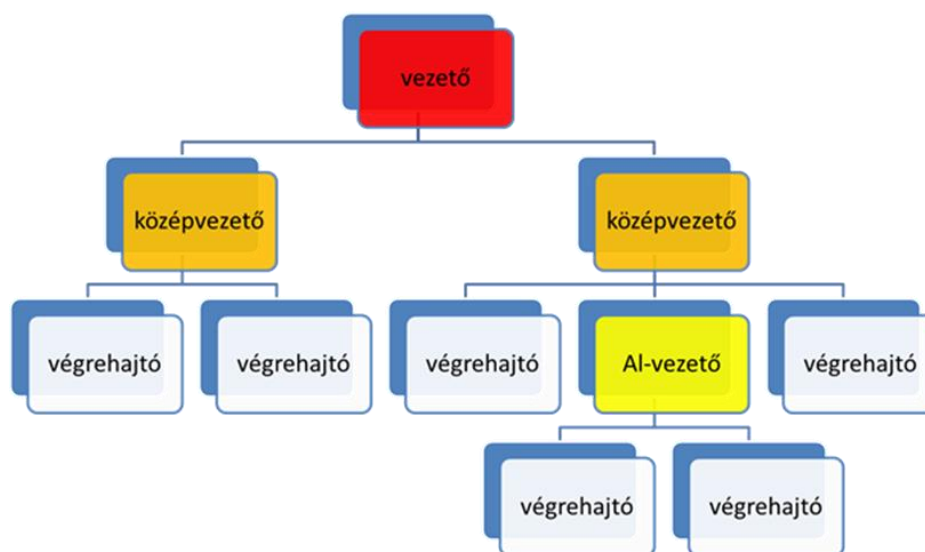
Természetesen, ha a támadásokat kombináltan alkalmazzuk a siker sokkal hamarabb elérhető lesz a megkívánt végállapot elérése érdekében. Minél több oldalúbb a rendszer befolyásolása, annál biztosabb a hatások alapján a kimenet kívánt megváltoztatása.

A XXI. századi felkelők hadviselésére karakterisztikusan jellemző az aszimmetrikus hadviselés. A szemben álló erőknek két jól elkülöníthető oldala van, az egyik a reguláris erők, félkatonai szervezetek ellen vívott tevékenység, harc, illetve a másik oldala a terroristák, illetve sokszor a vallási fundamentalisták elleni tevékenység.

A két oldalt, ha vizsgáljuk a hatásalapú műveletek tekintetében, könnyebb a helyzet a reguláris erők, illetve félkatonai csapatok elleni tevékenységeknél. Ezeknél a szervezeteknél jól behatárolhatók azok a szenzitív pontok, amelyek kiiktatása, illetve zavarása számunkra kedvezően befolyásolja a műveletek sikerét. Ilyenek lehetnek például a parancsnokok, vezetési pontok, nagy pontosságú, illetve hatású fegyverek, légvédelmi rendszert irányító központok. A katonai szervezetek szabályzatok, előírások alapján tevékenykednek, amik rendszerszerű működést és egyfajta kiszámíthatóságot jelentenek a szembenálló fél számára, így megkönnyítik a felderítést és a kijelölt elem, célpont kikapcsolását a rendszerből.

A parancsnokok és irányító rendszerek felderítésével, (több módon megerősített információ alapján) kiválasztásával és blokkolásával, vagy megsemmisítésével jelentősen lehet zavarni a szervezet irányítórendszerét és hatékony működését. A reguláris és félkatonai szervezetekre általában jellemző struktúra a piramis alakú hierarchikus szervezeti felépítés.

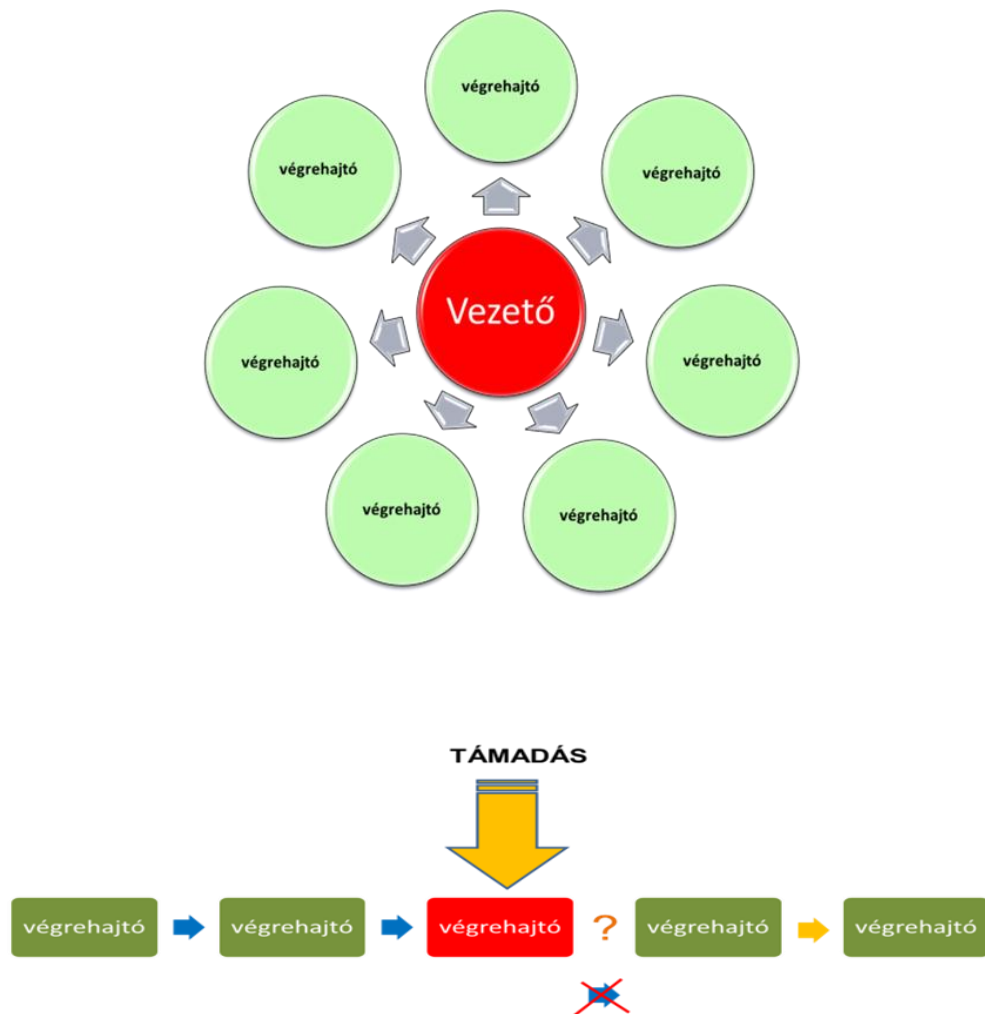
A félkatonai szervezetek, szabadcsapatok sokszor egy karizmatikus vezetőhöz, személyhez kötődnek, akinek kikapcsolása, megsemmisítése demoralizáló lehet a szervezet működésében.

36. sz. ábra Hagyományos egyszemélyi parancsnoki rendszerre épülő szervezet
(hierarchikus rendszer) lehetséges hatásalapú szenzitív pontjai
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

Sokkal bonyolultabb a felkelők elleni hatásalapú tevékenység, mert ők nem rendelkeznek ilyen jellegű szervezeti struktúrával, sokszor a hadviselés törvényeit nem ismerve, igen sokrétű, nem tradicionális felkelő harcmódot folytatnak. A felkelő csoportok tagjai közt egyre több gyerekkatona és nő jelenik, meg akik ellen a hagyományos harctevékenységek nem alkalmazhatók, sérülésüket, esetleges halálukat, a felkelő média rögtön torzítva tálalja. A szervezeti felépítés különbözik a reguláris lázadó erőktől, gyakran sejtyszerű, minimális kapcsolati hálóval, egy ember központi irányítási kapcsolattal. Ebből fakadóan az egymáshoz kapcsolódó pontok (személyek) meghatározása és kiiktatása jelentősen befolyásolhatja a szervezet hatékonyságát.

Találkozhatunk még lineáris szervezetű csoportokkal is, ezek általában afrikai törzsi lázadó szervezetekre jellemzők, itt, ha megszakítjuk a láncot, akkor jelentős működési korlátozást érhetünk el.

37. sz. ábra Sejt formájú lázadó csoport hatás alapú támadási célpontja (piros) és lineáris csoport hatásalapú támadási célpontja
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

Milyen módszereket alkalmazhatunk a hatásalapú műveletek végrehajtásakor?

Általában hagyományos eszközökkel semmisítik meg ezeket a személyeket, vagy eszközöket, bár egyre gyakrabban használják a drónokat, mind a felderítés, mind a megsemmisítés érdekében. Ritkább esetekben kiemelten fontos vezetők kikapcsolása érdekében használhatnak különlegesen kiképzett erőket, csoportokat. Itt külön ki kell emelni, hogy nagyon pontos erő-eszköz számvetést szükséges csinálni, hogy az elvárt eredmény és a befektetett erő pozitív mérleget ad-e?

„A különleges műveleti erők²⁴⁷ (alegységek, egységek) olyan speciális módon kiválasztott és kiképzett katonákból állnak, akik korszerű felszereléssel, fegyverzettel rendelkeznek, ezáltal nem hagyományos módszerek és eljárások alkalmazásával képesek olyan feladatok végrehajtására, melyekre a hagyományos elvek alapján kiválasztott, felkészített és felszerelt erők nem képesek. A különleges műveleti erők alaprendeltetése a különleges műveletek feladatainak végrehajtása”²⁴⁸

Az összhaderőnemi szintű katonai vezetőknek lehetőségük van még a légierő alkalmazására is a kijelölt célpontok megsemmisítésekor, a nagy hatótávolságú tüzérségi eszközök bevetésén kívül.

A hadtörténelem számtalan példával támasztja alá, hogy a vezető elvesztése, vagy a releváns eszközök hiánya vesztesé teszi a harcoló félt.²⁴⁹

A felkelők elleni hatásalapú támadások megszervezésének az egyik legfontosabb feladata a széleskörű információk, adatok begyűjtése a kijelölt személyről, szervezetekről és ezek alapján a célpont (szenzitív pont) kiválasztása. Fontos, hogy meghatározzuk a szemben álló erők struktúráját. A célpontok lehetnek személyek, illetve olyan pontok, amelyek létfontosságúak a szervezet működésében (ilyenek lehetnek a robbanó anyag műhelyek, fegyver/harcanyag raktárak, felszerelés elosztó központok). A hatásalapú műveletek végrehajtásakor az alkalmazott eszközöket és célpontokat a műveleti körülmények széleskörű elemzése alapján választjuk ki. A kiválasztás során nagyon fontos, hogy a kiválasztott cél (célok) jelentős hatással legyenek a szemben álló felkelők működésére. A célpont kiválasztása, ha lehetséges, akkor egy időben több kulcsszemélyre, esetleg személyre és eszközre kerüljön kiváltásra, ez elsősorban a piramis típusú szervezetek esetében lehet jellemző. A műveletek után minden esetben hatáselemzést ajánlatos végrehajtani.

A hatásalapú műveletek alkalmazásának lépései a következők:

- több oldalról történő információk begyűjtése a felkelők szervezeteiről, vezető személyeiről, eszközeiről;
- a beérkezett adatok értékelése, a célpont (ok) és a fő erő kifejtés kiválasztása;

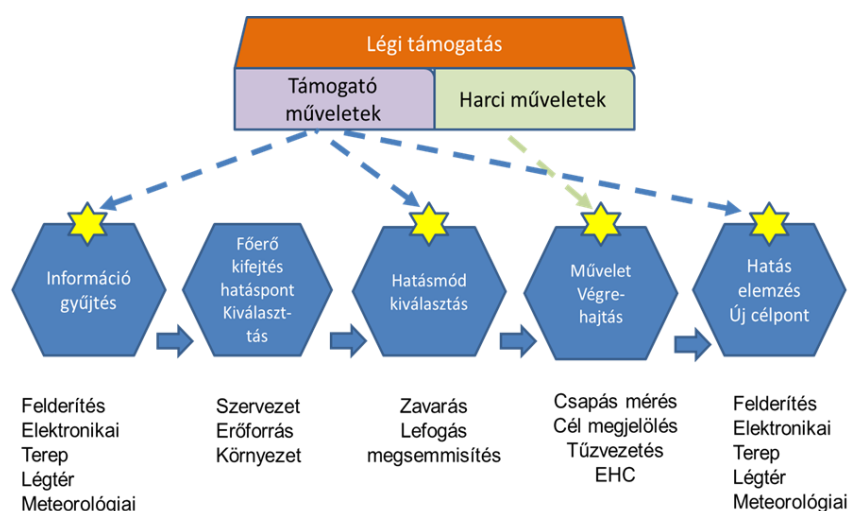
²⁴⁷ Különleges műveleti erők (Special Operations Forces SOF.) Jellemzően többoldalúan és kiemelten felkészített erők, amelyek gyakran hajtanak végre a hatásalapú műveletekben kiemelt fontosságú, célok objektumok, célszemélyek megsemmisítését

²⁴⁸ Kovács Csaba: A különleges műveleti erők helye, szerepe és tevékenysége a 21. század katonai műveleteiben [33., 39 oldal.]

²⁴⁹ Trencsényi csata, 1708. augusztus 03. Rákóczi Ferenc sérülése és téves információk eredményeként a magyar kuruc sereg vereséget szenvedett, pedig a létszámok nem ezt prognosztizálták.

- a kiválasztott célpontra történő hatások módjának kiválasztása;
- a műveletek végrehajtása;
- a hatások elemzése, új célpont kiválasztása.

A hatásalapú műveletek légi támogatása során a feladatokat két csoportba sorolhatjuk, egyrészt a fegyveres műveletek végrehajtásakor végzett feladatokra, másrészt a parancsnok és törzse döntéseinek előkészítése és támogatása érdekében végzett feladatokra.

38. sz. ábra Légi támogatás kapcsolódása a hatásalapú műveletek folyamatához
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

Allen Batschelet dandártábornok²⁵⁰ a 2002-es *"Hatásalapú hadműveletek: új hadműveleti modell?"* című tanulmányában (Effects-based operations: A New Operational Model?) hét pontban foglalta össze a hatásalapú légi hadműveletek jellemzőit.

- hangsúly a döntési hatékonyságon;
- felhasználhatóság békében és háborúban;
- a másodlagos, közvetett hatások figyelembevétele;
- az ellenség rendszereinek megértése (ld. a Wardeni modellt);

²⁵⁰ Az amerikai hadsereg nyugállományú tábornoka, 1960-ban született. 1983-ban avatták tűzértisztként, háborús veterán, a bronz csillag tulajdonosa. Az USSTRATCOM parancsnoka volt, 2016 júniusában vonult nyugdíjba.

- képesség a hadműveleti alkalmazásra;
- a nemzeti erőforrások teljes körű felhasználása;
- a döntéshozatali folyamat során az alapszabályok és feltételezések igazítása a valósághoz.

Részösszegzés, következtetések:

A felkelők-lázadók kormányzati erők elleni harcának, az aszimmetrikus jellegű hadviselésnek az ellenszere a hatásalapú harctevékenységek lehetnek. A lázadó fegyveres csoportok nem megsemmisítésre kerülnek, hanem olyan veszteségeket, harcászati károkat szenvednek el, amelyek hatására az eredményes szembenállásuk megszűnik, vagy eredménytelen lesz. A sikeres hatásalapú műveletek alapvetően összhaderőnemi jellegűek, amelyek meghatározó elemei a légi támogatási tevékenységek, bevetések.

A hatásalapú műveletek nagyon sokoldalú elemzést és feladatot határoznak meg a kijelölt erőknek, a hibásan végrehajtott műveletek nem, hogy gyengítik a felkelők, szembenálló csoportok erejét, hanem növelik a támogatottságukat és a kijelölt erőkkel szembeni ellenállást. Ilyen hibás döntés és művelet előkészítés volt az amerikai haderőnek a szomáliai beavatkozása, amely csúfos kudarccal végződött. 1993. október 3-án, Mogadishuban, egy rajtaütés során, amely Hussein Aideed hadúr feltételezett tartózkodási helye ellen irányult, több mint ezer szomáliai mellett tizennyolc amerikai katona is életét veszítette. A nem megfelelő előkészítés és hatáselemzés kudarcra ítélte a lázadó csoport vezetője elleni katonai műveletet.

A hibás elemzés és feladat végrehajtás hatására Bill Clinton amerikai elnök bejelentette, hogy a Szomáliában lévő csapatok létszámát ideiglenesen megnöveli, de egyben azt is kijelentette, hogy 1994 márciusáig kivonják az amerikai egységeket az országból. A felkelők elleni műveletek hatását akár pozitív, akár negatív oldalról jelentősen befolyásolja a média.

George Seiferth²⁵¹ előadásában jól érzékelteti a média jelentőségét a korszerű harctevékenységek során: *„A regionális és a nemzetközi médiához való hozzáférés globalizálódásával a média befolyása megnőtt. Ebből következően, szükséges előre biztosítani a tevékenységeink pozitív bemutatását, ugyanakkor ellensúlyoznunk kell az ellenség, vagy a becsmérő próbálkozásait a köztámogatásunk aláaknázására”* [79, p. 2.]

A hatásalapú légi műveletek korai megközelítésének tekinthetjük a brit légierő 1928-as doktrínájában megfogalmazottakat: *„Ezen létfontosságú és sebezhető központok bombázása célravezetőbb és hatásosabb lehet, mint a haditengerészeti és szárazföldi erők elleni közvetlen támadás.”*

²⁵¹ George Seiferth III. az amerikai szárazföldi hadsereg nyugállományú ezredese, <https://www.linkedin.com/in/george-seiferth-iii-1186a625> letöltve 2018.07.21

III.3 A felkelők elleni műveletek együttműködési feladatrendszerének főbb kérdései

A történelem során számtalan társadalom (rabszolgatartó, feudalista, kapitalista, stb.) bizonyította, hogy a társadalmi berendezkedéstől függetlenül csak akkor működhet jól, ha az erőszakszervezetei biztosítják az állam védelmét a külső ellenséggel és belső lázadókkal szemben. Ezt a feladatot az államok vagy meg tudják oldani saját erőszakszervezeteikkel, vagy segítséget kérnek nemzetközi szervezetektől a felmerülő békefenntartásra, humanitárius katasztrófák megakadályozására.

A Magyar Honvédség az Alaptörvényben²⁵² és a honvédelmi törvényben²⁵³ meghatározott feladata a szövetségi és nemzetközi szerződésből eredő egyéb katonai kötelezettségeknek való megfelelés, különösen a közös védelmi, békefenntartó és humanitárius feladatok teljesítése, valamint közreműködés az arra kijelölt és felkészített erőkkel a nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai feladatainak ellátásában. A nemzetközi békefenntartó erők (rendőrök/katonák) napjainkban a világ számos válságzónájában, vagy önállóságukat elnyert új nemzet államokban ENSZ vagy EU mandátum alapján vesznek részt missziókban.

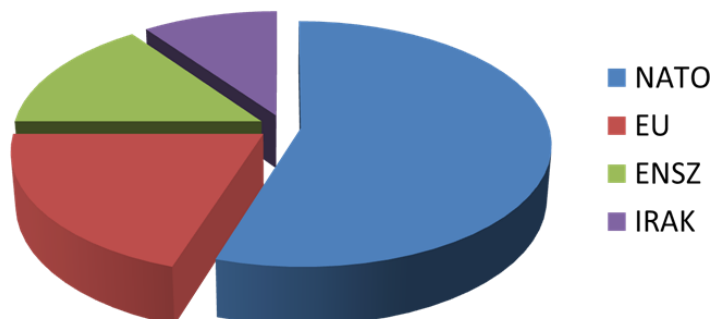
A 2016. november 1-i adatok alapján az ENSZ 16 békefenntartó missziót támogat 123 ország részvételével, (forrás: Egyesült Nemzetek honlapja) mintegy 87.546 katona és 13.200 rendőr vesz részt ezekben a feladatokban²⁵⁴. A katonai és rendőri együttműködés fontosságát bizonyítja, hogy ebből a 16 ENSZ feladtból 11-ben együtt van jelen a katonai és a rendőri erő. A sikeres béke-, és felkelők elleni műveletek egyik kulcs kérdése, hogy megtaláljuk azt az alkalmazási eljárást ahol a katonai/rendőri erők a megfelelő üzenetet sugározzák a környezet felé és hatékonyan tudnak tevékenykedni a lázadó felkelő csoportok ellen.

²⁵² Az Alaptörvény 47. cikke értelmében a Magyar Honvédség külföldi bevetésének döntési jogköre megoszlik a Kormány és az Országgyűlés között. A NATO és az Európai Unió műveleteiben történő szerepvállalásról a Kormány, más nemzetközi katonai fellépésről pedig az Országgyűlés határoz.

²⁵³ 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről. A nem Magyarországi (külföldi hadműveleti) területen végzett humanitárius tevékenység: a Magyar Honvédség részvétele a szemben álló felek fegyveres összeütközése miatt veszélyeztetett területen, a polgári lakosok élete, testi épsége, egészsége, az életfenntartáshoz szükséges alapvető javak biztosítása érdekében,

²⁵⁴ A 2018. augusztus 31.-i adatok alapján 79.528 katona 10792 rendőr és 122 ország küldött ENSZ-nek erőket.

**Magyar Honvédség létszáma és
megoszlása a nemzetközi
békeműveletekben
(890 fő 2016)**

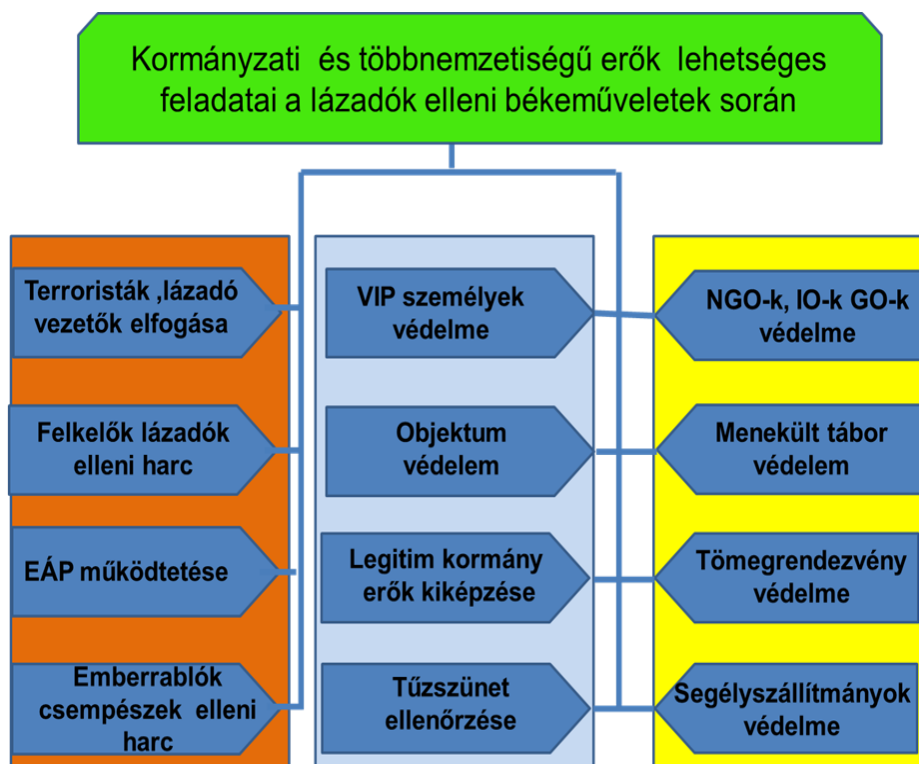

39. sz. ábra A Magyar Honvédség részvétele békeműveletekben
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

(Forrás:

http://www.parlament.hu/documents/10181/1202209/Infojegyzet_2017_49_MH_missziok_2.pdf/ab17dc18-6ce7-47e2-99b9-1b4638cf3bf0

Letöltve 21801-31)

40. sz. ábra A katonai rendőri együttműködés potenciális területei, feladatai
békeműveletek során

(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

Tekintsük át melyek azok a feladatok, amelyeket együttműködésben végeznek a katonai és kormányzati erők!

Katonai, politikai, állami vezetők védelme egy válság övezetben, vagy egy ingatag állami rendszerben meghatározó lehet. Ezeknek a személyeknek a megsemmisítése meggátolhatja, vagy visszafordíthatja a békefolyamatot, ezért a kiemelt (sokszor karizmatikus) vezetőknek a védelme nagyon fontos, sokszor ezt a feladatot egy fiatal állam vagy szervezet nem képes a saját erőivel megoldani, ilyenkor a nemzetközi erők feladata kell, hogy legyen a vezető védelme. A történelem során számtalan eseményt találhatunk arra, hogy vezető személyek megsemmisítése befolyásolta a régió, ország, vagy népcsoport további életét.

Néhány példa²⁵⁵ a teljesség igénye nélkül arra, hogy ezek az emberek, (vezetők) első számú célpontok az ellenálló, ellenzéki csoportok számára. Gyakran tapasztaljuk, hogy a merénylőket a vezetők közvetlen környezetében kell, hogy keressük, így ha nemzetközi erők védik ezeket a személyeket csökkenthetjük a merényletek sikerét. A feladatoknak egy része rendészeti, rendőri feladat, de számos esetben kerülhet végrehajtásra művelet katonai erővel együtt. A válságterületeken és különböző vallási övezetekben külön szerepük van a női katonáknak és rendőröknek, ezért az ő szerepük sokszor hangsúlyosabb, mint férfi társaiké. A szokások és vallási előírások, gyakran nem engedik meg a férfi katonák belépését bizonyos helyekre, így ez a női katonák, illetve rendőri, rendészeti szerveknek a feladata. Fontosságát jelzi az is, hogy 2012-ben Angela Merkel²⁵⁶ afganisztáni látogatása során női testőrökből álló személyi védelme volt. Az ISIS elleni harc során az iraki kurd erőknél női alegységek szolgálnak, amelyek a kiképzettségük mellett a női szerepük²⁵⁷ miatt is félelmet keltettek az iszlám állam felkelőiben.

²⁵⁵ 217. április 8. Mezopotámiai Caracalla császárt egy hadjárat alkalmával meggyilkolja Julius Martialis testőrtiszt;

1792. március 16. Stockholm III. Gusztáv svéd király elleni merénylet. A stockholmi Operaházban rendezett álarcosbálon egy összeesküvő tiszt, Jacob Johan Anckarström ezredes hátba lőtte;

1865. április 14. Washington D.C. Abraham Lincoln amerikai elnök meggyilkolása, John Wilkes Booth által a washingtoni Ford színházban;

1981. október 6., Kairó Anvar Szadat egyiptomi elnök meggyilkolása, az Egyiptomi Iszlám Dzsihád aktivistái által, egy katonai díszszemle során;

2001. január 18. Kinshasa Laurent-Désiré Kabilának, a Kongói Demokratikus Köztársaság elnökének meggyilkolása testőrségének egyik tagja, Rashidi Kasereka által;

²⁵⁶ Angela Merkel kancellár asszony Németország vezetője a világ 6 legbefolyásosabb vezetőjének egyike.

²⁵⁷ Az Iszlám vallás tanítása szerint, ha női kéz által hal meg a muszlim hívő, akkor nem juthat Allah által megjósolt jobb világba.

A jelenség fontosságát is jelzi, hogy meghatározó politikusok²⁵⁸ részvételével 2010 februárjában, Brüsszelben EU-NATO konferencia került levezetésre a nők szerepének növeléséről a béke és biztonság megteremtése során.

Egy bizonytalan belbiztonsági helyzetben kiemelt feladat lehet a segély szállítmányok eljuttatása a rászorulóknak. A felkelő-lázadó erők, csoportok gyakran támadják meg ezeket a szállítmányokat és használják fel saját céljaikra a szállítmányokat. A közös rendőri katonai oszlopkísérés, a jól szervezett feladatok megosztása, biztosíték a sikeres célba juttatáshoz. A katonai járművek nagyobb védettséget és tüzerőt képeznek, így a konvojok, oszlopok védelme, kísérése ez által biztosítottabb. Napjainkban például a „Boko Haram”²⁵⁹ aktivistái rendszeresen támadják az ENSZ segély szállítmányait, konvojait és fosztják ki őket, illetve használják fel saját céljaikra. Egy közös rendőri, katonai szállítmány kísérése komoly ellenálló erő, az ilyen támadások során a lázadókkal szemben. Napjainkban jellemzően katonai erők hajtják végre, a szállítmányok, oszlopok kísérését, amivel hatékonyabb védelmet biztosítanak, mint a rendőri erők, akik a szállítás biztosításának feladataiban vehetnek részt kiegészítve a katonai képességeket.

A kormányzati épületek, segélyszervezetek, közigazgatási épületek, esetenként diplomáciai képviseletek és a benne dolgozók kiemelt célpontjai lehetnek egy lázadásnak. Az épületek gyakran jelképei²⁶⁰ egy kormányzásnak, rendszernek, vagy részei a kritikus infrastruktúrának, ezért is kiemelt célpontjai a gerillaharcnak. A nemzetközi katonai/rendőri támogató erők gyakran megosztva végzik az épületek és a benne dolgozó személyek védelmét. A személyi védelmet jellemzően a rendőri erők, míg a katonai erők az épület, az objektum védelmét végzik. A közös tevékenység esetén a védelem felelőssége és az irányítás minden esetben a bent lévő személyek védelméért felelős parancsnoké.

A lázadó erők, felkelők gyakran karizmatikus vezetők, esetenként terrorista személyek, hadurak mögé sorakoznak fel, így ezeknek a személyeknek az elfogása,

²⁵⁸ A konferencián megjelent Margot Wallström alelnök és Anders Fogh Rasmussen, a NATO főtitkára valamint Maria Teresa Fernández de la Vega, Spanyolország első női alelnöke, Madeleine Albright, az Egyesült Államok volt külügyminisztere és számos magas beosztású katonai és politikai vezető. Forrás: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-54_hu.htm

²⁵⁹ Boko Haram (jelentése hausza - arab nyelven: "nyugatosodás bűn") Szunnita iszlám fundamentalista szekta Nigéria északkeleti részén. Jelenleg az Iszlám Állam "fiókszervezeteként" működnek és uralják Nigéria északi részét.

²⁶⁰ Bastille a francia forradalom során a királyi önkényuralom jelképe volt, A Téli Palota ostroma a nagy októberi forradalom során a I. Miklós cárt és uralmát jelképezte, A legismertebb napjainkban a World Trade Center WTC elleni terrortámadás, mint jelkép ellen.

bíróság elé állítása a legitim kormánnyal szemben álló erők szétesését, a békefolyamat erősödését eredményezi. Ezt a feladatot gyakran a békeműveletek során a katonai erők különlegesen kiképzett tagjai, csoportjai végzik, illetve esetenként a rendőri egységek katonai támogatás és biztosítás mellett hajtják végre. A béketeremtő erők fő feladata ezeknek a személyeknek a demokratikus, vagy nemzetközi bíróság elé történő állítása.

Ilyen feladat volt a balkáni népirtás felelőseinek a Hágai Nemzetközi Bíróság elé történő állítása is. Szlobodán Milosevics volt jugoszláv elnök, Radovan Karadzics volt boszniai szerb elnök, valamint a boszniai szerb hadsereg parancsnoka, Ratko Mladics estében is. A körözött személyek elfogása és felkutatása során nagyon fontos alapelv, hogy vallási szertartást nem szabad félbeszakítani ebből a célból, ilyen esetekben amennyiben szükséges figyelni kell a célszemélyt, vagy objektumot és később kell megkezdeni a kutatást vagy a személy(-ek) elfogását.

A katonai/rendőri erők kiemelt feladata a békeműveletek során, a békefenntartás részeként a legitim kormány erőszakszervezeteinek (rendőrség, haderő, határőrség) a felkészítése és kiképzése, a demokratikus erő törvényes és szakszerű alkalmazásának megismertetése a helyi hatalommal. Mind a katonai, mind a rendőri erők kiképzésénél az első lépcső a kiképzők kiválasztása és felkészítése²⁶¹, második lépcsőben már nem kiképzőket biztosítunk, hanem tanácsadói csoportokat adunk a legitim erőszakszervezetek mellé és az ő segítségükkel, a helyi erők végzik a felkészítés feladatait. A békefenntartás során megszilárdult kormányzati igazgatási rendszernél már csak egyéni tanácsadók (mentorok) tevékenykednek, az állami szervezetek és kormányzati erők mellett. Például az afganisztáni ISAF erők 2012-es kivonásának megkezdése után a stabil igazgatási területeken megkezdődött a helyi kormányzati erőknek a közigazgatási rendfenntartói feladatok átadása és csak a tanácsadók maradtak.

A helyi erők felkészítésének és kiképzésnek, egy sajátos, de igen fontos része a női rendőrök, esetlegesen katonák kiképzése és felkészítése. Ennél a tevékenységnél fel kell készülni az állománynak a kiképzendők alacsony iskolázottságára és arra, hogy az ellenzéki csoportok, erők beépülhetnek a fiatal vagy kialakuló demokratikus állam

²⁶¹ A békeműveletek végrehajtása alatti kiképzéssel kapcsolatos kutatásaimat egy angol nyelvű cikkben foglaltam össze és közzétettem.

Experiences, Methods and Peculiarities of Training of Law Enforcement Organizations of Young Democratic States during Peace Operations
elérhető: http://epa.oszk.hu/02400/02463/00037/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2017_04_098-111.pdf letöltve: 2017.09.29.

erőszakszervezetébe, ahonnan később támadást hajthat végre a demokratikus állam ellen. (A korábban már tárgyalt belső fenyegetés, vagy angol megnevezéssel: „insider threat”)

A békeműveletek során nagyon fontos a katonai/rendőri jelenlét, pl. járőrözés, illetve ellenőrző-áteresztő pontok üzemeltetése. Ez a tevékenység hármas célt teljesít, egyrészt a helyi lakosság, kisebbség, etnikum biztonságérzetét növeli, másrészt korlátozza és ellenőrzi a válság területen történő mozgást, szűkíti a lázadó csoportok manővereit, és lehetőséget ad a körözött személyek esetleges kiszűrésére, elfogására, harmad részt kiváló alkalmat ad a kiképzendő helyi erők (rendőrök/katonák) bevonására és gyakoroltatására a békeműveletekben. A felkelők elleni műveletek és békefenntartói²⁶² kiképzés egyik kiemelt része az ellenőrző áteresztő pontok üzemeltetése, illetve az ott végzett tevékenység és a körözött személyek elfogása.

A békeműveletek egyik előtérbe állított feladata a lakosságnak, az etnikumnak az erőszak által elmenekült embereknek a védelme. Ezek az emberek sokszor menekült táborokba kerülnek, ahol az ellátásuk, védelmük a rendfenntartók feladata. Napjainkban mintegy negyvenötmillió ember él menekült táborokban és ezeknek az embereknek 80 százaléka nő és gyerek, itt számtalan esetben a kilátástalanság elkeseredettség agresszivitásban és erőszakban jelenik meg a táboron belül, legtöbbször a gyengébbek, sokszor nők és gyerekek ellen. A tapasztalatok szerint gyakran érik atrocitások a karitatív szervezetek dolgozóit is, illetve erősebb többségben lévő etnikai vallási csoportok megtámadják a másik etnikai vallási csoportokat. A menekült táborok célpontok lehetnek a lázadó csoportok számára, mert a táborban élő nagy tömegben hamar kialakulhat pánik és káosz, a rémült pánikban lévő tömeg kezelése, irányítása, a legnehezebb feladatok egyike a békeműveletek során, ezért nagyon fontos békefenntartási elem a táborok külső védelme és belső rendfenntartása.

A tömegrendezvények (vallási, politikai, gazdasági) kiemelt célpontjai a terrorcselekményeknek, öngyilkos merénylőknek. Egy sikeres tömegpánik, a terrorcselekmény esetén irányíthatatlanná váló tömeg, pánikban lévő emberek szembe fordíthatók a hivatalos kormányzati szervezetekkel, vezetőkkel.

A katonai/rendőri erőknek együttműködve a helyi erőkkel, szervezetekkel törekedniük kell, hogy minimálisra csökkentsék az ilyen rendezvényeken történő pánik, vagy terror esélyét. A tapasztalatok alapján a menekülő, pánikban lévő emberek több

²⁶² A „Cooperative” békefenntartói gyakorlatokon állandó oktatási kérdés az Ellenőrző Áteresztő Pontok létrehozása és az ott végzett ellenőrző munka (személyek, járművek).

sérültet okoznak, mint maga a terrorcselekmény. A közelmúlt legkirívóbb terrorista támadásai nem a válság területeken történtek, de a reakciók, az ottani tapasztalatok felhasználhatók a válság területeken is. A szélsőjobbboldali Anders Behring Breivik 2011. július 22-én hatvankilenc, zömmel tizenéves fiatalot gyilkolt meg Utoya szigetén. 2016. július 14-én késő este a tűzijátékot néző tömegbe gázolt egy francia-tunéziai teherautós a dél-franciaországi Nizzában, 84 halottja volt a terrortámadásnak. 2016 decemberében, a berlini a karácsonyi tömeg volt a terrortámadás célpontja. Napjaink gyakran alkalmazott terrorcselekménye a gázolósos támadás, ezt a fajta terrortámadást nagyon nehéz felderíteni, mert a támadó félnek nincs szükség nagyfokú előkészítésre. A terület zárása és ellenőrző pontok, lassítók alkalmazásával és jármű kitiltásokkal a területről lehet védekezni ellenük.

A békefenntartás, béketeremtés egyik sikerének kulcsa a humanitárius szervezetek munkája, ezt gyakran a válságövezetben tartózkodó katonai/rendőri erők biztosítják, akiknek a feladatuk ezeknek a szervezeteknek, a munkájuknak és munkatársaik biztonságának megteremtése. A kormányzati képviselők mellett gyakran ők képezik a lázadó csoportok célpontjait. A békefenntartó erőknek fel kell készülni az olyan létesítmények (kórházak, raktárak, segélyhelyek stb.) védelmére is, amelyek a nemzetközi szervezetek irányítása, működtetése alatt van. A sikeres együttműködés alapfeltétele, hogy a rendőri és katonai vezetők elfogadják, hogy a katonai és rendőri erők jellemzően a humanitárius szervezetek munkáját támogatják, és nem irányítják, a másik oldalról viszont, hogy a béketeremtő illetve szilárdító műveletek során a műveletek biztonsága érdekében el kell, hogy fogadjanak korlátozásokat.

Az egymásra utaltságot talán a legtalálóbban Dag Hammarskjöld, ENSZ-főtitkár fejezte ki újraválasztását követően. *„Ez nem egy katona feladata, de csak egy katona tudja megcsinálni”* mondta.

A békeműveletek alapfeladata a szemben álló (lázadó csoportok) lefegyverzése, különválasztása, vagy megsemmisítése, amennyiben a kormányzati erőknek nincs erejük akkor a béketeremtő erőknek kell ezt a feladatot elvégezniük. Jellemzően ezt a katonai erők végzik és a rendőri erők támogatják a végrehajtást. Ha lehetőség van rá akkor a kormányzati erőket és eszközöket be kell vonni ebbe a feladatba, első sorban a végrehajtásba, az előkészítést, tervezést jellemzően a béketeremtő erők végzik. Az afganisztáni békeműveletek során a felkelők elleni műveleteket a tanácsadó csoportok segítségével tervezték és a végrehajtók az afgán hadsereg és rendőrség tagjai voltak. Az ISAF erők legtöbbször csak támogatták ezeket a műveleteket technikai, logisztikai

erőkkel, illetve a műveletek tervezését végezték. Ki kell emelni azt, hogy a helyi erők bevonása, illetve végrehajtóként történő tevékenysége nemcsak az ő felkészültségüket erősíti, hanem esetleg előforduló sérülések, halálok esetén nem a külföldieket/idegeneket okolják, így a lakosság nehezebben fordítható szembe a békefenntartó erőkkel.

Jelenkorunk egyik globális biztonságpolitikai kihívása a kábítószer kereskedelem és az ehhez kapcsolódó szervezett bűnözés. Olyan országban ahol válságok vannak és a kormányzati erők nem tudják a feladataikat ellátni, ez a fajta bűnözés gyorsan teret nyerhet. A lázadó erők, csoportok a gazdasági bázisaikat és a harcukhoz szükséges anyagiakat, gyakran kábítószer kereskedelemmel, emberrablásokkal²⁶³ és különböző nemes fémek, ipari nyersanyagok fekete kereskedelmével szerzik meg. A Világ Gazdasági Fórum (World Economic Forum) által megjelölt 5 legveszélyesebb terület Szíria; Jemen-Szomália; Nigéria; Afganisztán-Pakisztán- Kasmír; Kolumbia és Venezuela. Ezeken a területeken a lázadó fegyveres csoportok napi szinten követnek el erőszakos cselekedeteket és emberrablásokat váltságdíj fejében. Az ISIS nevű szervezet ezek mellett még kőolajat is exportált a harcainak finanszírozásához. A kijelölt erők és kormányzati szervezetek sikeres harca ezeken a válság területeken az emberrablók és kábítószer kereskedők ellen, több eredményt biztosít, csökkenti a bűnözést, növeli a lakosság bizalmát a legitim kormány felé, szűkíti a lázadó csoportok gazdasági hátterét, lehetőségeit.

A fegyveres lázadások és harcok gyakran nem kerülnek megoldásra, hanem tűzszüneti szerződéssel ideiglenesen felfüggesztik a fegyveres szembenállást, ilyen esetekben jellemző hogy külföldi, más országbeli erők ellenőrzik a szerződésben foglaltakat. A Magyar Honvédség kijelölt erői az egyik legrégebbi békefenntartói misszióban Cipruson ellenőrzik a török és görög erőket, a megállapodás végrehajtását.

A felkelő, lázadó erők elleni közös tevékenységek, harcok során vannak olyan sajátosságok, amelyek meghatározóak a sikeres műveletek végrehajtásánál.

A sikeres, nem honi területen, végrehajtott műveletek általános követelményei:

- A több nemzeti együttműködés: ezt a megítélésem szerint legtalálósabban Richard T Sylves²⁶⁴ fogalmazta meg, miszerint a nemzetköziség lényege, hogy

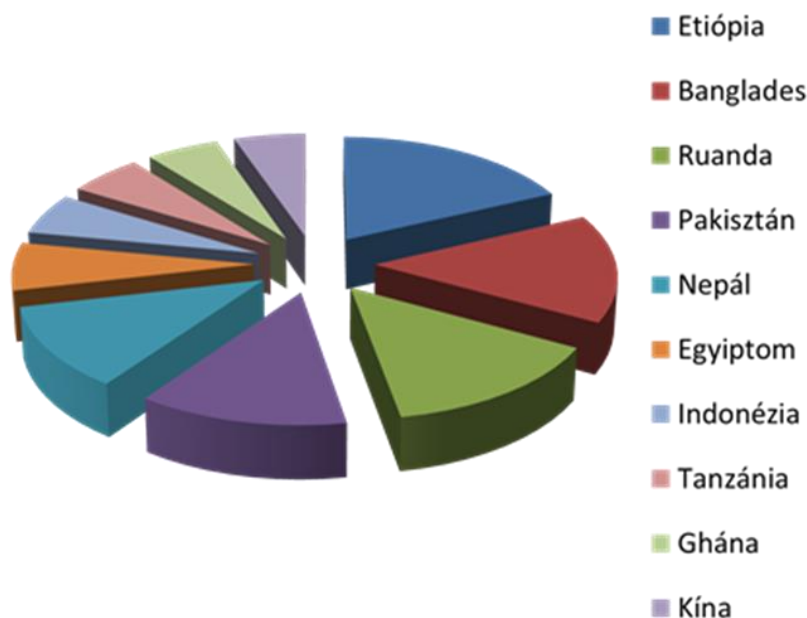
²⁶³ Carlos Marighella a városi gerillaharc atyja számos sikeres rablás és emberrablás után 1969. november 4-én 8 órakor a rendőrség lelőtte egy támadás végrehajtásakor.

²⁶⁴ Richard T. Sylves amerikai politikai tanulmányok doktora, „Disaster Policy and Politics: Emergency Management and Homeland Security” című művében 2014-ben fogalmazta meg az általam

a békeműveletek nemzetközi részt vevői jellemzően több kontinensről, országból (szegényből, gazdagból) illetve különböző vallási és kulturális szokásokkal érkeznek a műveleti területre, de eltökéltek a béke megteremtésében.

- Feladatok szakszerű megosztása: a nemzetközi erők tagjai sokszor speciális feladatokra való kiképzettséggel érkeznek, ezt a különböző munkák elosztásánál figyelembe kell venni. Afganisztánban például a horvát erők a katonai rendőri feladatok elvégzésére érkeztek és ezt a feladatot végezték. A mongol erők őrzés-védelmi feladatokra érkeztek és ezt látták el, míg a holland erők rendőri kiképzésre és mentorálásra érkeztek.
- Humanitárius szervezetekkel történő együttműködés: a válságterületeken mindig megtalálhatók a különböző humanitárius szervezetek nemzetközi és kormányzati szinten. Munkájukkal sokszor eredményesebbek, mint a fegyveres kormányzati csoportok, ugyanakkor kiváló célpontjai a lázadó csoportoknak, terror szervezeteknek. A közös munka során a műveleti biztonság semmilyen esetben nem szenvedhet csorbát. (COIN műveleti adatok nem kerülhetnek átadásra)
- Helyi kormányzati erők felkészítése és bevonása a lázadók elleni tevékenységekbe: a felkészített kormányzati erők (rendőrség/fegyveres erő /csendőrség/határőrség) bevonása a felkelők lázadó erők elleni tevékenységekben azért is fontos, mert elkerülhetőek a helyi lakossággal történő konfliktusok, csökkenthető a nemzetközi erők vesztesége, remek lehetőséget biztosít a közös tevékenység során az elméletben tanultaknak a gyakorlati végzésére.
- Egységes irányítás, közös vezénylesi nyelv: a közös tevékenységnek ez az úgynevezett Achilles pontja. A NATO által vezetett műveletek során a francia, angol nyelvismeret követelmény, de számtalan esetben előfordultak nyelvi nehézségek a nemzetek katonái, rendőrei között az ENSZ, Afrikai Unió által vezetett műveletek során. A helyi erőkkel történő együttműködés gyakran tolmácsokkal valósul meg, ami félrefordításokhoz és félreértésekhez vezethet.

- Helyi lakosság támogatásának megszerzése és megtartása: a helyi lakosság támogatottságának megszerzése a felkelők elleni harc során kulcskérdés lehet. A felkelők elleni sikeres műveletek körülményeinek elemzése során, a dolgozatomban már előzőekben részleteztem ennek a jelentőségét.
- Megfelelő szakmai felkészítés és tapasztalat: az ENSZ által elkészített

41. sz. ábra Az ENSZ békeküldetéseiben részvevő katonai és rendőri erők TOP 10-es listája
(2018. június 30 adatok alapján)

(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

(Forrás: Az ENSZ Honlapja: <https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors>)

Letöltve: 2018.01.31)

felmérés²⁶⁵ során számtalan esetben bizonyosodott be, hogy a nemzetközi erők felkészítésében számos hiányosság és probléma tapasztalható. Az ENSZ által ajánlott kondíciók sok esetben nem valósulnak meg. A feladatok végrehajtása során komoly problémákat okozhat az állományok a felkészületlensége. Az ENSZ-nek felajánlott békefenntartói erők nagy része a harmadik világ országaiból érkezik, ahol nem csak a kiképzés hiányossága, hanem az analfabetizmus is megtalálható a felajánlott erők között. Az ENSZ által

²⁶⁵ A 2000-ben elkészített „Brahimi jelentés” összegzésében javasolja, hogy a nem megfelelően felkészített és felszereléssel ellátott ENSZ erők ne kerüljenek kiküldésre, műveleti területre. Report of the Panel on United Nations Peace Operations. United Nations General Assembly, Security Council, A/55/305– S/2000/809 (21 August 2000) Internet: http://www.un.org/peace/reports/peace_operations/ (Letöltés: 2017. október 10.), p. 18., pp. 108–109.

megadott adatok alapján a felajánlott erők, létszám szerinti tízes listájában nem található európai ország.

Az ENSZ az elmúlt évek békeműveleteinek vizsgálata alapján az általa kiadott útmutató ellenére számos problémát állapított meg, és ezekkel találkozhatunk napjaink békeműveletei során is. A teljesség igénye nélkül néhány, olyan ENSZ megállapítás, ami befolyásolja az együttműködést és a hatékonyságot a nemzetközi békeműveleti erők között és a helyi hatóságokkal.

- kevés rendőrnek, megfigyelőnek van műveleti tapasztalata, gyakorlata;
- az igazságszolgáltatásnál lévő civilek rendelkeznek beosztással, de nincs szakmai tapasztalatuk;
- a békeműveleti erők egyes tagjai nem tudnak gépjárművet vezetni;
- nem tudnak írni, olvasni és jelentéseket készíteni;
- a békeműveleti erőkön belül korrupció van és nincs munkafegyelem;
- a békeműveleti erők tagjai követnek el bűncselekményeket, beleértve a szexuális zaklatás és a csalást, esetenként fosztogatást;
- megtalálhatók a békefenntartó erőkön belül a rasszista attitűdök, érzéketlenek a helyi kultúra, a politika, a vallás és a hagyományok iránt;
- nem tisztelik a helyi törvényt és a rendet, arrogáns a hozzáállásuk a helyi hatóságokhoz;
- sokszor névleges rendfokozatot kapnak a békeművelet előtt és így szereznek irányító, vezetői beosztásokat;
- nincs megfelelő felszerelésük, fegyverzetük;
- nehezen fogadják el az ENSZ békeműveleti politikáját.

Részkövetkeztetések, összegzés:

A felkelő, lázadó csoportok elleni műveletek végrehajtása gyakran többnemzeti erők által történik, akik együttműködve a kormányzati erőkkel és a humanitárius szervezetekkel hajtják végre a missziós feladataikat. A műveletek közös végrehajtása szakszerű felkészítést és professzionális végrehajtást követel meg a részt vevőktől. Nagyon fontosnak tartom, hogy a sikeres műveletek érdekében a felkészülés során megismerjük a lehetséges feladatainkat, az azokban résztvevő erőket és a velünk együtt dolgozókat, az ő szokásaikat, ünnepeiket, kultúrájuk alapjait, és így tovább.

A XXI. századi, felkelők lázadók elleni műveletek végrehajtásakor a tevékenységek egyre összetettebbé válnak és a katonai/rendőri együttes végrehajtás követelményként jelentkezik a sikeres végrehajtáshoz. A felkelők elleni hatásalapú tevékenység, egy olyan több szereplős művelet, amelyet a multinacionális erő és a környezet határoz meg, ezért ezekre a kihívásokra kell felkészítenünk a kijelölt erőket. A műveletek sikere a politikai, a gazdasági, a civil, katonai és rendőri, valamint humanitárius szereplők közötti hatékony együttműködés.

Jellemzően az eddigi tapasztalatok alapján a közös tevékenységek során a feladatok szétosztásra kerülnek, de a kis alegységeket ritkán bontják meg és a lehetőségek alapján egy nemzethez tartozó erő hajtja végre a feladatot multinacionális környezetben. A feladatra történő felkészülés fontos része, a multinacionális környezetben végrehajtott tevékenység és annak hatása a kívánt végállapotra. A közös tevékenység során fel kell készülni azokra a nehézségekre, amelyek a több szereplős műveletek során előtérbe, kerülhetnek (a környezet hatása a feladat végrehajtásra).

A tevékenységre történő felkészüléskor egyre nagyobb hangsúlyt kap a közös szakszerű végrehajtás, ezért a felkészítéseken a lehetőségekhez képest nem csak a feladatra készülnek fel, hanem már gyakorolják az együttműködést a különböző nemzetek és szervezetek képviselői tagjai között. A 2016-ban Szolnokon szervezett „Az ENSZ békefenntartás reformja” témájú értekezleten elhangzott, hogy a modern kori békefenntartás fejlődésének az egyik iránya, hogy a békefenntartóknak egyre inkább szükségük lesz az angol mellett az arab, spanyol illetve francia nyelvismeretre is.

Az ENSZ adatai alapján a békefenntartó erők állományába felajánlott erők első tíz helyén a fejlődő országok szerepelnek, így a velük való együttműködés a fent említett nyelvek ismeretében hatékonyabb lehet.

III. 4 A felkelők elleni parancsnoki-, és törzsmunka sajátosságai, különösen a kormányzati és nem kormányzati szervezetekkel való együttműködéskor

A felkelők/lázadók elleni műveletek végrehajtása nagyban függ a parancsnokok és törzsek felkészültségétől, összekovácsoltságától és tapasztaltságától. A kutatásaim során vizsgáltam, melyek azok a sajátosságok, amelyek jellemzik a parancsnoknak és törzsének tevékenységét a felkelők elleni műveletek során.

Tapasztalataim és kutatásaim szerint az elemzést két irányban lehet folytatni: egyik oldalról a homogén nemzeti vezetési struktúrát, a másik oldalról a multinacionális, több nemzeti környezetben történő művelettervezéseket és vezetést vizsgálva. A parancsnoki munka egyik meghatározó eleme a különböző humanitárius és segélyszervezetek jelenléte, munkája a lázadó területeken, válsággóccokban.

Véleményem szerint a tisztább képet a hazai területen homogén, „egy nemzeti” erőkkel folytatott felkelés elleni harc adja.

Foglaljuk össze, hogy milyen jellemzők indokolják ezt a tisztább képet?

- Anyanyelven történik a tervezés és a harc vezetése: a harc tervezése a nemzeti szabályok szerint történik. A műveleti területen a nemzeti erők jellemzően kisebb alegységekkel, de modern eszközök birtokában vannak jelen. A nyelvi nehézségek, félreértések nem nehezítik a feladatok lejuttatását az alárendelteknek és az együttműködés megszervezését. A tervezés során a reguláris erők kihasználhatják a döntési fölényt és a lázadó csoportokkal szembeni kiképzettségüket, tapasztalataikat.
- A kijelölt erők saját eszközeikkel, fegyverzetükkel folytatják a lázadó erők elleni harctevékenységeiket: a fegyveres harc megvívásakor a harcoló katonának pszichikai pluszt ad, ha olyan eszközt-fegyvert használ, amire kiképezték és ismeri, bizalma van benne. Személyes tapasztalatom volt, hogy a legmodernebb fegyver használata se volt olyan hatékony, mint a jól ismert és kipróbált fegyver.
- Az információs műveletekhez a nemzeti média elemei is felhasználhatók. A felkelők, lázadók elleni műveletek végrehajtásakor, a PSYOPS műveletek és azok hatása a döntési fölény mellett, az egyik legfontosabb cél. Az információs háborúban a médiák irányítása és ez által a tömegek

befolyásolása, a siker egyik feltétele. A COIN műveletek egyik „atyja” Galula²⁶⁶ fogalmazta meg, mely szerint a legfontosabb szempont az, hogy a COIN-erők minél gyorsabban tiszta, könnyen kommunikálható sikereket érjenek el, legyenek azok akármennyire is korlátozottak földrajzi értelemben. A pozitív és sikereket bemutató propaganda gyakran hatásosabb a fegyvereknél és csökkenti a lázadók támogatottságát.

- A lakosság jobban elfogadja a hazai erőket, mint a más nemzet katonáit, rendőreit. A nemzetközi erők esetében a lázadók propagandája gyakran használja a megszállás, hódítás, és nemzetárulás kifejezéseket, amivel igyekszik támogatókat szerezni. A nemzeti és helyi erők, mind meglévő kapcsolataik, mind pedig a hovatartozásuk miatt elfogadottabbá teszik a lázadó erők, csoportok elleni harcot a polgári lakosság részéről.
- A jogi szabályzók, nemzeti hagyományok azonosak a szemben álló feleknél: a szemben álló felek azonos nemzethez tartozása és a hagyományok, szokások ismerete biztosítja azt, hogy az előzőekben már példaként említett ismerethiány (pl. a vallási tárgyak megcsúfolása, helyi szokások megsértése) nem valósulhat meg.
- A hatásalapú műveletek eredményesebbek: a felkelők elleni műveletek hatásai gyorsabban érvényesülnek és sok esetben tartósabbak honi területen. A biztonság, az emberi alapszükségletek megfelelő biztosítása (pl. az élethez való jog) növeli a kormányzati erőkbe vetett bizalmat. A folyamatos nemzeti ellátás biztosítása eredményessé teszi a stabilizáló rendészeti műveleteket.
- Az embargók nem befolyásolják jelentősen a műveleteket, a lázadó területekre bevezetett kereskedelmi tilalom a harcoló feleket egyaránt érinti. A lázadások kialakulásakor általában a kormányzati erők és szervezetek első feladata a terület lezárása és a lázadók elszigetelése. Az első líbiai polgárháború sajátossága volt, hogy az ENSZ által meghirdetett embargó ellenére mind a két szemben álló fél kapott fegyvereket más nemzetektől.
- Együttműködés a rendvédelmi szervezetekkel: a belső rend és biztonság fenntartása a demokratikus társadalmakban a rendőrség, vagy a történelmi

²⁶⁶ David Galula ((1919-1967) francia katonatiszt volt, aki az egyik legfontosabb munkájában a Felkelők elleni műveletek elmélete és gyakorlata műben („Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice”)foglalta össze megfigyeléseit és tapasztalatait a lázadók elleni harccal kapcsolatosan. A katonai kutatók gyakran a felkelés ellenes műveletek (COIN) Clausewitzeként is nevezték.

fejlődés során kialakult csendőrség,²⁶⁷ vagy az annak megfelelő szervezetek feladata. Ezek a szervezetek a legitim hatalom fenntartása érdekében számtalan esetben közösen hajtottak végre feladatokat a haderővel, vagy integrálódtak be a haderőbe válság, felkelés, vagy külső támadás esetén teljesen, vagy csak meghatározott részeikkel. Magyarországon a rendfenntartó erők felelnek a belső rendért, a Magyar Honvédség csak különleges jogrend²⁶⁸ kihirdetése estén működik együtt a rendvédelmi szervezetekkel. Afganisztáni tapasztalatok alapján a rendőri és katonai erők szoros együttműködése²⁶⁹ kellett a tálibok elleni harchoz.

- A környezeti hatások kiszámíthatóbbak, jobban ismertek: a honi területen végrehajtott felkelők elleni műveletek során a körülmények elemzése gyorsabb és részletesebb. Sok összetevő, mint terep, időjárás, lakosság etnikai²⁷⁰ összetétele ismert a felkelők elleni harcnál. A vallási arányok és összetevők meghatározhatják a felkelők elleni harc támogatottságát, vagy az ellenállást az adott műveleti területen, ez a honi területen ismert információ. A szíriai polgárháborúban a lázadó kormányellenes erők harcukhoz a velük azonos vallási közösségek támogatását maguk mellett tudhatták.

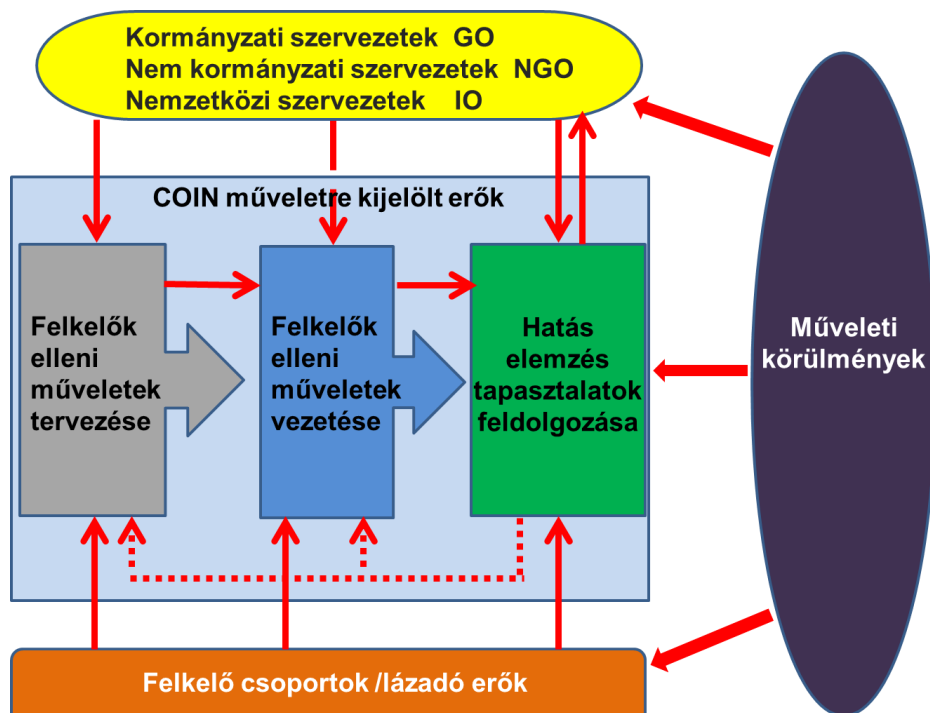
A humanitárius szervezetek jelenléte az ilyen esetekben általában a kormányzati és nemzetközi szervezetekre koncentrálódik. Munkájuk sokszor különösen nehéz, mivel a szembenálló felek gyakran nem az emberek segítőjét látják, hanem a másik fél képviselőit és gyakran éri atrocitás őket munkájuk elvégzésekor.

²⁶⁷ A csendőrség (korábban francia eredetű gens d'arme- szóval, zsandárság) Európa számos országában létező, helyenként szervezetenként részben a hadsereghez tartozó, katonai elvek szerint szervezett rendészeti szerv, amelynek fő feladata a rendfenntartás. Európában ezeket az erőket következő neveken találjuk meg Franciaországban: Gendarmerie, Police National, Olaszországban: Arma dei Carabinieri, Spanyolországban: Guardia Civil vagy Benemérita, Svájcban: Gendarmerie, Portugáliában: Guarda Nacional, Németországban: Polizei, Bundespolizei.

²⁶⁸ A 2015. szeptember 21-én elfogadott 2015. évi CXLI. törvény.

²⁶⁹ A közös feladatokat az előző alfejezetben részletesen elemeztem.

²⁷⁰ Az első Líbia polgárháborúban 2011-ben az ország vezetője Mohamed Kadhafi ezredes és a hozzá hű erők vívtak a rendszer elleni lázadókkal, akiket az Átmeneti Nemzeti Tanács képviselt és törzsi kapcsolatokban voltak egymással.

42. sz. ábra Kapcsolati háló a COIN műveletek tervezésekor

(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

A multinacionális környezetben a többnemzeti erők által végrehajtott felkelők elleni harc főbb előnyei közül a következőket emelem ki:

- A többnemzeti erők, nemzetközi szervezetek mandátumával (ENSZ, Európai Unió, Afrikai Unió) hajtják végre a felkelők elleni harcukat, általában a humanitárius katasztrófák megelőzése érdekében, vagy ezeknek a katasztrófáknak következményei csökkentése érdekében. Minden esetben a műveletek tervezése során a humanitárius szervezetek képviselőivel egyeztetni kell, de ez nem veszélyeztetheti a műveleti biztonságot.
- A parancsnokok és törzseik felhasználhatják a hálózatalapú tervezésnél a multinacionális erők eszközeit és képességeit a hatásalapú műveletek során. A közös adatbázisra történő feltöltések és felhasználások segítik a gyors reakciókat a felkelők elleni műveletek végrehajtásakor. A kormányzati erőkkel történő együttműködéskor a nemzetközi erők tervezik a műveleteket²⁷¹ és a végrehajtásban a főbb feladatokat, amennyiben képesek rá a helyi erők hajtják

²⁷¹ Afganisztáni tapasztalat volt, hogy a stabilizációs és tálib ellenes műveletek az ISAF törzsénél készültek, de a végrehajtás az Afghan National Army (ANA) illetve az Afghan National Police (ANP) feladata volt, míg a terület és műveleti biztosítás az ISAF erőkre hárult.”Andarab, és Khill”, fedőnevű COIN akciók kerültek végrehajtásra az RCN parancsnokság vezetésével.

vége. A külföldi erők főként irányítási és biztosítási feladatokat látnak el, ha már a helyi erők képesek a sikeres felkelők elleni műveletek végrehajtására.

- A multinacionális erők a legmodernebb és leghatékonyabb eszközöket tudják alkalmazni a felkelők lázadó csoportok ellen. (pl. drónok, műholdak, robotok, és az elektronikai harc eszközei). Ezek az eszközök jellemzően maradnak a több nemzeti erők kezelésében, de információkkal és a támogatásokkal segítik a kormányzati erőket. A magyar katonáknál Afganisztánban kint volt csapatpróbán például a Hiúz elnevezésű gyalogsági fegyver, amit csak magyar katonák használtak.
- A nemzetek a közös erőkbe olyan képességeket²⁷², modul elemeket küldenek, amelyek, hiánypótlók és egymást kiegészítik.
- A szakmai tapasztalatok, ismeretek a törzsön belül pozitívan generálhatják a törzsmunkát. A tapasztaltabb, több missziót megjárta tisztek sokszor segítették az újonnan érkezettek munkáját, mintegy mentorálást végeztek a nemzetközi erőknél is.
- A multinacionális erők parancsnokának lehetősége van a helyi lakossághoz hasonló vallású és kultúrájú COIN erők kiküldésére a lázadó területekre. (Task Force). A tapasztalatok feldolgozása során kimutatható volt, hogy ahol a török PRT dolgozott, ott a lakosság jobban elfogadta őket az azonos kultúra és hasonló szokások miatt, mint az amerikai vagy német kötelékeket, akik más kultúrát képviseltek.
- A kiképzők, mentorok, tanácsadói csoportok speciális felkészítése²⁷³ a munkájukhoz szükséges feltételek megteremtése.

A pozitívumok mellett meg kell említeni azokat a negatív jelenségeket is, amelyek a felkelők elleni műveletek során megjelenhetnek és nehezítik, vagy

²⁷² A Magyar Honvédség a modulrendszerű hadseregfejlesztést tűzte ki legfőbb céljaként, hiszen így képzelhető el rövid időn belül a többi tagállam hadseregeivel való hatékony együttműködés, modul elemek felajánlása során az adott tagország olyan képességet ajánl fel és tart szinten. Illetve fejleszti, amelyben kimagasló a többi tagállamhoz viszonyítva így a képzés olcsóbb és magasabb színvonalú.

²⁷³ A katonai, de a rendőri mentorok is részt vesznek, a képezd a kiképzőt tanfolyamokon „Train the Trainer Courses”, a CEPOL a kiképzőinek éves szinten tervezi az ilyen jellegű tanfolyamait. A kiképzőknek, komoly feltételeknek való megfelelés után lehet jelentkezni. Ez irányú kutatásaimat angol nyelvű cikkben foglaltam össze. „Experiences, Methods and Peculiarities of Training of Law Enforcement Organizations of Young Democratic States during Peace Operations” elérhető, internet: http://archiv.uni-nke.hu/download/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2017/2017_4/17_4_hm_komjath_y.pdf Letöltve 2018.06.30

esetenként gátolják az együttműködést a kormányzati erőkkel és humanitárius szervezetekkel.

- A munkanyelv ismeretének hiánya, ami a komoly problémaként jelentkezik a törzsön belüli munkavégzéskor. Nem csak munkanyelv ismerete okozott problémát, hanem gyakran a szakkifejezések, rövidítések használata okozta a nehézségeket. Általános megállapítás volt, hogy a megértési nehézségek, gyakran az anyanyelvű katonákkal történő munkavégzésnél jelentkeztek. (a brit és amerikai katonáknál jellemző volt a tájszólás és a hadarás). A nemzetközi szervezetekkel történő kapcsolat általánosságban jó szintű volt. (a velük való kommunikáció problémamentes volt angol nyelven, míg a helyi lakosság felé ők gyakran alkalmaztak hivatásos tolmácsokat és segítők). A helyi erőkkel történő együttműködés már határozottabban nehézkes volt. Gyakran előfordult, hogy a helyi lakosság, etnikum által beszélt nyelven történtek az információ cserék, ilyenkor a tolmács az, aki segíti ezt. Az alkalmi tolmácsok és segítők nem mindig tudták lefordítani a feladatokat és kifejezéseket ilyen típusú békefenntartói kiképzés során, igen nagy a veszélye a kiképző kiszolgáltatottságának a tolmács felé, nincs kontroll a fordított szövegre, nem tudjuk, hogy mit fordít, mit mond a tolmács a kiképzendőknél. A helyi tolmácsok alkalmazásának nehézségét fokozza az is hogy, az együttműködő helyi tolmácsokat árulóknak bélyegzik meg a lázadók és fenyegetik őket, valamint családjukat. Az amerikai haderő az afganisztáni műveletek megkezdése után a harmadik évben már saját, az amerikai haderőhöz tartozó katonai tolmácsokat alkalmazott.

Ahogy már korábban is hangsúlyoztam, egyetértve a 2016-ban Szolnokon szervezett „Az ENSZ békefenntartás reformja” témájú értekezleten elhangzottakkal, mely szerint a modern kori békefenntartás fejlődésének az egyik iránya hogy a békefenntartóknak egyre inkább szükségük lesz az angol mellett más nyelvek ismeretére is.

- Pedagógiai, pszichológiai tapasztalatok hiánya, szakbarbarizmus. Ez a probléma elsősorban a kiképzés és felkészítésben részt vevőknél jelentkezik. A mentorok, segítők gyakran professzionálisan felkészített katonák, rendőrök, de nem tudják a megfelelő pedagógiai módszereket alkalmazni az ismereteik átadásához. A kiképzés során alkalmazott pedagógiai módszerek és eljárások szoros kapcsolatban vannak a célkitűzésekkel és az oktatás körülményeivel,

lehetőségeivel, így ezek helyes hatékony kiválasztása és alkalmazása az oktató pedagógiai szakmai felkészültségének és tapasztalatának függvénye. A kiképző feladata a tanítás és kiképzés mellett a kiképzendők pszichikai tűrőképességének, stabil pszichikai állapotának a fenntartása, a labilis állapotú kiképzendők felismerése és esetleges eltávolítása a kiképzendők közül, ezért fontos hogy a kiképzendők rendelkezzenek alap pszichológiai ismeretekkel illetve pszichológus segítővel a kiképzések során. A helyes pszichológiai ismeretek birtokában vagy segítségével felismerhetők, és elkerülhetőek azoknak a támadásoknak egy része, ami a kiképzőket éri a kiképzés során.

- Kulturális eltérések elfogadásának hiánya. A kiképzők gyakran találkoznak olyan kiképzendőkkel, akik más kulturális értékeket vallanak, illetve képviselnek. A velük való közös munka a kiképzés során, nagyon nagy figyelmet kell fordítani a kiképzőknek arra, hogy a kiképzendők kultúráját, szokásaikat ne hogy megsértsék. Az arab nyelvterületeken a kiképzendők között sokszor olyan idősebb, tiszteletnek örvendő emberek is találhatók, akiknek a megsértése, vagy nevetségessé tétele a kiképzéskor, komoly konfliktusok forrása lehet. A kiképzők, felkészítők empátia²⁷⁴ képessége fokozottan jelentkezik ebben az esetben. A felkészítés során előfordult, hogy a kiképző nem ismerve a kulturális értékeket előfordul, sértette meg a környezetét.
- Erőszakosság, durva trágár beszéd, és kifejezések használata leggyakrabban a kiképzések során, jelentkezik, sok esetben jellemzője a kormányzati erők felkészítésének kiképzésének. A kiképzők gyakran párhuzamot vonnak a kemény kiképzés és a durva erőszakos felkészítés között, a kiképzendő megalázása és erőszakoskodás velük a jobb eredmény elérése érdekében sokszor ellenérzéseket-ellentétet okoz a kiképző és a kiképzendő között és nem biztosítja a közös kiképzési cél elérését. Az agresszió gyakran agressziót vált ki a másik félből is. A közös törzsmunka során is előfordul az erőszakosság, trágárság ez általában egy sikertelen, vagy nem az elvárt eredmények miatt történik, a kifejezések előfordulhatnak, hogy nemzetiségi

²⁷⁴ Idegen Szavak és Kifejezések Szótára 1984. kiadása szerint: empátia nem más, mint a beleélés képessége; a másik személlyel való együttérzés. Ez a képesség természetesen fejleszthető. hiánya súlyos személyiségi problémákhoz vezethet.

Pedagógiai kifejezése alapján olyan képesség, amely segít megismerni és megérteni a másik egyén közösség kultúráját, értékeit.

vagy faji hovatartozásra utalnak, amik konfliktushoz vezethetnek a nemzetközi törzsön belül.

- A türelmetlenség nagyon sok kiképző hibájává válik egy idő után. Gyakran nem hagynak elegendő időt az oktatottaknak az ismeretek feldolgozására, rögtön eredményt akarnak elérni és emiatt akaratlanul is szembe kerülnek a kiképzendők csoportjával. Gyakran elfelejtkeznek a pedagógiai hármáról (ismeretszerzés, jártasság, készség kialakításának szintjeiről) és arról, hogy a tanulási folyamat lépéseit nem lehet átugrani. Nem vesznek tudomást, hogy a kiképzendők nem alkotnak, egy homogén csoportot, vannak területek ahol nem lehetséges a nők és férfiak együttes képzése, a kiképzendők különböző korosztályokhoz tartoznak és különböző ismertekkel, tapasztalatokkal rendelkeznek.

A sikertelen vagy hibás végrehajtás a kiképzőben türelmetlenséget, a kiképzendőkben sokszor frusztráltságot²⁷⁵ eredményezhet, ez kialakíthat egy ellenérzést a kiképzővel szemben, ami később alapja lehet akár egy kiképző elleni támadásnak is. A kiképzőnek mindig szem előtt kell tartania, hogy a kiképzendők sok esetben először találkoznak olyan eszközökkel, amik a kiképzés tárgyát képezik (pl. mesterlövész puska, lézertáv mérő, számítógép stb.) A kiképző minden esetben az oktatási és szakmai célok szem előtt tartása mellett kell, hogy képezze a hallgatóságát. Ne akarjunk az adott témában akadémikusokat képezni!

A „megélhetési”²⁷⁶ békefenntartó katonák jelenléte, napjainkban egyre gyakrabban használt kifejezés a békefenntartás végrehajtásakor és a lázadók elleni műveleteknél. Az ENSZ által elvégzett felmérés és az előzőekben már ismertetett statisztikák (131. oldal) szerint a válságövezetekbe felajánlott erők, nagy része a fejlődő országok kormányaitól történik.

A felmérés szerint ezek az erők jelentős részben nem felelnek meg az ENSZ által kiadott békefenntartói ajánlásoknak. A katonák és rendőrök, tisztviselők egy része nem rendelkezik megfelelő szakmai és békefenntartói tapasztalattal és felkészítéssel és

²⁷⁵ Magyar Értelmező Kéziszótár 1984 kiadás (269 oldal) szerint: frusztráltság olyan érzélem, amit egy cél elérésének lehetetlensége miatt érzünk; zaklatott lelkiállapot.

²⁷⁶ A szakmai és műveleti tapasztalatok hiányával az anyagi ellenszolgáltatások miatt tevékenykedő békefenntartók csoportjának gúnyneve.

sok közülük csak az ENSZ által biztosított anyagi ellenszolgáltatás miatt vesz részt a műveletekben.

Részkövetkeztetések, összegzés:

A felkelők elleni műveletek hatékonyságát segíti és gyorsítja az együttműködés a kormányzati erőkkel és szervezetekkel. Ez a közös tevékenység nem csak előnyökkel, hanem számos buktatóval, hátránnyal is jár. A kutatásaim során, a tapasztalataimat összevetve, a megjelent elemzésekkel és hivatalos jelentésekkel összeállítottam azokat a főbb jellemzőket, amire ha a parancsnok és törzse figyelmet fordít, hatékonyabbá teheti a felkelők elleni munkát, az előkészítés és vezetés során. Ilyen például a nyelvismereti kérdés.

Afganisztáni műveletek végrehajtásakor a békefenntartó erők alkalmazásában számos olyan tolmács volt, akik az adott nemzet katonái voltak, de már a szakmai kiképzésük-felkészítésük során az adott nyelv ismeretéből vizsgát tettek, illetve célirányosan erre készítették fel őket. Célszerű lenne, hogy a Magyar Honvédségben az előírt angol nyelvismeret mellett olyan nyelvtudást is szerezzenek a tisztek, amely a szövetségi és a nemzetközi szerződésekben vállaltak teljesítésekor alkalmazható.

Így a spanyol, arab, portugál és francia nyelvek ismeretével a műveleti területen kevésbé válna kiszolgáltatottá a kijelölt erő és könnyebb lenne a kommunikáció a lakossággal és a műveleti területen jelenlévő karitatív szervezetekkel. A kijelölt erők felkészítése során erre a törzseknek és parancsnoknak külön fel kell hívni a figyelmét és felkészíteni őket ezekre a jellemzőkre.

IV. FEJEZET A XIX., XX., ÉS XXI. SZÁZAD FELKELÉS ELLENI MŰVELETEI

IV.1 A XIX. század felkelők elleni harcainak tapasztalatai és eredményei

A XIX. század nem csak az ipari forradalomtól, hanem számos fegyveres felkeléstől, függetlenségi háborútól és demokratikus forradalmaktól, a nemzetállamok létrejöttétől volt hangos. Ezek az események számos tapasztalattal gazdagították a hadtudomány, benne a fegyveres harc elméletét. Értekezésemben vizsgáltam a jelzett időszak meghatározó felkelő-lázadó harcainak eseményeit,²⁷⁷ és a hozzájuk kapcsolódó releváns tapasztalatokat.

- Általános megfigyelés, hogy jellemzően a felkelésekre az aszimmetrikus hadviselés volt a jellemző. A felkelő-lázadó műveletekre a hatalom, az uralkodók gyakran azonnali és gyors reagálást hajtottak végre, a felkelő-lázadó erőkkel szemben tömeghadseregeket, modern fegyverzetet alkalmaztak, megtorlással²⁷⁸ válaszoltak. Ezekkel az erőkkel szemben gyakran csak a napóleoni háborúban már kipróbált partizánharc volt a hatékony. Amennyiben a felkelők, lázadók a nyílt harcmezőn való szembenállást választották, törvényszerűen elbuktak a nagyobb, jobban felkészített és tapasztaltabb katonákkal szemben. Gyakran az uralkodók szövetséget kötöttek hatalmuk fenntartása érdekében. Ilyen volt a magyar szabadságharc bukásához is köthető Szent Szövetség²⁷⁹, amely alapján a cári csapatok segítettek leverni a szabadságharcot.

- A siker gyakran a sorozott tömeghadseregek oldalán volt; sokszor egyszerűen a létszámból adódó fölényt használták ki a lázadó erőkkel szemben (pl. az 1848-as schwechati csata²⁸⁰)

²⁷⁷ Napóleoni háborúk; görög, lengyel, belga szabadságharc; népek tavasza; 1848; krími háború; itáliai háború; porosz –francia háború; orosz –török háború; Mexikói függetlenségi háború; Amerikai polgárháború; Little_Bighorn-i csata; latin amerikai szabadság harcok; tajpeni háború; szipoj felkelés; zulu- búr háború. A brazil farroupilha felkelés;

²⁷⁸ Szipoj felkelés: 1857-58 a brit csapatok megtorlásul az ágyúk elé kötöztették és úgy lövették szét a lázadókat. Az 1948-49-es szabadságharc után Haynau által kijelölt bíróságok végeztették ki a szabadságharcban résztvevőket.

²⁷⁹ 1815-ben a napóleoni háború után I. Sándor orosz cár, I. Ferenc osztrák császár, magyar király, valamint III. Frigyes Vilmos porosz király kötötte Párizsban. Az alapító oklevélben a három uralkodó a kegyesség és békeszeretet elveit hangoztatta; megfogadták, hogy örök barátságot kötnek egymással, és egymást minden eshetőséggel szemben hűségesen megsegítik;

²⁸⁰ 1848. október 30-án a Windisch-Grätz és Jellasics bán vezette császári haderő mintegy 80 ezer fős katonai erejével a magyar forradalmi erők 30 ezer fős hadereje állt szemben Mógor János tábornok vezetésével. A túlerőben lévő osztrák erők vereséget mértek a fiatal magyar hadseregre.

- A felkelők elleni katonai fellépések a vezetés hibái miatt gyakran a felszereléstől, kiképzettségétől, függetlenül kudarcba fulladtak. A Little Bighorn-i csatában 1876. június 25-én és 26-án a George A. Custer vezette 7. lovasezred katonái szenvedtek megsemmisítő vereséget az Űlő Bika vezette indián törzsekkel szemben. A lázadók elleni vereség egyértelműen a katonai vezetés hibáira vezethető vissza. 1879 januárjában, a brit-zulu háborúban, az Isandlwana-hegynél a lándzsás pajzsokkal felszerelt zulu harcosok megsemmisítették a britek modern fegyverekkel felszerelt expedíciós hadseregét, ami szintén a parancsnoki vezetés hiányaira és taktikai hibákra vezethető vissza. A colensói csatában 1899-ben a brit túlerőben lévő csapatok elmulasztották a felderítést, hibás terepértékelés miatt súlyos vereséget szenvedtek a búr csapatoktól. A brit csapatok már nagyrészt rejtő színű, modern khaki egyenruhákban harcoltak, és nem a hagyományos piros kabátban, a fegyverzetük és tüzérségük rendkívül modernnek számított az adott korban, azonban a harceljárásuk elavult volt, csapataik a legtöbbször rendezett alakzatokban támadtak és taktikáik nem feleltek meg a gerilla hadviselés szabályainak.
- Kialakult a partizán, gerilla hadviselés, amely során a felkelők a szemtől szemben történő fegyveres harcot kikerülték, de folyamatos támadások alatt tartották az erősebb felet. A klasszikusok, mint Clausewitz, elemelve a napóleoni háborúkat, köztük a spanyol háborút, alapvető művében külön fejezetet szentel a népfelkelésnek, mint harceljárásnak.
- A hosszabb idejű és a végén sikertelen felkelések leverése nagy létszámú, súlyos áldozatokkal járt a felkelők részéről (részben a megtorlások miatt). A tajpingi felkelés során becslések szerint milliós nagyságrendű volt a felkelés áldozatainak létszáma.
- A felkelők elleni harcok során a modern eszközök megjelenése meghatározó volt az alkalmazó fél számára. Az 1857-es szipojlázadás²⁸¹ során a lázadó erők a brit csapatokkal szemben csak szerény fegyverzettel és tudással harcoltak.
- A katonai szakemberek felismerték a felfegyverzett nép erejét és hatását a katonai műveletekre, elméleti kutatások kezdődtek a felkelések, lázadások

²⁸¹ A stratégiában képzetlen szipoj főtisztok képtelenek voltak összehangolni harci tevékenységeiket, ezért a komolyabb előkészítést igénylő hadműveletekben többnyire vereséget szenvedtek. Felszerelésük hiányos és elmaradott volt az angol hadtestek korszerű harci eszközeivel szemben.

folyamatáról és az ellenük való harcról. A nép támogatása és a felkelésre való buzdítása a kormány erőkkel való szembenállásban döntő jelentőségű lehet, a pszichológiáról²⁸² még, mint tudományról nem beszélünk, de a megelőző korok fegyveres harcai során is bebizonyosodott, hogy az érzelmi motiváció nagyon meghatározó tudott lenni a harcok során, például zsoldos és sorozott, vagy népi felkelő. A tajpingi lázadás során ezt használta ki Tseng Kuo-fan, aki ezen elvek²⁸³ alapján szervezte meg a hadseregét.

A század felkeléseit, katonai harcait tanulmányozva az általam vizsgált jellemzők meghatározók voltak a korszak lázadásai, felkelései során.

Részkövetkeztetések, összegzés:

A XIX. században az ipari forradalmak mellett a népi forradalmak is alakították a század történelmét. A szabadságharcok és forradalmak nem mindig érték el a céljaikat,²⁸⁴ de számos tapasztalattal gazdagították a hadtudományt. A felkelők elleni harcra a választ a tömeghadseregek bevetésében, majd a lázadásokat, felkeléseket követő megtorlásokban találták meg.

Megjelentek a modern eszközök, a fegyveres harcok során, mint például a löfegyverek, de jellemzően a kormány erők oldalán. A felkelők csak zsákmányként²⁸⁵ és az esetlegesen dezertált²⁸⁶ erők révén, vagy a forradalomhoz csatlakozó kormány erők által jutottak hozzá a modern fegyverekhez. Megállapítható volt, hogy amíg a

²⁸² Az emberi lényekhez tartozó gondolkodással és viselkedéssel foglalkozó tudomány. Magyar értelmező szótár szerint: lélektan, görög eredetű szó, a PSZICHÉ (lélek) + LOGOSZ (tan) szóból származtatják.

A pszichológia születését a legtöbb pszichológiatörténeti könyv 1879-re datálja és Wilhelm Wundt (1832–1920) nevével kapcsolja össze.

²⁸³ Tudta, hogy sem a hadsereg, sem a helyi őrség nem küzdhet a tajpingok ellen, ezért külön képzést szervezett hadserege számára. A katonák falukból lettek behívva, mivel a városiak kényesebbnek bizonyultak. Ugyanarról a területről hívták őket, úgyhogy ismerték egymást és összetartóbbak voltak. A fizetésük 4.5 tael volt havonta, mely egy egyszerű szolga fizetésének tízszerese volt. A katonák saját tisztjükhöz voltak hűek, ők pedig Tsenghez. Így az új katonaság nem az államhoz tartozott, hanem Tseng privát katonasága lett; ilyesmi soha korábban nem volt megengedett.

²⁸⁴ A „Népek tavasza” összefoglaló néven, az 1848-49-es európai forradalmak elbuktak, de a mexikóiak sikerrel vívták ki függetlenségüket az amerikai kontinensen.

²⁸⁵ A brit –zulu háborúban az Isandlwana-hegynél lemészárolt brit katonáktól elvett fegyverekkel támadták meg a Rorke’s Driftnél állomásozó brit erőket.

²⁸⁶ Idegen Szavak és Kifejezések Szótára 1984.kiadás (177 oldal) szerint a csapatot, a zászlót elhagyja; megszökik, a dezertálás fogalmának katonai tartalma: katonai bűncselekményeken belül a szolgálati bűncselekmények csoportjába tartozó bűntett, az az eset, amikor egy szolgálatban lévő katona önkényesen elhagyja, szolgálati helyét vagy ott egyáltalán nem jelenik meg, illetve katonai szolgálatait önkényesen abbahagyja.

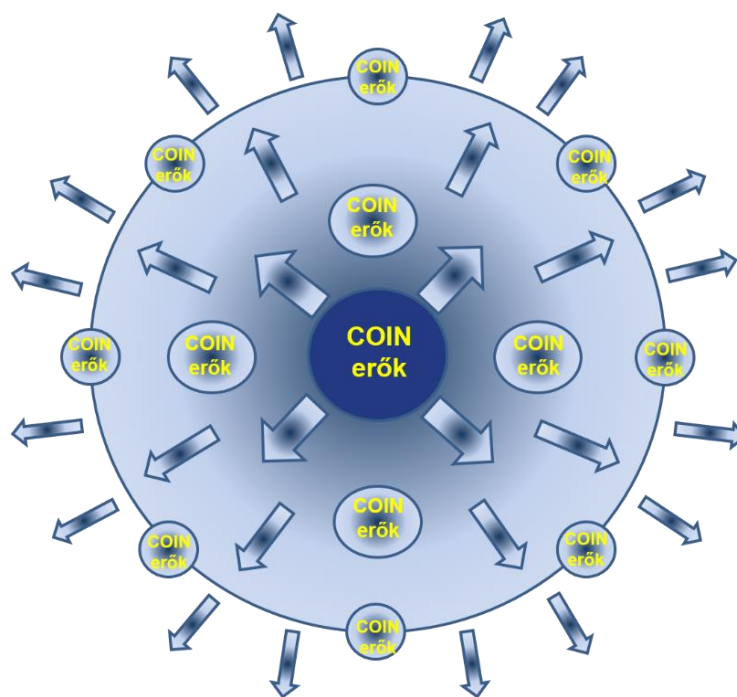
felkelők már rendelkeztek tapasztalatokkal a lázadó harcok megvívására, addig a kormány erők a létszámokban és a fegyverzet minőségi fölényében, valamint a kiképzettségben is megmutatkozó fölényben bíztak.

A katonai vezetés számtalan esetben lebecsülte a lázadókat, és sokszor elemi vezetési hibákat követtek el a harcok megvívása során, amiért gyakran súlyos árat kellett fizetniük. A témával foglalkozó katonák és elemzők már ebben a században megállapították és kiemelték a nép szerepét és fontosságát a felkelések, lázadások során.

IV.2 A XX. századi lázadók elleni harctevékenységek és főbb tapasztalatok

A XIX. században megkezdődtek a forradalmak és felkelések, de a csúcspontot a XX. század során érték el. A világháborúk és a gyarmati rendszerek felbomlása, és az azt követő önállósodási törekvések, valamint a nemzet államok létrejötte forradalmak sorát indították el a világ minden kontinensén. A lázadások, felkelések mind a két oldalról, a kormányzati és a felkelői oldalról is kutatásokat indítottak el az eredményesebb felkelés, illetve az erre való reagálások mikéntjére.

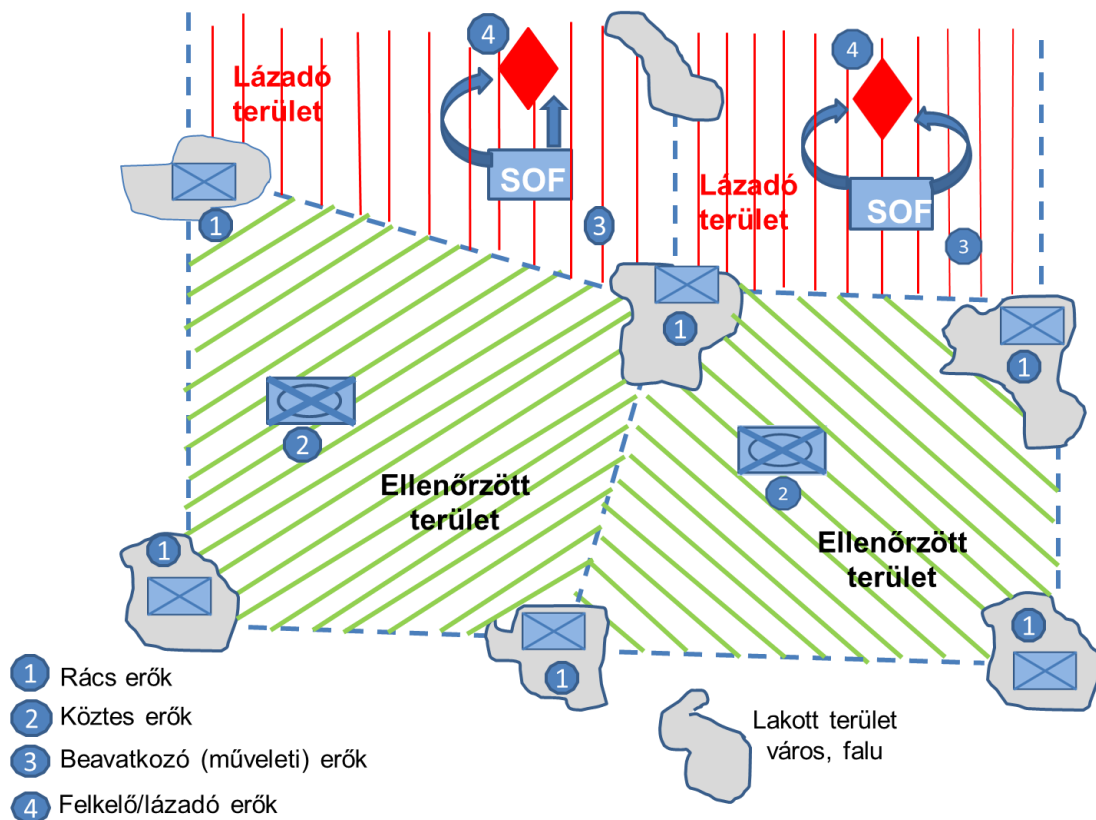
A századforduló után már megjelentek a gerilla hadviseléssel, partizánharcral szembeni kutatások, elméletek, mint a napjainkban is előszeretettel alkalmazott, Gallieni²⁸⁷ nevéhez köthető „olajfolt módszer”, mely szerint egy COIN-művelet során a stabilitás néhány pacifikált gócból ugyanúgy átterjeszthető a szomszédos területekre, ahogy a lehulló olajcsepp is szétterül a víz felszínén. (1905)

43. sz. ábra Gallieni-féle „olajfolt módszer”
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

²⁸⁷ Joseph Simon Gallieni (1849. április 24.-1916. május 27.) francia tábornok sikerrel verte le a lázadó Mahmadu Lamine felkelését. Francia indokínai szolgálata alatt Madagaszkáron szolgált, ahol részt vett a helyi lázadás leverésében, a felkelők elleni tapasztalatai alapján fogalmazta meg a lázadók elleni ún. olajfolt módszert.

Szintén népszerű a Trinquier²⁸⁸ féle Quadrillage („rácsozás”) módszer, amely során a területet rácsozva, a csomópontokat védve indul ki a COIN művelet.

44. sz. ábra Trinquier-féle „rácso COIN művelet”
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

A modell alapelemét az ún. „rácserők” képezték, amelyeknek feladatuk volt a települések védelme. Ez alapvetően rendészeti tevékenység volt a lakosság biztonságának fokozása érdekében, a stabilizációs műveletek során már a helyi kormányzati erőkkel együttesen, később pedig önálló végrehajtással.

A „köztes erők”: jól képzett, a feladatra felkészített katonai erők, vagy mentorált helyi kormányhű erők, az eredeti bázisoktól távol, önálló, vagy központi bázisból történő ellátással támogatott csapatok, melyek képesek nagy területen

²⁸⁸ Roger Trinquier (1908. március 20.–1986.január 11.) francia tiszt, Lacheroyhoz hasonlóan részt vett a II. világháborúban, algériai és indokínai háborúban. Szolgált légi szállítású és különleges műveleti erőknel. A felkeléssel szembeni műveletek tapasztalatait az 1961-ben kiadott „Modern Warfare: A French View of Counterinsurgency” című könyvében foglalta össze.

tevékenykedni. Elsősorban a békeműveletekben meghatározott feladatok ellátását végzik (járőrtevékenységgel, ideiglenes ellenőrző-áteresztő pontok) üzemeltetésével, célzott kutatótevékenységgel, tömegrendezvények biztosításával, segélyszállítmányok kísérésével végzik feladatukat). Képesnek kell lenniük gyorsan újra csoportosulni, erőket összpontosítani, ha jelentős harcérintkezés alakul ki az ellenséges erőkkel. Feladatuk még, hogy mint mobil harcerő, esetenként, mint tartalék, támogatást nyújtsanak a különleges műveleti erők feladataihoz. Kiemelt feladatuk a helyi erők megszervezése és felkészítése, majd a stabilizáció során a területek átadása.

A „beavatkozó erők”: olyan különleges műveleti erők, csapatok, amelyek képesek az ellenséges lázadó fegyveres csoportokat és bandákat a nehezen megközelíthető menedékterületükön megtámadni és elpusztítani, a lázadó területeken az ellenállási pontokat és raktárokat felderíteni, megsemmisíteni.²⁸⁹ Napjainkban ezek az erők hatásalapú műveletekkel és erős légi támogatás mellett végzik feladatukat. A század felkelő-lázadó műveletit vizsgálva a következő csoportosítást hozhatjuk létre:

45. sz. ábra A XX. század felkelő-lázadó műveleteinek csoportosítása
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

A földrajzi helyszínek tekintetében az arab felkelések elemzése, különösen „Arábiai Lawrence” tevékenysége és műve a „Bölcsesség hét pillére” volt számomra a meghatározó. Hozzájárult és segítette a felkelők ellenei műveletek megértését,

²⁸⁹ Trinquier 1985, Modern hadviselés (90–91oldal).

összefoglalta a török birodalom elleni sikeres gerillaharc elveit, így ez a későbbiekben számos gerillaharc-elméletnek volt kiinduló alapja (például Mao Ce-tung munkáságának). Az ázsiai kontinensen, a teljesség igénye nélkül, a kutatás szempontjából az alábbi országok forradalmait, mozgalmait vizsgáltam: Kína, Vietnám, Kambodzsa, Laosz, India, Burma, KeletTimor, Angola, Mozambik, Sri Lanka, Kuba, Indokína (1946-1954), melyek közül kiemelkedik a kínai Mao Ce-tung által vezetett forradalom, illetve az indokínai háborúk (Vietnam, Kambodzsa, Laosz).

A vizsgálataim egyik irányát Mao Ce-tung „A gerillaháborúról” című műve (1937) jelentette, ami széles körben csak a második világháború után vált ismertté. Az ázsiai felkelések olyan katonai és felkelő vezetőket adtak a hadtörténelemnek, mint Mao Ce-tung, Nguyen Giap, és többek között Gandhi.

Az amerikai kontinensen a kolumbiai, kubai és bolíviai forradalmakat emelném ki, és Che Guevara művét, a „Gerillaharcos kézikönyvét”, amelyet a szakzsargonban a „felkelők bibliája” néven emlegetnek. Európában az első világháború utáni békeszerződéssel megalakult új államok mellett a gyarmati birodalmak felbomlása is felgyorsult, és az ezzel együtt járó függetlenségi, önállósodási harcok.

Az első világháborút követő forradalmak, majd a fasizmus elleni partizánharcok és a nemzeti függetlenségi mozgalmak segítették a forradalmakhoz kapcsolódó fegyveres harcok megértését.

A második világháborút követő fegyveres felkelések és harcok során már egy olyan jellegű változás jelenik meg a fegyveres harcok, gerilla tevékenységek során, amit a szakemberek többszereplős felkeléseknek²⁹⁰ hívnak, és megjelenik a szembenálló felek mellett valamely külső állam, nagyhatalom, (szocialista tábor) vagy a későbbiekben az Egyesült Nemzetek Szövetsége (ENSZ), Európai Unió (EU) Afrikai Unió (AU) ereje is. A századfordulóig megjelenő forradalmak gyakran ideológiai területről kaptak támogatást.

Az irányultság vizsgálata kapcsán kiemelném, hogy a tiltakozások jobboldali irányultságát jellemzően az első világháborút lezáró igazságtalan békeszerződés következményének is nevezik. A nemzeti jobboldali mozgalmak egyik főbb alakja

²⁹⁰ A több szereplős felkelés a második világháború után jelent meg a katonai fogalomkörben, egyrészt utalva a két szemben álló tábor (nyugat és kelet) felkelők támogatásában való szerepére, másrészt a kormányzati és karitatív szervezetek jelenlétére a műveleti területeken.

képviselője Mussolini²⁹¹ Olaszországban; Franco²⁹² Spanyolországban; Hitler²⁹³ Németországban.

A baloldali irányultság elemzését a nagy októberi forradalomra vonatkozó jellemzők alapján végeztem, felhasználtam Forgács Balázs cikkét,²⁹⁴ illetve elemeztem a Mao-vezette kínai forradalmat és Castro általi kubai forradalmat. A felkelések elemzése során megállapítható volt számos hasonlóság, függetlenül attól, hogy jobb- vagy baloldali irányultságot veszünk alapul. Ezeknél a sikeres forradalmaknál a következő jellemzők jelentek meg: az egyszemélyi militáns vezetés, az egy párt uralmán alapuló rendszer, erős állami erőszakszervezetek (CSEKA, KGB, STASI, GESTAPO, AVO), hatékony propagandával erősített ellenségkép kialakítása, az állampolgári jogok korlátozása.²⁹⁵

A nemzeti függetlenségi felkelések, háborúk során elemeztem a spanyol polgárháborút (1939), a varsói felkelést (1944), az 1953-as kelet-német felkelést, az 1956-os magyar szabadságharcot, az 1968-as prágai tavaszt, és az 1959-es kubai forradalom tapasztalatait. A célok szerinti felosztás szerint a XX. század során a felkelések egy része a rendszer, államforma megváltoztatására irányultak,²⁹⁶ ilyenek voltak általában a függetlenségi forradalmak, lázadások, míg a felkelések másik részénél a vezető személye elleni felkelés,²⁹⁷ lázadás volt a fő cél. Ezek a célkitűzések a felkelések során sosem valósultak meg kristálytisztán, vagy enyhültek, vagy súlyosbodtak a célok a felkelések során.

A század fegyveres felkeléseit és forradalmait vizsgálva elemeztem, hogy az egyik oldalról a felkelők hadviselésében, harcéljárásaiban milyen elemek és tartalmi

²⁹¹ Benito Mussolini 1883. július 29.-1945. április 28. olasz politikus, olasz miniszterelnök (1922–1943) később az Olaszország miniszterelnöke. Szövetségese volt többek között Adolf Hitlernek és Gömbös Gyulának, partizánok végezték ki. Ő volt a Nemzeti Fasiszta Párt feje, és ő irányította a regionális pártmilíciát, a hírhedt „feketeingeseket”, ami az ellenzékieket terrorizálta.

²⁹² Francesco Franco, 1892. december 4. – Madrid, 1975. november 20. spanyol katonatiszt, a spanyol polgárháborúban a nacionalista erők egyik vezetője, 1939–1975 között Spanyolország vezetője.

²⁹³ Adolf Hitler (1889. április 20. – Berlin, 1945. április 30.) osztrák születésű német politikus, a Nemzetiszocialista Német Munkáspárt (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei vagy röviden NSDAP) vezetője, a III. német birodalom vezetője, kancellár.

²⁹⁴ A néppel a népert – korai baloldali partizánelméletek (Marx, Engels és Lenin a forradalmi háborúról) HADTUDOMÁNY, XXVIII. évfolyam 2. szám 2018./2 pp. 41-55

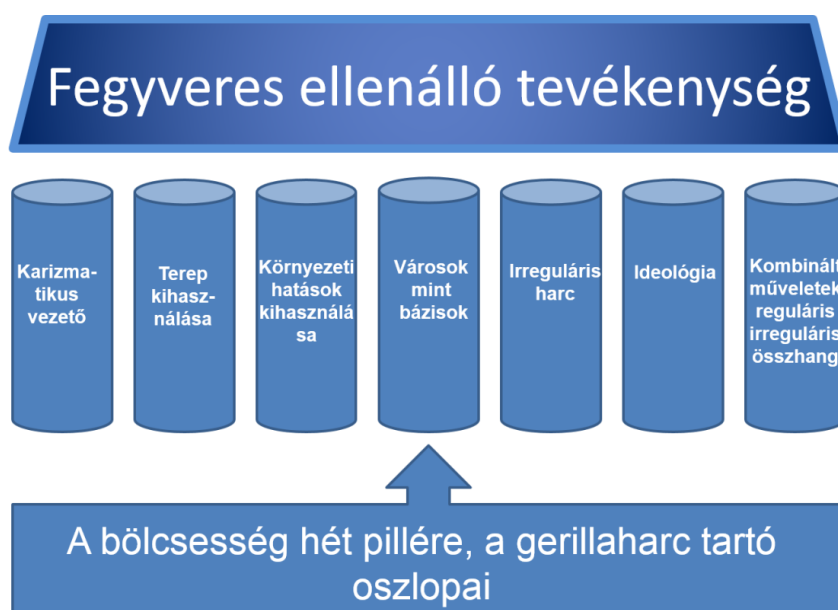
²⁹⁵ forrás: Harmat Árpád Péter: A XX. század totalitárius rendszerének közös jellemzői. Internet: https://tortenelemtanulas.blog.hu/2016/08/07/a_xx_szazad_totalitaris_rendszereinek_kozos_jellemzoi letöltve. 2018.06.06.

²⁹⁶ Az 1978-as Mohammad Reza Pahlavi sah elleni forradalom egy teljesen más jellegű államot, a szita vezetésű teokratikus jellegű államberendezkedés kialakítását hozta

²⁹⁷ 1989-es romániai forradalom, amely a román diktátor Nicolae Ceaușescu személye és családja, az általa vezetett hatalom ellen irányult.

összetevők voltak a meghatározóak, míg a kormányzati oldalról milyen reakciók, válaszlépések kerültek kidolgozásra.

A felkelő és gerillaharcok folyamata a század forradalmi és szabadság-, valamint függetlenségi harcai között folyamatosan fejlődött, de fejlődött a felkelők elleni műveletek elmélete és a kormányzati, hatalmi oldal válaszáinak a lehetősége is. A századfordulón az első komolyabb lázadást, a „bokszer lázadást”²⁹⁸ vizsgálva megállapítható, hogy még az előző század fegyveres felkeléseire való reagálásaként a gyarmattartó országok és nagy hatalmak együttesen és erőszakkal léptek fel a lázadókkal szemben. Az I. világháború idején az arab felkelés és az Arábiai Lawrence által összefoglalt felkelő műveletek tapasztalatai jelentették a továbblépést.

46. sz. ábra A fegyveres ellenállás jellemzői

(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

(Forrás: Forgács Balázs: Arábiai Lawrence és az arab felkelés, Hadmérnök. 2017. 2. szám)

Lawrence megállapításai némi tartalmi változás mellett a mai felkelő műveletek során is iránymutatóak lehetnek. A felkelés ellenes műveletek fejlődése a századforduló

²⁹⁸ 1900. május 18-án robbant ki a bokszerlázaadás Kína több tartományában. A felkelők tönkretették a vasútvonalakat és távíróvonalakat, megölték több mint 3000 keresztényt, és minden külföldi fejére vérdíjat tűztek ki. Az angolok eleinte sikertelenül próbálták megfékezni a felkelést, és magas rangú kínai politikusok tiltakozása is visszhang nélkül maradt. A követségi dolgozók meggyilkolása nyomán azonban az európai hatalmak – Nagy-Britannia, Olaszország, Németország, Oroszország, az Osztrák–Magyar Monarchia, Franciaország –, valamint Japán és az Amerikai Egyesült Államok, az úgynevezett „nyolc nemzeti szövetség”, csapatokat küldtek Kínába. A felkelők egyik központját, Tiencsint július 13-án vették be, amikor a lázadók a diplomata negyed megtámadására készültek.

után még nem volt jelentős, de már történtek kutatások a felkelők elleni harcok megvívására.

A katonai vezetők a fegyveres erők totalitása²⁹⁹ mellett a felkelések elbagatellizálását folytatták a felkelő erők alul értékelésével. Ennek egyik jellemző példája a britek 1909-ben kiadott doktrínája,³⁰⁰ ahol a felkelést, mint a „Civilizálatlan ellenség elleni hadviselést” tárgyalta. Az ír függetlenségi háború (1919-1921) a fegyveres erők totális alkalmazását és a megtorlás gyakorlását bizonyította, mint a hagyományos felkelés ellenes módszert.

Brian McAllister Linn³⁰¹ szerint „*A hadsereg-szerte meglévő intézményi elfogultság azt tartotta, hogy az irreguláris hadviselés nem érhet el döntő eredményeket önmagában, és a gerillák, akiknek nincs konvencionális támogatásuk, nem képesek többre, mint 'zavaró jellegű, szórványos rajtaütésekre'*”. A felkelés elleni műveletek vizsgálata és elemzése elsősorban a nagy gyarmattartó nemzetek (Anglia, Franciaország, valamint az Egyesült Államok, későbbiekben Oroszország) oldaláról jelentek meg és indultak gyors fejlődésnek. Az első világháború utáni újabb elemzések és elméletek már magukba foglalták a fasiszmus elleni partizánharcok és a felszabadító fegyveres harcok tapasztalatait.

1945-1950 között olyan nagy gyarmati országok nyerték vissza a függetlenségüket, amelyek részt vettek a világháborúban (elsősorban ázsiai országok). A teljesség igénye nélkül, a kutatás szempontjából, az alábbi országok forradalmait, mozgalmait vizsgáltam. Kína, Vietnám, Kambodzsa, Laosz, India, Burma, Kelet-Timor, Angola Mozambik, Sri Lanka, Kuba, Indokína³⁰².

1951-1966 között kisebb ázsiai és afrikai államok nyerték vissza a szabadságukat, Malájföld (1948-1960), algériai függetlenségi háború (1954-1962).

²⁹⁹ Reginald Dyer dandártábornok az indiai Amritsarban, (Dzsallianvala Bágh) 1919. április 3-án a jogi kereteket úgy értelmezte, hogy egy tízezer fős, fegyvertelenek részvételével történő tüntetés kimeríti a lázadás fogalmát, és tűzparancsot adott: 379-en meghaltak és több, mint ezren megsebesültek. forrás https://index.hu/tudomany/tortenelem/2014/05/27/az_amritsari_meszarlas/ letöltve:2017.09.29

³⁰⁰ General Staff, Field Service Regulations Part I: Operations, War Office, 1909. <http://ia600300.us.archive.org/17/items/pt1fieldservicer00greauoft/pt1fieldservicer00greauoft.pdf> letöltve:2017.09.29

³⁰¹ Brian McAllister Linn (1953) amerikai hadtörténész kutatásait a 2000-ben kiadott „Fülöp szigeteki háború 1899-1902” című könyvében foglalta össze.

³⁰² Az indokínai térségben csak komoly háborúk árán sikerült kivívni a függetlenséget. A vietnámiak Ho Si Mihn vezetésével – a kínaiak támogatásával - legyőzték a franciákat (Dien Bien Phu). A rendezésre a genfi értekezleten (1954) került sor, ahol Kambodzsa és Laosz teljes függetlenséget kapott, míg Vietnámot két részre osztották (északi: kommunista; déli: demokratikus).

Az 1970-es évek közepétől a portugál és a spanyol gyarmatterületek függetlenedése, polgárháborúk (Indonézia, Sri-lanka, kurdok küzdelme, Angola, Mozambik,), népi felkelések és helyi szabadságharcok adtak tapasztalatokat, az elemzések végrehajtásához.

Ezekre a felkelésekre válaszul jelentek meg az első olyan tanulmányok, később szabályzók (doktrínák), amelyek már célirányosan a felkelésellenes műveletekkel foglalkoztak. 1927-ben jelent meg, B. C. Denning őrnagy elemzése a brit hadsereg egyik kiadványában, a The Army Quarterly-ben, „A gerilla hadviselés modern problémái” címmel³⁰³.

Sir Charles Gwynn³⁰⁴ vezérőrnagy könyve, a „Birodalmi rendészet” jelentős mértékben járult hozzá a felkelésellenes elmélet további fejlődéséhez. A könyvében kifejtette a főbb rendészeti alapelveket, amelyeket megvizsgálva megállapítottam, hogy napjainkban is meghatározóak ezek a meghatározások:

- A műveleteket a civil polgári célkitűzések alapján kell végrehajtani. A műveletek lakossággözpontúak, és a normál rend és polgári hatalom biztosítása a cél.
- Az alkalmazandó erő a mindenkori helyzethez igazodva a legkevesebb legyen, elégséges erő, és nem demonstratív, provokáló.
- Erőteljes és jól időzített fellépés kell ahhoz, hogy további rendbontásokat megakadályozzuk. A megállapítási napjaink műveletei során a hatásalapú műveletek végrehajtásakor iránymutatóak.
- Szoros együttműködés kell a polgári és a katonai hatóságok között, természetesen az előbbi vezetésével.

A kutatásom folyamán már elemeztem a katonai és kormányzati erők közötti feladatmegosztást és kapcsolatot, és a kutatásaim részeredményeiről angol nyelven is publikáltam. (publikációs jegyzék szerint)

A további dokumentumok vizsgálatából kiemelném, hogy folyamatos és átfogó elemzések születtek a felkelők elleni műveletek stratégiájáról és céljairól. A kutatások során a felkelők elleni tevékenységeknél kiindulópontot jelent a partizán és gerillaharc céljainak tisztázása, és ebből adódóan a COIN-műveletek céljainak meghatározása. A COIN-műveletek teoretikusai vizsgálták a megelőző felkelések,

³⁰³ Kemény János: A felkelésellenes hadviselés lakossággözpontú elméletének fejlődése a XX-XXI. században. [29., 59. oldal]

³⁰⁴ Sir Charles William Gwynn (1870. február 4 – 1963. február 12.) ír származású brit tábornok. A Brit Katonai Akadémia parancsnoka volt 1926-1930 között, visszavonulása után írta meg fő művét, az 1934-ben megjelent Birodalmi rendészet című könyvét.

fegyveres lázadások tapasztalatait és meghatározták azokat a sarkalatos pontokat, amelyek fontosak a felkelések elleni műveletek tervezése és végrehajtása során.

Kiemelném a legfontosabbként a polgári lakosság védelmét és elszigetelését a felkelőktől. Mao a gerilla hadviselés és a lakosság kapcsolatának vizsgálatakor kifejti, hogy „*a gerilla hadviselés alapvetően a tömegekből indul ki és támogatásukat élvezi, nem létezhet, és nem virágozhat az emberek szimpátiája és támogatása nélkül*” [1989 43. oldal] Giap, Gguyen és Che Guevara is hangsúlyozta a népi támogatás szükségességét. A brazil Marighella³⁰⁵ a városi gerilla hadviselést helyezte előtérbe az addigi felkelő hadviselésekkel Che Guevara tanításaival szemben³⁰⁶.

Charles Lacheroy³⁰⁷ elemzése szerint: a forradalmi hadviselés stratégiájának célja a háterszág, vagyis a lakosság feletti irányítás megszerzése. Lacheroy az elsők között volt, akik a felkeléssel szembeni műveleteket lélektani aspektusból is vizsgálták. Roger Trinquier, a „Modern hadviselés” című, 1961-ben kiadott munkájában úgy fogalmazott a lakosság kérdésében, hogy biztosítani kell a lakosság védelmét a felkelők befolyásától és erőszakos cselekményeitől. Az általa javasolt „rácsoszási (Quadrillage) módszer” is a lakosság védelmét tartja szem előtt a rács erők alkalmazásával.

A franciák másik nagy COIN-műveleti elemzője, Galula is megfogalmazta a polgári lakosság szerepének fontosságát. Ő hangsúlyozta, hogy a lakosság nagy része semleges lesz a konfliktusban, a tömegek támogatása aktív baráti kisebbség segítségével érhető el.

A lakosság és a felkelők közötti kapcsolat megbontása okán, valamint, ha a lakosságot támogatjuk és segítjük az alapvető jogok biztosításában, akkor a felkelések során a lakosság a kormányzati erők mögé állhat, vagy legalább semleges lesz. A fülöpszigeteki, algériai, írországi, valamint a csecsen felkelések tapasztalatai kihangsúlyozták a lakosság meghatározó szerepét a felkelőellenes műveletek végrehajtásakor.

Az 1963-ban megjelent „Békemegőrzés – felkelők elszigetelése a támogatóiktól” (Keeping the Peace – Separating Insurgents from Their Support) című doktrína már ennek az elemzésnek az ismeretében készült.

³⁰⁵ Carlos Marighella (1911. december 5- 1969. november 4.) brazil író, politikus, forradalmár, legjelentősebb műve a 1969-ben kiadott „A városi gerilla kézikönyve” című munkája, amelyben megfogalmazta a városi gerilla-hadviselés legfontosabb kérdéseit.

³⁰⁶ Kőszegvári Tibor: Gerilla-hadviselés a városokban [34., 4 oldal].

³⁰⁷ Charles Lacheroy (1906. augusztus 22. - 2005. január 25.) francia ezredes a COIN műveletek teoretikusa, szolgált Indokínában, kiképző volt a légiónban. Harcolt a II. világháborúban, Algériában, Indokínában.

Frank Kitson³⁰⁸ elemzése szerint a felkelő mozgalmak vezetőinek kettős feladata van, megszerezni a lakosság egy részének támogatását és ráerőltetni az akaratukat a kormányzatra fegyveres győzelemmel, vagy hosszas, kimerítő hadjáratral. Az időrendet tekintve a lakossági támogatást egyértelműen célszerű és általában szükséges a műveletek megindítása előtt megszerezni.

A másik fontos változás az általános katonai műveletekkel szemben az alkalmazott katonai erő nagysága, kiképzettsége és a katonai művelet megváltozott területe volt. A katonai erő csak a feladatra felkészítve, és a rendőri erőkkel együttműködve képes hatékonyan harcolni speciálisan felkészített erőkkel a központban. A franciák algériai, indokínai tapasztalatai bebizonyították a felkészítés fontosságát.

Trinquier azt írja erről a megállapításról, hogy *„nem fegyveres szervezettel küzdünk, amit a tradicionális vonalak mentén szerveztek, hanem egy titokban működő szervezet fegyveres egységeivel, melyek egy speciális szervezet által manipulált lakosság soraiban működnek. A felkelésellenes erő számára a győzelem a felkelő szervezet elpusztítását jelenti.*³⁰⁹ Fontos változás volt, hogy a hadszínterek nem egy behatárolt területre korlátozódtak, a gerillaharc nem harcmezőkön, hanem városokban, dzsungelekben, hegyekben folyt.

Galula is fontos szerepet tulajdonított a földrajzi adottságoknak. Az ország mérete, jellemzői, földrajzi tagoltsága, határainak jellege, éghajlata, lakosságának összetétele és mérete, valamint gazdasági fejlettsége mind fontos tényezők egy felkelés kitörésének lehetséges körülményeinél. A felkelés ellenes műveleteknél már alap, hogy a körülmények elemzésekor ezeket az összetevőket vizsgáljuk és potenciális hatásukat a tervezett műveletekre, erről a hatásalapú műveletek című elemzésemben bővebben írtam. Galula véleménye szerint a legideálisabb egy csak szárazföldi, hosszú határokkal rendelkező, hegyes és erdőkkel borított ország, melynek alacsony a népsűrűsége és gazdaságilag fejletlen.³¹⁰

³⁰⁸ Frank Kitson Brit tábornok (1926-2015) számos katonai rend tagja és kitüntetés birtokosa, a Low Intensity Operations: Subversion, Insurgency, Peace-Keeping könyv szerzője. Művében a felkelők elleni műveletekkel kapcsolatos tapasztalatait foglalta össze.

³⁰⁹ Trinquier 1985, Modern hadviselés. 8-9. oldal. Forrás: https://books.google.hu/books?id=2g7tCtkVnNsC&pg=PP1&lpg=PP1&dq=Trinquier+1985,+Modern+hadvisel%C3%A9s&source=bl&ots=GbUgBigMt&sig=mR1UfOPfxKPfXk-mMa_g4bPX6-E&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKEwiq3YKDD0JXeAhXI8vwKHRTNBfwQ6AEwDXoECAAQAQ

³¹⁰ David Galula: Counter-Insurgency Warfare, Theory and Practice 27-28. oldal.

A harmadik tapasztalati megállapítás, hogy a műveletek nem tisztán katonai vagy rendészeti feladatok, hanem egy összetett információs, pszichológiai, gazdasági feladatrendszer is egyben. Napjainkban a felkelések elleni műveletek tervezésekor és végrehajtásakor a tapasztalatok, leírások beépítése a műveletekbe, valamint a több szereplős környezettel történő együttműködés a sikeres COIN-műveletek záloga. Az FM 31-15 számos javaslattal élt pszichológiai hadviselési, hírszerzési és rendészeti kérdésekben, és figyelmeztetett az elnyomás és a jóindulatú fellépés közötti kényes egyensúly fenntartásának fontosságára. Az előzőekben megjelölt elemzések, tapasztalatok felhasználásával a lakosság támogatása a gazdasági, pszichológiai, és informatikai műveletek sokasága elengedhetetlen a fegyveres műveletek végrehajtásakor. Galula művében erről a következőket írja: „Az információs műveletek terén a felkelésellenes erőnek ragaszkodnia kell a tényekhez. A hazugság és a túlzás átmeneti sikert hozhat, de a lelepleződés elhiteltelenítheti a lakosság előtt. Az információs műveleteknek három célcsoportját határozza meg: a lakosságot, az ellenséget és a saját erőket”.³¹¹

Amerikai részről Arthur K. Cebrowski³¹² altengernagy és John Garstka,³¹³ mint az amerikai haderő transzformációs irodájának munkatársai az 1998-ban megjelent cikkükben a hálózatközpontú hadviselés elemzése és meghatározása során már követelményként jelölik meg a földrajzilag nagy területen elhelyezkedő és nagy teljesítményű támogató információs hálózatot.

Kemény János értekezésében úgy fogalmazta meg ezt a sokoldalú feladatot, hogy a történelmi tapasztalatokból egyértelmű, hogy a konfliktusok idején a politikai-katonai összhang megteremtése a felkelésellenes műveletek sikeréhez nélkülözhetetlen.

Thomas R Mockaitis³¹⁴ irányításával szerkesztett könyv a brit felkelés ellenes műveleteket elemzi 1919-1960 közötti időszakban. Az 1990-ben megjelent mű (British

³¹¹ David Galula: Counter-Insurgency Warfare, Theory and Practice 11. oldal

³¹² Arthur K. Cebrowski (1942. augusztus -2005. november)- amerikai tábornok

³¹³ John J Garstka. Amerikai légierő tisztje volt, a hálózat központú hadviselés képviselője

³¹⁴ Thomas R Mockaitis: A DePaul-i Egyetem hadtörténelem tanára, nemzetközi biztonsági elemző, kutatási területe a terrorizmus, a felkelés, a COIN és a békeműveletek. Külső előadója a haditengerészeti posztgraduális iskola polgári-katonai kapcsolatokért felelős központjának. Fontosabb cikkei: *Gun Control, not Prayers!* 2010; *The Changing Face of Lone-Wolf Terrorism*, 2017; *How To Counter Violent Extremists*, 2017; *Lessons of the Finsbury Park Mosque Attack*, 2017; *Hate Crimes Are Terrorism* 2017; *Istanbul Attack and the Challenge of Prevention* 2018; *Berlin Terrorist Followed A Familiar Path To Radicalization*, 2017;

Counterinsurgency, 1919-60) a politika és a felkelők kapcsolatával, a beavatkozó erők feladataival és nagyságával is foglalkozott.

Részkövetkeztetések, összegzés:

A XX. század fegyveres harcai (világháborúk, forradalmak, függetlenségi harcok) ugrásszerű fejlődést eredményeztek a felkelők harcéljárásaiban és az ezzel szemben álló erőknek a felkelők elleni műveleteiben. Jellemzően a partizán és gerillaharcok elmélete a volt gyarmatokon, míg a felkelők elleni műveletek elmélete elsősorban a nagy gyarmattartó országokban fejlődött.

A század kiváló teoretikusai elemzésekkel, törvényszerűségek felismerésével segítették ezt a katonai tevékenységet. A szakirodalmak egységesen hangsúlyozzák a tömegek (lakosság) szerepét ezekben a műveletekben. A felkelőket megsemmisítő műveletek átalakultak lakosságközpontú műveletekké.

A COIN-műveletek előkészítésében és végrehajtásában egyre nagyobb szerepet kapott a műveletek környezeti elemeinek a vizsgálata, és a műveletek hatása ezekre az elemekre. A kezdeti, erővel történő totális reagálás a lázadásokra és a megtorlások a századfordulóra átalakultak a felkészített erők tervszerű, különböző eljárási módszerek alapján (olajfolt, négyzetrácsos) végrehajtott, több szereplős felkelés elleni műveleteivé.

A felszabadító mozgalmak, felkelések, partizán-elméletekre gyakorolt katalizátor szerepe mellett a felkelésellenes műveletek, elméletek is gyors fejlődésnek indultak. A XX. század felkeléseit vizsgálva a katonai vezetőknek el kellett fogadniuk azt, hogy a felkelő műveletek nem egy fegyveres csőcselék, rablóbanda, hanem egy jól szervezett, legtöbbször karizmatikus vezetővel, ideológiával és harcéljárással rendelkező szervezet harca, amely a céljai érdekében különböző módszerekkel és a lakosság támogatásának megszerzésével harcol.

A felkelőellenes műveletek és doktrínák ezeknek a jellemzőknek a figyelembevételével kell, hogy kialakításra kerüljenek és a kijelölt COIN-erőket ennek megfelelően kell felkészíteni.

IV.3 Korunk fegyveres lázadó csoportok elleni harcainak, felkelés elleni műveleteinek a releváns tapasztalatai

A XXI. századi felkelők és lázadó csoportok, mozgalmak elleni műveletek kutatásánál elemeztem a gyarmati rendszer felbomlásának utolsó eseményét azt, amikor Kelet-Timor (2002), előbb portugál, majd indonéz gyarmat, elnyerte függetlenségét. Vizsgáltam az „arab tavasz” forradalmait, a kelet-ukrajnai lázadást és fegyveres harcokat, valamint foglalkoztam a COIN-műveletek előkészítését és megvívását befolyásoló hatásokkal. Az afganisztáni (2001-től napjainkig) és az iraki háború (2003) elemzését a következő alfejezetben hajtottam végre.

A század elején folytatódott és felgyorsult a nagyhatalmak és a gyarmattartók teoretikusainak munkája a felkelés ellenes műveletek elemzésében, és az arra történő leghatékonyabb válaszok megtalálásában. Sorban jelentek meg az elemzések a XX. század felkeléseiről, lázadásairól, ezeknek az elemzéseknek a tapasztalatai beépítésre kerültek a szabályzókba, doktrínákba. Meghatározóvá vált a többszereplős felkelés-ellenes művelet, amelyek már a szabályzatokban is megjelentek. Ilyen pld. a NATO AAP-6 doktrína 2011. évi kiadása, amely 2-C, 16. oldalán úgy hivatkozott a felkelés ellenes műveletek tartalmára, hogy *„átfogó civil és katonai erőfeszítések a felkelés legyőzésére és okainak orvoslására.”*

Korunk felkelésellenes műveletei már a hatásalapú, és hibrid műveletekként kerülnek tervezésre. Az FM 3-24 „Felkelésellenes műveletek”, doktrínában úgy fogalmaztak, hogy a felkelés ellenes műveletek *„a kormányzat által kezdeményezett katonai, félkatonai, politikai, gazdasági, pszichológiai és polgári tevékenységek, melyek célja a felkelés legyőzése.”* (FM 3-24 [2006] 1-1. o.)

Egyre inkább elterjedt a különleges műveleti erők szerepe és alkalmazása a felkelők ellen, jellemzően a helyzettől függően a „Trinquier féle rácsos” vagy a „Gallieni féle olajfolt” módszert alkalmazták. A kijelölt erők létszáma és arányai megváltoztak, és többoldalúan, különlegesen felkészített erők (SOF) alkalmazása bizonyított ezeknél a műveleteknél.

Francia katonai vezetők (Thomas-Robert Bugeaud, Joseph-Simon Galliéni és Hubert Lyautey)³¹⁵ elemzéseik során arra a következtetésre jutottak, hogy alkalmazkodva a lázadók mobilitásához nem tömeg méretű erőket, hanem zászlóalj

³¹⁵ Louis Hubert Gonzalve Lyautey (1854. november-1937. július) francia tábornok, politikus. Az Indokinában és Afrikában folytatott francia gyarmatosító háborúkból (Indokina, Madagaszkár, Marokkó) szerzett katonai hírnevet, és kapott tábornoki rangot. 1912-től a Francia Akadémia tagja.

szintű, könnyen mozgatható egységeket (colonel mobiles) alkalmazzanak a lázadók ellen. A kijelölt erők a legmodernebb eszközökkel felszerelve hajtják végre a feladatukat a lázadó területeken (Rif háború 1921-1926).

A század elején megjelenő utolsó függetlenségi háború, a kelet-timori felkelés, lázadás³¹⁶ számos tapasztalatot adott a teoretikusoknak a felkeléssel szembeni műveletekről, és a hibáival bebizonyította, hogy a nem megfelelő felkészültség csak áldozatokat hozhat, eredményeket rendszerint nem. Kelet-Timor történelmében az 1975-ös Indonéziához történő „csatlakozás” fegyveres eseményeit, valamint az 1999-es fegyveres lázadást és felkelést vizsgáltam. Az 1975-ös Portugáliától való gyarmati elszakadás után indonéz fegyveres erők jelentek meg a szigeten, és erőszakosan Indonéziához csatolták a szigetet, mint tartományt, miközben a baloldali erők fegyveres ellenállása számos, a felkelés elleni műveletre vonatkozó, elméletet igazolt illetve cáfolt.

A fegyveres szembenállásnak a következő főbb tapasztalatai voltak:

- Az indonéz erők nem kaptak megfelelő felkészítést és a gyengén kiképzett, korrump tisztok által vezetett indonéz csapatoknak nagy veszteségeket okoztak, a portugál erő által hátrahagyott, könnyű fegyverekkel gerillaharcot folytató lázadó erők (ez alól a különleges erők voltak némileg kivételek).
- A lázadó csoportok élvezték a lakosság bizalmát és támogatását.
- A lázadó erők (Fretilin)³¹⁷ rendelkeztek olyan karizmatikus vezetővel,³¹⁸ aki tudta irányítani a lázadókat.
- A lázadók megfelelő ideológiával rendelkeztek.
- Nem volt kidolgozott és begyakorolt COIN-eljárásrendszer, doktrína, így az indonéz csapatok egységes elgondolás nélkül, csak a totalitásra törekedve pusztították a felkelőket és a lakosságot, (napalm, vegyi eszközök alkalmazásával, mezőgazdasági, ipari létesítmények rombolásával).
- A totális pusztítás egységesítette a szigetrész etnikai csoportjait.

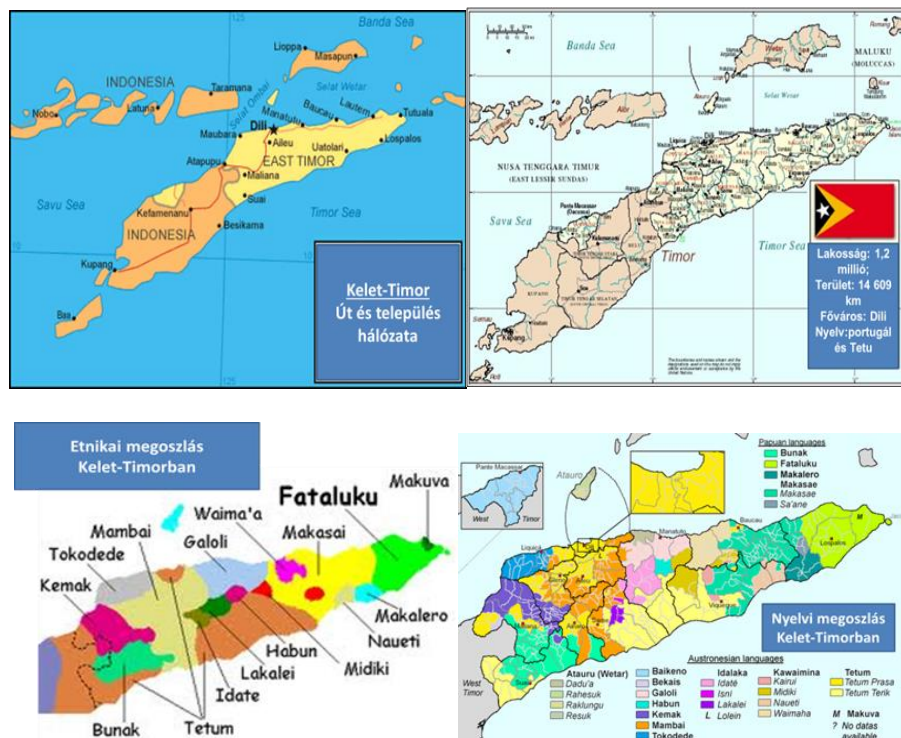
³¹⁶ Kelet-Timor az indonéz szigetvilág egyik legnagyobb szigetének része. A szigetet 1975-ig portugál gyarmatként, majd indonéz tartományként ismerte a világ 2002-ig, azóta, mint a világ egyik legfiatalabb független állama létezik.

³¹⁷ Fretilin: Forradalmi Front a független Kelet-Timorért, portugálul: (rövidítve Fretilin)

³¹⁸ Xanana Gusmão 1944. június 20. timori politikus, a Fretilin egyik vezetője, a „timori Mandela”, Kelet-Timor vezetője 2002. május 20. - 2007. május 20 között. A timori ellenállás ikonikus alakja, a felkelés egyik vezetője.

- A felkelőellenes művelet célja nem a lázadó csoportok megsemmisítése volt, hanem a támogató lakosság terrorizálása és a felkelők bázisainak a pusztítása.

A 1999-es kelet-timori konfliktus egy függetlenségi nyilatkozatra történő, a függetlenséget ellenző fegyveresek általi támadással kezdődött, amelynek áldozatai jórészt helyi polgári lakosok voltak. Ez a fegyveres lázadás teljesen más jellemzőket mutatott, mint az 1975-ös függetlenségi háború. Az indonéz kormányzati erők, nyíltan együttműködve a szélsőjobboldali és nacionalista erőkkel, megtorló akciókba kezdtek, legfőképpen a polgári lakosság ellen.

47. sz. ábra Kelet-Timor földrajzi elhelyezkedése, etnikai és népességi adatai
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

(Forrás: <https://www.google.com/search?q=kelet-timor+k%C3%A9pek&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=2ahUKEwjGgfyByJzdAhUQFFAKHfZSCRAQsAR6BAGGEAE&biw=1366&bih=662>)
Letöltve: 2018.05.22)

Az indonéz kormányzati erők és lázadó csoportok megtorlásainak és a vérengzéseknek a nemzetközi békefenntartó katonák megjelenése, és az indonéziai gazdaságra történő gazdasági nyomás vetett véget.

A lázadó csoportok és támogatóik elleni harc kiemelt jellemzője volt, hogy ez egy több szereplős lázadás elleni művelet volt. A törvényes kormányzat nem rendelkezett megfelelő rendvédelmi erőkkel a lázadás megfékezésére, így a nemzetközi erők állították helyre a törvényes rendet. Ez megfelelt a Monroe doktrína³¹⁹ elveinek. Ez az erő az INTERFET³²⁰ nevű misszió volt.

A szembenálló lázadó csoportok mellett megjelentek az indonéz fegyveres erők és a rendőrség is. A nemzetközi és karitatív szervezetek is jelen voltak a konfliktusban (UNAMET)³²¹ (2007-ben az ENSZ BT 1769. számú határozata alapján a United Nations Mission In Dafur (UNAMID³²²) vette át a feladataikat)

A COIN-műveletek nehéztüzérség nélkül, erős légi támogatás mellett, a különleges erőkre támaszkodva kerültek végrehajtásra. A kiinduló bázis a főváros, Dili volt. A COIN-műveletek nem a klasszikus „rácsos vagy olajfolt” módszerrel történtek, hanem egy új, az ún. „zárás és tisztítás” módszerével, a különleges erőkre és a gyors mobilitásra építve. A zárás az indonéz és kelet-timori határnál történt nemzetközi szárazföldi és légierő haderőnemi csapatokkal, míg a tisztítást a lázadó erők ellen a különleges és gyors reagálású erők végezték, magas szintű légi támogatással.

A műveletek sajátossága volt a kormányzati erők hiánya, és a fegyveres erők logisztikai ellátása és a felszerelések utánszállításának megszervezése párhuzamos volt a polgári lakosság ellátásával. Nem volt nemzeti struktúra és nemzeti befogadó támogatás. Az informatikai és harcbiztosítási, harci kiszolgáló támogatási feladatokat a nemzetközi erők végezték. Az Egyesült Államok harcoló erőket nem küldött, de a légi szállítási és felderítési, valamint a CIMIC-feladatokban aktívan részt vett.

³¹⁹ James Monroe (1758. április 28. – 1831. július 4.) az Amerikai Egyesült Államok 5. elnöke, 1823. december 2-i kongresszusi üzenetében fogalmazta meg a nagyhatalmak álláspontját az új államok esetében ami „Monroe Doktrína” néven híresült el „*Tartozunk annyival [...] az Egyesült Államok és ezen hatalmak [ti. az európai nagyhatalmak] között fennálló szívélyes viszony miatt, hogy kinyilvánítsuk: a rendszerük kiterjesztésére irányuló bármilyen kísérlet a nyugati félgömbön veszélyt jelent békénkre és biztonságunkra nézve. Az európai hatalmak már létező gyarmatainak ügyeibe eddig sem avatkoztunk bele, és ezután sem szándékozunk.*”

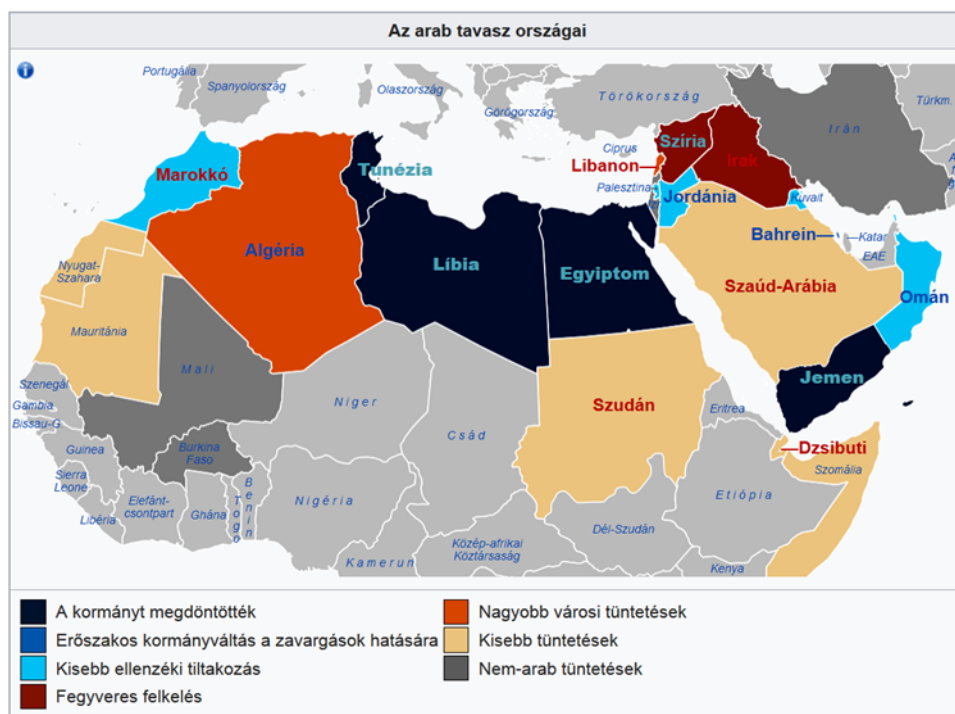
³²⁰ INTERFET: (International Force East Timor) 22 nemzet által felajánlott erők, mintegy 11500 katonával ausztrál irányítás alatt a kelet-timori béke megteremtésére, a nemzetközi segítők biztonságának megteremtésére érdekében ENSZ határozat alapján létrehozott nemzetközi békefenntartó erő.

³²¹ UNAMET; ENSZ-misszió Kelet-Timorban, a demokratikus állam és szervezetei megteremtését segítő tanácsadói csoport.

³²² UNAMID feladata 2016. október 06-i adatok alapján 28 nemzet küldött katonát 15845; rendőr 1583, egyéb tisztviselő 140 fő (forrás (ENSZ Peacekeeping actual mission honlapja)

Részeredményként a fegyveres lázadás megszűnt, de az ország és a kormány stabilizálása nem sikerült, továbbra is ellátásra szorul az állam, amely külföldi segélyeken él. Az indonéz betelepítések hatására növekedtek a vallási ellentétek a szigetrészen, lásd 38. számú ábra, és ez jelentősen gátolja az állam stabilizálását.

A gazdasági válság és ellátási problémák is katalizátorként növelték a feszültséget a lakosság körében. A rendvédelmi oldalról megjelenő puccskísérlet (2008-ban) tovább fokozta a bizonytalanságot, és gyengítette az állam megszilárdítására tett erőfeszítéseket. Az arab világban megjelenő újabb felkelések (arab tavasz), lázadások már egy másfajta tartalmat és célt mutattak a kutatóknak, mint a megelőző felkelések.

48. sz. ábra Az arab tavasz országai

Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Arab_tavasz#/media/File:Arab_Spring_map.svg (letöltve: 2018.08.27.)

Az arab felkelések 16 országot érintettek, és jellemzően nem a függetlenséget, hanem az uralkodó hatalommal való szembenállást célozták meg.

A felkelések legtöbbje gazdasági okokból indult, (Tunézia, Algéria, Jemen, Jordánia, stb.) de a lázadásokban szinte mindenhol kimutatható volt a vallás, vagy valamelyik irányzatának megjelenése (Szíria-Iszlám Állam, Marokkó-Iszlamista Igazság és

Fejlődés Pártja, Szaúd-Arábia-Nimr al-Nimr³²³ síita főpap által vezetett síita lázadók, Jemen, a volt elnök Száleh támogatását élvező síita, húshi lázadók, Bahrein-síita, Kuvait-síita ellenzéki tiltakozás).

Az erőszakos tüntetések felszámolásában a fegyveres erők aktívan részt vettek. Az arab kultúrában a rendőri erők más elfogadottsággal bírnak, mint a nyugati kultúrák esetében, ezért az uralkodó hatalom jellemzően a hadsereg erőihez nyúl egy fegyveres felkelés, lázadás megjelenésekor. A fegyveres erők hajlamosabbak az erőszakra, így hamarabb történnek halálos áldozatok, ami a kultúrához gyakran hozzátartozó törzsi bosszú miatt hamar kiszélesedhet.

Az arab tavasz felkeléseinek egyik jellemzője, hogy magas fokú információs háború valósult meg az ellenzék és a kormány erők között a médiák különböző fajtáit felhasználva. Néhány elemző szerint tudatos informatikai, információs háború folyt a kormányzati erők ellen. Sógor Dániel³²⁴ véleménye szerint az arab tavasz teszterület volt, ahol kipróbálták, hogyan lehet médiával, hírhamisítással háborút csinálni.³²⁵

A lázadások kiemelkedő jellemzője volt a többszereplős lázadó tevékenység, amelyekben megtalálhatók voltak a külső erők, zsoldosok, tanácsadók és reguláris csapatok, vallási szélsőségesek. Különösen a szíriai háborúban volt megfigyelhető a multi erők részvétele és hatása a felkelésre. A líbiai felkelés sikere nagyban volt köszönhető a külső NATO erők megjelenésének és tevékenységének. A felkelő, lázadó műveletek során a lázadók részéről alkalmazásra kerültek a hagyományos eszközök mellett a drónok is.

Az arab tavasz történéseit elemezve a következőket állapítottam meg:

- a felkelések kiinduló oka általában gazdasági probléma, ellátási nehézség,
- a felkelésekben lázadásokban külső szereplők is kimutathatóak;
- a gazdasági követelések mellett a vallási követelések is jelen vannak;
- a lázadások erőteljes média jelenléttel és hatással történtek;

³²³ Nimr Bagir al Nimr (1959. június 21, -2016; január 2) iszlám ajatolah, a 2011-12. évi szaúdi lázadások egyik vezetője. Lázasért 2014-ben halálra ítélték, fellebbezésének elutasítása után 2016-ban kivégezték. 2017-ben a szaúdi biztonsági erők egy ellenőrzés során megölték két unokatestvérét is.

³²⁴ Sógor Dániel (1982, Budapest) arabista, történész, arab nyelvtanár. Érettségi az Amerikai Egyesült Államokban (2001), a Magyar Ösztöndíj Bizottság ösztöndíjasa Szíriában (2004-2005), a Magyar Ösztöndíj Bizottság ösztöndíjasa Kuvaitban (2008-2009), az ELTE BTK-n arabista és történész oklevelet szerez. Kutatási területe elsősorban Szíria, Irán, Libanon és Irak modern kori története, egymás közötti és regionális kapcsolata, tágabb értelemben az arab világ modern kori története.

³²⁵ Forrás, internet:

http://mandiner.hu/cikk/20150918_nem_Arab_es_nem_tavasz_megerteni_a_kozel_keletet_i
Letöltve: 2018.07. 25

- a felkelések ellen erős katonai fellépés történt;
- ahol a lázadó erők sikerrel küzdöttek, ott jelen volt az irreguláris hadviselés is.

Az arab felkelést vizsgálva megállapítható, hogy a kormányzati reagálások alapján, vagy némi demokratikus engedményekkel lezárult, vagy a hadsereg bevetésével, a totalitást alkalmazva elfojtották.

A felkeléssorozat a lázadások jellemzőinek fontosságát és a vallás szerepének

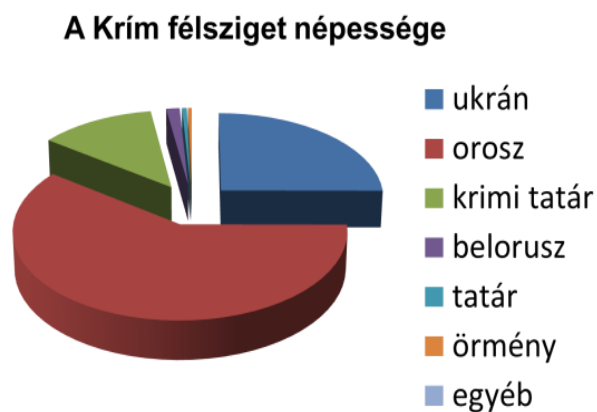
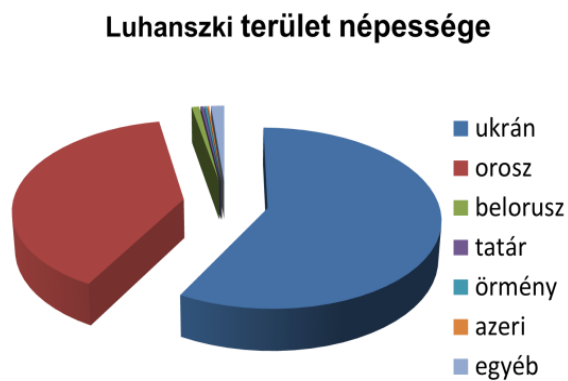
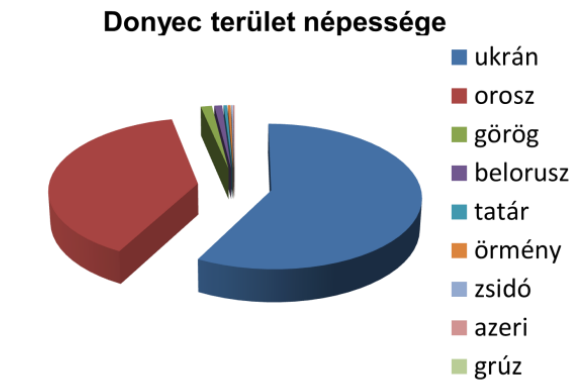

49. számú ábra Ukrán fegyveres felkelés területeinek etnika megosztása
(Szerkesztette Komjáthy Lajos József)

(forrás: internet <http://ukrajna.terkepek.net/politikai-terkep//ukrajna-terkep.jpg>)

Letöltve: 2017.09.02)

előretörését is bizonyította.

50. sz. ábra Ukrán fegyveres felkelés területeinek etnika megoszlása

(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

(Forrás: <http://oterkep.blogspot.com/2013/12/orosz-kisebbség-ukrajnába.html>)

Letöltve:2018.08.15)

A század egyik legfontosabb és legtanulságosabb felkelése és lázadása a kelet-ukrajnai felkelés volt 2014-ben. Az oroszbarát és kormányellenes erők lázadást

robbantottak ki a Krím-félszigeten,³²⁶ a Donyec-medencében³²⁷ és Luhanszki területen³²⁸.

A kormányerők instabil katonai erőt képeztek az első időszakban, míg a lázadók paramilitáris³²⁹ csoportokból álltak. A felkelők által alkalmazott harcéljárásokat, módszereket az értekezésem első fejezetének negyedik alfejezetében, a hibrid műveletek és a színes forradalom alatt elemeztem.

Az ukrán felkelők elleni műveleteket, azok jellemzőit az eddig megismert adatok alapján a következőkben foglaltam össze:

- bizonytalan politikai és kormányzati irányítás, ami nem adott határozott feladatot a felkelésellenes erőknek;
- több nemzetiségű COIN-erő, ami nem volt egységes, gyanakvós volt tapasztalható más nemzetiségű katonák irányába;
- nem megfelelő fegyverzet és felszerelés a COIN-erőknél;
- a kormányzati erők lakossági támogatásának hiánya, különösen a Krím-félszigeten és a Luhanszki területen, (lásd 41. sz. ábra);
- elhibázott döntések a lakossággal szemben (pl.: vízelzárás, stb.);
- a lázadók támogatási útvonalai nem kerültek lezárásra, (a lázadó területek közös határa Oroszországgal, nem volt lehetséges a „Closing and Cleaning” jellegű művelet);
- hiányos, téves információk tömege jelent meg a médiában (vereség az informatikai fronton);
- a kormányzati erők (fegyveres erők, rendőrség) nem voltak felkészítve a COIN-műveletekre;
- a megjelenő nemzeti milíciák felesleges kegyetlenségeket követtek el és etnikai tisztogatásokat hajtottak végre.

A kormányzati erők a kezdeti sokk után már egy rendszerezett, átgondolt terv alapján hajtják végre a felkelők elleni műveleteket. Ha a fentebb említett problémákat vizsgáljuk, akkor a következő válaszokat kapjuk:

³²⁶ Krím félsziget: Ukrajna déli részen lévő félsziget, orosz haditengerészeti bázissal.

³²⁷ Donyec: Oroszországgal határos volt kelet-ukrajnai terület, jelentős nyersanyag készletekkel,

³²⁸ Luhanszk: Oroszországgal határos volt kelet-ukrajnai közigazgatási terület, nyersanyag készletekkel

³²⁹ Paramilitáris (a görög *para*, „használó” és a latin *militáris* „hadi, katonai” szavak összetételéből) a reguláris hadsereghez (állami haderőhöz) hasonlóan szerveződő, de annak részét nem képező, önálló, általában fegyveres csoport jelzője.

- az ország kormányzata európai és USA segítséggel, egy stabilizálási folyamat eredményeként határozottabb, hatékonyabb lett;
- a COIN-erők az ukrán nemzetiségű katonákra, rendőrökre, valamint az egyéb etnikai csoportok tagjaira épül, az orosz etnikum kikerült belőle;
- az USA segítségével a fegyverzet hatékonyabb lett;
- a további lázadások kiterjedésének megakadályozása érdekében, megerősítették a kormányzati erőket az instabil területeken és a kritikus infrastruktúra létesítményeinél;
- a médiában az AJP 3.4.4.(2011) javaslatai alapján erős felkelésellenes támogató informatikai művelet kezdődött:
 1. folyamatos hírek a felkelői erőszakról, ennek a képi és nyomtatott sajtóban történő publikálása és a felkelői propaganda csúsztatásainak tudatosítása a lakosságban;
 2. állam és szervezetei legitimációjával és képességeivel kapcsolatos pozitív kép és vélemény kialakítása, és publikálása a médiákban;
 3. helyi és nemzetközi támogatás erősödése és támogatásuk hangoztatása a felkelésellenes műveletek végrehajtásához;
 4. a felkelői propaganda diszkreditálása;³³⁰
 5. pozitív narratíva bemutatása, ami hozzájárul a harmadik szereplős erők jelenlétének biztosításához, amíg szükséges (AJP-3.4.4 5 – 4 – 5 – 5. o.)
- nemzeti milíciák tevékenységének szabályozása és tevékenységük összehangolása a reguláris erők műveleteivel;
- nemzetközi tanácsadók és szervezetek erőteljes támogató tevékenysége a kormány munkájához;
- megfigyelhető, hogy az ukrán COIN-erők a Triquier féle rácsos módszerrel harcolnak a felkelők ellen.

Az ukrain felkelés és színes forradalom egy újabb elemeként a lázadók által elfoglalt területeken sorozatos balesetek, illetve merényletek³³¹ érik a lázadó

³³⁰ Idegen Szavak és Kifejezések Szótára 1984. kiadás (190.oldal) szerint: diszkreditálás: lejáratás, rossz hír keltése valakiről.

³³¹ 2015 első napján Alekszandr Dednov, luganszki parancsnokot akkor ölték meg, amikor a felkelés egy másik szárnya akarta éppen letartóztatni, mert a gyanú szerint kínzókamrát rendezett be egy pincében.

vezetőket. Természetesen az ukrán titkosszolgálat szerepe nem bizonyítható. A merényletek a három földrajzilag elkülöníthető területből a leginstabilabban történnek a fokozódó ukrán COIN-műveleti nyomás mellett. A hibrid háborúban a titkosszolgálat jelenléte a munkájukból adódóan nem igazán kimutatható, de nem is tagadható.

Részkövetkeztetések, összegzés:

A felkelések, lázadások elleni kutatások és elemzések számos új tapasztalatot adtak a COIN-műveletek tervezéséhez. A felkelők, lázadók harc eljárásai, gerilla- és partizánharca kibővült a hibrid hadviselés elemeivel, a többszereplős felkelő-lázadó műveletekben megjelentek a század technikai vívmányai, mint a legújabb informatikai eszközök, a rádióvezérlésű házi készítésű bombák, fegyverek irányító egységei, média elemek, drónok és a mobilitást elősegítő járművek.

A felkelésellenes műveletek már legtöbbször több nemzeti erők által támogatott kormány erők hatásalapú műveletei. A felkelésellenes műveletek már nem tömeges erők harcai, hanem a felkészített és különleges erők összehangolt tevékenysége. A COIN-műveleteket már nem csak a jól bevált rácsos és olajfolt eljárással tervezik, hanem kombinálva, illetve a zárás és tisztítás (Closing and Cleaning) is mint módszer egyre inkább előtérbe kerül.

A lengyel katonai akadémián³³² Varsóban, 2018 májusában az USA Joint Special Operations University oktatói által levezetett Átfogó Műveleti Tervező Tanfolyam (COPD course) és több nemzeti békefenntartó gyakorlat tervezése során a kialakított kiinduló helyzet (STARTEX) beállítása és a feladat megoldása a kelet-timori lázadáskor alkalmazott COIN C&C módszerre hasonlított.

2016 őszén, Arzeny Pavlov parancsnokot (becenevén Motorola) a társasházában lévő liftben robbantották fel

2017 februárjában Mihail Tolszti parancsnokot (beceneve: Givi) felrobbantották a saját irodájában

2018. augusztus 31-én felrobbantották Alekszander Zaharcenkót, a donyecki népköztársaság miniszterelnökét, egy donyecki étteremben. A népköztársaságot a 2014-ben kitört kelet-ukrajnai felkelés nyomán kiáltották ki.

forrás, internet: <https://444.hu/2018/09/02/harmincezen-bucsuztattak-a-donyecki-felkel-es-felrobbantott-vezetojet-a-helyi-operahazban> Letöltve: 2018. szeptember 4.

³³² War Studies Academy (Akademia Sztuki Wojennej) Varsó.

„2002 óta az ENSZ művelet-végrehajtási szabályai (ROE)³³³ hagyományosan tartalmazznak olyan rendelkezéseket, amelyek felhatalmazzák a békefenntartókat a fegyveres erő alkalmazására civilek védelme érdekében.”³³⁴

A hibrid hadviselés elmélete és gyakorlata igazolást nyert az ukrajnai felkelés és harc során. A Geraszimov-féle doktrína és a színes forradalom hatásának elemzése napjainkban is munkát biztosít a teoretikusoknak. A felkelésellenes műveletek során az AJP 3.4.4-ben megfogalmazott informatikai hadviselés elveit jól alkalmazzák a felkelők elleni műveletek végrehajtásakor.

³³³ ROE: Rules of Engagement, jelentése: alkalmazási szabályok, a műveleti területeken alkalmazott előírások összegzése, általában szinkronizálásra kerül a műveleti terület ország szokásaival, törvényeivel.

³³⁴ Holt, Victoria K: The responsibility to protect: Considering the operational capacity for civilian protection. Discussion Paper (January 2005, revised) Internet: <http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=10904> (Letöltés: 2017. október 16.), p. 5

IV.4 Az iraki-, és afganisztáni felkelés elleni műveletek harctevékenységeinek főbb tapasztalatai

Az iraki és afganisztáni háborúk a felkelők és lázadók elleni műveletek elemzésében kiemelt jelentőséggel bírnak. A XXI. század lázadó és felkelés ellenes műveleteinek az elemzése során számos, mind pozitív mind negatív előjelű, tapasztalatot találtam, amelyek jól használhatók a jövő felkelés ellenes műveletei során a felkészítésben és a végrehajtásban. A témában a kutatásaimról, annak egyes részeredményeiről már angol nyelven is jelentettem meg összefoglalót.³³⁵

A vizsgálatom során kutattam azokat a közös pontokat, amik mind a két elemzett ország fegyveres harcaiban jelen voltak és meghatároztam azokat a sajátosságokat, amelyekben eltértek egymástól, rendszereztem azokat a tapasztalatokat, amelyeket az afganisztáni szolgálatom alatt szereztem, és amelyeket a beosztásomból adódóan elemezhettem. Természetesen a nyilvánosság korlátozása miatt ezek csak részben megismerhetők és közzé tehetők.

Az iraki és afganisztáni fegyveres lázadó harc közös jellemzőit Kemény János az értekezése a 128. oldalán a következőképpen fogalmazta meg:

- „*az államhatalom hiánya;*
- *a lakosság nagyarányú felfegyverzettsége;*
- *a fegyverek könnyű beszerezhetősége;*
- *jelentős etnikai-felekezeti feszültségek megléte.*”

Az általam történő elemzés alapján a következőket határoztam meg:

- A kormányzati hatalom egy háború utáni gazdasággal rendelkezett, gyenge, sokszor hagyományokra épülő igazgatási rendszerrel. Irak az I. öbölháború (Sivatagi Vihar) utáni, Afganisztán a szovjet-orosz megszállók elleni harc utáni károkat és a háború gazdasági következményeit számolta fel.
- A lakosság megosztottsága, ami jelentkezett a vallási, etnikai és törzsi hovatartozás szerinti differenciálódásban mutatkozott meg leginkább. Afganisztánban és a törzsi vallási kötődésben, Irakban a vallási megosztottság volt az erősebb.

³³⁵ Komjáthy Lajos József: The Establishment of the Stability of Democratic States during Peace Operations. Potential duties of Forces Participating at the Establishment of Stability. Experience gained during Stabilization Tasks in Afghanistan. HADTUDOMÁNYI SZEMLE XI.(3.) (2018)

- A szomszéd államok részéről jelentős politikai és gazdasági nyomás az államokra, (Afganisztán esetén Pakisztán, Üzbegisztán Irán, míg Iraknál Irán, Szaúd-Arábia, és Törökország);
- Erőteljes vallási nyomásgyakorlás a szomszéd Iránból szélsőséges fegyveres iszlamisták importja;
- A lakosság kezén jelentős mennyiségű fegyver és robbanóanyag halmozódott fel;
- Mind a két háború kiinduló indoka volt a terrorizmus elleni harc, a demokratikus fejlődés biztosítása az országnak;
- Mind a két műveletsorozat során, a hatalmon lévő csoport leváltásra került (az al-Kaida³³⁶ terrorista csoport támogatása miatt);
- Külföldi, zsoldos katonák megjelenése a fegyveres lázadók oldalán.

A különbségek a két háború között a Kemény-féle meghatározás alapján:

- *„Irakban egy döntően városi jellegű, minimális külső támogatást élvező, jelentős etnikai felekezeti dimenzióval rendelkező, számos vetélkedő csoport részvételével zajló konfliktus alakult ki;*
- *Afganisztánban egy vidéki jellegű, jelentékeny külső támogatással rendelkező, etnikai és törzsi dimenzióval rendelkező, kevésbé jelentős számú csoport részvételével zajló konfliktus jött létre.”*

Az általam végzett elemzés szerinti különbségek:

- Irakban egy vesztes háború utáni (1999), erősen korlátozott reguláris újra szervezett iraki haderő ellen került harcbanvetésre az amerikaiak által vezetett koalíciós haderő.
- Az iraki légvédelem és haditengerészet nem volt számottevő.
- Az országban síita és szunnita polgárháború is volt.
- Az iraki földrajzi domborzati viszonyok lehetőséget adtak a több irányból történő támadásra és manőverekre.
- Irak fő bevételi forrása az olajból származik.
- Afganisztánban egy erős vallási kötöttségekkel, szabályokkal vezető tálib kormányzat volt.

³³⁶ al-Kaida egy radikális iszlamista terrorszervezet, 1988-ban a Szovjetunió ellen Afganisztánban harcolt veteránokból került létrehozásra Oszama Bin Laden vezetésével.

- A tálib csapatok rendelkeztek a partizán gerillaharc tapasztalataival a megszállók ellen.
- Erős támogatást kaptak a szomszéd Irántól és Pakisztántól.
- Afganisztán a 2008-as adatok alapján a világ harmadik legnagyobb kábítószer termelője és importőre.
- Afganisztán földrajzi domborzati viszonyai lehetőséget adnak a lesállítások, rajtaütések végrehajtására.

A Rand Corporation által készített jelentések³³⁷ is rámutatnak azokra a hiányosságokra, amik az afganisztáni és iraki lázadók elleni műveletek során jelentkeztek.

Az iraki háborút két jól elhatárolható szakaszra bontottam, az első szakasz Szaddám Huszein uralmának a megbuktatása, és az ország demokratizálási folyamatának elindítása. Ez az időszak 2003 és 2011 közötti időre tehető, az Egyesült Államok vezetésével, nemzetközi erőkkkel történő megszállását, és az utána következő stabilizálási folyamatot tartalmazza.

Az első időszak elején a felkelés ellenes műveletek a jelentős koalíciós technikai és erőfölény miatt gyorsak és hatékonyak voltak, a síita és szunnita csoportok legfőképpen egymás ellen harcoltak. Az időszak második felére, 2006-tól az országban egy hármasszervező polgárháború kezdett kialakulni, kisebb részben a megszálló amerikai hadsereg és az ellenük küzdő felkelők gerillaháborúja, nagyobb részben a síita és szunnita milíciák közti etnikai, vallási alapú fegyveres felkelések. A harcok átlagban napi 150 ember halálát okozták és egyre inkább kiterjedtek az ország különböző területeire. A lázadó csoportok a lakosság megfélemlítése mellett az irreguláris hadviselés városi módszerét is elterjedten alkalmazták.

A második szakaszt egy amerikai vezetésű koalíciós (12 nemzet részvételével)³³⁸ erő alkalmazása jelenti. Iraki kérésre történő beavatkozás 2014. június

³³⁷ Counterinsurgency in Afghanistan forrás internet: elérhető:
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG595.pdf
 Letöltve:2018.07.21

Countering Insurgency in the Muslim World
https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB9326/index1.html letöltve:2018.07.21.

³³⁸ USA; Kanada; Ausztrália; Belgium; Egyesült Királyság; Törökország; Jordánia; Dánia; Franciaország; Németország; Marokkó; Hollandia.

15-én kezdődött, támogatva az iraki kurdok harctevékenységet a szélsőséges iszlám (ISIS) állam fegyveres csoportjai ellen.

A lázadó csoportok elleni fegyveres küzdelem jellegzetessége volt, hogy a harcot három területre megosztva hajtották végre, amelyek a következők voltak:

- Az első területként a lázadó csoportok elleni közvetlen harctevékenységeket tekintem, amelyek kiegészültek információs, politikai, gazdasági és légi támogatási feladatokkal.
- A második terület az iraki haderő felkészítése és kiképzése, tanácsadói munkával történő segítése volt.
- A harmadik terület a kurd fegyveres csoportok fegyverekkel történő ellátása és kiképzése feladatrendszerként került végrehajtásra.

Az iraki felkelők elleni műveletek egyik sajátossága volt, hogy a XX. század felkeléseit elemezve és az azokból levont tapasztalatok alapján elkészített és kiadott doktrínáknak és elemzéseknek megfelelően felkészített felkelés ellenes erők találkoztak a felkelők részéről olyan módszerekkel, eljárásokkal, amelyek hatékonyak voltak a szövetséges erők ellen.

Hiába tanulmányozták és tartották be, többek között a releváns doktrínákat és a meghatározó művekben írtakat, nem tudták teljes oldalúan felkészíteni a lázadás elleni erőket az arab területeken folytatott felkelésellenes műveletekre. (pl.: AJP 3.4.4; David Kilcullen³³⁹ gerilla hadviselésről írt könyvei; Robert Grainger Ker Thompson³⁴⁰ „*A kommunista felkelés legyőzése*” című munkája; Frank Kitson, kenyai és ciprusi tapasztalatok alapján írt, „*Alacsony intenzitású műveletek*” című, 1971-ben kiadott műve, stb.)

A felkelők is elemezve napjaink harceljárásait, megfogalmazták saját doktrínájukat, harceljárásukat is például: Al-Qa'ida's Doctrine for Insurgency: Abd al-Aziz al-Muqrin's³⁴¹ („Practical Course for Guerrilla War”).

³³⁹ David Kilcullen: Austrál származású PhD doktor, felkelés ellenes műveleti tanácsadó, főbb, a témában írt művei: *Countering global insurgency* 2005, *Counterinsurgency* 2010, *Blood Year Terror and the Islamic State*

³⁴⁰ Robert Grainger Ker Thompson (1916-1992) brit katonai tiszt és felkelés ellenes műveleti szakértő volt, és kiváló elemzője volt a Mao Tse-tung vidéki gerilla lázadás eljárásának.

³⁴¹ Abd al-Aziz al-Muqrin (1972-2004) Az al-Kaida egyik vezetője Szaúdi biztonsági erőkkel vívott harcban halt meg. Képzett propagandista volt, az internetet alkalmazta az információk továbbítására toborzásokra az al-Kaida népszerűsítésére arab területen. Neki tulajdonítják a CIA jelentése alapján *A Guerrilla háború gyakorlati kurzusának* című könyvet.

Irakban a városi gerilla hadviselés került előtérbe, az arab építészet és a városok struktúrája, (a sűrű beépítettség és a szűk utcák. pl.: Bagdad esetén) lehetővé tették a gerillák számára, hogy kézfegyverekkel és robbanóanyagokkal nagy veszteségeket okozzanak a kormányzati erőknek, illetve a szövetségeseknek. A sikátorok, szűk utcák, gyors távozási lehetőséget és rejtett csapdák elhelyezését biztosítják a menekülési útvonalakon.

A városi partizánharc, egyrészt, mint hadszíntér funkcionál, másrészt kiváló célpontokat ad a terrortámadásokhoz. A célpontok jellegüknél fogva lehetnek ideológiaiak, gazdaságiak, emberiek (humán).

Ideológiai jellegű célok: vallási célpontok támadása (vallási jelképek, templomok, imahelyek stb.).

Gazdasági célok: ekkor a gazdaság megzavarása a cél, külföldi cégek képviselői, kritikus infrastruktúra létesítmények elleni támadások, stb.

Emberi célpontok: elsősorban zsidók és keresztények, és nemcsak a szűken vett műveleti területen belül, valamint külföldi tanácsadók és karitatív szervezetek képviselői. (itt másodrangú célpont a váltságdíj szerzése, mint a lázadó erők pénzszerzési formája).

A közvetlen harcérintkezésben lévő erők a reguláris hadviselés szabályai szerint harcoltak. A mögöttes területeken a gyors, mobil, főként közúti eszközökkel történő támadások voltak jellemzőek.

A támadások típusai a következők voltak: öngyilkos merényletek, bombatámadások, logisztikai, vezetési pontok elleni műveletek, tisztek, parancsnoki állomány elleni merényletek, utánpótlási vonalak, szállítási útvonalak rombolása, valamint a COIN-erők ellátásának, utánpótlásának az akadályozása.

Fontos jelenséggé vált megfigyelhető az ún. belső támadások problémája, amelyek a tanácsadók és kiképzők ellen irányultak. A felsoroltakon kívüliek olyan akciók voltak, amelyek a polgári lakosság bizalmának a csökkentésére szolgáltak a COIN-erők irányában. Ezen támadásoknak legtöbbször nagyon nehéz a felderítése, mert alkalmazói nem tartják be a hadviselés előírásait.

Az iraki felkelés ellenes műveleteknek karakterisztikus jellemzője volt, hogy ez a művelet is több szereplős volt. A műveletek végrehajtásakor mind a felkelők, mind pedig a felkelés ellenes erők részéről nagyon erőteljes információs és média háború zajlott. Például az ISIS kivégzések az interneten, a lakosság elleni brutalitás és erőszak bemutatása. Ilyen volt a brit katonák kegyetlenkedésének híre Irakban, amelyet a

Királynő Lancashire Ezredének (Queen's Lancashire Regiment) kötelékébe tartozó katonák követtek el, és ahol halálos áldozat is volt. A média napokig ezt sugározta és a Baha Mousa nyilvános vizsgálóbizottság jelentése³⁴² zárta le ezt az ügyet, ami nagy presztízs veszteséggel záródott a brit erők részéről. Az iraki felkelők elleni műveletek napjainkban is folynak, így az elemzéseket csak a megjelent és azokból a nem minősített anyagokból tudtam elvégezni, amik megismerhetők szélesebb körben is.

Az afganisztáni háború és a felkelők elleni harc tapasztalatai, számos elemzést generáltak és sok tapasztalattal gazdagították a felkelők elleni harcot. Az előzőekben már megfogalmaztam azokat a közös, illetve eltérő jellemzőket, amelyek az afganisztáni, illetve az iraki harcok során jelentkeztek. Az afganisztáni háború egy gyors, rövid előkészítés³⁴³ utáni erőteljes támadás végrehajtásával a tálib uralmat megdöntötte. Jelentős ellenállás, hasonlóan az Irakihoz, a kezdeti időszakban nem volt. Az ellenálló és lázadó tevékenységek, harcok napjainkig két markáns időszakra bonthatók: az első időszakot a háború kezdetétől a 2014-es ISAF erők kivonásáig számoljuk, míg a második időszakot 2015-től napjainkig.

A NATO 2003 augusztusában átvette a Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő (ISAF) főparancsnokságát és irányításával megkezdődött az ország új demokratikus rendjének kiépítése.

Néhány jellemző adat az újjáépítés kezdetéről. Az ország lakossága 33 millió fő, a gazdaság értéke: mintegy 2 milliárd dollár, egy főre jutó GDP: 80 dollár³⁴⁴, főbb, nem agrárjellegű gazdasági tevékenységek: csempészet, kábítószer kereskedelem, írástudatlanok aránya: 80 százalék, alultápláltság aránya: 70 százalék, születéskor várható élettartam: 40 év, hajléktalanok száma: 1,2 millió fő, beiskolázottság aránya: fiúk 39 százalék; lányok 3 százalék.³⁴⁵

Ebben a kiinduló helyzetben kezdte meg az ISAF a nemzetközi segítségnyújtás feladatát. Ebben jól megfigyelhető a tartalmi egyezés a lengyel Casimír Pulaski Alapítvány ajánlásaival, amelyek a következők voltak:

- A fegyveres erők és szervezetek kiképzésének segítése;
- Korszerű és modern felszereléssel történő ellátás és segítség;

³⁴² Forrás, internet: elérhető: <http://www.bahamousainquiry.org/report/index.htm> letöltve 2017.12.05

³⁴³ Az Afganisztán elleni támadás kiváltója a WTC elleni terrortámadás volt 2001 szeptemberében, az afganisztáni művelet októberben már megindultak. Az „Operation Enduring Freedom” azaz Tartós Szabadság hadműveletre a parancs október 07-én már kiadásra került.

³⁴⁴ (1979-ben az afganisztáni háború előtti időszakban még 200 dollár/ fő volt az afganisztáni egy főre jutó GDP)

³⁴⁵ Forrás: World Food Program, UNDP, Business Week (2001)

- Technikai és jogi segítségnyújtás;
- Kiképzési programfejlesztés összeállítása;
- Képzés biztosítás a kormányzati erőknek és tagjainak;
- Tanácsadók és szakértők biztosítása;

51. sz. ábra Afganisztáni ISAF békeműveleti erők elhelyezkedése 2006-ban
(Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

Az ajánlások figyelembe vétele mellett a felkelés ellenes műveleteket az ISAF-erők az AJP-3.4.4-ben [3 – 20. o.) rögzítettek alapján hajtották végre, a következők szerint:

- A politika elsődlegessége (és egyértelműen megfogalmazott politikai célok).
- A lakosságért vívott küzdelem és nem a lakosság ellen.
- A legitimáció releváns.
- A hírszerzés a műveletek motorja.
- Az erőfeszítés egységessége (koordinált kormányzati struktúra szükségessége).

- A felkelők semlegesítése és elszigetelése a támogatóktól.
- Elhúzódó hadjáratra való felkészülés szükségessége.
- A törvényes kereteken belüli biztonság nyújtása létfontosságú.
- A feladatok átadása a helyi erőknek olyan gyorsan, ahogyan kivitelezhető.
- Gyorsan kell tanulni és alkalmazkodni.

Az ISAF-erők 2014 végén leállították a harci cselekményeiket és megkezdték az erők a kivonását³⁴⁶ Afganisztánból. Az ISAF-erők kivonása után a nemzetközi erőknek mintegy 10 %-a maradt tanácsadói és kiképzői feladattal az országban. Megállapítható volt, hogy az új demokratikus afgán kormányzati erő (ANA, ANP, ABP)³⁴⁷ nem volt képes a lázadók elleni hatékony fellépésre, így újra elszabadult az erőszak az országban.

Az afganisztáni radikális iszlamista tálibok április közepén jelentették be tavaszi offenzívájuk megindítását és a harcok azóta kiterjedtek az ország több tartományára is.

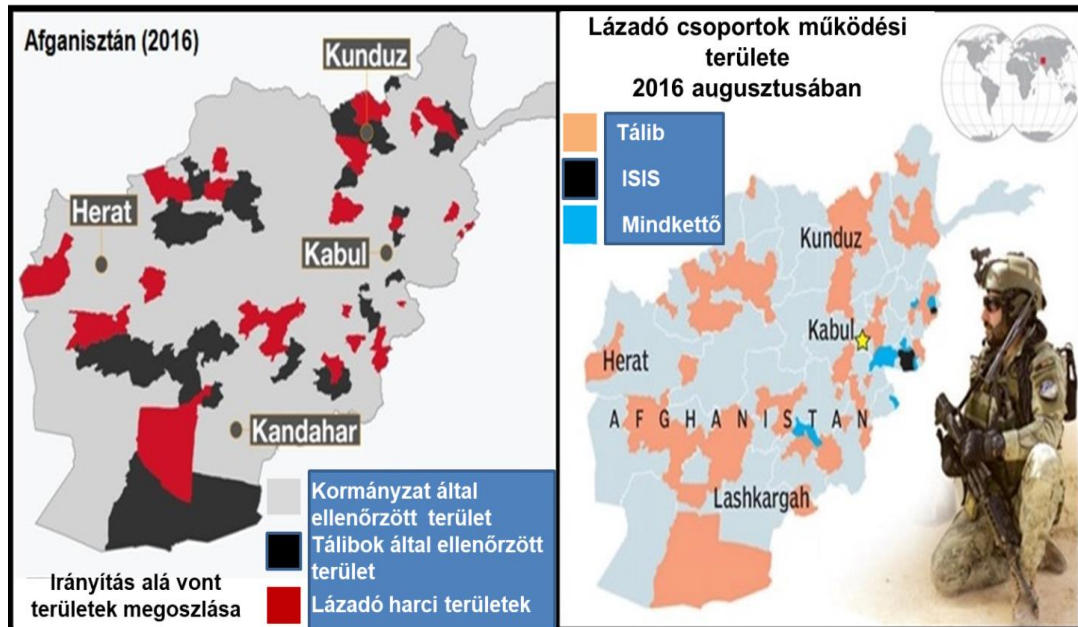
A felkelő műveletek gyors újjáéledését elemezve a következőket állapítottam meg:

- A felkelő, lázadó erők jelentős tapasztalatokkal és jól bevált módszerekkel rendelkeztek a partizán és gerillaharc megvívásában.
- A földrajzi domborzati viszonyok helyismerete segítette a lázadó erőket a szabálytalan hadviselés folytatásában.
- A kultúra és nemzeti etnikai, törzsi kapcsolatok nem segítették a nemzetközi erőket a műveleteik végzésekor.
- A vallási szokások és előírások nem megfelelő értékelése hatásának ismerete a helyi lázadó csoportokat segítette.
- Nem sikerült egy hatékony jól működő kormányzati struktúrát kialakítani.
- A lakosság és a felkelők nagy mennyiségű fegyverrel rendelkeztek.
- Az információs hadviselés a felkelők ellen nem volt elég hatékony.
- A technikai és minőségi fölény kevés volt a lázadó erők megsemmisítéséhez.

³⁴⁶ 2014. december 8-án a NATO vetette ISAF küldetés, ünnepélyesen véget ért Afganisztánban a misszió csúcspontján közel ötven ország mintegy 140 ezer katonája állomásozott az országban, s 2001 óta az ISAF vesztesége 3485 fő volt. Az áldozatok közül 2224-en amerikai állampolgárok voltak.

³⁴⁷ ANA Afghan National Army; Afgán Nemzeti Hadsereg; körülbelül 90 000 fős katonai erőt képvisel, a tervek szerint mozgósítás esetén a létszám 260 000-re emelhető, ANP Afghan National Police; Afgán Nemzeti Rendőrség; Afganisztán napjainkban 70 000 fős nemzeti rendőri erővel rendelkezik, amelyet teljes mozgósítás esetén 80 000 főre emelhető. ABP Afghan Border Police;

- A felkelő, lázadó csoportok mobilitása és a terep adta lehetőségekből kerültek kihasználásra.
- A modern technikai eszközök beépítésre kerültek a felkelők arzenáljába (pl. II-III. generációs rögtönzött bombák, drónok, stb.)

52. sz. ábra Afganisztáni lázadó erők területi felosztása az ISAF erők kivonása után
2016-ban

(Forrás: https://jegyzettar.blog.hu/2017/11/14/az_afganisztani_haboruk_napjainkig

Letöltve:2018.07.21)

A kialakult helyzetben sok elemző keresi a választ arra, hogy a több milliós befektetések és számos emberéletet követelő tevékenységek ellenére miért nem érték el a kívánt eredményt, mind Afganisztánban, mind pedig Irakban.

A RAND Corporation is elvégezte a saját elemzéseit és elkészítette a témához kapcsolódó jelentéseit³⁴⁸, amikben rámutatnak azokra a hiányosságokra, és problémákra, amelyek az afganisztáni és iraki lázadók elleni műveletek során jelentkeztek és elemzésük szerint a sikertelenség okai lehettek. Az elvégzett elemzéseket felajánlotta az amerikai kormányzat számára a hatékonyabb felkelés ellenes műveletek érdekében. Megfogalmazta azokat a problémákat és területeket, amelyeket fejleszteni kell a siker érdekében.

³⁴⁸ Counterinsurgency in Afghanistan forrás internet: elérhető:
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2008/RAND_MG595.pdf
letöltve:2018.08.02
Countering Insurgency in the Muslim World
https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RB9326/index1.html letöltve:2018.08.02

A RAND szakembereinek elemzése a következő akadályokat tárta fel:

- Hatékony helyi önkormányzatok kiépítésének a problémája;
- A helyi biztonsági erők képzésének a hiánya;
- Az információs előny és hatalom kihasználásának hatékonysága;
- Intenzívebb multilaterális együttműködés a többi szereplővel;
- Az Egyesült Államok nagyobb szerepvállalása az újjáépítésben.

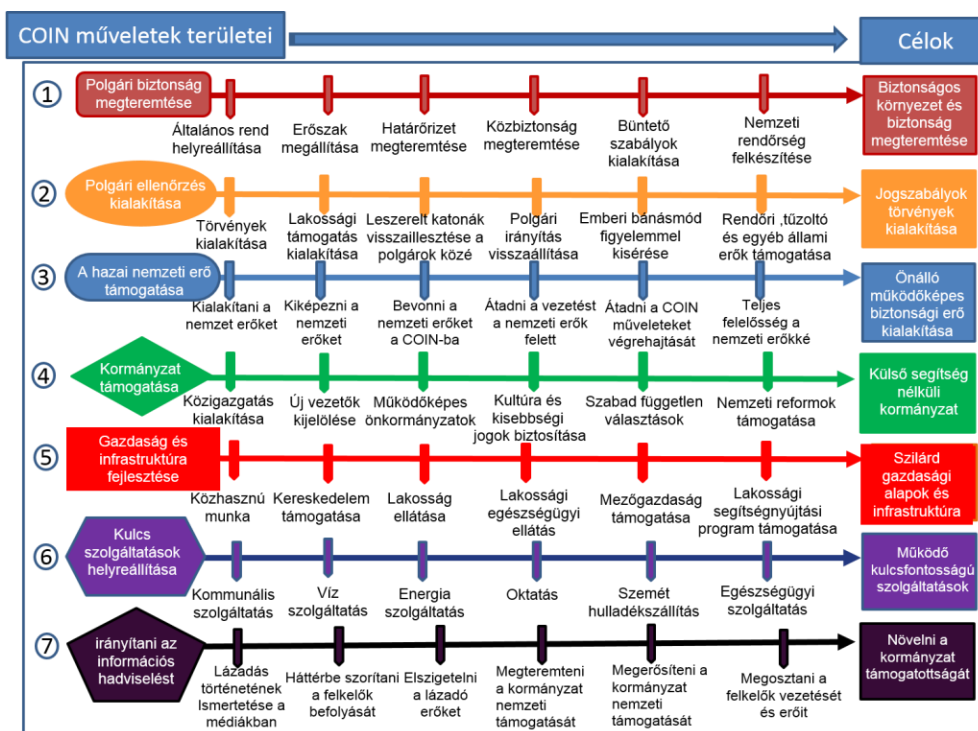
A megfogalmazásuk szerint a radikális iszlám nem más, mint a lázadás új formája az iszlám világában.

A fentebb felsorolt problémák orvoslására a javaslatuk a következő volt.

- A helyi önkormányzatokat nem helyettesítheti a központi irányítás és a külső katonai nemzetközi erő. Nagyobb szerepet kell adni, a kultúrával összhangban megteremtett legitim kormánynak és vezetőknek.
- A dzsihadista lázadás a muzulmánok hadüzenete a hitüket és hazájukat támadó nyugat ellen. Mivel fő célkitűzéseik a nyugati kormányok-, erők elleni szent harc, ugyanakkor a kormányaik a nyugati katonai erőktől függenek a túlélésért folytatott küzdelemben.
Kiemelt szerepe van a helyi kormányzati erők minél gyorsabb kialakításának és kiképzésének, felszerelésének és a rendvédelemben történő bevonásának.
- A történelmi elemzések azt mutatják, hogy a nagyszabású külföldi katonai beavatkozások (pl.: Franciaország Indokínában és Algériában, a Szovjetunió Afganisztánban) azért sikertelenek mert gyenge és/vagy illegitim helyi önkormányzatok és a központi kormányzati erők nem adekvátak a felkelés kitörésekor.
- Az információs előny és hatalom kihasználásának hatékonysága érdekében, növelni kell a hálózatközpontú vezetést. Az információk elérését és megosztását a felkelők elleni műveletek során. Megérteni a helyzeteket és hatékonyan felhasználni az információkat a médiák segítségével. A lakosság megismerése és befolyásolása a felkelők ellen a lakossági támogatás megszerzése érdekében.
- Az együttműködés a multinacionális erők között a bizalom jele és a más szervezetekkel (NGO, GO, IO) a hatékonyság záloga.

- Az Egyesült Államoknak az új demokratikus állam megteremtése során ki kell szélesítenie az együttműködését, a stratégiai nyersanyagok és ágazatok mellett, a szociális és a lakosság ellátásával kapcsolatos ágazatokra is.

A „*The diplomat*”³⁴⁹ című újság a sikertelenség okát abban látja, hogy az Afganisztánban létrehozott kormányzat, mint centralizált központi kormányzás bürokratikus elemekkel harcol a helyi mobil, lázadó csoportok ellen. A „*Business Insider*”³⁵⁰ munkatársai is elvégezték a saját elemzéseiket a felkelők elleni műveletek sikerességével kapcsolatban, amelyben a következő eredményre jutottak. (ábra szerint)

53. sz. ábra A „Business Insider” elemzése a felkelők elleni műveletek sikerességéről (Szerkesztette: Komjáthy Lajos József)

(Forrás: <https://www.businessinsider.com/how-its-possible-to-defeat-an-insurgency-2014-6>
 Letöltve: 2018.08.05)

Magyar részről is jelentek meg elemzések az afganisztáni műveletekről, ebből kiemelném Dely Péter által a Nemzetbiztonsági Szemlében írt „*Afgán rendőrség*

³⁴⁹ The Diplomat egy nemzetközi magazin, amelyet 2001-ben alapítottak központja Tokióban van 2009-től nem nyomtatott, hanem online formában megjelenő hírportál magazin. Publikációi elemzései a kultura, gazdaság és politika területét fogják át.
 Forrás: <https://thediplomat.com/2016/07/the-problem-with-afghanistans-counterinsurgency/>
 letöltve: 2018.08.02

³⁵⁰ Business Insider egy 2007-ben alapított amerikai tulajdonú főként gazdasági elemzésekkel foglalkozó online hírszolgálati weboldal (újság) 2015-től kutatási szolgáltatást is végez, publikációi számos országban és nyelven jelennek meg.

elemzése” című tanulmányát³⁵¹, amely részleteiben elemezte a modernizációt és azok buktatóit. Véleményem szerint a megállapításai a katonai oldalra is jellemzőek és elmondhatóak.

Molnár Ferenc által összefoglalt, az „*Afganisztáni fejlesztések társadalmi és gazdasági területei*” című elemzése, felvázolta azokat a főbb feladatokat és fejlesztéseket, amelyeket nemzetközi közösség tervezett az afganisztáni stabilizáció során és mi az, ami ebből meg is valósult.

Az általam elvégzett elemzések és a fent említett szakértők véleményét összehasonlítva, megállapítottam:

- A jól felkészített és hatékonyan működő COIN-erők sikeresen harcoltak a felkelők ellen, de kivonulásuk után a helyi erők nem voltak képesek megtartani az eredményeket;
- A hirtelen és gyors előretörése a lázadó erőknek visszavezethető az információs hadviselés hibáira és a nem kellően megalapozott, a körülmények hiányos elemzéséből adódó döntések következményeire;
- A műveletek során minden elemző kiemelte a lakossági támogatás hiányát;
- A fejlett demokráciák kultúráját nem lehet importálni és rákényszeríteni egy más kultúrájú államra;
- A sokoldalú társadalmi összetételből, vallási kultúrából, nem sikerült egy egységes állami és jogi szabályozást létrehozni, a központi elosztás és irányítás nem működik a helyi kormányzatok nélkül;
- A hatékony mobilizált felkelő csoportok sikeresen támadták a kormányzati erőket és támogatóikat;

A gazdasági, ellátási nehézségek növelik a felkelő csoportok támogatását, a vallási szélsőségeket. Korszerű és modern felszereléssel történő ellátás és segítés

³⁵¹ Dely Péter Afganisztán Nemzeti Rendőrsége II. A rendőrségi rendszer felépítése, és a szervezetépítés nehézségei Nemzetbiztonsági Szemle MMXV/III 4. oldal.

ellenére, csak külső segítséggel működnek az intézmények, ipari üzemek (nincs szakképzett, kiszolgáló társadalmi réteg³⁵²)

A megállapításaimat két Samuel P. Huntington idézettel foglalom össze:

„A Nyugat nem azzal hódította meg a világot, hogy eszméi, értékei vagy vallása magasabb rendű lett volna. Sikerét sokkal inkább a szervezett erőszak alkalmazásában való jártasságának köszönhetette.”

„Fel kell ismernie a Nyugatnak, hogy más civilizációk ügyeibe való beavatkozás valószínűleg a létező legnagyobb veszélyforrás, amely bizonytalansághoz és potenciális globális konfliktushoz vezet a multi civilizációs világban.”

Részkövetkeztetések, összegzés:

Napjaink két jelentős fegyveres harca és felkelők elleni művelete számos olyan tapasztalatot adott, melyek az elkövetkezendő felkelés ellenes műveletek során iránymutatóak lehetnek. A harcok kezdetén a szemben álló fél jellemzően negatív aszimmetriával rendelkezve, gyorsan, komolyabb ellenállás nélkül megadta magát. A szövetségi erők minőségi és kiképzettségi fölénye hamar eredményt biztosított.

A stabilizálás folyamatában a kezdeti sokk után a helyi erők a gerilla és partizánharc megindításával és folytatásával komoly veszteségeket okoztak. A környezet és a felkelőharc jellemzőinek maximális kihasználása komoly eredményeket indukált. A lázadók leggyakrabban használt eljárásai ennek megfelelően, egyszerű eszközökkel és módszerekkel végrehajtott – gyakran önfeláldozó – gerilla, partizán jellegű rajtaütéseket és egyéb műveleteket magában foglaló tevékenységek sorozatává vált. Afganisztánban a hegyvidéki és földrajzi tényezők kihasználásával a szovjetek ellen szerzett gerillaharc tapasztalataival szembesülnek a békeműveleti erők.

Irakban a Carlos Maghiara által leírt városi gerillaharc vált jellemzővé. Itt külön ki kell hangsúlyozni a demokratikus újjáépítés során az új nemzeti haderő felkészítésekor jelentkező „belső támadásokat”. Ezek a támadások nagyon hatékonyak és nehezen kivédhetők.

³⁵² Magyar Tartományi újjáépítési Csoport (Provincial Reconstruction Team, PRT) által felépített kórház üresen áll, mert nincs üzemeltető személyzete.
Forrás internet: http://medicalonline.hu/kitekinto/cikk/ures_korhazat_epitettunk_afganisztanban
Letöltve: 2017. december 21.

A szövetséges és békeműveleti erők tevékenységét ezekben a harcokban az AJP 3.4.4 a következőkben fogalmazta meg „*A felkelés és a felkelésellenes műveletek nagymértékben különböznek, mégsem lehet őket elszigetelten vizsgálni; a felkelésellenes fellépés nem hagyhatja figyelmen kívül az irreguláris tevékenység hatásait és destabilizáló következményeit. A felkelő célja a politikai változás rákényszerítése a hatalmon lévőkre, míg a felkelésellenes erők célja, hogy a felkelők tevékenységét és a kapcsolódó irreguláris tevékenységet kordában tartsák, erősítve a vendéglátó állam kormányának legitimációját.*” (AJP-3.4.4 [2011] 1 – 3. o.)

Az afganisztáni és iraki felkelők elleni műveletek bár még folyamatban vannak, a teoretikusoknak és elemzőknek számos tapasztalatot adtak a felkelés ellenes műveletek, és eljárások kialakításához a megjelenő változásokra történő reagálásokhoz.

ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

Az elmúlt századok felkelőharcait és lázadásait vizsgálva néhány jellemzőt határozottan el tudunk különíteni az elemzések után. Megállapíthatjuk, hogy a harcok, felkelések minden esetben aszimmetriával indulnak, és a felkelők oldaláról határozható meg a kezdeti negatív aszimmetria. A felkelők, lázadók alap harctevékenysége a partizán- és gerillaharc, ez minden kontinensen megjelent és meghatározó volt a szembenállások során.

A felkelő-lázadó tevékenységek folyamán találkozhatunk a szembenállásnak egy erőszakos és sajátos formájával, a terrorizmussal. Ez általában a gerilla, illetve partizánharc eredménytelensége esetén jelenik meg a lázadások folyamán. A felkelések, partizánharcok a fegyveres harc fejlődésével együtt változtak és fejlődtek. Képviselőik (Josip B. Titó, Mao Ce Tung , Guyian Giap, Che Guevara, Fidel Castro, Carlos Marighella) a gerillaharc elveit és nézeteiket ismertették és hirdették, melyek közül némelyik az ellenállás alaptézise lett (pld. Che Guevara: A gerillaharcos kézikönyve, vagy Carlos Marighella: A városi gerillaharc című műve).

A fegyveres lázadások napjainkra kiszélesedtek, és ma már a hibrid hadviselés egyik elemeként kell, hogy kezeljük. Természetesen a kormányzati erők oldaláról is elemezték ezeket a harcokat a szakemberek (Liddel Hart, David Galula; Robert Thompson, David Kilcullen; Martin van Creveld; Lorenzo Zambernardi; Akali Omeni), keresték a megoldásokat ezekre a tevékenységekre. A kezdeti időszakban a fegyverzetek korszerűsítésével és a kormányzati erők létszámával próbálták ellensúlyozni a gerillaharcosok sikerét.

A katonai vezetők és tudósok, elemezve a lázadásokat és a felkelők elleni műveleteket, valamint a békeműveleteket, ezzel a harc fajtával szemben a hálózatközpontú tervezésben és a hatásalapú műveletek végrehajtásában találták meg a megoldást. A lázadó csoportok ellen a gyors és költséghatékony katonai műveletek kerülnek előtérbe, a hatásalapú műveletek végrehajtása és kialakítása, hálózatközpontú tervezéssel, ami a siker egyik biztosítója.

Amennyiben ehhez hozzáadjuk a XXI. század technológiáját, illetve technikai eszközeit, a siker elérésének esélye nagymértékben megnövekszik. Ennek egyik eleme

a fedélzeti személyzet nélküli repülő rendszerek képességeinek minél sokoldalúbban történő felhasználása.

A szárazföldi műveletek mellett egyre nagyobb szerepet kap a felkelők elleni harc légi támogatása és annak differenciálódott területei. A légi támogatás feladatain belül külön szerepet kapnak az RPAS-alkalmazások, illetve a COIN-műveletek tűztámogatási feladatai végrehajtásakor a JTAC-képességek alkalmazása a műveleti erők, illetve a különleges műveleti csoportok kötelékében. A RPAS/UAS-ok egyre nélkülözhetetlenebb támogatást biztosítanak a különleges műveleti csoportok alkalmazása során. Alkalmassak kapcsolattartásra, rádiótechnikai átjátszásra, élő mozgókép biztosítására a feladat végrehajtásának helyéről a műveleti központok részére, illetve képesek a kijelölt objektumok rádiótechnikai zavarására is, amely lehetőséget ad a rádióforgalom blokkolására, valamint segélyhívások bonyolítására is.

Gyakori feladatuk a kiemelt célpontok (személyek, eszközök) megsemmisítése, ugyanakkor fel kell készülni arra, hogy a felkelők is alkalmazzanak RPAS/UAS-okat. Különösen várható ez stacioner objektumok (vezetési pontok, kormányzati épületek, kiképző bázisok, repterek, informatikai központok, ipari létesítmények) ellen. Ezért a modern XXI. századi felkelők elleni műveletekben nem szabad megfeledkezni ezen eszközök elleni védelemről sem.

A katonai és politikai vezetők védelme³⁵³ pedig kiemelt feladat kell, hogy legyen a felkelők elleni tevékenység során. A COIN-műveletekben mindkét fél (a békefenntartó és a felkelő erők is) törekszik az irányító szervezetek, karizmatikus vezetőinek a semlegesítésére. A vezetők mellett támadási célpontok a stacioner objektumok,³⁵⁴ hasonlóan a kormányzati erőkhöz (elektronikai harc eszközei, precíziós fegyverek, és légi eszközök).

A felkelők, lázadók által alkalmazott RPAS elleni védelmi, elfogási és hatástalanítási célokra számos lehetőség áll rendelkezésre, például irányított energiájú

³⁵³ Dróntámadás a venezuelai elnök ellen, Nicolás Maduro venezuelai elnöknek hirtelen meg kellett szakítania beszédét szombaton egy caracasi katonai rendezvényen, mert dróntámadás célpontja volt, emiatt sürgősen el kellett hagynia a helyszínt. Az államfő szerint a venezuelai jobboldal és a kolumbiai elnök áll a merénylet háttérében. Forrás: Internet <https://24.hu/kulfold/2018/08/05/venezuela-nicolas-maduro-drontamadas-merenyletkiserlet/> letöltve:2018.08.05.

³⁵⁴ 2017. december 31-én a Hmeymim légitámaszpont ellen hajtott végre támadást a szír kormányellenes erők, filléres felfegyverzett drónok bevetésével. Forrás Internet: <http://www.aerotech.hu/newsdetail.php?w=nophone&tdat=2018-01-10&ttit=Dr%C3%B3n%20rajokkal%20t%C3%A1madj%C3%A1k%20a%20l%C3%A1zad%C3%B3k%20a%20sz%C3%ADriai%20orosz%20t%C3%A1maszpontokat> letöltve:2018.08.05

(lézer) fegyverek, melyek hevítéssel képesek földre kényszeríteni a RPAS-t, klasszikus légi ellentevékenységgel, amely során például egy elkapó hálót vetnek a szembenálló repülőeszközre, illetve léteznek hálóvető kézi eszközök is. Lehetséges elektronikai zavarás és ellentevékenység, mely megszünteti a kapcsolatot az irányító és a repülő elem között (ilyen esetben fel kell mérni a kockázatot, hogy az irányítás megszűnése után a lezuhanó, vagy irányítás nélküli eszköz kárt tud-e tenni a saját eszközökben, állományban).

Végül a kinetikus hatástalanítás, mely során egy arra megfelelő fegyverrel és lövedékével semmisítjük meg a légi célt (a fegyver összeköttetésben állhat a felderítő rendszerrel, és annak információi, utasításai alapján megsemmisítheti a repülő rendszerelemet, pld: Lethal Miniature Aerial Munition System – LMAMS).

A stacioner eszközök, objektumok védelmére az egyik lehetséges megoldás lehet a „Falcon Shield” rendszer, melyet a fedélzeti személyzet nélküli rendszerek ellen fejlesztettek ki. Komplex rendszer, ami nemcsak felderíti, de hatástalanítja is a nemkívánatos RPAS/UAS-okat. A mozgást végző (manőver erő) védelmére pedig az amerikai Battelle cég által fejlesztett „Drone Defender” rendszer lehet alternatíva, amely karabély méretű és fogását tekintve is hasonló mobil eszköz.

A felkelések, lázadások a felosztásaiktól függetlenül a lakosságra támaszkodnak, ezért a hatásalapú műveleteknek mindig célpontja a lakosság (PSYOPS).

A felkelésellenes műveletek vizsgálatának eredményei megjelentek a különböző szabályzatokban, doktrínákban és harcleírásokban. Ezek a dokumentumok segítik a parancsnokot és törzsét a felkelés és lázadásellenes műveletek megtervezése és végrehajtása során. A jellemzők széleskörű vizsgálatával és a hatáselemzések elvégzésével a parancsnoknak lehetősége van, hogy a felkínált módszerek (olajfolt, rácsos művelet, zárás és tisztítás, stb.) segítségével és a rendelkezésre álló erők és eszközök hatásalapú tervezésével, gyors reagálásokkal, hálózatközpontú művelettervezéssel és vezetéssel hatékonyan tudjanak harcolni.

Kutatásaim és a feldolgozott tapasztalatok alapján a felkelők, lázadók elleni tevékenységre kijelölt erő a következő feltételeknek kell, hogy megfeleljen:

- rendelkezzen gyors reagálású, speciális erőkkkel, alegységekkel;
- rendelkezzen kiképzett, hatékony és a feladatra felkészített állománnyal, tartalékos állománnyal;
- rendelkezzen a kor színvonalának megfelelő fegyverzettel és felszereléssel;
- rendelkezzen hatékony harctámogató és kiszolgáló erővel és kapacitással;
- rendelkezzen korszerű, a hibrid műveleteket ismerő parancsnokkal és törzzsel, ismerjék a hálózat alapú műveleti vezetést;
- rendelkezzen integrálási és együttműködési képességgel a közös feladatok végrehajtása érdekében;
- rendelkezzen a kötelék nagyságától függően egy olyan harci/műveleti képességgel, amely lehetővé teszi az önálló harc, illetve művelet végrehajtását.

A kutatási hipotézisek vizsgálata

A kutatásaimmal kapcsolatos hipotézisek vizsgálata után az alábbi következtetésekre jutottam:

1. számú hipotézis

A lázadók elleni harctevékenységekben, vagy a stabilizációs műveletekben a sokoldalúan, és korszerű elméleti és gyakorlati ismeretekkel felkészített, különleges jellegű erők hatékonyabban képesek tevékenykedni, mint a nem különleges képességekkel bíró, általános haderőből kijelölt erők.

Következtetés:

A felállított hipotézist igazoltam. Az általam elvégzett szakirodalom feldolgozása, valamint a tapasztalat-feldolgozó rendszer adatainak az elemzése alapján bebizonyosodott, hogy a gyors és hatékony felkelők elleni műveletekre a jól felkészített és a külső támogatókkal, más erőkkkel való együttműködés képességével ellátott kijelölt erők képesek a sikerre. E képességeket a legnagyobb hatékonysággal, különleges erőkkkel lehet biztosítani. A célirányos felkészítés, az erők korszerű eszközökkel való ellátása, a releváns tapasztalatok feldolgozása biztosítja a felkelés gyors elfojtását.

2. számú hipotézis

A kiterjedt korrupció, és az etnikai és vallási differenciálódás miatt a helyi erők (személyek, szervezetek) bevonása magasabb kockázatot jelent, ami esetenként fenyegetheti a műveletek (misszió) sikerét.

Következtetés:

A felállított hipotézist nem igazoltam. A kutatásaim során és a lázadások felkelések elleni doktrínák, szabályzatok, ajánlások mind azt fogalmazzák, meg hogy a helyi erők bevonása a felkelések elleni segíti és hatékonyabbá teszi a lázadók elleni műveleteket. Az afganisztáni és iráni műveletek során tapasztalt korrupció nem olyan mértékű, hogy ez negatívan határozná meg ezeknek az erőknek a bevonását. A műveleti biztonság szabályainak betartása mellett az erők bevonása és alkalmazása mindenféle képen ajánlott és meghatározó a végrehajtáskor. A helyi kormányzati erők bevonása a lázadók elleni műveletekbe csökkenti a veszteségeket, felgyorsítja a stabilizációs folyamatot és növeli a lakossági támogatást.

3. számú hipotézis

A sikeres harctevékenység sikere függ a légierővel történő együttműködés minőségétől, a légi/földi integráció hatékonyságától, amelyben kiemelt szerepet játszanak az Előretolt Repülésirányító Csoportok.

Következtetés:

A hipotézist igazoltam, a hatékony lázadók elleni műveletek sikerének egyik feltétele lehet a kijelölt erők állományába szervezett előretolt repülés irányító csoportok alkalmazása. A repülésirányítók közvetlen jelenléte a harcoló erőknél hármassal előnyös segíti a lázadók elleni műveleteket.

- A légierő által folytatott közvetlen légi támogatás feladatai hatékonyabbá válnak a szakszerűbb, pontosabb végrehajtás következtében.
- Lecsökkenthetők az ún. baráti tűz általi veszteségeink, ami a harci morálra pozitívan hathat.
- A polgári lakosságot ért veszteségek csökkenthetők, így az úgynevezett járulékos veszteségek miatti lakossági ellenállás, ellenérzés is jelentősen csökkenthető.

4. számú hipotézis

A felkelők, lázadók elleni harctevékenységek során is növekvő jelentőséggel bírnak a pilóta nélküli repülőrendszerek, amelyek alkalmazása megfigyelhető a reguláris erők és a lázadó csoportok, akár a terroristák által folytatott tevékenységekben is.

Következtetés:

A hipotézist részben bizonyítottam. A távirányított és pilóta nélküli repülő rendszerek alkalmazásának lehetőségei folyamatosan bővülnek, így az alkalmazásuk jelentősen és pozitívan segíti a kijelölt erőket. A kutatásaim alapján kijelenthetem, hogy a szerepük fontossá vált az elemzett műveletekben, de nem vált meghatározóvá. A pilótanélküli légijárművek megjelentek a felkelők oldalán is, komoly fenyegetést jelentenek a saját erők tevékenységére és biztonságára. Megállapítható, hogy ez a tény is ellensúlyozza a kijelölt erők ilyen típusú eszközeinek a meghatározóvá válását. A pilóta nélküli eszközök alkalmazása során a pozitív eredmények mellett a negatívumok is megfigyelhetők, említendőnek tartom pl. az ún. „Play Station hatást”, a járulékos veszteségek szintjét; a növekvő lakossági ellenszenvet a külső távoli beavatkozások miatt. Ezek alapján megállapítottam, hogy ezek az eszközök fontosak, de nem meghatározó jellegűek a napjainkban folytatott lázadók elleni műveletek során.

Összefoglaló táblázat a hipotézisek vizsgálatáról

Száma	Hipotézis	Eredmény
1.	A lázadók elleni harctevékenységekben, a korszerű elméleti és gyakorlati ismeretekkel felkészített különleges jellegű erők, hatékonyabban képesek tevékenykedni, mint a nem különleges képességekkel bíró, általános haderőből kijelölt erők.	Igazoltam
2.	A kiterjedt korrupció, és az etnikai és vallási differenciálódás miatt a helyi erők (személyek, szervezetek) bevonása magasabb kockázatot jelent, ami esetenként fenyegetheti a műveletek (misszió) sikerét.	Elvetettem
3.	A sikeres harctevékenység sikere függ a légierővel történő együttműködés minőségétől, a légi/földi integráció hatékonyságától, amelyben kiemelt szerepet játszanak az Előretolt Repülésirányító Csoportok (JTAC).	Igazoltam
4.	A felkelők, lázadók elleni harctevékenységek során is növekvő jelentőséggel bírnak a pilóta nélküli repülőrendszerek, amelyek alkalmazása megfigyelhető a reguláris erők és a lázadó csoportok, akár a terroristák által folytatott tevékenységekben is.	Részben igazoltam

Új tudományos eredmények

1. A kutatási eredményeimet és a külföldi misszióban, továbbá hadgyakorlatokon szerzett tapasztalataimat összevettem a témában megjelent elemzésekkel, ezek alapján összeállítottam azokat a főbb jellemzőket, amelyekre ha a parancsnok és törzse figyelmet fordít, hatékonyabbá teheti a felkelők elleni műveletekre való felkészülést és a műveletek végrehajtását.

Bizonyítottam, hogy ezeknek a jellemzőknek és tapasztalatoknak a felhasználásával hatékonyabbá és gyorsabb lefolyásúvá lehet tenni a felkelők elleni harctevékenységeket.

2. Igazoltam, hogy a felkelő/lázadó csoportok által alkalmazott hadviselés (partizán/gerillaharc, terror) a felkelések során viszonylagos állandóságot mutatott, amely során a szemben álló fél (kormányzati erő) kifárasztása, folyamatos nyomás alatt tartása és erőinek felaprózása, mint általános cél kimutatható volt mindenütt a felkelések, lázadó műveletek során. Ez a folyamatos nyomás napjainkban kiterjedt a gazdasági élet szereplőire és az egyre nagyobb szerepet játszó médiára is. Bizonyítottam, hogy a modern kori felkelők elleni műveletek során a hibrid hadviselés elemei is megjelenhetnek.

3. Az ok-okozati összefüggések elemzése során, annak eredményeként bizonyítottam, hogy a felkelők minden modern eszközzel törekszenek arra, hogy a fegyveres harc kezdetén meglévő aszimmetriát csökkentsék, vagy megszüntessék. Egyértelműsítettem, hogy a sikertelen lázadó tevékenységek esetén fel kell készülni a terrorcselekmények számának növekedésére, különös tekintettel a kritikus infrastruktúra létesítményeire.

4. Feltártam az összefüggéseket, és igazoltam, hogy a felkelők, lázadók elleni tevékenységek végrehajtásakor, amennyiben a kijelölt erők külföldön, helyi erőkkel hajtanak végre közös feladatokat, fokozottan számolni kell a lázadók belső támadásaival. Ez az erőszakos lázadási forma egyre jellemzőbb a békeműveletek során a stabilizáció segítésekor. Bizonyítottam, hogy késői felismerése, vagy a jelentőségének nem megfelelő kezelése komoly veszteségeket okozhat a kijelölt erőknek. Megállapítottam, hogy a felkelők elleni műveletek hatékonyságát javítja és a műveletek végrehajtását gyorsítja a hatékony együttműködés a kormányzati erőkkel és szervezetekkel. A kormányzati erők, szervezetek bevonása elősegíti a stabilizációt és növeli a lakosság bizalmát.

5. A felkelők elleni műveletek adatainak összegyűjtésével, rendszerezésével, elemzésével és szintetizálásával bizonyítottam, hogy a személyzet nélküli repülő rendszerek alkalmazása nagymértékben támogatja, elősegítheti a műveletek sikerét, a katonai veszteségek csökkentését, a járulékos veszteségek kizárását.

Az értekezésem elméleti és gyakorlati felhasználhatóságára megfogalmazott ajánlásaim

1. A kutatási eredmények közvetlen módon megjelenhetnek az egyetemi katonai alap-, és mesterképzésekben.
2. Az egyetemen akkreditált radikalizmus és vallási szélsőségek szakirányú továbbképzési szakon kiegészítő ismereteket nyújthat a válságkörzetekben folyó történések mélyebb megértéséhez és szélesítheti a hallgatók ismereteit.
3. A kutatásaim során feltárt összefüggések, ismeretek, alkalmazhatóak és beépíthetők a Magyar Honvédség békeműveleti felkészítésének a rendszerébe.
Részleteiben:
 - A kormányzati erőkkel és a karitatív, civil szervezetekkel való együttműködés főbb szabályaira, helyes gyakorlatára való felkészítésben.
 - A korábban megjelent részkutatásaimat összefoglaló tudományos közleményeimben tett javaslataimmal összhangban: egy az egyetem bázisán kialakított törzs oktatói (államigazgatási, rendőri, katonai, katasztrófavédelmi, stb.) által végzett felkészítői tevékenység (képzési program, tematika és tananyag) segítheti a kijelölt erők békeműveletekre és a lázadók elleni tevékenységek együttműködési feladataira való felkészítését.
 - A Honvéd Vezérkarral, illetve magasabb parancsnoksággal kialakított együttműködés keretében egy olyan minta harcászati feladat kidolgozása, amely kiejánlható más nemzetek katonái és humanitárius szervezetek számára is. A feladat segíthetné a kijelölt erőket és szervezeteket a felkészültségük felmérésében, az együttműködési készség gyakorlásában. A kidolgozott feladat beépíthető lenne az IMOC-tanfolyamokba és a CEPOL felkészítési szerkezetébe.
 - A vallás szerepének és a vallási szélsőségek megjelenésének hatásaira való felkészítést is támogathatja.

A témához kapcsolódó lehetséges új kutatási irányok

A kutatásomhoz kapcsolódóan szakanyagok és tapasztalatok feldolgozása során a következő lehetséges új kutatási irányokat fogalmaztam meg:

1. A kijelölt katonai és rendőri erők együttműködése és annak főbb területei a felkelők elleni műveletek végrehajtásakor, különös tekintettel a „Trinquier-féle rácsos” COIN-műveletek feladataiban. A katonai és rendőri erők kormányzati

szervezeteknek, illetve karitatív szervezeteknek nyújtott segítsége és lehetséges feladatai. A katonai rendőri együttműködés feladatai a „Closing and Cleaning (C&C)” zárás és tisztítás féle COIN-műveletek alapján felhasználva a kelet-timori lázadás és napjaink felkelő műveleteinek a tapasztalatait.

2. A gazdasági és ellátási problémák, hiányok hogyan alakulnak át vallási ellentétekké és jelennek meg a vallási szélsőséget képviselő csoportok a felkelések, lázadások során. A kutatásaim során szinte minden lázadásnál, amely nem került gyorsan megoldásra a tiltakozó lázadó csoportok tagjai között megtalálhatók voltak a vallási szélsőségek és képviselőik.
3. A felkelő, lázadó csoportok elleni harc során egyre többször jelennek meg nők és gyerekek. Az öngyilkos merényletek során is a Pentagonnak készített jelentésből is kiderül, hogy egyre több nő és gyerek vesz részt ezekben a harcokban. Az ISIS elleni harc során sok esetben tapasztalták a COIN-erők, hogy gyerekeket vonnak be kivégzésekbe, fegyveres harcokba. Észak-Afrikában a lázadó gerilla szervezetek sok esetben gyerek katonákkal harcolnak. Jogi kutatást képezhet a női és gyermek merényletek elleni megelőzés céljából alkalmazott fegyverhasználat megítélése.
4. A felkelők, lázadók elleni harc részeként történő kormányzati erők kiképzésének és felkészítésének feladataiban részt vevő kiképzők pedagógiai és pszichikai felkészítésének feladatai. A katonai rendőri kiképzők kiválasztásának és felkészítésének általános követelményei és főbb szabályai. A kutatás segíthetné a gyorsabb és hatékonyabb felkészítést és ez által lerövidülhetne a missziók ideje.

Ábrajegyzék

Ábra száma	Ábra címe	Oldalszám
1. számú ábra	A lázadó csoportok céljai és módszerei közötti kapcsolatrendszer	20
2. számú ábra	A Kaiser-Tálas féle tiltakozási rendszer	24
3. számú ábra	A fegyveres aszimmetria főbb területei a lázadók elleni harcban	43
4. számú ábra	Az erők nagysága és a siker hatása a fegyveres lázadásra	50
5. számú ábra	John A. Warden-féle 5 gyűrű a hibrid hadviselés során	53
6. számú ábra	A továbbfejlesztett „5 gyűrű elmélet” a színes forradalmakra kivetítve	54
7. számú ábra	A légi támogatás feladatai napjainkban a MH doktrína és a JDP 0-30 alapján	59
8. számú ábra	A harc légi támogatásának felosztása a műveleti terület szerint	65
9. számú ábra	A légi támogatás feladatrendszere	66
10. számú ábra	John Boyd vezetési modellje	70
11. számú ábra	A felkelők elleni harcok légi támogatásának főbb feladatai	73
12. számú ábra	A NATO és szövetséges erők által alkalmazott légi támogatás kérő nyomtatvány	74
13. számú ábra	II. generációs RCIED bombák	76
14. számú ábra	Az afganisztáni RCIED támadások alakulása az Amerikai ISAF erők ellen.	76
15. számú ábra	EC 130 H Compass Call repülőgép bevetése Afganisztánban	77
16. számú ábra	A légi felderítés felosztása	79
17. számú ábra	Légi EHC felderítés irányai és ezek kapcsolata egymással	80
18. számú ábra	A Pentagon elleni repülőgép támadás	81
19. számú ábra	Világ Kereskedelmi Központ (World Trade Center) elleni támadás	81
20. számú ábra	A légi műveletek halálos áldozatai (2009 – 2017 között)	86
21. számú ábra	USA AQM-35 és szovjet L-17 modell	90
22. számú ábra	A világ drónpiacának megoszlása 2009-ben	92
23. számú ábra	Magyar Fejlesztésű pilóta nélküli eszközök	94
24. számú ábra	Fedélzeti személyzet nélküli repülő rendszerek csoportosítása	95
25. számú ábra	Fedélzeti személyzet nélküli eszközrendszerek csoportosítása	96
26. számú ábra	A pilótanélküli rendszerek előnyei és hátrányai	100
27. számú ábra	A UAV-piac jellemző számai	102
28. számú ábra	Pilótanélküli eszközök feladatai a felkelők elleni műveletekben	105
29. számú ábra	RPAS/UAS eszközök feladatkörei a felkelők elleni műveletekben	109

30. számú ábra	A körülmények kapcsolata a harcéljárásokkal és móddal	112
31. számú ábra	Főbb műveleti körülmények a hatásalapú műveletek során	113
32. számú ábra	A hálózat központú katonai művelet összetevői	122
33. számú ábra	A hálózat központú döntési rendszer elemei és kapcsolatuk	123
34. számú ábra	A hatásalapú műveletek főbb területei	128
35. számú ábra	A hatásalapú műveletek felosztása	128
36. számú ábra	Hagyományos egyszemélyi parancsnoki rendszere épülő lázadó csoport lehetséges hatásalapú szenzitív pontjai	130
37. számú ábra	Sejt formájú lázadó csoport hatásalapú támadási célpontja (piros) és a lineáris jellegű csoport hatásalapú támadási célpontja	131
38. számú ábra	Légi támogatás kapcsolódása a hatásalapú műveletek folyamatához	133
39. számú ábra	A Magyar Honvédség részvétele békeműveletekben	137
40. számú ábra	A békeműveleti együttműködés potenciális területei, feladatai	137
41. számú ábra	AZ ENSZ békeműveleteiben résztvevő katonai és rendőri erők TOP 10-es listája	145
42. számú ábra	Kapcsolati háló a COIN műveletek tervezésekor	151
43. számú ábra	Gallieni-féle „olajfolt módszer”	161
44. számú ábra	Trinquier-féle „rácsos COIN művelet”	162
45. számú ábra	A XX. század felkelő-lázadó műveleteinek csoportosítása	163
46. számú ábra	A fegyveres ellenállás jellemzői	166
47. számú ábra	Kelet-Timor földrajzi elhelyezkedése, etnikai és népességi adatai	175
48. számú ábra	Az arab tavasz országai	177
49. számú ábra	Ukrajna a 2014-es lázadások során	179
50. számú ábra	Ukrán fegyveres felkelés területeinek etnika megoszlása	180
51. számú ábra	Afganisztáni ISAF békeműveleti erők elhelyezkedése 2006-ban	191
52. számú ábra	Afganisztáni lázadó erők területi felosztása az ISAF erők kivonása után 2016-ban	193
53. számú ábra	A „Business Insider” elemzése a felkelők elleni műveletek sikerességéről	195

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Krajnc Zoltán (szerk.): A Hadtudomány és a hadviselés komplexitása a 21. században, Budapest, 2016, Tanulmánykötet, NKE, ISBN 978-615-5527-78-4,
2. Balogh, András: Délkelet-ázsia történelme 1945-től napjainkig. Budapest, 2016, ISBN 978-615-5527-78-4,
3. BIRTLE, Andrew J: U.S. Army Counterinsurgency and Contingency Operations Doctrine 1942–1976. 2006, Washington, Center of Military History United States Army,
4. BUCKINGHAM, William A. jr: Operation Ranch Hand. The Air Force and Herbicides in Southeast Asia 1961–1971. 1982, Washington, Office of Air Force History,
5. MCNAB Chris: A legnagyobb katonai katasztrófák, Amber Book Ltd., 2008, ISBN 9789631963083,
6. DAUGHERTY, Leo J.: A vietnami háború napról napra, 2003, Debrecen, Hajja&Fiai Könyvkiadó,
7. SZABÓ József: Napjaink és a jövő háborúja. Budapest, Hadtudományi szemle 2012 3-4 szám 378-384 oldal,
8. BOLGÁR Judit - KRAJNC Zoltán: Az aszimmetrikus hadviselés és lélektani tényezői, Budapest, Honvédségi Szemle. 2009/6. szám 21-23. oldal,
9. FORGÁCS Balázs: A néppel a népért – korai baloldali partizánelméletek (Marx, Engels és Lenin a forradalmi háborúról) Budapest, Hadtudomány, 2018. 2. szám. 41-55. oldal.
10. FORGÁCS Balázs: Hadelmélet A magyar katonai gondolkodás története és a hadikultúrák, Budapest, 2017, ISBN 978-615-5764-44-8,
11. FORGÁCS Balázs: Arábiai Lawrence és az arab felkelés, Hadmérnök. 2017/2. szám, 321-340. oldal,
12. FORGÁCS, Balázs: Káosz vagy rend a gerilla hadviselésben. Budapest, Kommentár, 2008/1. szám, 88-100. oldal,
13. GALULA David: Counter-Insurgency Warfare, Theory and Practice, 1964, Frederick A. Praeger,
14. REGAN Geoffrey: Katonai katasztrófák, hadi baklövések, Alexandra kiadó, 2001, Budapest, ISBN 963 369 4744,
15. RUDÉ George: Forradalmárok, zendülők, 1986, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, ISBN 9630927004,
16. Hadtudományi Lexikon I-II kötet, 1995. Budapest, ISBN 963 04 5226,
17. HAIG Zsolt, KOVÁCS László, VÁNYA László: Az elektronikai hadviselés, a SIGINT és a cyber hadviselés kapcsolata, Budapest, Felderítő Szemle, 2011/1-2. szám. 183-209 oldal,
18. HAIG Zsolt, VÁNYA László, VÁRHEGYI István: Hálózatalapú műveletek és céltervezésük elvi kérdései, 2014, Budapest, NKE, ISBN 978-615-5305-87-0,

19. HORVÁTH Tibor: Újszerű eszközök és eljárások a békefenntartó erők műszaki támogatásában, különös tekintettel a tűzseréssz (EOD, IED) feladatokra. In: A speciális páncélozott tűzseréssz jármű (MRAP COUGAR). Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2010. 09. 28-2010. 09. 30. 4-13. oldal,
20. HUNTINGTON Samuel: A civilizációk összeesése és a világrend átalakulása, 1999, Budapest, Európa Könyvkiadó, ISBN 978-963-19-6308-3,
21. JDP 0-30 UK Air and Space Doctrine, 2013, UK Ministry of Defence, Development, Concepts and Doctrine Center,
22. JOBBÁGY Zoltán: A felkelők elleni műveletekről. Egy elfeledett klasszikus: Bernardo Vargas de Machuca, Budapest, Honvédségi Szemle, 2013/2. szám, 15-18. oldal,
23. JOBBÁGY Zoltán - KOMJÁTHY Lajos: Focusing on Training Transformation Through Training Magazine, 2012/1. szám 34. 1 p. Bydgosz,
24. JOBBÁGY Zoltán: Clausewitz és a felkelők: a háború csodálatos háromsága és a felfegyverzett nép ereje, Budapest, Honvédségi Szemle, 2013/3. szám. 28-31. oldal,
25. JOBBÁGY Zoltán: Clausewitz és a kaméleon színe, Budapest, Hadtudomány 2015, 4-13. oldal,
26. Joint Air Power Competence Centre: Strategic Concept of Employment for Unmanned Aircraft Systems in NATO, 2010, JAPCC, Kalkar, Germany,
27. KAISER Ferenc – TÁLAS Péter: Politikai erőszakformák, Budapest, Nemzet és Biztonság 2012/5-6. szám, 133–156. oldal,
28. KATONA István; Néhány gondolat a légi felderítés kialakulásáról, Budapest, Hadtudományi Szemle, 2016/1. szám, 102-110. oldal,
29. KEMÉNY János: A felkelésellenes hadviselés lakosságközpontú elméletének fejlődése a XX-XXI. században, Budapest, PhD-doktori értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, 2014,
30. KIS J. Ervin: A légvédelmi és légierők evolúciója, helye, szerepe, az arab-izraeli 1967-es, 1973-as és 1982-es háborúk során, valamint az Izraeli Légierő, Hamász és a Hezbollah elleni háborús alkalmazásának tapasztalatai, Budapest, PhD-doktori értekezés, Nemzeti Közszerületi Egyetem, 2017,
31. KOMJÁTHY Lajos József - CSENGERI János: A távirányított és pilóta nélküli repülő rendszerek alkalmazási lehetőségei a felkelők elleni műveletek során, Honvédségi Szemle, 2017/6. szám, 81-92. oldal,
32. KOMJÁTHY Lajos: Hatásalapú műveletek előkészítése a felkelők elleni tevékenységek során, Honvédségi Szemle 2016/3. szám, 64-74. oldal,
33. KOVÁCS Csaba: A különleges műveleti erők helye, szerepe és tevékenysége a 21. század katonai műveleteiben Budapest, PhD-doktori értekezés, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2007,
34. KŐSZEGVÁRI Tibor: Gerilla-hadviselés a városokban, Budapest, Hadtudomány 2009/1-2. szám, 63-71. oldal,
35. KRAJNC Zoltán CSENGERI János: A légierő képességei a hibrid fenyegetésekkel szemben, Budapest, Hadtudományi Szemle 2017/4. szám, 112-125. oldal,
36. KRAJNC Zoltán, GÖNCZI Gabriella: Korunk meghatározó légierő teoretikusa: John A. III. Warden, Budapest, Hadmérnök, 2010/1. szám, 349-357. oldal,

37. MAKKAY Imre: Drónok harca, Szolnok, Repüléstudományi Közlemények, 2015/1. szám, 61-72. oldal,
38. KRAJNC Zoltán: Drónok, hibrid fenyegetés, terrorizmus a légtérből: a légi hadviselés privatizálása, Budapest, Hadmérnök, 2018/3. szám, (megjelenés alatt)
39. Magyar Értelmező Kéziszótár I-II., 1989, Budapest, Akadémiai Kiadó, ISBN 963 05 5515,
40. MAO Tse-tung: Problems of Strategy in Guerrilla War Against Japan , Foreign Languages Press, Peking, 1967,
41. MERARI, Ariel: A terrorizmus, mint a lázadás stratégiája. In Tálas Péter (szerk.) A terrorizmus anatómiája, 2006, Budapest, Zrínyi,
42. N. RÓZSA Erzsébet: Az arab tavasz. A Közel-Kelet átalakulása. Osiris Kiadó - KKJ. 2015, Budapest, ISBN 9789632762609,
43. NAGY László: A tudományos felfedezések, a technikai újítások hatása a stratégiai gondolkodásra, Hadtudományi Szemle, 2014/1. szám, 38-48. oldal,
44. NAGY Miklós Mihály: A katonai erőszak elmélete és a 20. század, Múltunk, 2004/4. szám, 146-175. oldal,
45. RÉPÁSI Krisztián: A gerillaharc és a terrorizmus szerepe a felkelésekben, Nemzet és Biztonság, 34-41. oldal,
46. RESPERGER István – Kis Álmos Péter – Somkúti Bálint: Aszimmetrikus hadviselés a modern korban. Kis háborúk nagy hatással, Budapest, Zrínyi Kiadó, 2013,
47. RONKOVICS József: A 21. század hadviselésének néhány főbb jellemzője, Budapest, Hadtudomány, 2009/8, 57-62. oldal
48. RUTTAI László: A háború új formája a műveletek hatásalapú megközelítése, Nemzet és Biztonság, 2009/3. szám, 45-55. oldal,
49. SEIFERTH George: Hatásalapú információs műveletek VI. Nemzetközi Tudományos Szakmai Konferencia, Budapest, Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények,
50. SZENES Zoltán: A békefenntartás hatása a magyar haderőre, Előadás a Nemzetközi együttműködés a békeműveletekben – Kihívások és korlátok c. nemzetközi konferencián (Graz, 2006. június 8–10.),
51. SZTERNÁK György: Gondolatok a hatásalapú- és a hálózatközpontú katonai műveletekről, Hadtudományi Szemle, 2008/3 szám, 1-7. oldal,
52. SZUN-CE: A hadviselés tudománya, Göncöl Kiadó, Budapest, ISBN: 978 963 918 3742 2012,
53. ÚJHÁZI Lóránd: Vallási feszültségek és biztonsági kérdések Ukrajnában, Sereg Szemle, 2015/2-3. szám, 121-135. oldal,
54. VARGA Attila Ferenc: A drónok, mint a kockázatmentes hadviselés eszközei, Hadtudományi Szemle, 2013/2. szám, 47-58. oldal,
55. VÍZI Sándor: Terrorizmus, vagy partizánháború, Hadtudományi szemle 2011/4. szám, 75-87 oldal,
56. Панарин И.Н.: Гибридная война: теория и практика, Moszkva, 2017, ISBN 978-5-9912-0699-0,
57. AJP 3.4.4 Allied Joint Doctrine for Counter Insurgency (COIN), NATO Standardization Office, 2016, Brussels,

Elektronikus szakirodalom jegyzéke:

59. KORIBKÓ Andrej. Hibrid háborúk: a rezsimváltás indirekt adaptív megközelítése. [ONLINE] Elérhető at:
<http://www.hidfo.ru/wp-content/uploads/2016/11/Koribko-Hibrid-h%C3%A1bor%C3%BAk.pdf>. [Letöltve: 2018. június 19].
60. BOKROS Tünde Ibolya. 2012.C-IED: küzdelem az improvizált robbanóeszközök ellen. [ONLINE] Elérhető at:
http://www.mat.hu/hun/downloads/docs/IED_elleni_v%C3%A9delem_MAT.pdf. [Letöltve: 2018. április 25].
61. CZEGLÉDI Mihály. 2018. A felkelés elleni műveltek vezetésének sajátosságai. [ONLINE] Elérhető at:
https://www.researchgate.net/publication/325813442_A_felkeles_elleni_muveltek_vezetesenek_sajatossagai. [Letöltve: 2018. január 31].
62. DEÁK János. 2005. A katonai műveletek hadászati jellemzői napjainkban. [ONLINE] Elérhető at:
http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2005/4/2005_4_6. [Letöltve: 2018. január 31]
63. Economic Policy Research Center. 2018. Hybrid Warfare and the Changing Security Landscape In the Euro-Atlantic Area. [ONLINE] Elérhető at:
http://eprc.ge/admin/editor/uploads/files/Hybrid%20warfare%20report%20ENG_WEB.pdf. [Letöltve: 2018. május 23].
64. HAIG Zsolt: 2006. Számítógép hálózati hadviselés rendszere az információs műveletekben. [ONLINE] Elérhető at:
http://archiv.uni-nke.hu/downloads/bsz/bszemle2006/1/06_Haig_Zsolt.pdf. [Letöltve: 2018. május 24].
65. MERRIMAN Hardy. 2017. The Trifecta of Civil Resistance: Unity, Planning, Discipline. [ONLINE] Elérhető at:
<https://www.nonviolent-conflict.org/wp-content/uploads/2017/11/The-Trifecta-of-Civil-Resistance-Hungarian.pdf>. [Letöltve: 2018. május 31]
66. HEGEDŰS Ernő: A közvetlen támogató repülő eszközök fejlődése és szerepe a második világháborúban, különös tekintettel a légideszant csapatok harcára. http://www.repulestudomany.hu/kulonszamok/2006_cikkek/hegedus_erno.pdf 2018.06.15 [Letöltve: 2018. június 10].
67. HORVÁTH József. 2012. Elektronikai hadviselés a Magyar Honvédségben. [ONLINE] Elérhető at:
http://hadmernok.hu/141_17_horvathj.pdf. [Letöltve: 2018. Május 31].
68. KOLLER József. 2018. A közvetlen légi támogatás tervezésének és végrehajtásának alapkérdései. [ONLINE] Elérhető at:
http://archiv.uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2008/2008_1/2008_1_hm_koller_jozsef_7_15.pdf. [Letöltve: 2018. május 31].

69. KOVÁCS László. 2008. A légierő elektronikai hadviselése a terrorizmus elleni harcban. [ONLINE] Elérhető at:
http://www.repulestudomany.hu/kulonszamok/2008_cikkek/Kovacs_Laszlo.pdf.
[Letöltve: 2018. június 10]
70. KRAJNC Zoltán. 2012. A légi hadviselés elméletének alapjai. [ONLINE] Elérhető at:
https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/krajnc_e_jegyzet.pdf.
[Letöltve: 2018. június 25:].
71. KRAJNC Zoltán. 2012.: Az aszimmetrikus hadviselés, fenyegetés alapkérdései. [ONLINE] Elérhető at:
http://real.mtak.hu/10441/1/Krajnc_Zoltan.pdf. [Letöltve: 26 June 2018]
72. Laurent CHECOLA, Edouard PFLIMLIN. 2009. Pilóta nélküli repülőgépek (drónok) a jövő fegyverei. [ONLINE] Elérhető at:
<http://www.magyardiplo.hu/2009-december/137-pilota-nelkueli-repuelgepek-dronok-a-joev-fegyverei>. [Letöltve: 2018. június 10].
73. Hungarian Government. 2017. Magyar Honvédség nemzetközi feladatai, missziói. [ONLINE] Elérhető at:
http://www.parlament.hu/documents/10181/1202209/Infojegyzet_2017_49_MH_missziok_2.pdf/ab17dc18-6ce7-47e2-99b9-1b4638cf3bf0.
[Letöltve: 2018. június 25]
74. Hungarian Government. 2017. Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája. [ONLINE] Elérhető at:
http://www.kormany.hu/download/a/40/00000/nemzeti_katonai_strategia.pdf
[Letöltve: 2018. Június 10].
75. VOJNAR Marek. 2018. Гибридная война в качестве алиби. [ONLINE] Elérhető at: <https://inosmi.ru/politic/20180706/242688440.html>.
[Letöltve: 2018. június 20].
76. MOLNÁR Ferenc. 2017. Segélyezés és fejlesztés Afganisztánban a nemzetközi közösség esélyei. [ONLINE] Elérhető at:
[http://www.mat.hu/hun/downloads/docs/SVKK_Nezopontok_2011_2_Segelyezés_és_fejlesztés_Afganisztánban%20\(MolnárF.\).pdf](http://www.mat.hu/hun/downloads/docs/SVKK_Nezopontok_2011_2_Segelyezes_és_fejlesztés_Afganisztánban%20(MolnárF.).pdf).
[Letöltve: 2018. június 04].
77. NAGYNÉ BABICS Éva. 2003. A modern hadsereg és tisztikar kialakulása. [ONLINE] Elérhető at:
<http://uni-nke.hu/downloads/bsz/bszemle2003/ped120101>.
[Letöltve: 2018. június 05].
78. PALIK Mátyás. 2015. A Pilóta Nélküli Repülés Fejlődése. [ONLINE] Elérhető at:
<https://www.youtube.com/watch?v=uMe5rIBqs-k>. [Letöltve: 2018. Január 10].
79. PALIK Mátyás. 2015. A pilóta nélküli repülőekkel megoldható feladatok a nato harcászati légierő alkalmazási formái keretében. [ONLINE] Elérhető at:
<http://docplayer.hu/40297544-A-pilota-nelkuli-repulokkal-megoldhato-feladatok-a-nato-harcaszati-legiero-alkalmazasi-formai-kereteben.html>.
[Letöltve: 2018. január 15].

80. PÁNYA Nándor. 2016. A pilóta nélküli légi járművek vizsgálata autonómia szempontjából. [ONLINE] Elérhető at: http://mhht.eu/hadtudomany/2011/3/HT_2011_3_11.pdf. [Letöltve: 2018. január 10].
81. PAULOV Attila. 2011. Az előretolt repülésirányítás kialakulásának folyamata a koreai háborúig. [ONLINE] Elérhető at: http://mhht.eu/hadtudomany/2011/3/HT_2011_3_11.pdf. [Letöltve: 2018. január 31].
82. SELEX. 2018. Falcon Shield. [ONLINE] Elérhető at: <http://www.us.selex-es.com/-/falconshield>. [Letöltve: 2018. január 31].
83. SZABÓ Miklós. 2013. A pilóta nélküli repülő eszközök katonai alkalmazásának lehetőségei és sajátosságai. [ONLINE] Elérhető at: http://www.repulestudomany.hu/kulonszamok/2013_cikkek/2013-2-61-Szabo_Miklos.pdf. [Letöltve: 2018. január 10].
84. SZÁLKAI Kinga. 2016. Drónok Harca: A pilóta nélküli repülőgépek használatának előnyei és hátrányai. [ONLINE] Elérhető at: http://www.ajtk.hu/uploaded/file/file_1498816917_1_AJRC-Elemze%CC%81sek%202016E10%20Sza%CC%81kai%20Kinga.pdf. [Letöltve: 2018. január 31].
85. SZENES Zoltán. 2005. Katonai kihívások a XXI. század elején. [ONLINE] Elérhető at: http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2005/4/2005_4_5. [Letöltve: 2018. március 16].
86. TÓTH Tivadar: 2003. Terrorizmus, informatika, hadviselés. [ONLINE] Elérhető at: http://www.repulestudomany.hu/kulonszamok/2003_cikkek/toth_tivadar.pdf. [Letöltve: 2018. március 16]
87. VARGA Attila Ferenc. 2016. A Fegyveres Erő Alkalmazása Az ENSZ Békefenntartó Műveletek Során. [ONLINE] Elérhető at: http://www.repulestudomany.hu/folyoirat/2016_1/2016-1-08-0322_Panya_Nandor.pdf. [Letöltve: 2018. március 16]

PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

Önállóan elkészített magyar nyelvű lektorált folyóirat cikk

1. Komjáthy Lajos: Belső fenyegetettségből fakadó biztonsági kihívások az MH Műveleti Tanácsadó Csoport munkája során

HONVÉDSÉGI SZEMLE: A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA 143:(5) pp. 53-62. (2015)

2. Komjáthy Lajos József: A hadi kémektől a hírszerző szolgálatokig

HADTUDOMÁNYI SZEMLE 9:(2) pp. 48-57. (2016)

3. Komjáthy Lajos József: Hatásalapú műveletek előkészítése a felkelők elleni tevékenységek során

HONVÉDSÉGI SZEMLE: A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA 144:(3) pp. 64-74. (2016)

4. Komjáthy Lajos József: A vallási alapelvek és a vallási közösségek ismeretének jelentősége a békefenntartó és béketeremtő műveletek során

HADTUDOMÁNYI SZEMLE X.:(1) pp. 283-297. (2017)

5. Komjáthy Lajos József: A műveleti környezet és körülményei változásainak hatása napjaink katonai tevékenységére

HADTUDOMÁNYI SZEMLE X.:(3) pp. 63-77. (2017)

6. Komjáthy Lajos József: A hatékony haderő felkészítésének néhány területe a várható alkalmazás szempontjából.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE XI.(1) pp. 71-84 (2018)

Önállóan elkészített idegen nyelvű lektorált folyóirat cikk

7. Komjáthy Lajos József: The Nature and History of Cooperation between the Armed Forces and the Police and their Tasks during Crisis Management.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE 10:(2) pp. 193-206. (2017)

8. Komjáthy Lajos József: Experiences, Methods and Peculiarities of Training of Law Enforcement Organizations of Young Democratic States during Peace Operations

HADTUDOMÁNYI SZEMLE X.(4.) pp. 98-111. (2017)

9. Komjáthy Lajos József: The Establishment of the Stability of Democratic States during Peace Operations. Potential duties of Forces Participating at the Establishment of Stability. Experience gained during Stabilization Tasks in Afghanistan.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE XI.(3.) pp 95-108 (2018)

Közösen elkészített magyar nyelvű lektorált folyóirat cikk

10. Jobbágy Zoltán, Porkoláb Imre, Bakos Csaba Attila, Komjáthy Lajos, Mező András, Czeglédi Mihály, Farkas Sándor, Sztankai Krisztián.

A Jó Állam: Hatékony Haderő: A Ludovika Kutatócsoport összesített kutatási jelentése I. rész

HADTUDOMÁNY: A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA 28:(1) pp. 58-72. (2018)

11. Jobbágy Zoltán, Porkoláb Imre, Bakos Csaba Attila, Komjáthy Lajos, Mező András, Czeglédi Mihály, Farkas Sándor, Sztankai Krisztián.

A Jó Állam: Hatékony Haderő: A Ludovika Kutatócsoport összesített kutatási jelentése II. rész.

HADTUDOMÁNY: A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA 28:(2) pp. 30-40. (2018)

12. Komjáthy Lajos József, Csengeri János: A Távirányított és Pilóta Nélküli Repülőrendszerek alkalmazási lehetőségei a felkelők elleni műveletek során

HONVÉDSÉGI SZEMLE: A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA 145.:(2017/6.) pp. 81-92. (2017)

Közösen elkészített idegen nyelvű lektorált folyóirat cikk

13. Jobbágy Zoltán, Komjáthy Lajos: Focusing on Training

TRANSFORMATION THROUGH TRAINING MAGAZINE 1:(1) p. 34. 1 p. (2012)

14. Jobbágy Zoltán, Komjáthy Lajos Challenges of In-Theatre Training

TRANSFORMATION THROUGH TRAINING MAGAZINE 3:(1) pp. 10-11. (2013)

15. Jobbágy Zoltán, Komjáthy Lajos Countering Insider Threat in Missions: A Proposition

HADTUDOMÁNYI SZEMLE VIII:(3) pp. 6-9. (2015)

16. Komjáthy Lajos József- Kocsi János Gyula: Some Areas of Preparing of the Modern Military Power from China Forces' Point of View

HADTUDOMÁNYI SZEMLE XI (...) pp. (2018)

FÜGGELÉKEK

Szakmai önéletrajz

1984-ben avattak a Kossuth Lajos Katonai Főiskola harckocsizó tanszékének végzős hallgatójaként páncélos tisztnek. Az első beosztásom a MN 8. harckocsi ezredének szakaszparancsnokaként kezdtem. Szakasz, századparancsnoki feladataim során, mint kiképző alegység parancsnokként a báziskiképzésben résztvevő katonák kiképzésével és felkészítésével foglalkoztam. Az átszervezések után zászlóalj törzsfőnöki később zászlóaljparancsnoki beosztásban dolgoztam. 1990- 1993-i a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia hallgatója voltam és szereztem magasabb szakmai képesítést. Tanulmányim során a diplomához orosz középfokú szakmaival bővített nyelvvizsgát tettem.

1994-től 2008-ig a Zrínyi Miklós katonai akadémia és jogutód szervezeténél dolgoztam, mint harcászatot oktató tanár, tanársegédi később adjunktusi beosztásban. Az itt eltöltött időszak alatt folyamatosan fejlesztettem szakmai ismereteimet valamint elvégeztem a Gödöllői Egyetemen távoktatási tananyagkészítői tanfolyamát. Sikeres vizsgát tettem angol nyelvből először alap majd később szakmaival bővített középfokúból. A 3 hónapos angliai nyelvtanfolyamom után STANAG nyelvvizsgát tettem ahol az olvasás és beszédkésztséget sikerült felsőfokú szintre felemlnem. Ebben az időszakban a hallgatói állomány egy részével NATO vezette nemzetközi békefenntartói kiképzéseken vettem részt.

2008-ban a Honvéd Vezérkar hadműveleti kiképzési osztályára kerültem ahol, mint kiképzést tervező főtitzt végeztem munkámat és szereztem tapasztalatokat a magasabb törzsekben végzett munkáról. valamint nemzetközi gyakorlatok tervezésének folyamatáról és elemeiről.

2011-ben az ISAF Északi Régiójában dolgoztam egyéni beosztásban, mint a régió kiképzési főnöke, így lehetőségem volt az újjáalakuló afgán nemzeti haderő és rendőrség felkészítésének és kiképzésének széles körű megismerésére. Rálátásom volt a béke stabilizációs folyamatra valamint a lázadó és felkelő erők elleni műveletek előkészítésére és végrehajtására így tovább tudtam bővíteni ez irányú ismereteimet. Munkámat a Honvédelmi Miniszter emlék tárgyal köszönte meg.

2012-től a kiképzési csoport főnökségen és jogutódjainál végeztem a kiképzéssel és felkészítéssel kapcsolatos munkámat.

2014-ben jelentkeztem a Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskolájába levelező képzésre. Az abszolutóriumomat 2017 őszén kaptam meg. a doktori képzésem ideje alatt és utána folyamatosan publikálom kutatási területemmel kapcsolatos eredményeimet. idegen és magyar nyelven.

2015-től a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi Honvédtisztképző Kar oktatójaként dolgozom a leendő tisztek képzésben és részt veszek az Erasmus program hallgatóinak oktatásában.

Társszerzői nyilatkozatok